

0

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ

Κ'-ΚΒ' ΤΟΜΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1892

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
 Πέραν, Όδου Τραπεζιάρ. αριθμ. 18.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ
 Lohrntz u. Kretz, Librairie Internationale
 Πέραν, Μεγάλη Όδου, αριθμ. 457.

ΤΥΠΟΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ

Ο
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ Κ'-ΚΒ' ΤΟΜΟΥ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΤΕΡΑΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΝΕΙΟΥ ΑΥΤΗΣ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΥΡΡΗΝΗΣ
ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΙ

(Λεγόμεθα ἐν συνεδρίσει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς)

Ἀσχοληθεὶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῶν ἐκείνων πόλεων τῆς ἀρχαίας Κρήτης (1), εἶχον ἔμπροσθέν μου πάντα τὰ ἀρχαῖα τε καὶ νεώτερα συγγράμματα, ἐν οἷς ὑπέρχουσι κατασπαρμέναι εἰδήσεις καὶ πληροφορίες περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου· ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐπισκέψην ἅπαντα τὰ εἰς τὰ διάφορα τῆς νήσου μέρη περισωθέντα εἰρήπια τῶν πόλεων τούτων, ἐπὶ τόποις πολλὰς ἐρεῖνας ποιησάμενος.

Κατὰ τὴν σειράν τῶν τοιούτων μελετῶν μου παρετήρησα, ὅτι σπουδαῖαι μεταξὺ τῶν ἐγνηφάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐν γένει τῆς ἀρχαίας τῆς νήσου ἱστορίας ἠγέρθησαν συζητήσεις ἐπὶ ζητήματος προκείμενου ἑκ τινος χωρίου τοῦ Στρά-

βωνος ἀναγομένου εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀπτερας, τοῦ ἐπιπέλου αὐτῆς Κισάμου καὶ ἑτέρας κρητικῆς πόλεως, τῆς Πολυρρήνης.

Περιγράφων τὴν Κρήτην ὁ Στράβων ἐν βιβλίῳ 1' τῶν Γεωγραφικῶν αὐτοῦ λέγει, ὅτι « πόλις δ' εἶσιν ἐν τῇ Κρήτῃ πλείους μὲν, μέγισται δὲ καὶ ἐπιφανέσταται τρεῖς, Κνωσός, Γόρτυνα, Κυδωνία· ὁμίλων δὲ παρακατιῶν περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Κυδωνίας, τῆς Πολυρρήνης καὶ τῆς Ἀπτερας, λίγα τὰδε (1): « Κυδωνία δ' ἐπὶ θαλάττῃ μὲν ἴσθμῳ βλεπούσῃ πρὸς τὴν Λακωνικὴν, δίεξι δ' ἑκατέρωθεν τῶν ἰσθμῶν τῆς τε Κνωσοῦ καὶ τῆς Γόρτυνος οἷον ἑκατακοσίους σταδίους, Ἀπτερας δὲ ἑξήκοντα, τῆς ταύτης δὲ θαλάττης τετραράκοντα. Ἀπτερας δ' ἐπίκειται ἑσσι Κισάμος· πρὸς ἰσθμῶν δ' ὄμοροι τοῖς Κυδωνιάταις Πολυρρήνιοι, παρ' οἷς ἐστὶ τὸ τῆς Διαιτύνης ἰσθμὸν ἀπέχουσι δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἐριάλλοντα σταδίου, Φαλακάρης δὲ ἑξήκοντα· καμπεδὸν δ'

(1) Περὶ τῶν πόλεων τούτων ἔγραψα βιβλίον ἐκ τῶν τίτλων «Ἐκκατάμικτοι Κρήτης, ἢ ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ περιγραφή τῶν ἐκείνων ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης». Τὸ βιβλίον τούτου ἐν ἐξέδῳ αἰστέν, διότι χρηθεὶ συμπληρωσῶν κινῶν, περὶ ἧς ἐλλείπει χρόνος ἐν ἡμετέροις ἀκμήν ἢ ἀσχυλῶδ.

(1) Στράβ. τέρ. β', βιβλ. 1', στ. 479.

ήκουν πρότερον' ἐπ' Ἀχαιοὶ καὶ Λάκωνες συνήκασαν τεχνίσαντες ἱερῶν χωρίων βλίπτον πρὸς μεσημβρίαν».

Τὸ χωρίον: Ἄπτειρας δ' ἐπίκειντο ἰσὶ Κίσσῳ ἐγέννησε πολλὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῆς Ἀπτέρας κυρίως καὶ ἀφορμὴν παρέσχεν εἰς τὰς συζητήσεις, περὶ ὧν ἀνωτέρω διελέσθημεν. Ἴδου δὲ ὅποιόν τι ἴσται τὸ ἐγερθὲν ζήτημα.

Πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἱεραρχίας Ἀποκορώνου, ὑπάρχει κώμη ὀνομαζομένη Παλαιόκαστρον, περὶ τῆς ὁποίας σῶζονται πολλὰ εἰρεπία τειχῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, θεωρηθέντα ἀνάκλιτον ὡς τὰ τῆς Ἀπτέρας. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῶν Χανίων, ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς Κισσῶμου, ἐκεῖ ἐνθα σήμερον ὑπάρχει κώμη ὠσαύτως Παλαιόκαστρον (1) καλουμένη, φαίνονται ἐπίσης κλειστά εἰρεπία ἀρχαίων τειχῶν καὶ οἰκοδομῶν, ἅτινα θεωρήθησαν ὡς τὰ τῆς Πολυρρήνης. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Πολυρρήνης, εἰς ἀπόστασιν περίπου μίαις ὥραις καὶ ἐνός τετάρτου, εὑρίσκονται τὰ εἰρεπία ἰτίρας κρητικῆς πόλεως, ἣτις ἔφερε τὸ ὄνομα Κίσσῳμος.

Ἐνεκα τοῦ ἀδιαφιλονεικίτου τῆς τοποθεσίας ταύτης τῆς Κισσῶμου καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οὐδ' αὐτὸς ὁ Στράβων, μνημονεύει δύο πόλεων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ φερουσῶν τὸ ὄνομα Κίσσῳμος, καθὼς ἐπίσης οὐδεὶς ἄλλος ἀρχαῖος συγγραφεὺς, πλὴν τοῦ Στράβωνος, μνημονεύει τῆς Κισσῶμου ὡς ἐπινείου τῆς Ἀπτέρας, οὐδὲ περιεσώθη μνημαῖόν τι μαρτυροῦν, ὅτι παρὰ τὰ σήμερον ἐν Ἀποκορῶνῳ φαινόμενα εἰρεπία τῆς Ἀπτέρας ὑπῆρχεν ἄλλη πόλις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσῳμος, ἠγέρθησαν πλείστα ὄσα ἀμφιβολία, καθὰ προείρηται, περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τῆς Ἀπτέρας, συνεπῶς δὲ καὶ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς Πολυρρήνης, καὶ πολλὰς σοβαρὰς συζητήσεις καὶ μελέτας προκαλεῖται τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τοῦ Στράβωνος μεταξὺ πολλῶν ἀρχαιολόγων, ιστορικῶν καὶ περιηγητῶν, οἵτινες ἠσχολήθησαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας.

Τούτων τινὲς μὲν κατέληξαν εἰς τὸ συμ-

(1) Παλαιόκαστρον, ἢ, ὡς προφέρουσι τῆν λέξιν, Παλιόκαστρο, ὀνομαζομένη οἱ Κρήτες συνήθως πᾶσαν θῆσαν, ἐν ἣ φαίνονται εἰρεπία ἀρχαίας τετραγωνικῆς πόλεως. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο δίδωσι καὶ εἰς τὰ εἰς τοιαύτας θέσεις εὐρισκόμενα χωρία.

πέρασμα, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον τῆς Κισσῶμου διὰ τὸν λόγον, ὅτι παρ' αὐτῇ εὐρίσκειτο ἡ Κίσσῳμος, ἢ κατὰ τὸν Στράβωνα ἐπινεύον ὄσα τῆς Ἀπτέρας. Ἄλλοι δὲ φρονοῦσιν, ὅτι ὑπῆρχεν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσῳμος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ, καὶ ἄλλοι ἐθεώρησαν ὡς παρεφθαρμένον τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Στράβωνος πισθόμενοι, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον τῶν Ἀποκορῶνων.

Ὁ Meursius (1) π. γ. φαίνεται παραδειχόμενος, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο παρὰ τῇ θέσει, ἐν ἣ φαίνονται σήμερον τὰ εἰρεπία τῆς Κισσῶμου, διότι μνημονεύειν τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Στράβωνος προστέθησαν ἀμέσως κατόπιν, ὅτι ἡ Κίσσῳμος αὐτῇ ὑπῆρχεν ὁ δαδίδακτος ἐπισκοπικὸς θρόνος τῆς νήσου. «Etiam hęc Episcopi postea sedes fuit, atque ordinis duodecimani». Ὁ ἐπισκοπικὸς δ' οὗτος θρόνος εἶναι ὁ τῆς σημερινῆς ἱεραρχίας τῆς Κισσῶμου, ἣς ὁ ἐπίσκοπος καὶ σήμερον ἐτι φέρει τὸν τίτλον α ὁ Κισσῶμου».

Ὁ Πιουτιγγέριος λεγόμενος πίναξ (Poutinger Table) ἠρημαῖο δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσῳμος, ἐξ ὧν τὴν μὲν εἰς ἀπόστασιν 8 μιλίων πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κυδωνίας, τὴν δ' ἰτίραν εἰς ἀπόστασιν 32 μιλίων πρὸς δυσμὰς αὐτῆς. Ἐτεροί, ἐν οἷς κυρίως ὁ D'Anville (2), τὴν πίνακα τοῦτον ἀναλύοντες, θεωροῦσιν ἐσφαλμένην τὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὑπόθεσεως δύο πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσῳμος καὶ προτείνουσι τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ εἰρημένῳ πίνακι παρατηρουμένου τούτου λάθους.

Ὁ Pailton de Tournesfort (3), ὅστις ἐπισκέφθη τὴν νήσον περὶ τὸ ἔτος 1700, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑποτίθησι τὴν Ἀπτέραν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Παλαιόκαστρον τῆς Κισσῶμου, λέγων: «Le 26 Juillet, nous allâmes aux ruines de Paleocastro ou Château vieux, selon le grec vulgaire. Les gens du pays ignorent son ancien nom; il est pourtant à croire que c'était la ville Aptère, puisq̄ue Strabon avance que Chissamo en était l'arsenal et le port:

(1) Joannis Meursii. «Creta, Cyprus, Rhodus». Amstelodami, 1675, σ. 20.
(2) D'Anville. Analyse de la carte intitulée: Les côtes de la Grèce et de l'Archipel. Paris 1757.
(3) Pailton de Tournesfort. Relation d'un voyage du Levant. Paris, MDCCXVII.

on offset Chissamo est un port de mer, sur une grande rade formée par les cornes du cap des Grabusos et du cap Spadas' τουνίστι' «Τῇ 26 Ιουλίου μετέβην εἰς τὰ εἰρεπία τοῦ Παλαιόκαστρον, κατὰ τὴν δημῶδη ἑλληνικὴν γλῶσσαν' οἱ κάτοικοι ἀγνοοῦσι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ' φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ πόλις τῆς Ἀπτέρας, διότι ὁ Στράβων δηλαῖται, ὅτι ἡ Κίσσῳμος ἦτο τὸ ἐπινεύον αὐτῆς. Πράγματι δὲ ἡ Κίσσῳμος εἶναι λιμὴν ἐν μεγάλῳ κόλπῳ συμπαιζομένη ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Γραβούσης καὶ Σπάδα».

Παρακατιῶν ὅμως ἀμφιβέλλων. περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνώσεως τοῦ ταύτης ὁ Tournesfort λέγει: «Mais il n'y a rien de bien certain touchant les mesures des anciens ou peut-être que cet endroit de Strabon est corrompu» ἦτοι: «Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τὸ ἀσφαλές καὶ βέβαιον ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα τῶν ἀρχαίων, ἢ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Στράβωνος εἶναι ἴσως παρεφθαρμένον».

Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην τοῦ Tournesfort χαρακτηρίζει ὡς γελοίαν ἕτερος ξένος πειραγητῆς καὶ ἀρχαιολόγος, ὁ ἄγγλος Pashley (1), διὰ τῶν ἐξῆς: «The naturalist way of getting of this difficulty is amusing» ἦτοι «Τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ φυσιολόγος (2) θέλει νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσκολίας ταύτης, εἶναι διασκεδαστικόν».

Ὁ Roscoe ἐν τῇ αὐτῇ δυσχερεῖ ἀραθείᾳ προσεπάθησε ν' ἀπαλλαγῇ ταύτης δι' ἄλλης μεθόδου. Ἀφιχόμενος ἐκ τοῦ ἀμφιβέλλου τῆς τοποθεσίας τῆς Κυδωνίας, τῶσαι ταύτην εἰς ἀπόστασιν πέντε μιλίων πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἐν αὐτῷ συμβεβῆσθαι, ὡς λέγει, τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καθοριζομένης ἀποστάσεως. Τὸ αὐτὸ δὲ σύστημα ἀκολουθῶν καὶ ὁ Pashley, ἠθέλησε καὶ οὗτος νὰ εἰσέλθῃ τὴν Κυδωνίαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Γεράνι, λέγων: «Probably it is to this difficulty of reconciling the distance of Strabo with a false hypothesis, that we are also indebted for the indication of the imaginary ruins of Cydonia as existing at Gerani (γραπτικόν Gerani)» ἦτοι: «Ποῦθεν, ἔνεκα τῆς δυσκολίας τοῦ συμβεβῆσθαι τὴν ἀπό-

(1) Robert Pashley, Travels in Crete. London, MDCCCXXXVII.
(2) Ὁ Tournesfort ἦτο φυσιολόγος.

στασιν τοῦ Στράβωνος μετ' ἐσφαλμένης ὑποθέσεως, ἠναγκάσθημεν ἀσάφως νὰ ὑποδείξωμεν ὡς εἰς τὸ χωρίον Γεράνι ὑπάρξαντα τὰ ὑποτιθέμενα εἰρεπία τῆς Κυδωνίας».

Ὁ Olivier (1) παρατρεῖ τὰ ἐξῆς: «Si Kissamos, situé entre le cap Grabuse et le cap Spada, à vingt milles à l'ouest de la Canée, fut autre fois le port d'Aptère, comme il paraît évident, suivant le texte des anciens auteurs (2), et si la Canée occupe la place de Cydonie, comme on le croit communément, Strabon s'est trompé lorsqu'il a dit qu'Aptère n'était qu'à dix mille (3) de Cydonie. Mais si l'ancienne Cydonie était à quarante stades de son port, comme le croit l'auteur de «la législation de Crète» (4), pag 473, alors il est probable que nous avons vu les ruines de cette ville et que celles d'Aptère sont à dix milles à l'ouest, en face du Kissamos comme le dit Strabon» ἦτοι: «Ἐὰν ἡ Κίσσῳμος, κειμένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Γραβούσης καὶ Σπάδα εἰς ἀπόστασιν 20 μιλίων πρὸς δυσμὰς τῶν Χανίων, ὑπῆρχεν ἄλλοτε τὸ ἐπινεύον τῆς Ἀπτέρας, ὡς τοῦτο εἶναι ἠναγκές, κατὰ τὸ κείμενον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ ἐὰν τὰ Χανία κινῶνται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Κυδωνίας, ὡς κοινὰς πιστεύεται, ὁ Στράβων ἠπατήθη λέγων, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἀπέχετο δέκα μίλια τῆς Κυδωνίας. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀρχαία Κυδωνία ἀπέχετο τεσσαράκοντα στάδια τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, ὡς πιστεύει ὁ συγγραφεὺς «τῆς νομοθεσίας τῆς Κρήτης», σελ. 473, τότε εἶναι πιθανόν, ὅτι εἶδομεν τὰ εἰρεπία τῆς πόλεως ταύτης καὶ ὅτι τὰ εἰρεπία τῆς Ἀπτέρας εἶναι εἰς ἀπόστασιν 10 μιλίων πρὸς δυσμὰς, κατέναντι τῆς Κισσῶμου, ὡς ὁ Στράβων λέγει».

Ὁ δὲ Savary (5) ἐπισκεφθεὶς τὸ Παλαιό-

(1) G. A. Olivier. Voyage dans l'Empire Ottoman, l'Égypte et la Perse. Paris. An 9.
(2) Ἦμας τοῦλάχιστον διὰ γνωρίζωμεν ἄλλου συγγραφέα ἐν τῶν ἀρχαίων κλήν τοῦ Στράβωνος λέγοντα, ὅτι ἐπινεύον τῆς Ἀπτέρας ἦτο ἡ Κίσσῳμος.
(3) Τουνίστιον ἠθεοφονοῦσα στάδια.
(4) Ὁ Olivier ἐνοεῖ τὸν Savary-Croizat, ὃς τις τὸ πολῦτιμον σύγγραμμα ἐπιγράφεται: «Des anciens gouvernements fédératifs et de la législation de Crète», ἐκδοθὲν ἐν Παρισίῳ, an VII de la République Française.
(5) M. Savary. Lettres sur la Grèce. Paris, MDCCCLXXXVIII.

καστρον Ἀποκορώνου, λέγει ἐν τῇ ΚΗ' ἐπι-
στολῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν Madame Le Mon-
nier τὰ ἑξῆς :

« La maison où nous logions n'est qu'à
deux lieues de Palio-castro, situé à la
pointe du cap Drepassum (1). C'est ici
quo Murtius (2) dans la carte ancienne
qu'il a publiée, place le Museum, où se
termina le fameux combat des Syrènes
et des Musos (3). Il manquo Aptère à
peu de distance vers les montagnes.
D'autres auteurs prétendent que la si-
tuation de cette ville est désignée par
quelques ruines qui restent à Palio-ca-
stro. Ces opinions sont sans fondements.
Strabon fait connaître, d'une manière
précise, la position d'Aptère, en la pla-
çant à quatre lieues (4) de Cissanum (5)
qui lui servait de port. Or cette dernière
ville se trouve au fond du golfe formé
par le cap Spuda et celui de Suso (6),
à plus de douze lieues du promontoire
Drepassum. Il est donc impossible qu'A-
ptère ait été située près de ce cap. On
s'en convaincra en jetant un coup d'œil
sur la carte que j'ai donnée » ἤτοι : « Ἡ
οἰκία, ἐν ἣ εὐρισκόμην, κεῖται εἰς ἀπόστασιν
δύο λευγῶν ἀπὸ τοῦ Παλιόκαστρον, κείμενον
εἰς τὴν ἀκρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου « Δρέπανον ».
Ἐνταῦθα ὁ Μurtius, ἐν τῷ ἀρχαίῳ χάρτη,
ὄν ἐδημοσίευσεν, τίθησι τὸ Μουσείον, ὅπου
ἔλαξεν ἡ περίφημος ἔρις μεταξύ τῶν Συρήνων
καὶ τῶν Μουσῶν. Σημειοῖ τὴν Ἀπτεραν εἰς
μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ὄρη. Ἄλλοι συγ-
γραφεῖς ἀξιοῦσιν, ὅτι ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύ-
της καταδεικνύεται ὑπὸ τινῶν ἐρείπιων, τὰ
ὅποια εὐρηγνται εἰς τὸ Παλιόκαστρον. Αἱ γνώ-
μαι αὗται εἰσὶν κενυ βάσει. Ὁ Στράβων
ὀρίζει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς Ἀπτερας, τιθέ-
μενος αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων λευγῶν
ἀπὸ τῆς Κισάμου, ἣτις ἦτο τὸ ἐπίμειον αὐ-
τῆς. Ἡ τελευταία αὕτη πόλις εὐρίσκεται εἰς
τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, ὅστις σχηματίζεται

(1) Ὁ Σαβαρὴς ἐνόησε τὸ ἀκρωτήριο Δρέπανον Ἀπο-
κορώνου.
(2) Murtius, dissertation sur l'Isle de Crète.
(3) Ὅρα παρατίθω τῆς παροῦσης πραγματικῆς τὸ κλι-
ματικὸν Στραβῶν τοῦ Βοζαντινοῦ περὶ τῆς ἔριδος ταύτης.
(4) Ὁ Στράβων εἰν ὀρίζει ἀπόστασιν 4 λευγῶν μεταξύ
Ἀπτερας καὶ Κισάμου.
(5) Ὁ Σαβαρὴς ὀλεῖ εἰκὼν Κίσαμος.
(6) Ἐνόησε τὴν Γραβούσαν ὁ γράφων.

ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Σπάδα καὶ Γραβούσης,
εἰς ἀπόστασιν πλείον τῶν 12 λευγῶν ἀπὸ τοῦ
ἀκρωτηρίου Δρέπανου. Εἶναι λοιπὸν ἀδύ-
νατον ἡ Ἀπτερα νὰ εὐρισκῆτο πλείσιον τοῦ
ἀκρωτηρίου τούτου. Πείθεται τις περὶ τού-
του βίπτων ἐν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην, ὃν
συντάξα ».
Ὁ Ἄγγλος Charles Edwards (1) παρα-

(1) Charles Edwards. Letters from Crete,
London, 1837.

Σημ. Ὁ Charles Edwards ἐπισκέφθη τὴν νῆσον
κατὰ τὸ 1836. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνον διέμενον εἰς τὴν
Κρήτην ὡς γυναικὸς γραμματικῆς τῆς γεν. διοικήσεως τῆς
νῆσου. Τὸν κόριον τοῦτον μοὶ συνέθεσεν ἡ Βαρωνὶς de
Selvaevia, γυνὴ λίαν πεπαιδευμένη, ἣτις ἀπὸ εὐνοσιεν-
ταίας ἐπέλεξε τὴν παρὰ τῇ πόλει τῶν Κοινῶν εὐδερμ
καρφόστον τῆς Χαλέσσας ὡς μόνον κατοικίαν, καὶ ἀρχο-
λουμένη ἡδύως εἰς διαφόρους συγγραφάς. Ἐθῆκε τὴν συλ-
λογὴν τῶν περὶ Κρήτης συγγραμμάτων μου εἰς τὴν ἐκδό-
σιν τοῦ κ. Edwards, ὅστις συνῆκε διεξήλθε καὶ τὸ χα-
ρίεργον τῆς περὶ τῶν ἐκείνῳ ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρή-
της συγγραφῆς μου : « Ἡ ἐκατόμυθος Κρήτη ». Ὁ κ.
Edwards πάλιν φιλοφρόνως ἔγραψεν ἐν τῷ ἐπισημένῳ
βιβλίῳ του τὰ ἑξῆς : « My host thanks me duo to
Mr Kopassis, of Canea, for the use of his li-
brary of Cretan books..... He..... showed me in
manuscript a book he has been engaged upon
many years. It is about the Hundred Cities
of Crete, and is sectioned in to three parts; the
first giving a description on those of three hundred
whose site is incontestable; the second discuss-
ing the doubtful remains which yet are ascrib-
ed to one or other of these cities; and the last
saying what can be said about the cities of
which no trace, either material or topological,
can be found. No one in Crete is in a better
position for obtaining archaeological and le-
gendic information about these ancient places,
and his notes included old ballads and proverbs
wich would no doubt be welcomed even as
much as his more erudite work..... This
gentleman's library is, I believe, the choicest
in the island for its Cretan works. He has also
numbers of different amphoras, coins, bits of
old metal-work, weapons etc. of the different
dynasties in Crete. He placed his books at my
disposal and I did not hesitate to carry an
armful of them away with me. The British
Museum is less rich by far on Cretan autho-
rities, and I have now by my side the histories
and records of Cornelius, Cornaro, Valiero,
Sieber, and others, as well as the English
works of Pashley, Spratt, Stilman and Skin-
ner..... » ἤτοι : « Ὁφείλω πολλὰς χάριτας τῷ κ. Κο-
πασῆ διὰ τὴν τῶν κρητικῶν συγγραμμάτων συλλογὴν του,

δέχεται, ὅτι ἡ Πολυρρήνη καὶ οὐχὶ ἡ Ἀπτερα
ἔκειτο εἰς τὸ Παλιόκαστρον Κισάμου λέγων
ἐν τῇ ἀφηγησί τῶν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν Κισά-
μου ἐκδρομῶν αὐτοῦ τὰ ἑξῆς : « We are
bound for a place called Paleocastro,
several miles inland, among the moun-
tains and wich though itself a village
of antiquity, is the modern survival of
the Crotan city of Polyrhēnia » ἤτοι :
« Ἐστῆμεν, ἵνα ἴδωμεν τὴν θέσιν τὴν καλου-
μένην Παλιόκαστρον, εἰς ἀπόστασιν μιλιῶν
τινῶν μεσογείως κειμένην μεταξύ τῶν ὄρεων.
Ἡ θέσις αὕτη, μολονότι αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν εἶναι
χωρίον παλαιόν, εἶναι τὸ ἐπίκων μνημείον τῆς
ἀρχαίας κρητικῆς πόλεως Πολυρρησίας ».
Περιοριζόμεθα εἰς ταῦτα, διότι πολὺ θὰ ἐμια-
κρηγοροῦμεν, ἐὰν ἐπεχειροῦμεν νὰ παραθέσωμεν
τὰ γραφέντα καὶ ὑπὸ ἄλλων, εἰς ὧν οὐδὲν ἄλλο
φαίνεται ἢ ἀντίφασις γνώμων καὶ ἰδεῶν, τῶν
μὲν ὑποστηρικτῶν ὡς ἀκριβῆς τὸ σχετικὸν
χωρίον τοῦ Στράβωνος καὶ τιθέμενων συνεπῶς
τὴν Ἀπτεραν παρὰ τῇ Κισάμῳ, τῶν δὲ ὑπο-
στηρικτῶν τούναντίον καὶ τασσόντων τὴν
Ἀπτεραν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλιόκαστρον
Ἀποκορώνου, ἄλλων παραδεχομένων δύο πό-

λην συμβουλεύσθην..... Μοὶ ἴδωκεν ἐν χειρογράτῳ ἐν συγ-
γραμμάτῳ, περὶ ὃ κατέγραψεν ἐπὶ πολλὰ ἐτη. Τοῦτο πραγ-
ματικῶς περὶ τῶν ἐκείνῳ πόλεων τῆς Κρήτης καὶ διαι-
ρεῖται εἰς τρία μέρη, ὃν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τὴν περι-
γραφήν ἐκείνων ἐκ τῶν ἐκείνῳ πόλεων, ὃν ἡ τοποθεσία
εἶναι ἀκαταμάχητος, τὸ δὲ δεύτερον συζητεῖ περὶ τῶν
ἀμφιθέλων ἐρείπιων, ἅπανα ἀποθιδοῦναι εἰς τὴν μίαν ἢ
τὴν ἄλλην τῶν πόλεων τούτων, καὶ τὸ τελευταῖον ἐπιλείπει
περὶ τῶν πόλεων ἐκείνων, περὶ ὧν οὐδὲν ἔγνω ἢ τοπογρα-
φικῆ εἰδήσεως ὑπάρχει. Ὁδὲ εἰς τὴν Κρήτην εὐρίσκεται εἰς καλ-
λίτραν θέσιν, ὅπως συλλεθῆ ἀρχαιολογικὰ καὶ μυθολογι-
κὰ πληροφόρησις περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων πόλεων, αἱ ση-
μειώσεις δ' αὐτοῦ, περιελάουσιν ἀρχαῖα ἔθνη καὶ πα-
ροιμίας, θὰ γούνασαν ἀκαταμάχητος ἐπιβεβαιώσει ὅπως καὶ
τὸ ἐπισημῆς αὐτοῦ σύγγραμμα.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ κυρίου τούτου εἶναι, νομίζω, ἡ ἐλεγκτο-
τέρα ἐν τῇ νήσῳ διὰ τὰ κρητικὰ συγγραμμάτα, ἅπανα πα-
ρικαλεῖται. Ἐγὼ ἐπίσης πλείστους ἀμφορεῖς διαφόρων εἰδῶν
νομισμάτων, τεράστια μετάλλινα ἀρχαίας τέχνης, ἐπὶ αὐτῶν
τῶν διαφόρων ἐν Κρήτῃ δυναστειῶν. Ἐθῆκε τὰ βιβλία
αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διαθεσὴν μου, ὃν ὄπισθεν δὲ νὰ παραλάβω
ἐκείνων ἀριθμὸν αὐτῶν. Ἐβρετανικῶν μουσείων εἶναι πολὺ
ἀλιγότερον πλούσιον ὅσον ἀφορᾷ εἰς ἀδελφικὰς περὶ Κρή-
της πηγὰς, κατ' ἐμοὶ δ' ἔχω ἤδη τὰς ιστορίας καὶ τὰ
ἀπομνημονιώματα τοῦ Κορηθίου, τοῦ Κορηρέου, τοῦ Βα-
λάρου, τοῦ Σίβερ καὶ ἄλλων, ὡς ἐπίσης τὰ ἀγγλικά
συγγραμμάτα τοῦ Πάσλεϋ, τοῦ Σπράττ, τοῦ Στίλμαν,
τοῦ Σκίναρ..... »

λεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος καὶ ἄλλων ὠιω-
ρούντων ὡς παραμιμορφωμένον τὸ σχετικὸν
χωρίον τοῦ Στράβωνος, ἢ ὡς ἀπατηθέντα
τούτου ὡς πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθοριστέας
ἀποστάσεις. Θέλωμεν δὲ συζητήσαι ἐπὶ τῶν
ἐκ τοῦ χωρίου ἐκείνου τοῦ Στράβωνος γενω-
μένων ζητημάτων, ἣτοι τίς ἡ ἀκριβὴς τοπο-
θεσία τῆς Ἀπτερας, τῆς Πολυρρησίας καὶ τῆς
Κισάμου, καὶ ἐν ὑπῆρξαν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ
ὄνομα Κίσαμος.

Τὸ κατ' ἡμέας, ἡ γνώμη τῶν ὑποστηρικτῶ-
ν, ὅτι ἡ Ἀπτερα ἔκειτο εἰς τὸ Παλιό-
καστρον τῆς Κισάμου δὲν εἶναι ἀπογρῶντως
δεδικαιολογημένη καὶ βέβαιος, ὡς ἐπίσης κενυ
ὑποστάσεις ἐξελέγχονται καὶ αἱ γνώμαι τῶν
θελώντων νὰ ὑποστηρίξωσιν, ὅτι ὑπῆρξαν ἐν
τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα
Κίσαμος. Οἱ δὲ συλλογισμοὶ τοῦ Ολίβιερ δὲν
εἶναι ποσῶς ὀρθοί, διότι δὲν δύναται νὰ ὑπο-
τεθῆ, ὅτι ὁ Στράβων ἠπατήθη ὡς πρὸς τὴν
ἀπόστασιν, ἣν καθορίζει μεταξύ Κυδωνίας καὶ
Ἀπτερας, καθόσον ἐκ τῶν περιωθέντων μέγε-
σήμερον μνημείων κατεδείχθη καὶ ἐβεβαιώθη,
ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ρηθήσεται, ἡ ἀκρίβεια τῆς
ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μεταξύ τῶν δύο τούτων
πόλεων καθοριζομένης ἀποστάσεως. Ἐὰν δὲ
παραδεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ
Saint-Croix, ἣν ὁ Ολίβιερ ἐπικαλεῖται, ὅτι
ἡ Κυδωνία ἔκειτο 40 στάδια μακρὰν τοῦ
ἐπιπέδου αὐτῆς, τὴν δὲ Ἀπτεραν ὑποθέσωμεν
ὡς κειμένην ἀπέναντι τῆς Κισάμου, τότε ἡ
μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, τῆς Ἀπτερας δη-
λονότι καὶ τῆς Κυδωνίας, ἀπόστασις δὲν συμ-
φωνεῖ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος περὶ αὐτῆς
λεγόμενα.

Ἡ δὲ τελευταία γνώμη τοῦ Tournesfort
περὶ τῆς παραφορᾶς τοῦ σχετικῶν χωρίου τοῦ
Στράβωνος, ἢ ὡς γελοία ὑπὸ τοῦ Pashley
χαρακτηριζομένη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς
τοιαύτη. Ἡ ἑλληφίς ὁμοῦς τοῦ Tournesfort
εἶναι, ὅτι ἀπέφυγε νὰ ἐγκύψῃ βαθύτερον εἰς
τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, διότι ἐμφορθε-
στῆρα ἐπὶ τούτῳ μελέτη θε ἐνίσχυεν ἐτι πλείον
τὴν γνώμην του ἐκείνου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς
τὰς ὑποθέσεις τοῦ Pashley καὶ τοῦ Pashley,
εἰ καὶ αὗται συμβάλλουσι πως εἰς τὴν λύσιν τοῦ
ζητήματος τοῦ καθορισμοῦ τῆς τοποθεσίας τῆς
Κυδωνίας, ἀφίνοῦσιν ὁμοῦς ἄλυτον τὸ κυρίως
ἐκ τοῦ συζητουμένου χωρίου τοῦ Στράβωνος
προκύπτον ζήτημα τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀπτε-
ρας καὶ τοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς, τῆς Κισάμου.

Ἄλλ' ἐξετάσωμεν τὰ προαίμενα ζητήματα

μεθοδικώτερον. Καί πρῶτον, τίς ἦτο ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία τῆς Πολυρρήνης;

Ὅτι ἡ Πολυρρήνη καὶ οὐχὶ ἡ Ἄπτερα ἔκειτο ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἡ σήμερον ὑπάρχει τὸ Παλαιόκαστρον Κισάμου, εἶναι ἐκτός πάσης ἀμφιβολίας. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ Πολυρρήνη ἀπέχετο τῆς θαλάσσης μὲν τριάντα, τῆς Φαλακάρνης δὲ ἐξήκοντα σταδία. Πράγματι ἡ ἀπόστασις τοῦ Παλαιόκαστρον Κισάμου ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ θαλάσσης εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ παραλίου θάλασσης, ἐν ἡ φαίνονται τὰ εἰσέτια τῆς Φαλακάρνης καὶ ἥτις σήμερον ὀνομάζονται Κούτρι. Ὅπως γίνωμαι δι' ἄλλων καταληπτός, λέγω, ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τῆς παραθαλάσσιου κωμοπόλεως τοῦ Καστελλίου Κισάμου ἐβόσκα εἰς Παλαιόκαστρον μετὰ πορείαν περίπου μίαις ὥρας καὶ ἐνὸς τετάρτου, ἡ ἀπὸ Παλαιόκαστρον μέχρι Φαλακάρνης πορεία μου διήρκατο πλέον τῶν δύο ὥρων.

Πλὴν τούτου ἡ χώρα τῶν ἀρχαίων Πολυρρήνων, ἡ σήμερον Κισάμος καλούμενη, εἶναι πρὸς δυσμὰς ὄμορος τῇ χώρῃ τῶν Κυθωνιατῶν, ἥτις καὶ σήμερον ἐτι καλεῖται ἑπαρχία Κυθωνίας· τούτο δὲ συμφωνεῖ ὡσαύτως πληρηστάτα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Στράβωνος λεγόμενον: «πρὸς ἑσπέρας δ' ὄμοροι τοῖς Κυθωνιάταις Πολυρρήνιοι».

Ἐτέρω ἀπόδειξις, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, εἶναι ἡ κατὰ τὸ μέρος τούτο ὑπαρξίς πλουσίων βοσκῶν. Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι οἱ Πολυρρήνιοι ἔχον κωμηδὸν πρότερον. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης συνδυαζομένης πρὸς τὰ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου λεγόμενα: α Πολυρρήνη (1), πόλις Κρήτης, ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήματα, ταυτέστι πρόβατα, ἔχειν ὁ πολίτης Πολυρρήνιος (2), ἐξήγεσθαι, ὡς ὀρθῶς ἀποφαινεταί καὶ ὁ Thieron (3), ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πολυρρήνης ἦσαν ποιμένες, πολλὰ ἔχοντες πρόβατα, οἵτινες ἐξελέξαντο τὴν θέσιν ἐκείνην, ἵνα κατοικήσωσι κα-

(1) Ὡς ἐκ τῶν χωρίων ταύτων φαίνεται, ὁ Στέφανος ὀνομάζει τὴν Πολυρρήνην «Πολυρρήνη». Ἡ πόλις αὕτη ἀναμφισβητῶς ἐστὶν ἡ Πολυρρήνη ὑπὸ τοῦ Πλινίου, «Πολυρρήνη» ὑπὸ τοῦ Πολυμίου, «Πολυρρήνη» ὑπὸ τοῦ Σκύλακος καὶ «Πολυρρήνη» ὑπὸ τοῦ Σουίδα.

(2) Ὁ Ὅμηρος ἀπαιτεῖ «πολυρρήνης» τοῦς πολλὰ πρόβατα ἔχοντας. «Ἐν δ' ἄνδρες κείνοι πολυρρήνης πολυδοῦσαι» Il. I, 154.

(3) M. Thieron, Fragments d'une description de l'île de Crète. Revue Archéologique.

μηδὲν διὰ τὸ πρόσφορον αὐτῆς εἰς νομὴν προβάτων. Καὶ πράγματι αἱ εὐρεταὶ κλιτύς τοῦ ὑπερηφάνους καὶ μεγαλοπρεπῆς ὄψουμένου ἔρους, ἐφ' οὗ ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο, δὲν εἶναι ἡ πλούσια βοσκὰ πρόσφορόταται εἰς νομὴν προβάτων. Ρητίον δὲ καὶ τούτο, ὅτι καὶ σήμερον ἐτι διακρίνεται ἀκριβῶς ἡ γραμμὴ, ἐφ' ἧς μετὰ τούτα Ἄγριοι καὶ Λάκωνες, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἔγειραν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως.

Ἐτέρα τρατὴ καὶ μᾶλλον ἀδιαφιλονεικητὸς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο ἐκεῖ, εἶναι ἡ συμφωνία τῆς θέσεως τῶν σωζομένων εἰσέτιων πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος δεδομένην περιγραφὴν τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως. «Ἐρυμνὸν χωρίον, λέγει ὁ ἀρχαῖος γεωγράφος, βλέπον πρὸς μεσημβρίαν». Ἡ θέσις, ἐν ἡ σήμερον φαίνονται τὰ σωζόμενα εἰσέτια, εἶναι ἀληθῶς ἐρυμνὴ, βλέπουσα πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπίσης ἐρυμνὴ εἶναι καὶ πᾶσα ἡ κλιτύς, ἡ ἐνοῦσα τὴν κυρίως πόλιν μετὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἥς τὰ εἰσέτια φαίνονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, καὶ πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἡ κλιτύς ἐκεῖνη βλέπει.

Δὲν εἶναι ἀσκοπον γὰρ παραθέσωμεν ἐναῦθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ζηνοβίου καὶ τοῦ Σουίδα λεγόμενα. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος λέγει: «Ἄγρι- μένων, ὡς φασι, χειμασθεῖς κατηνέχθη εἰς Κρήτην καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν Πολυρρήνην, θυσιᾶν ἐπέτελε· ἐν ταύτῃ τε οἱ αἰγμάλωτοι τὰς ναῦς ἐνέπρησαν, οὐ ἀπαγγελλόμενος αὐτῷ, μεσοῦσης τῆς θυσιᾶς, τὸ μὲν καιόμενον ἱερεῖον καταλεπτὸν λέγεται, ἔλθειν τε πρὸς θάλασσαν παραχθέντα καὶ μίαν μολίς εὐρόντα ναῦν ἐπ' αὐτῆς ἀναχθῆναι, πολλὰ καταρασάμενον τοῖς τὴν χώραν οἰκοῦσιν». Ὁ δὲ Σουίδας λέγει: «Παρόσον Ἄγαμέμνων ἱκέτης (ἐν Κρήτῃ) χειμασθεῖς ἴθυσεν, ἀναβὰς εἰς τὴν Πολυρρήνην...» Ἡ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἀπαντῶσα λέξις ἀναβὰς, ὑποτίθει τὴν Πολυρρήνην ἐν ὑψηλῇ κωμηδῇ θέσει. Πράγματι, ἵνα ἔλθῃ τις ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ Καστελλίου Κισάμου εἰς Παλαιόκαστρον, ἀναβαίνει, διότι ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι ἀρκεύοντα ὑψηλὴ.

Ἐξ ὅλων τούτων συνέγεται, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο ἀδιαφιλονεικῶς ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου. Τούτο παραδέχονται ἀδιστακτικῶς πλέον οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι οἱ ἑξερυνήσαντες τὰ κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην εἰσέτια, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Pashley καὶ ὁ Spratt (1), εἰς τὴν θέσιν δ' ἐκείνην ση-

(1) Captain T. A. B. Spratt. Travels and researches in Crete. London. MDCCCLXX.

μειοὶ τὴν Πολυρρήνην καὶ ὁ γνωστός γεωγραφικὸς χάρτης τῆς νήσου Κρήτης, ὁ ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὴν ἐπιβλῆσιν τοῦ Captain T. Spratt συνταχθεὶς καὶ αὐθεντικῶς σήμερον ἀναγνωρίζομενος, ὡς ἰπίσσεως καὶ ὁ ἀρχαιολογικὸς χάρτης τῆς Κρήτης, ὁ ἐπισημασμένος εἰς τὴν ἐν τῷ «Museum of classical antiquities» τοῦ Λονδίνου (1) δημοσιευθεῖσαν σπουδαίαν πραγματείαν «On the antiquities of Candia», τὴν ὅπου ἐγράφη ὁ Edward Falkner ἐπὶ τῇ βᾶσει χειρογράφων κατακειμένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Βενετίας καὶ ἐπιμελῶς ὑπ' αὐτοῦ ἑξερυνθέντων καὶ μελετηθέντων. Ταῦτα δ' ὁμολογεῖ καὶ ὁ λεπτομερέστερον τῶν ἄλλων ἑξερυνήσας καὶ περιγράψας τὰ περισσώθεντα τῆς ἀρχαίας πόλεως εἰσέτια M. Thenon.

Ἐπισπορῶ ἀνωτέρω, ὅτι τὰ εἰσέτια τῆς Φαλακάρνης, ἀφ' ἧς ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἀπέχετο ἐξήκοντα σταδίων, φαίνονται ἐν τῇ θέσει, ἥτις σήμερον καλεῖται Κούτρι.

Ὁ Δικαιουργὸς καθορίζει τὴν θέσιν τῆς Φαλακάρνης ὡς ἐξῆς:

«Φασι δ' ἐν Κρήτῃ πόλιν εἶναι Φαλακάρην, ζευμένην πρὸς ἑλίου δύοντα, κλεισθὴν λιμνῇ ἑλισσοῦσα καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἄρειον, καὶ καλεῖσθαι τὴν ὀδὸν ἀκρονίκου».

Ἡ θέσις Κούτρι καίτιν πράγματι πρὸς τὸν δυτικὸν αἰγιαλὸν τῆς νήσου, βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου «Κριῦ μίταπον», ἐκεῖθεν δ' εἶδον ἐν ἀνοικτῷ ὄρῳ τὸν μεγαλοπρεπῆ δίσκον τοῦ ἡλίου ἀνιόντος.

Τὰ κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην φαινόμενα εἰσέτια θεωρήθησαν ὑπὸ πάντων ὡς ὄντα ἀναμφισβητήτως τῆς Φαλακάρνης (2) καὶ ὁ Spratt μάλιστα καθορίζει ἀκριβῶς καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν Δικαιουργὸν ἁγίου ἱεροῦ τῆς Δικτύνης Ἀρτέμιδος.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν Πολυρρήνην καὶ τὸ ἐπίγειον αὐτῆς τὴν Φαλακάρην. Περὶ δὲ τῆς Ἀπτερας προκειμένου, αὕτη ἀναμφισβητῶς ἔκειτο ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκειται τὸ χωρίον Παλαιόκαστρον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου.

Ἡ Κυθωνία ἀπέχετο τῆς Ἀπτερας, λέγει ὁ Στράβων, σταδίων ὀγδοήκοντα. Ἡ ἀπόστασις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπόστασιν τριῶν καὶ ἡμισίας περίπου ὥρων, ἐὰν ὑπολογίσωμεν, ὅτι

(1) Τόμ. 2. σελ. 208.
(2) Ὅρα χάρτ. Κρήτης τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkner.

(Παράρτημα τοῦ K'—KB' τόμου)

εἴκοσι καὶ τρία σταδία εἶναι ἀπόστασις μίαις περίπου ὥρας· ὥστε, ἐὰν ἡ Κυθωνία ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ὡς πολλοὶ ἐσφαλμένως φρονοῦσιν, ἢ εἰς τὸ χωρίον Γεράνι, ὡς ὁ Pashley ὑποτίθεισιν, ἢ εἰς τὸ χωρίον Βρύσαις, κατὰ τὸν Spratt, ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς μίαις τῶν θάλασσιν τούτων μέχρι τοῦ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου συμφωνεῖ ὅπως δὴποτε πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καθοριζομένην μετὰ τὴν Κυθωνίας καὶ Ἀπτερας. Ἐὰν ὅμως υποθέσωμεν τὴν Ἀπτεραν εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, τότε παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης μέχρι τῆς μίαις τῶν εἰρημίων ὑποτιθεσῶν θέσεων τῆς Κυθωνίας ἀπόστασις εἶναι ἕξ καὶ ἡμισίας περίπου ὥρων, ἥτοι μακρότερα τῶν 140 σταδίων, ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ ἀνωτέρου ὑπολογισμοῦ, ἐνῶ ὁ Στράβων ὀρίζει αὐτὴν εἰς ὀγδοήκοντα μόνον.

Τούτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς Ἀπτερας μέχρι Κυθωνίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Στράβωνος δεδομένην ἀπόστασιν. «Τῆς ταύτης (τῆς Ἀπτερας) δι' ἑκατάτης τετρακόντα», λέγει ὁ Στράβων, ταυτέστιν ἡ Κυθωνία ἀπέχετο τῆς πρὸς τὴν Ἀπτεραν θαλάσσης τεσσαράκοντα σταδίων. Παραδεχόμενοι ὅτι ἡ Ἀπτερα ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου, βλέπομεν, ὅτι ἡ πρὸς ταύτην θάλασσα ἐκτείνεται μέχρι τῶν μυγῶν τοῦ Ἀμφιμαλέου κόλπου, τοῦ σημερινῆς λιμένος τῆς Σουδας καλουμένου, ἡ ἀπόστασις δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Ἀπτεραν ταύτης θαλάσσης μέχρι μίαις τῶν ὡς προείρηται ὑποτιθεμένων θέσεων τῆς Κυθωνίας συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν 140 σταδίων τοῦ Στράβωνος, ἐνῶ, ἐὰν τὴν Ἀπτεραν υποθέσωμεν εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, ἡ ταύτη θάλασσα εἶναι ἡ τοῦ κόλπου τῆς Κισάμου, ἥτις ἀπέχει πλέον τῶν ἕξ ὥρων ἀπὸ τῆς μίαις τῶν ὑποτιθεσῶν τοποθεσιῶν τῆς Κυθωνίας, ἥτοι 140 περίπου στάδια.

Ἄλλη ἀσφαλὴς ἀπόδειξις εἶναι ἡ μαρτυρία Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Οὗτος λέγει: «Ἀπτερα, πόλις Κρήτης, ἀπὸ τῆς τῶν Μουσῶν καὶ Σειρήνων ἐριδος τῆς ἐν τῷ Μουσειῷ πλησίον τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάττης, τόπω τοῖσδε καλουμένῳ γενεμίνης» ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἐν μουσειῷ νήσον τῶν Μουσῶν, αἱ Σειρήνες δυσφοροῦσαι τὰ πτερὰ τῶν ὤμων ἀπέβαλον καὶ λευκαὶ γενόμεναι εἰς τὴν θάλασσαν ἐνέβαλον ἑαυτὰς· ὅθεν ἡ πόλις Ἀπτερα, αἱ δὲ κλησίου τ' ἦσαν Λευκαί».

Εἰς ταῦτα προθέτομαι καὶ τὰς εἰδήσεις τοῦ Ἰσίδρου (1): «... ὁ τόπος Μίνω (2) καλεῖται, εἰς ὃν κείνται νῆσοι τρεῖς, αἱ καλοῦνται Λευκαί».

Ἡδη ἐξέταστον τοῦ σήμερον βλέπομεν τῆς Λευκῆς νήσου τῶν ἀρχαίων. Ἐν τῷ κατέναντι τῆς Πολυρρήνης κόλπῳ τῆς Κισάμου οὐδεμία νῆσος ὑπάρχει. Εἰς τὸ πτόμιον ὅμως τοῦ Ἀμφικαλλίου κόλπου, τοῦ σήμερον κόλπου τῆς Σούδας, πλοσίον τῶν ἱεραίων τῆς Μινώας καὶ ἀπίναντι τῆς θέσεως, ἥτις ὀρθῶς θεωρεῖται ὡς ἡ τῆς Ἀπτερας, καίτοι μὲν νῆσος καλομένη σήμερον Σούδα, παρὰ ταύτη δ' ἕτερα δύο νησίδαι ἀδιαφιλονείκητον δὲ τυγχάνει, ὅτι αὐταὶ εἰσιν αἱ «Λευκαὶ νῆσοι» τῶν ἀρχαίων (3).

Τούτο παραδέχεται καὶ ὁ Pashley λίγων: «It also seems, when added to the other considerations, most satisfactory to de-cide that Sudha and the islet near it are the Leues of the ancients» ἤτοι, ελαμ-βανομένην ἐκ' ὄψι καὶ ἄλλων διδομένων, φαί-νεται μᾶλλον ἔρθόν τὸ παραδεχθῆναι, ὅτι ἡ Σούδα καὶ τὸ παρὰ ταύτη νησίδιον εἰσιν (4) αἱ Λευκαὶ νῆσοι τῶν ἀρχαίων.

Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Συκελιώτης λέγει: «Οἱ δ' οὖν κατὰ τὴν Κρήτην Ἰδαίῳ δάκτυλοι παραδίδονται τὴν τε τοῦ πυρός χρῆσιν καὶ τὴν τοῦ χαλκοῦ καὶ σιδήρου φύσιν ἐξευραίν τῆς Ἀπτερας γῆρας περὶ τὸν καλοῦμενον Βερέκινθον».

Βερέκινθος δὲ ὀνομάζετο τὸ παρὰ τῷ λι-μνὴν τῆς Σούδας ὄψηδον ὄρος, τὸ σήμερον κα-λοῦμενον «Μελέξα», πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν τοῦ ὀπλοῦ ὑπάρχει ἡ θέσις, ἐν ἣ φαινόνται τὰ εἰρεπια τῶν Ἀπτερας.

Ταῦτα πάντα διέφυγον τὴν προσοχὴν τῶν ὑποστηρίζοντων, ὅτι ἡ Ἀπτερα ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου. Πλείονας μαρ-τυρίας καὶ ἀποδείξεις χρίνομεν περιττὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα: διότι, ὡς ἀναμφι-σβήττου σήμερον τυγχάνει, ὅτι ἡ Πολυρ-ρήνη ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, οὕτως ἀδιαφιλονείκητον ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ὅτι ἡ Ἀπτερα, ἢ, ὡς ἄλλοι λέ-

(1) Periplus Iriawta.

(2) Ἐνοεὶ τῆς κόλπου Μινώων, περὶ ἧς κατωτέρω ἐ-ρῶμεν.

(3) Ὁρα χάρτη Κρήτης τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkener.

(4) Παρὰ τῇ νήσῳ Σούδας ὑπάρχουσι δύο νησίδαι, ὡς ἔργου ἀνωτέρω, καὶ ὅχι ἐν, ὡς ὁ Pashley λέγει.

γουσι, τὰ Ἀπτερα, ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου προστιθέμε- νόν ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην σημειῶσι τὴν Ἀπτεραν καὶ οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες χάρται τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkener. Ἐν τῇ πραγματείᾳ μάλιστα τοῦ Falkener «on the antiquities of Candia» (1), περὶ τῆς Ἀπτερας προκειμένου, ἀναγινώσκωμεν τῆδι: «Towards the west of the Castel della Bicorna (2), in the territory of Canca (3), above the headland called Epothomuri, in the Porto della Suda, opposite to the small island on wich is the fortress of the harbour are the remains of the an-cient city of Minon (Aptera) (4), situated on a lofty mountain» ἤτοι: «Πρὸς δυ- ομὰς τοῦ φρουρίου Ἀποκορώνου, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χανίων, ὑπεράνω τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἐπικαλουμένου Ἐποδομοῦρι, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σούδας, κατέναντι τοῦ νησιδίου, ἐφ' οὗ ὑπάρ- χει τὸ φρούριον τῆς κωμοπόλεως, ὑπάρχουσι τὰ εἰρεπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Μινώας (Ἀ- πτερας), ἥτις ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους». Μιτὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην, ὁ Falkener παρα- τίθει καὶ σχεδιογράφημα τῶν ἱεραίων τῆς Ἀπτερας «plan of the ruins of Aptera». Τὰ εἰρεπια δὲ ταῦτα τευχῶν, ναῶν καὶ ἄλ- λων οἰκοδομῶν δὴν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὄντα ἄλλης πόλεως, διότι οἱ ἀρχαῖοι συγ- γραφεῖς μνημονεύουσι κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα δύο μόνον ἱεραίων πόλεων, τῆς Μινώας καὶ τοῦ Ἀμφικαλλίου, ἱερῶν ἢ μὲν πρῶτον ἔκειτο εἰς τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σούδας παράλια τοῦ Ἀκρωτηρίου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν περιωθέν- των ἱεραίων αὐτῆς, ἡ δὲ δευτέρα ἦτο εἰς τὸν μυχόν τοῦ εἰρημένου κόλπου.

(1) Museum of Classical antiquities. Τόμ. 2, σελ. 296.

(2) Τὸ φρούριον τοῦτο ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἐνταῖω, σημειοῦται δὲ ὁ Ἀρλοῦσιν εἰς τοὺς ἐπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 χάρτας τοῦ κρητικῶ ἔκλαντος τοῦ Μάρκο Boschini, ἐκδοθέντος ἐν Κων. 1551. Ἐπίσης εἰς τὴν χάρτην τῆς Κρήτης «Insula Creta» τοῦ Joh. Balt. Homannus σημειοῦται τὸ ἐν λόγῳ φρούριον C. Apicorno. Ἀπτερας δ' αὐτὸ ὁ Fal- kener, εἰδὼς δὲ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀπτερας ἐπὶ τῇ βίβλῳ ἐπιτιμῶν χειρογράφων μινεῖον αὐτοῦ ποισμένου.

(3) Λέγει ἐν τῷ «Χάρτῳ τῆς Κισάμου» ὁ Falkener, εἰδὼς ἐπὶ Ἐπι- τῶν ἡ ἐπαρχία Ἀποκορώνου περιλαμβάνετο εἰς τὸ διοικη- τικὸν διαμέρισμα Χανίων. Ὁρα χάρτην Homannus.

(4) Τὰ ἐπιτιμῶν χειρογράφα, ἔτινα ὁ Falkener συνι- βουλεύθη, ἀναγέρονται, φαίνεται, τῆν Μινώαν διαρθεῖ δὲ τοῦτο ὁ Falkener, λέγων ἐν περιπέσει (Aptera).

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν προειρημένων προστί- θημι καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ προμνημονευθεῖσα βα- ρωνίς δι Σβάρτζ (Baronne de Schwartz), ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐλπίς Μέλαινα» γνωστοτάτη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων αὐτῆς, ἄτινα ἰδημοσίευσεν εἰς διαφόρους γλώσσας, ἐν τῷ προσφάτῳ ἐν Ἀνωτέρῳ ἐκτυπωθέντι περὶ Κρήτης συγγραμμάτι αὐτῆς (1), οὗ τινος ἀν- τίτυπον πρὸ μικροῦ μοι ἔπεμφε, λόγον ποιου- μένη περὶ Ἀπτερας διορθοῦ τὰς ἐσφαλμένας γνώμας τῶν ὑποστηρίζοντων, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Κισάμου καὶ ἀνε- πικυλάχτως λέγει, ὅτι τὰ εἰς τὸ Παλαιόκα- στρον Ἀποκορώνου φαινόμενα εἰρεπια, ἔτινα καὶ ἡ ἰδία ἐπισκέψθη, εἰσὶ τὰ τῆς Ἀπτερας.

Τούτων οὕτως ἔχοντων, ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κισάμος.

Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο παρὰ τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως τοῦ Καστελλίου Κισά- μου. Περὶ τῆς κωμοπόλεως ταύτης καὶ ἐν τῷ ἰσωτεριῷ αὐτῆς φαίνονται πλείστα εἰρε- πια ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἀνεσκαφῶν δ' ἄλ- λοι τε γινόμενον ἀνεκαλύφθησαν τάφοι, ναοί, ἐπιγραφαί, νομισματα, ἀγγεῖα καὶ πλείστα ἄλλα ἀρχαῖα μνημεῖα, οὐδεμίαν καταλιπύ- νοντα ἀμφιβολίαν περὶ ὑπάρξεως πόλεως κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ὅτε εὐρι- ακόμην ἐν τῇ σημερινῇ ἀγορᾷ τῆς κωμοπό- λεως, εἰς τὸν συνοδουμένων με προκρίτων μὲ ὠδήγησεν εἰς παρακείμενον κατάστημα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀποίου ὑπάρχει θύρα. Ταύτην διελ- θόντες εἰσῆλθομεν εἰς δωμάτιον, οὗ τινος τὸ ἔδαφος ὀλόκληρον εἶναι φημιδουτὸν κάλλιστα διατηρούμενον καὶ μαρτυροῦν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρ- χεν ἱερόν, ὡς τοιοῦτον ψηφιδωτὸν ἐν οὐχὶ ὁμῶς τόσῳ καλῇ καταστάσει διατηρούμενον ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ἴσῳ τῆς Ἀπτερας, ἐφ' ἧς φαίνονται τὰ εἰρεπια ἀρχαίου ναοῦ καὶ ἐν ἣ εὐρέθησαν δύο ἀγάλματα ῥωμαϊκῆς τέχνης κομμοῦντα σήμερον μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῷ μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέμενα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε πόλις, ὅτι δ' αὕτη ὀνομάζετο Κισάμος τυγχάνει βεβαιωμένον ἐκ πλείστων ἐναργῶν γεγονότων. Ἡ τρασιότερα ὅμως τοῦ- του ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι ἡ θέσις ἐκείνη φέρει καὶ σήμερον ἐπὶ τὸ ὄνομα Κισάμος, ὡς ἐπίσης

(1) Erlebnisse und Beobachtungen auf Kreta. Hannover, 1892.

Κισάμος καλεῖται καὶ ἡ κατὰ τὸ μέρος ἐκείνο τῆς νήσου ἐπαρχία, ἧς πρωτεύουσα εἶναι ἡ παρὰ τὰ εἰρεπια τῆς ἀρχαίας Κισάμου κει- μένη παραθαλάσσιος κωμοπόλις «Καστίλ- λιον». Τὸ ὄνομα δὲ Κισάμος δὴν ἰδῶθαι μετα- γενεστέρως εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ἀλλ' εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ πανάρχαιον ὄνομα τῆς πό- λεως Κισάμου, διατηρηθὲν ἀπὸ τῶν ἀρχαιο- τάτων χρόνων, ὡς ἡ Κάντανος, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ὀνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς ἐκεῖ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπερῆρας ἀρ- χαίας πόλεως Κάντανος, ἡ Τύλισσος, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλιδυζίου, ἀπὸ τῆς ὀμωνύμου ἀρχαίας πόλεως κτλ.

Πρὸ τετρακοσίων καὶ ἐπίκεινα ἐτῶν οἱ Ἐνετοὶ ὀνόμαζον τὴν ἐπαρχίαν Chisami ἢ Chisamitis, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ τὸ Κισά- μος. Καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν δὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα διατηροῦτο (1). Ἀνεκῶθεν δὲ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας ταύτης φέρει τὸν τίτλον αὐτῶν Κι- σάμου καὶ πλείστα ἀνακαλυφθέντα κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος μαρ- τυροῦσιν ἀναμφισβητήτως, ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κισάμος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Κισάμος ἔκειτο παρὰ τῇ Πολυρρήνῃ (2). Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ἐὰν ἐπίνοιον τῆς Ἀπτερας ἦτο Κισάμος, γιν- νᾶται τὸ ζήτημα, ἐὰν ὑπῆρξεν ἕτερα πόλις Κισάμος παρὰ τὴν τῇ Ἀπτερας θάλασσαν, ὡς ἱκνέοντα ταύτης χρησιμεύουσα.

Ὡς ἐκόμην ἀνωτέρω, ὁ Πευτιγγέριος λε- γόμενος πινὰς σημειοῖ δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνο- μα Κισάμος.

Ὁ Pashley συζητῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, μολονότι παραδέχεται ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ Πολυρ- ρήνη ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, ἡ δὲ Ἀπτερα εἰς τὸ τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, δὲν ἀπομακρύνεται ποσῶς τῆς γνώμης τοῦ ὅτι ὑπῆρξε καὶ ἕτερα Κισάμος ὡς ἱκνέοντα τῆς Ἀπτερας φρονεῖ δὲ πρὸς στιγμὴν, ὅτι τὰ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ σημερινῶ χωρίου «Καλύθακον» Ἀποκορώνου φαινόμενα εἰρεπια εἶναι τὰ τῆς Κισάμου, τοῦ ἱκνέοντα τῆς Ἀπτερας, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπειθῆ ἐκ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Boschini, ὅτι ταῦτα εἰσὶ τὰ εἰρεπια ἐνετιοῦ φρουρίου, ἐξἄκολουθε ἀναζητῶν ἀλλαγῶσι τὴν δευτέραν Κισάμον. Ἐπὶ τέλους χαιρεῖ, ὅτι ἀπηλλάγη τῆς ἀμυχανίας τοῦ εὐρῶν τὴν λύσιν τοῦ ζη-

(1) Πατριὰ τῆς Κρήτης. ἐπὶ Μ. Βεροῦδου. Τὰ δι- κασίματα καὶ κείμενα τῶν 12 αἰώνων. Ἐδ. 111.

(2) Ὁρα χάρτη Spratt, Falkener καὶ ἄλλων.

τήματος εἰς τὸν Πευτιγγέριον πίνακα, καὶ ἀνακράζει: «I was delighted to find my two cities both inserted in the Peutinger table» ἦτοι: ἐνηφάνθησαν εἰς τὸν δύο μου πόλεις, ἀφροτέρως σημειούμενας ἐν τῷ Πευτιγγέριω πίνακι» κτλ.

Κατὰ πόσον ὅμως ὁ Πευτιγγέριος οὐ-
τος πίναξ παρέχει κῆρος αὐθεντικὸν ὡς πρὸς
τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀφοῦ οὐδεὶς τῶν ἀρ-
χαίων συγγραφέων μνημονεύει δύο πόλεων
ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος, καὶ τοῦτο εἶναι ζή-
τημα ἰδίας μελέτης χρῆζον. Καλῶς δὲ λέγει
ὁ D'Anville, ἀναλύνων τὸν κείμενον τοῦτον:
«Quoiqu'il y ait une correction à faire,
parce qu'il y a une répétition de Cissamus
à supprimer dans la table» ἦτοι, εἴαν καὶ
δέν νὰ γείνη μία διόρθωσις, διότι ὑπάρχει ἀπα-
νάληψις τῆς Κισάμου ἐν τῷ πίνακι, ἦτις δέν
νὰ ἐξαλειφθῆ. Καὶ λέγει μὲν ὁ Pashley, ὅτι
ὁ D'Anville προκρίνεται εἰς τὴν παρατήρησιν
ταύτην ὀρμώμενος ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ
Ἄπτερα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιολό-
στρου Κισάμου, ὅποιαδήποτε ὅμως κἂν ἢ ἡ
ἰδία τοῦ D'Anville, τὸ διασπῶλον πεινῶμα ἐν
τῇ κρίσει του εἶναι, ὅτι δέν ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ
δύο πόλεις φέρουσαι τὸ ὄνομα Κίσαμος. Ἀλλὰ
καὶ ἐν ἡ περὶ τοῦ D'Anville κρίσις τοῦ
Pashley θεωρηθῆ ὡς ὀρθή, δύναται τις εἰ-
πεῖν, ὅτι, ὡς ὁ D'Anville ἐξαλείφει ἐκ τοῦ
Πευτιγγέριου πίνακος τὴν μίαν Κίσαμον, διότι
δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δέν ὑπῆρχαν,
οὕτω καὶ ὁ Πευτιγγέριος πίναξ σημεῖοι μίαν
εἶτι Κίσαμον παρὰ τῇ ἀληθείᾳ θέσει τῆς Ἀπτε-
ρας, ὅπως συμβεβασθῶσιν αἱ τοῦ Στράβωνος
εἰδήσεις τὴν Κίσαμον παρὰ τῇ Ἀπτερά τει-
θεμένου.

Καθόσον ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν καὶ
καθὰ ἀνωτέρω εἰπομέν, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων
συγγραφέων μνημονεύει δύο κρητικῶν πόλεων
ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος, πᾶσαι δ' αἱ ἐπὶ τοῦ
ἐναντίου γνώμαί εἰσὶ ὅπως ὑποθετικαὶ στε-
ροούμεναι βέβαιως. Καὶ αὐτὸς ὁ Γερμανὸς Karl
Hook (1), ὅστις οὐδὲν τῆς κρητικῆς ἀρχαιο-
λογίας καὶ τῆς ἀρχαίας τῆς νήσου ἱστορίας
μέρος ἀφῆκε χωρὶς βαθύτατα νὰ τὸ ἐξερευ-
νήσῃ, τοιαῦτα φαίνεται φρονῶν, ὁ δὲ πολὺς
Ἰσπανὸς Torres y Ribora (2), ὁ γράψας

(1) Karl Hook, Krota. Göttingen 1829. Τόμ. 3.
(2) Antonio de Torres y Ribora. Insulae Au-
gustae Cretae parvulus, prodronus antiquitatum
Cretonsiarum. Venetia. Anno DMDCCCV.

τὸν πρόδρομον εἰς τὴν κρητικὴν ἀρχαιολογίαν,
φαίνεται ἐπίσης διατάξων νὰ παραδεχθῆ, ὅτι
ὑπῆρχαν δύο πόλεις «Κίσαμος» ἐν τῇ ἐρ-
χαίᾳ Κρήτῃ. Τεκμήριον πρὸς τοῦτους ἀσφαλές,
καθ' ἡμᾶς, ὅτι δέν ὑπῆρχεν ἄλλη πόλις Κί-
σαμος παρὰ τὴν θάλασσαν τῶν Ἀπτερίων
εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη
περισώθησαν καὶ φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα
τῶν κατοίκων τὰ ἀρχαῖα ὄνυματα οὐ μόνου
τῶν ἐπιφανιστέρων πόλεων αὐτῆς, ἀλλ' ἔστιν
ὅτι καὶ τῶν μᾶλλον ἀσῆμων πολιτισμάτων. Π.
χ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου ἡ θέσις, ἐν ἣ φαί-
νονται τὰ ἱερεῖα τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλά-
ρου, καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ
χωρίων Ἐλυρος, ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος
οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Σιδᾶ ὀνομάζουσι Λύ-
κτον τὴν κορυφὴν τοῦ ἀπέναντι λόφου, ἐφ' ἧς
φαίνονται τὰ ἱερεῖα τῆς ἀρχαίας Λύκτου, ἐν
δὲ Μεσαρά τὰ ἱερεῖα τῆς Γόρτυνός εἰσι γνωστὰ
τοῖς κατοίκους ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γόρτυνα». Ἐν
Σφακίαις, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Λουτροῦ
καὶ τῆς Ἀνωπόλεως καλοῦσι Φοῖνικα τὴν
παρακειμένην θέσιν, ἐν ἣ φαίνονται ἀσῆμαντά
τινα ἱερεῖα τοῦ ἀρχαίου πολιτισματος «ὁ
Φοῖνιξ» καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα παρα-
δείγματα δύναμεθα νὰ ἀριθμήσωμεν.

Ἐν τούτοις παρὰ τὴν Ἄπτεραν καὶ καθ' ὅλα
τὰ ὅμορα τῇ θέσει ταύτῃ μέρη τῆς Κυ-
δωνίας καὶ τῶν Ἀποκορώνων οὐδὲν σάζεται
μνημεῖον μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξιν ἄλλων πό-
λεων, πλὴν τῆς Μινώας καὶ τοῦ Ἀμφιμα-
τρίου, οὐδὲ θέσις τις οὐδὲ χωρίον κατὰ τὰ
μέρη ταῦτα φέρει τὸ ὄνομα Κίσαμος.

Εἰς ταῦτα προσθετὰ καὶ τὰ ἐπόμενα. Ἐ-
πιτύμβιος ἐπιγραφή Κρητὸς τινός, ὅστις ὀνο-
μάζετο Ἐπαφρος, ἀναφέρει, ὅτι οὗτος ἦτο
«Πολυρρήμιος καὶ Κισάμιος» (1). Καὶ ἐκ τού-
του ἐξάγεται, ὅτι ἡ Πολυρρήμη καὶ ἡ Κί-
σαμος ἐγαίνοντο. Ἐκείνο ὅμως, ὅπερ κυ-
ρίως θέλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, εἶναι, ὅτι,
εἴαν ὑπῆρχον δύο πόλεις Κίσαμοι, ἡ ἐπιτύμ-
βιος αὕτη ἐπιγραφή, δι' ἧς ἴσως ἐσκοπεῖται
νὰ καταδειχθῆ ἡ καταγωγὴ τῶν γονέων τοῦ
θανόντος, διότι οὗτοι φαίνεται, ὅτι ἦσαν ὁ
μὲν ἐκ Πολυρρήμης, ὁ δὲ ἐκ Κισάμου, ὅα πε-
ρὶ αὐτὴν λέξιν τινά, ὅπως διακριθῆ ἐκ τίνος τῶν
δύο Κισάμων κατήγετο. Μὴ ὑπαρχούσης ὅμως
τοιαύτης τινός διακριτικῆς λέξεως ἢ φράσεως,
φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι μία καὶ μόνη
Κίσαμος ὑπῆρχε.

(1) Muratori.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα λοιπὸν δέν ὑπῆρχε
δευτέρα πόλις Κίσαμος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ.
Ἡ γνώμη δὲ, ἣν ἐσχημάτισα ὡς πρὸς τὸ ἐπί-
ναντι τῆς Ἀπτερας, εἶναι, ὅτι, εἴαν ἡ πόλις αὕτη
εἶχεν ἐπίγειον, καὶ βεβαίως εἶχε, κατὰ τὸν
Στράβωνα, τοῦτο δέν ἦτο πόλις παραθα-
λάσσιος Κίσαμος ὀνομαζομένη, ἀλλ' ὄρμος
τις ἐκ τῶν εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας τῶν
Ἀπτερίων ἐσχημάτισεν ὡς ἐπίγειον τῆς πό-
λεως, ὅπως καὶ ἡ Γόρτυνη εἶχεν ὡς ἐπίγειον
καὶ τὸν λιμένα Μάταλον, καθ' ἣ ὑπῆρχον
ἴσως ἀποθήκαι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζο-
μένων ἐκεῖ ἱερεῖων, οὐχὶ ὅμως καὶ πόλις τὸ
ὄνομα Μάταλον φέρουσα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μόνον
προσόμενον τῷ «Κίσαμος» ὄνομα, ὅπερ ἀπαν-
τῆ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, εἶναι τὸ «Κύσαμον»,
ὄνομα, ὅπερ ἔφερον ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ἀπέ-
ναντι τῶν Ἀπτερίων ἀκρωτήριον, προάγομαι

νὰ ὑποθέσω, ὅτι ὁ ὡς ἐπίγειον τῆς Ἀπτερας
ἐσχημάτισεν ὄρμος ἔφερε τὸ ὄνομα «Κύσαμος»,
ἐξ οὗ ἴσως καὶ τὸ ἀπέναντι ἀκρωτήριον ὀ-
νομάσθη «Κύσαμον», καὶ ἐπὶ τὸ «Κύσαμος»
παραφθέρη πιθανῶς, γενόμενον «Κίσαμος»
ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν τοῦ Στράβωνος.

Δὲν ἀξίω, ὅτι διὰ τοῦ συμπεράσματος τού-
του λυώ ἱστορικῶς τὸ προκείμενον ζήτημα.
Θεωρήσω ὅμως ἐμαυτὸν ἀκούτως βλασηνοποι-
μῶν, εἴαν αἱ ἐν τῇ δε τῇ μελέτῃ περιεχόμεναι
κρίσεις καὶ παρατηρήσεις δώσωσιν ἀφορμὴν
εἰς ἐμβροθετέραν τοῦ ζήτηματος τούτου ἐ-
ρευνᾶν καὶ σπουδῆν ἐκ μέρους ἄλλων, ἐμοῦ
ἀρμοδιωτέρων, πρὸς λύσιν αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἐν
τὸ συμπεράσματά μου ἐλεγχθῆ ὑπ' αὐτῶν ὡς
ἐσφαλμένον.

A. E. ΚΟΠΑΞΗΣ.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

A'

Ὁ ἐν Δαρδανελοῖς (τῆς Φρυγίας) κ. Franke
Calvert ἀπέστειλε πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς
ἡμετέρας ἐπιτροπῆς αἰδ. κ. Ch. G. Swartz
τὰ χαρτῶα ἐκτυπώματα τῶν ἐπιπέδων δύο
ἐπιγραφῶν, κατὰ ὁκτώβριον τοῦ 1891 ἀνευ-
ρεθεισῶν εἰς θέσιν ἀγνωστον μὲν ἀκριβῶς, ἀλλὰ
περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἡ πρώτη κατέχει
ἐπιπέδων πλάτους 30 εκατοστομέτρων γαλ-
λικῶν, καὶ μήκος 20· τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμά-
των εἰς μὲν τὰς πρώτας ἐπτά σειράς εἶναι .012
εἰς δὲ τὴν ὀγδόην .008. Ἰδιόμοτος σχήματος
εἰσι τὰ γράμματα **Α Ε Σ Ω** τὸ **Ο** εἰς
τὴν ἑκτὴν καὶ εἰς τὴν ἑβδόμην σειράν, εἰς τὴν
πρώτην λέξιν, εὐρηται εἰς σχῆμα μικρότερον
καὶ ἐν τῷ μίῳ τῆς γραμμῆς· αἱ οἰραὶ εἰσὶν
εὐθύγραμμοι. Ἡ δευτέρα ἐπιγραφή κατέχει
ἐπιπέδων 0.9X0.9· τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων
εἶναι .015 εἰς τὰς πρώτας τίσσας σειράς,
καὶ .007 εἰς τὰς λοιπὰς· ἰδιόμοτος σχήματος
γράμματά εἰσι τὸ **Σ Ε Μ Ρ**. Ἐκτὸς

αὐτῶν ἀνευρέθησαν χάλκινοι λυχνία, ὡν μία
ἔφερε βυζαντινὴν ἐπιγραφήν, καὶ στατήρ, οὗ
τινος ἐν μὲν βάρος ἦτο εἰς σχῆμα κεφαλῆς
βοῦς, ἕτερον δὲ εἰς σχῆμα πεπλοφόρου γυ-
ναϊκῆς.

I

ΦΙΛΑΓΡΟΣ ΔΑ.
ΔΙΟΥΝΑΙΚΙΕ
ΑΥΤΟΥ ΜΝΗ
ΜΗΧΑΡΙΝΧΑΙΡ.
ΟΚΑΚΩΣΑΤΗΝ
ΕΙΚΟΝΑΜΗΛΑΘΥ
ΤΟΝΗΛΙΟΝΑΛΛΑΡ
ΑΘΥΑΚΑΙΑΥΤΗΘ

Φίλαγρος Δα(ι)δι γυναικά ἑαυτοῦ, μνή-
μης χάριν· χαίρει· ὁ κακῶς αἶν εἰκόνα
μὴ λάθῃ(οι) τὸν ἥλιον, ἀλλὰ π(ά)θ(οι) αἰ καὶ
αὐτή.

Π
ΤΥΧΙΑΝ
ΜΗΤΡΟΔ
ΑΤΟΥΜΝΕΙ
ΤΗΝΤΗΝ
ΝΗΤΟΙΑΝ
ΝΙC

Τυχίδης... Μητροδ(ώρας)... του μή(ηρας)
 χάριν καύτην την (στίλη)ν ήτοι άν....
 (ά)νίσ(τηρι).

Β'

Ο κ. Α. Mordtmann, ιατρός, ανέκοινωσε
 το επόμενον ανέκδοτον διγλωσσόν επιτύμβιον
 επιγραμμά κοινοποιηθέν υπό του κ. Κ. Μα-

κρή, ιατρού· εδρέθη εν τή νήσῳ του Μαμαρακ.
 εν χωρίῳ καλουμένῳ τῷ Παλίτια, ἐπί πλα-
 κῆς μήκους 72 δακτύλων, πλάτους 32 καὶ
 πάχους 5.

DM

A OTACILIVS CRISPVS SIBI ET
OTACILIAE ONESIME CONIUGI

A ΟΤΑΚΙΛΙΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ ΕΑΥΤῶ
ΚΑΙ ΤΗΓΥΝΑΙΚΙ ΟΤΑΚΙΛΙΑ ΟΝΗΣΙΜΗ

D(tis) M(anibus).

A. Otacilius Crispus sibi et Otaciliae
 Onesime conjugii.

A. Οτακίλιος Κρίσπος έαυτῶ καὶ τῇ γυ-
 ναικί Οτακίλια Ονησίμῃ.

Γ'

Ο Ιταλός κ. Α. Long, καθηγητής εν τῇ
 Ρώμῃ σχολῇ, ἀνεκοινώσατο τήν ἐπιτύμ-
 βιον ἐπιγραφὴν εὑρισκομένην εν τῷ ἐνταύθα
 αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ ὑποθαλιῶν καὶ γαρ-
 τῶν ἐκτύπωμα· ἡ προέλευσις τοῦ μαρμαροῦ
 ἐστὶν ἀγνωστος· ἡ ἐπιγραφή κατέχει ἐπ' αὐ-
 τοῦ ἡρατῆρασπένου εν πολλοῖς ἐπιφάνεσι
 πλάτους 0,43 καὶ μήκους 0,64· τὸ ὕψος τῶν
 γραμμάτων εἶναι 0,08· αἱ σειραὶ εἰς εὐθυ-

γραμμίαν· ἰδιάζοντος σχήματος εἰσι τὰ γράμ-
 ματα **Α Ι Κ Ξ Ζ Γ Ρ**. Ἐνα
 τῶν ὀνομάτων εἰσι πρωτοφανῆ· ἕνα δὲ εὐ-
 ρηταὶ εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἰωνίας, (παράθελε
 C. I. Gr. 3140, Ἐρξάνδρος· 3140, 3141
 Σιμαλος· 3122, 3141, 3223, 3300, Ἄρ-
 τεμῶ· 4303 Φιλαγρος· τοῦτο μνημονεύεται
 καὶ εν τῇ ἀνωτέρῳ I ἐπιγραφῇ στ. 30).

..... ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟΣΦΙΛΩ
 ΝΑΥΙΟΣΦΙΛΩΝ-ΦΙΛΟΚΑΗΣΦΙΛΩΝΟΣΓΥΝ
 ΝΟΣΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥΜΗΤΗΡΝΙΚΟΓΕΝΙΣ-ΑΣΚΛΗΠΙΑ
 ΜΗΤΗΡΕΥΘΗΝΗ-ΣΙΜΟΣΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ-ΜΑΤΡΩΝΑΡΙΣΤΟΝ
 5. ΙΡΟΒΙΑ-ΘΕΟΤΙΜΟΣΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗΡΑΙΣΘΥΓΑΤΗΡΑΗΜ
 ΟΝΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝΗΠΑΡΜΕΝΙΣΥΙΟΣΔΗΜΗΤΡΙΟΣΘΥΓΑΤΕΡΕΣ
 ΑΡΙΣΤΟΔΑΜΑ-ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝΗΑΡΤΕΜΩΜΗΤΗΡΑΡ
 ΕΜΙΣ-ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣΜΗΝΟΦΙΛΟΥ-ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣΕΙΚΑΔΙΟΥΜΗΤΗΡ
 ΙΑΟΤΙΜΟΝ-ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣΑΡΤΕΜΩΝΟΣ-ΜΗΝΟΦΑΝΤΟΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝ
 10. Ε. ΑΡΑ-ΒΑΧΧΙΟΣΒΟΣΒΙΔΙΠΠΟΥΜΗΤΗΡΚΑΒΟΠΑΤΡΑΓΥΝΗΜΙΚΙΝΝΑ-ΔΙΟΥΓ
 ΙΟΥΠΑΜΦΙΛΟΥ-ΒΑΧΧΙΟΣΠΑΜΦΙΛΟΥ-ΔΙΟΥΣΙΟΣΦΙΛΙΤΑΡΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗΘΥΓΑ
 ΗΡΕΚΑΜΑΝΑΡΟΔΙΚΗ-ΚΟΡΙΣΚΟΣΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥΓΥΝΗΜΙΚΙΝΝΑΥΙΟΣΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
 ΤΙΜΟΓΕΝΗΣΗΡΩΙΟΥ-ΑΥΙΑΟΥΒΟΛΙΣΔΙΟΥΣΙΟΥΜΗΤΗΡΜΗΝΟΚΡΙΤΗ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ
 ΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗΕΥΘΥΜΙΑ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥ-ΖΗΝΙΣΔΙΟΥΣΙΟΥ
 15. ΜΗΤΗΡΜΗΤΡΟΦΙΛΑ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΑΠΟΛΛΩΔΩΡΟΥΓΥΝΗΦΙΛΟΥΜΕΝΗΘΥΓΑ
 ΤΗΡΜΗΤΡΟΔΩΡΑ-ΝΟΥΜΗΝΙΟΣΑΓΑΘΟΚΑΕΙΟΥΣΜΗΤΗΡΜΗΤΡΙΧΗ-ΜΕΝΕΣΤΡΑ
 ΤΟΣΓΑΛΥΚΟΥ-ΦΙΛΙΤΑΣΔΙΟΥΣΙΟΥ-ΜΗΝΟΦΑΝΗΣΔΑΒΕΑΝΑΡΟΥ-ΣΙΜΑΛΟΣΑΛΑΜ

ΠΩΝΟΣ-ΖΗΝΟΔΩΤΟΣΑΙΣΧΥΛΟΥ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΠΕΓΕΡΟΝΤΟΣ-ΜΕΝΙΣΚΟΣΑΡ
 ΤΕΜΙΔΩΡΟΥ-ΙΣΘΑΙΚΟΣΤΙΜΙΑΡΧΟΥΜΗΤΗΡΕΚΑΤΑΓΙΑ-ΣΟΛΩΝΑΠΟΛΛΑ-ΑΣΚΛΗ
 20. ΠΙΛΔΗΣΜΕΛΑΒΑΓΡΟΥΓΥΝΗΑΝΔΑΜΗΤΗΡΜΗΝΟΦΙΛΑ-ΙΚΕΙΟΣΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΠΡΑ
 ΣΙΑΝΑΣΙΠΠΙΟΥ-ΤΙΜΟΓΕΝΗΣΜΕΝΙΠΠΟΥΜΗΤΗΡΝΙΚΑΙΑ-ΦΑΣΗΜΟΣΑΘΗΝΑΓΟ
 ΡΟΥ-ΑΝΔΡΟΣΘΕΜΗΜΗΝΟΦΙΛΟΥ-ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣΜΗΔΕΙΟΥΓΥΝΗΒΑΤΙΣ
 ΥΙΟΣΜΗΔΕΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΘΕΟΓΕΝΕΙΑ-ΜΗΝΟΦΑΝΗΣΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗ...
 ΚΙΝΝΑΥΙΟΙΜΗΝΟΔΩΤΟΣΜΗΝΟΦΑΝΗΣΘΥΓΑΤΗΡΦΙΛΑ-ΜΕΝΙΠΠΟΣΤΙΜΩΝΟΣ
 25. ΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗΥΙΟΣΜΕΝΙΠΠΟΣ-ΜΕΝΕΜΑΧΟΣΑΡΙΣΤΩΝΟΣ-ΜΕΝΙΣΚΟΣ
 ΠΕΡΑΝΘΟΥΓΥΝΗΑΥΑΤΟΝ-ΚΑΛΩΝΗΜΕΔΕΙΟΥΓΥΝΗΤΑΤΙΣ-ΥΙΟΣΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣΜΗ
 ΔΕΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΘΕΟΓΕΝΕΙΑ-ΖΩΙΔΟΣΗΓΗΕΙΟΥΜΗΤΗΡΑΣΙΝΝΟΥΓΥΝΗΜΑΝΑ
 ΚΟΝΘΥΓΑΤΗΡΑΣΙΝΝΩ-ΚΑΛΑΙΣΤΡΑΤΟΣΑΤΤΙΝΟΥΓΥΝΗΑΘΗΝΑΙΣ-ΜΗΝΟΦΙ
 ΛΟΣΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥΓΥΝΗΚΙΡΕΙΣ-ΠΡΑΞΙΜΕΝΗΣΣΚΑΜΑΝΔΡΙΟΥΓΥΝΗΑΡΤΕΜΙΣ
 30. ΥΙΟΣΣΚΑΜΑΝΔΡΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΑΜΗΡΙΣ-ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣΦΙΛΑΓΡΟΥΓΥΝΗΦΙΛΙ
 ΤΗ-ΔΙΟΚΑΗΣΔΙΟΥΣΙΟΥΥΙΟΣΔΙΟΚΑΗΣΜΗΤΗΡΜΕΝΕΣΤΡΑΤΗ-ΑΣΚΛΗΠΙ
 ΔΗΣΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥΓΥΝΗΟΛΥΜΠΙΑΣ-ΜΗΝΟΦΙΛΟΣΘΕΩΝΟΣΜΗΤΗΡΜΙΔΑ
 ΙΑ-ΜΕΝΙΣΚΟΣΘΕΩΝΟΣ-ΒΑΤΗΣΜΕΝΩΝΟΣ-ΑΝΤΙΓΟΝΟΣΜΗΝΟΦΑΝΟΥ
 ΠΡΩΤΟΜΑΧΟΣΕΥΘΥΔΑΜΟΥΓΥΝΗΜΕΛΙΝΝΑ-ΒΡΕΑΝΑΡΟΣΑΕΟΝΤΟΣ
 35. ΓΥΝΗΜΥΣΤΑΛΙΝΗΘΥΓΑΤΗΡΣΙΜΟΤΕΡΑ-ΔΙΟΥΣΙΟΣΜΗΝΟΔΩΡΟΥΜΗ
 ΤΗΡΑΡΤΕΜΩΓΥΝΗΝΑΝΝΙΣΥΙΟΣΑΠΟΛΛΩΦΑΝΗΣΠΙΑΣΑΛΑΜΠΩΝΟΣ
 ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣΖΩΙΑΟΥΜΗΤΗΡΑΡΤΕΜΙΔΩΡΑ-ΑΠΟΛΛΩΦΑΝΗΣΗΓΗΙΟΥ
 ΝΑΡΙΑΣΑΝΑΡΙΟΥ-ΑΝΑΡΒΙΑΣΜΕΝΑΝΑΡΟΥΜΗΤΗΡΗΡΑΙΣ-ΑΣΚΛΑΒΩΝΜΕ
 ΔΡΟΥΜΗΤΗΡΜΗΝΑΚΟΝ-ΠΥΘΟΜΝΗΣΤΟΣΕΠΙΓΕΝΟΥΜΗΤΗΡΜΕΝΕΣΤΡΑ
 40. ΜΗΝΟΔΩΡΟΣΜΕΝΙΣΚΟΥΓΥΝΗΑΜΦΙΟΝΙΣΥΙΟΣΑΡΤΕΜΙΣΩΡΟΣΜΕΝΙΣΚ
 ΑΝΤΟΣΑ...ΑΗ...ΔΟΥΓΥΝΗΦΙΛΑΥΙΟΣΜΕΛΑΒΑΓΡΟΣΜΗΤΡΟΣ...
 ΚΑΕΙΟΥΣ-ΘΕΟΦΙΛΟΣΠΟΣΒΙΑΠΠΟΥΕΠΙΓΕΝΗΣΕΠΙΓΕΝΟΥ
 ΟΣΤΙΜΑΡΧΟΥ-ΚΩΚΟΣΔΙΟΥΣΕΩΔΩΡΟΥ-ΜΥΡΤΙΑΟΣΑΛΜΠΩΝΟΣ
 ΔΗΣΚΑΡΑΡΧΟΥ-ΔΗΜΗΤΡΙΟΥΚΑΒΑΡΧΟΥ-ΜΗΝΟΔΩΡΟΥΜΗΝΟΔΩ
 45. ΡΙΣΤΕΙΑ-ΔΙΟΥΣΕΩΔΩΡΟΣΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΑΥΣΙΜΑΧΟΣΣΤΡΑ
 ΟΣΚΑΙΣΕΥΘΗΣ...ΝΙΚΟΜΑΧΟΥΜΗΤΗΡΜΑΙΑΝΑΡΙΑ-ΜΙΑΝΕΚΟΣ
 ΩΝΙΟΣΜΕΝΑΝΑΡΟΥ-ΑΔΕΣΑΝΑΡΟΣΜΕΝΑΝΑΡΟΥΓΥΝΗΑΡ
 ΑΣΕΥΑΝΔΡΟΥΓΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗ-ΦΙΛΟΣΕΝΟΣΦΙΛΟΣΕΝΟΥΥ
 ΔΙΦΙΛΟΣΔΙΦΙΛΟΥΓΥΝΗΑΔΕΙΑ-ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣΔΙΟΥΣΙΟΥ.

..... Ασκληπιόδαρος Φίλω
 να, υἱὸς Φίλων-Φιλοκλῆς Φίλωνος, γυν-
 (η). νος Ἀρτεμίδωρου, μήτηρ Νικογενίς· Ἀσκληπιά(δης)
 μήτηρ Εὐθ(ύ)νη-Σίμος Ἀριστάρχου-Μάτρων Ἀριστονί-
 5. (κου). ροβία-Θεόημος Ποτάμωνος, γυνὴ Ἴραϊς, θυγάτηρ Δημ(η)
 ῶν Δημητρίου, γυνὴ Παρμενίς, υἱὸς Δημήτριος, θυγατέρες
 Ἀριστοδάμα-Ἡρακλείδης Δημητρίου, γυνὴ Ἀρτεμῶ, μήτηρ Ἀρ-
 (τε)μις-Μενεκράτης Μηνοφίλου-Ἀρτεμίδωρος Εἰκαδίου, μήτηρ

- (Φιλότιμον-Μενεκράτης Ἀρτέμεινος-Μηνοφάντος Δημητρίου, γυν(ί)
- 10. (Μ)ε(γ)άρου-Βάκχιος Ποσειδίππου, μήτηρ Κλεοπάτρα, γυνή Μικίννα-Διονύ-
(σιος Παμφίλου-Βάκχιος Παμφίλου-Διονύσιος Φιλίτα, γυνή Ἐρμιόνη, θυγά-
(τήρ Σκαμανδροδίκη-Κορίσκος Ἀπολλωνίου, γυνή Μικίννα, υἱός Ἀπολλώνιος
Τιμογένης Ἡρωΐδου-Αὐλοπόλις (;) Διονυσίου, μήτηρ Μηνοκρίτη-Ἀπολλώνιος(ς)
Ποτάμεινος, γυνή Εὐθυμία-Ἀπολλώνιος Ἀριστοκράτου-Ζήνης Διονυσίου,
- 15. μήτηρ Μηροφίλα-Ἀπολλώνιος Ἀπολλοδώρου, γυνή Φιλουμένη, θυγά-
τηρ Μηροδώρα-Νουμίνιος Ἀγαθοκλείους (;), μήτηρ Μηρίχη-Μενίστρα-
τος Γλαύκου-Φιδίτας Διονυσίου-Μηνοφάνης Ἀλεξάνδρου-Σιμαλος Λάμ-
πωνος-Ζηνόδοτος Αἰσχόλου-Ἀπολλωνίδης Γέροντος-Μενίσκος Ἀρ-
τεμιδώρου-Ἰσόδωκος Τιμάρχου, μήτηρ Ἐκαταία-Σύλων Ἀπολλᾶ-Ἀσκληρ-
πάδης Μελεάγρου, γυνή Ἄνδα, μήτηρ Μηνοφίλα-Ἰκέσιος Μενεκράτου-Πρα-
ξιάναξ Ἰσίου-Τιμογένης Μενίππου, μήτηρ Νικαία-Φάσημος Ἀθηναγό-
ρου-Ἀνδροσθένης Μηνοφίλου-Ποσειδάνιος Μειδίου, γυνή Βατίς,
υἱός Μήδειος, θυγάτηρ Θεογένεια-Μηνοφάνης Ποτάμεινος, γυνή (Μ)-
κίννα, υἱοὶ Μηνόδοτος, Μηνοφάνης, θυγάτηρ Φίλα-Μένιακος Τιμωνος,
- 25. (γ)υνή Ἐρμιόνη, υἱός Μένιακος-Μενέμαχος Ἀρίστωνος-Μενίσκος
(Υ)περίανθου, γυνή Λύδιον-Ἰκλέων Μειδίου, γυνή Τατίς, υἱοὶ Γιά-Μενίακος
(Μ)ήδειος, θυγάτηρ Θεογένεια-Ζωῖλος Ἡγησίου, μήτηρ Ἀσιννώ, γυνή Μάνα-
κον, θυγάτηρ Ἀσιννώ-Καλλίστρατος Ἀτανού, γυνή Ἀθηναΐς-Μηνοφι-
λος Μηροδώρου, γυνή Κίραξ-Πραξιμένης Σκαμανδρίου, γυνή Ἀρτεμῖς,
υἱός Σκαμάνδριος, θυγάτηρ Λαμπίρις-Μηραδάτης Φιλάγρου, γυνή Φιλί-
τη-Διοκλῆς Διονυσίου, υἱός Διοκλῆς, μήτηρ Μεγαστράτη-Ἀσκληρ(ά)-
δης Ποσειδωνίου, γυνή Ὀλυμπιάς-Μηνοφίλος Θεῖνος, μήτηρ Μίδα-
(ε)ία-Μενίσκος Θεωνος-Βάτης Μένωνος-Ἀντίγονος Μηνοφάνου
Πραυτόμαχος Εὐθυδάμου, γυνή Μελίννα-Ἐρξανδρος Λέοντος,
- 35. γυνή Μυσταλίνα, θυγάτηρ Σιμοτέρα-Διονύσιος Μηνοδώρου, μή-
τηρ Ἀρτεμῖα, γυνή Ναννίς, υἱός Ἀπολλοφάνης-Ἰππίας Λάμπωνος
Ἀθηνώδαρος Ζωῖλου, μήτηρ Ἀρτεμιδώρα-Ἀπολλοφάνης Ἡγησίου-
(Ἀ)νδρείας Ἀνδρίου-Ἀνδρείας Μενάνδρου, μήτηρ Ἡραΐς-Ἀσικλάπων Με-
(νάν)δρου, μήτηρ Μήνακον-Πυθόμνηστος Ἐπιγένου, μήτηρ Μενεστρά-
40. (τη)-Μηνοδώρος Μενίσκου, γυνή Ἀμφιονίς, υἱοὶ Ἀρτεμιδώρος, Μενίσκος(ς)
(Μηνοφ)άντος Ἀ(σκ)λη(πιά)δου, γυνή Φίλα, υἱός Μελεάγρος-Μηροδώρος
(Ἀγαθο)κλείους-Θεόφιλος Ποσειδίππου-Ἐπιγένης Ἐπιγένου
. ος Τιμάρχου-Κάικος Διονυσόδωρου-Μυρτίλος Λάμπωνος
. δης Κλεάρχου-Δημήτριος Κλεάρχου-Μηνοδώρος Μηνοδώ-
45. ρου, γυνή. . . ριστεία-Διονυσόδωρος Μενεκράτου-Λυσίμαχος Στρα-
. ος καὶ Σεύθης.. Νικομάχου, μήτηρ Μεσανδρία-Μίλησκος
. Ἀπολλώνιος Μενάνδρου-Ἀλέξανδρος Μενάνδρου, γυνή Ἀρ-
(τεμῖς). ας Εὐάνδρου, γυνή Ἐρμιόνη-Φιλόξενος Φιλοξένου, γυ-
(νή). Δίφιλος Διφίλου, γυνή Ἀδεια-Πρωτοφάης Διονυσίου.

Δ'

Ὁ κ. Σειροφῶν Α. Σιδεράδης, γραμματεὺς τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, ἀνεκρινώσατο τὰ ἑπόμενα:

Τὸ βυζαντινὸν τοῦτο μονόγραμμα εὗρηται εἰς τὴν ἀνω δεξιάν ἔκραν κεκολλημένης μαρμαρίνης πλάκῃς, τεθημένης εἰς κρήνην ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ὑπ' ἀριθ. 41 τῆς οδοῦ Σεπταλῆ τεσσρῆ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ναχιλ-μπένο (Τσατλατῆ καποῦ) τῆς Πόλεως. Εἰς τὸν πρὸς τὴν αἰδηροδρομικὴν γραμμὴν κήπον τῆς αἰκίας ταύτης ἦσαν οἱ δύο λίθιναι λίαντες οἱ νῦν εὐρισκόμενοι εἰς τὸ τοῦ Τριφυλῆ-κρίου αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον. Ἡ φέρουσα τὸ μονόγραμμα τοῦτο πλάξ ἀποτελεῖ τὸ ἀνω δεξιὸν τέταρτον τῆς ὅλης πλακῆς τμήμα· τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τε τοῦ περιθωρίου τοῦ τμήματος τοῦτου, ὑπὸ γραμμῆς κυκλικῆς ἢ ὠσειδοῦς περιφερείας ὑπαρχούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ κάτω ἔκρῃ, καὶ ὑπὸ τῆς διατάξεως τῶν κοσμοῦντων αὐτὸ κλῶνων καὶ φύλλων ἀμπέλου, προβαλλόντων ἀπὸ τοῦ κύκλου τοῦ ἐγκλινοῦτος τὸ μονόγραμμα.

Ταῦτόσημον ἴσως, πλὴν κατὰ σχῆμα διέφορον, τοιοῦτο μονόγραμμα εἶδεν ὁ τοῦ Δούκα σχολιαστῆς Ἰσμηλὶ ὁ Βουλιάδης (1647) ἐν τῷ γνωστῷ σήμερον ἡρεσιωμένῳ κτηρίῳ Ἐκφοῦρ-σαράγι. Ὁ ῥηθὶς σημεῖοι τὰ ἐξῆς εἰς τὸ Ἄβ' κεφ. τοῦ βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ. « Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ τοῦ Κωνσταντινου εἰς τὸ ἀνώφλιον βορείου ὕψους θελοῦτο ἀνωγίου καὶ τῶνος, δι' ἧς ἡ ἐξοδος εἰς τὰ τεῖχη, ἐγγεγραμμένος ἔστιν ἀετὸς δικέφαλος ἔχων ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας, εἰς δὲ τὰ κωνόκωνα τῶν μικρῶν στηλῶν, τῶν τὰ τεῖχη περιβαλλουσῶν, διακρίνονται ἐν Φραγκικῇ ἀσπίδι κρῖνα· ὁρῶνται δὲ ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ καὶ τινεὶ ἀσπίδες σχηματίζουσαι τὸ ἐπόμενον σχῆμα

συνεπέρανα, ὅτι δέον εἶ ἀναγνωθῆ Πάσχα, καὶ ὅτι εἰς μνήμην τούτου ἐνεγράφη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Φράγκων ἡ ἀσπίς αὕτη· διότι, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ ἱστορικοὶ καὶ τινεὶ αὐτῶν

(Παράστημα τοῦ Κ'—ΚΠ' τόμου)

(τῶν Φράγκων), ὁ Βαλδουῖνος κατὰ τὴν τοῦ Πάσχα παραμονὴν ἐξέλιγν αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Δουκαγγίος (C/ropolis Christ. T. II p. 101 ed. Venet.) δὲν παρεδίδετο τὴν γνώμην τοῦ Βουλιάδου καὶ φρονεῖ, ὅτι κάλλιον παρατηρούμενον τὸ μονόγραμμα σημαίνει Παλαιολόγος· ὁρθεῖ δι τὰ γράμματα εἰς Π καὶ τινεὶ ἄλλα περίπλοκα ὡς Χ. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντίας διαστῆλαι τὸ μονόγραμμα εἰς τὰ γράμματα Π. Χ. καὶ ἐκ τοῦ ὕψους αὐτοῦ νομίζει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἰδόμενον ὁ ἀετὸς καὶ τὰ γράμματα (Κωνσταντινίς, σελ. 53 ἐκδ. β'), ἐξ οὗ ἴσως καὶ ὁ Σαρλιῆτος (Κ/πόλις T. A', σελ. 365) προήγγηλν νὰ εἶπῃ εἴσως δὲ καὶ σήμερον ὠρίζεται. Ὁ κ. Μ. Γυλιώρ (Βουτυρί, κτλ. ἱστορ. καὶ γλωσσ. T. Γ', σελ. 941) παρεφέρει τὸ Α μεταξὺ τῶν δύο γραμμάτων γράφων αὐτὸ ΠΑΧ καὶ λέγει μετ' ἄλλων συμπλεγματῆρα ὄντα.

Αἱ προαριθεῖσαι σημασίαι τοῦ μονογράμματος, ὑπὸ μὲν τοῦ Βουλιάδου ἢ τοῦ ΠΑΣΧΑ, ὑπὸ δὲ τοῦ Δουκαγγίου ἢ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, οὐχὶ τόσον πεστικαὶ φαίνονται· ἐλευθέρων μὲντι τὸ στάδιον τῶν εἰκασίῶν· ὁ κ. Α. Nordmann θεωρεῖ πιθανόν νὰ σημαίνῃ καὶ τὸ ὄνομα Παῖδος. Ἐὰν τὸ ἡμέτερον μάρμαρον ἦτο ἀκέραιον, ἴσως θὰ ἰπετυγγάσθε ἡ ἐξήγησις τὸ σωζόμενον τμήμα, ὡς περιεγράψαμεν αὐτό, ἐθνημίζει ἡμῖν τὴν ἐν χρήσει ἐπι καὶ νῦν σφραγίδα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις παρίστηεν ἀετὸν δικέφαλον ἔχοντα ἀνοικτὰς πτέρυγας, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνω μέρος ἐκκείρωθεν ἀνά ἐν ἡ δύο σφραγῖς ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, εἰς δὲ τὸ κάτω ἐκ τῶν τοῦ τίτλου αὐτοῦ τὰ ΠΑΧ—ΚΠ, ἦτοι Π(ατριάρχ)Χ(ης) Κ(ωνσταντινου)Π(όλεως). Δὲν δυνάμεθα ἀρᾶ γι νὰ υποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ μάρμαρον ἦτό που εἰς μονὴν φέρ' εἶπεν, ἔμβλημα πατριάρχου τινός, φέρον μὲν τὸν τύπον τῆς πατριαρχικῆς ἐν χρήσει σφραγίδος, κατ' ἀντίθετον ὅμως στοιχείων διτάξιν, δηλαδὴ ἀνω μὲν ΚΠ—ΠΑΧ κάτω δὲ τὰ τοῦ ὀνόματος;

II

Ὡς γνωστόν, ἡ Χρυσὴ πύλη ἀποτελεῖται ἐκ δύο πλαγιῶν θυρῶν καὶ μᾶς ἐν τῷ μέσῳ μεγαλειτέρας κατὰ τὸ ὕψος καὶ πλάτος· αἱ πλάγαι θυραὶ σήμερον εἰσιν ἐντετυγισμέναι. Τὸ μεταξὺ τῶν μαρμαρίνων παραστάδων τῆς

μεγάλης και των πλαγίων θυρών διάστημα ανέκαθεν μαρμαρόκτιστον ἦτο· ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἐπιφανείας τούτου ἐκατέρωθεν ὑπῆρχον διὰ βαφῆς γεγραμμένα κοσμήματα και ῥητά, παύοντα και σήμεραν κατά τὸ πλείστον ἀκατάληπτα καταστάντα ἐκ τοῦ χρόνου, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἰσχυρείας και τῆς δι' ἀσπίστου ἐπανηληθμένης ἰσχυρίσεως.

Ἐκ τῶν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς γραφῶν διακρίνονται σήμεραν μόνον τὰ στοιχεῖα

ΕΤΗ ΤΟ· | τῆς πρώτης σειράς χρώματος βυσσίνου, και ἕχνη δευτέρας σειράς μαύρου χρώματος· χαμηλότερον δέ, πρὸς τὴν μεγάλην πύλην, φαίνεται γραμμὴ βυσσινοχρῶνος τετραγώνου φέροντος ἑσώθεν ἐν ταῖς γωνίαις και ἐν τῇ μέσῳ ῥόδακας. Ἐκ τῶν τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἀναγιγνώσκεται ἡ πρώτη σειρά λέγουσα: εὐθεῖα καλῶς ἤνεγκεν σε »

ΘΟΣ ΚΑΛΩΧΗΝΕΝΤΚΕΝΕ

PRMLUPRIMOSASICCAPIOKVMIONVMIONII

ONICI

πολλά γράμματα τῆς δευτέρας σειράς, λατινιστί, ἀκατάληπτα εἰς ἐμὴ ἀμφότεραι αἱ σειραὶ αὐταὶ και τὸ ἐν τῷ μεταξὺ κόσμημά εἰσιν ἰσῆς χρώματος βυσσίνου, ἐνῶ τὰ τῆς τρίτης σειράς, ἀκατάληπτα ὡσαύτως, εἶναι μαύρου χρώματος.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Alex. van Milligen, πιθανῶς ἐγράφησαν ἀπὸ μέρους τῆς πόλεως ὑποδεχομένης βασιλεία ἢ στρατηγόν, θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν ποιούμενον εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς πύλης ταύτης.

Ἡ χρῆσις τῆς λατινικῆς ἀνάγει τὴν πρᾶξιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῶν Κορνηθῶν.

III

Ἐπέδειξε γαλικοὺν νόμισμα ἐν καλλίστῃ καταστάσει ἀνευρεθὲν πρὸ τινος ἐν Ἐρένκιοι (πέραν τῆς Κρυσσοπόλεως), ἔχον διάμετρον 00.28 τοῦ μέτρου. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μέρους φέρει δύο προτομάς, ἀν' ἡ πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐστὲμμένη, και περίεξ τὴν ἰσχυρήν, ΑΥΤΜΑΞΙ-

ΜΕΙΝΟΣ ΕΥΣΕΒΚΑΙΜΑΞΙΜΟΣ ἦτοι Αὐτοκράτωρ Μαξιμίμος Εὐσεβ(ής) και Μαξιμος· ἀπ' ἑτέρου δὲ περίεξ μὲν ΕΠΗΑΥΡ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΥ ΚΑΥΡΑΑΥΠΙΑΝΗΣ ἦτοι ἐπ(ί) Αὐρ(ηλίου) Δομιτιανοῦ και Αὐρ(ηλίας) Ἀλυκιανῆς· ἐν τῷ μέσῳ δὲ φέρον καλλιτεχνικώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου ἐν τῇ C/p. Chr. ἀπεικονιζομένου και ἐκατέρωθεν τὰ γράμματα

B V
ZA NT
Ω N

ἦτοι Βυζαντίων· ὁ Μαξιμίμος οὗτος ἐστὶν ὁ Πάσις Ἰούλιος Βῆρος (Caius Julius Verus) αυτοκράτωρ γενόμενος τῷ 235 μέχρι τοῦ 238, ὁ δὲ Μαξιμος, ὁ Κλαύδιος Πορπιάνος (Claudius Porpianus) ὁ τῷ 227 ὕπατος Βιθυνίας και τῷ 237 σὺν τῷ Μαξιμίμῳ αυτοκράτωρ γενόμενος. Ὁ αἰδ. κ. Ch. G. Curtis λέγει, ὅτι μεταξὺ τῶν σπανίων νομισμάτων λογίζεται ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτῶν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΑΥΤΗΣ

(Ἀνεγνώσθη εἰς δύο τακτάς συνεδρ. τοῦ συλλόγου).

Ἐκαστον μέρος, ἑκαστον οἰκοδόμημα τῆς βασιλείδος ταύτης τῶν πόλεων στινῶς ἐν πολλοῖς συνδίδεται τῇ μὲν ἱστορίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ γενικώτερον, τῇ δὲ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας και τῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰδικώτερον· οἰαδήποτε λοιπὸν μελέτη και πραγματεία τῶν κατ' αὐτήν, δι' ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους και Ἑλληνας, εἰδικὴν σπουδαιότητα και ἐνδιαφέρον κίεκτηται, ἀφοῦ μέγιστα πάντες σχεδὸν οἱ ἀσχοληθέντες εἰς τὴν περιγραφὴν και τοπογραφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμολόγησαν τοῦ σκοποῦ τὸ δυσέριχτον και τῶν ἰδίων ἔργων τὸ ἀτέλες (1), εἴτε διὰ σπάνιων πηγῶν, εἴτε δι' ἀσάφειαν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐνεκα τῶν πολλῶν και ἀλλεπαλλήλων ἀλλοιώσεων, ὅσας ἐπένεγκον εἰς τὴν πόλιν ταύτην πολεμικὰ γεγονότα, πυρκαϊαί, σεισμοί, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ τοῦ πανθαυμάτορος χρόνου ἐπιρρα. Ἀκριβῆς και κριτικὴ περιγραφή τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγγραφήσεται, ἀφοῦ μελετηθῇ και ἐρευνηθῇ προσηγομένως ἐκάστη αὐτῆς ἐνορία, ἑκαστον ἐλεῖψαν ἢ περιεῖπθην μνημείων αὐτῆς. Μελέται τοιαῦται, ἀγαθῆ τύχη, γίνονται ἀπὸ τινος χρόνου, ἐπιχοῦρους λαμβάνουσαι και πηγὰς τῶς ἀγνώστους, ἤδη κατὰ πρῶτον εἰς φῶς ἐρχομένης· ὡστε, ταύτου γενεουομένου, ἕξεστιν ἐλπίζειν, ὅτι ἐπιτευθήσεται τὸ πολυούμενον.

Ἐν τῶν πολλοῦ λόγου και μελέτης ἀξίων μνημείων τῆς κρατεουομένης τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας ἐστὶν ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιτεκμημένης Παμμακαρίστου· τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἔφερε μέχρι τῆς εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος μετατροπῆς αὐτῆς· ἔκτοτε δὲ και μέχρι σήμεραν φέρει τὴν ἐπίκλησιν Φετχιμὲ Τζαμιῆ

(ص. 4, 4). Ἡ μονὴ αὕτη κατέλαθεν, ἰδίως μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν τῆς πόλεως ἄλωσιν, ἐπιφανῆ ὄλεον, ἐν μὲν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ὡς διατελέσασα ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα εἴξ ἔτη ἀνώτατον αὐτῆς κέντρον, οἰκουμηνικὴν πατριαρχεῖον, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, ὡς ἕδρα τοῦ ἰθνήρχου αὐτοῦ τε και παντὸς ἑτερογλώσσου ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας. Τοῦ μνημείου τούτου ἡ ἐπισημότης διήγαγε τὴν περιέργειάν μου. Μελετῶν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ παρετήρησα, ὅτι εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ ἀφηγήσεις τῶν νεωτέρων βυζαντινολόγων παρεσέφερον διάφοροι ἀνκρίβεται και ἀναχρονισμοὶ περὶ τε τῆς μονῆς και περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς και περὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς και περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ταφέντων ἐπισήμων νεκρῶν. Φρονῶ, ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου διορθοῦσι και συμπληροῦσι τῆς μονῆς τὴν ἱστορίαν· ἀνακοινούμενος δ' ὑμῖν αὐτὰς ἐυέλπιστῶ, ὅτι οἱ μὲν εἰδικώτερον και σοφώτερον μελετήσαντες και μελετῶντες τὴν ἱστορίαν τῆς διασῆμου ταύτης πόλεως προθύμως ὑποδέξουσι μὲν ὅ, τι τὴν ἐμὴν διέλαθε προσοχήν, τὸ δὲ σεβαστὸν ἀκροατήριον ἐπιδαψιλεύσει μοι προφρόνως τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ.

Ἀναφέρουσι οἱ νεώτεροι βυζαντινολόγοι, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου ἐκτίσθη τὸν δωδέκατον αἰῶνα· ὅτι κτίτορες αὐτῆς ἐγένοντο ὁ γαμήτρος τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κορνηθοῦ πρωτοστράτωρ Μιχαὴλ ὁ Δαούκας ὁ Ἐαρχακωίτης και ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία ἀδελφὴ τοῦ εἰρημένου αυτοκράτορος· ὅτι ἐν τῇ μονῇ ἐτάφησαν οὐ μόνον ἀμφοτέρω οὗτοι οἱ κτίτορες ἀλλὰ και ὁ αυτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κορνηθὸς και Ἄννα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἡ περιώνυμος ἱστοριογράφος· και τέλος, ὅτι ἡ μονὴ ἦν γυναικεῖα. Τὴν ἀφήγησιν ταύτην

(1) Παντοαντιμῆς σελ. 7-8, ἐκδ. Β' ἐν Ἑρένκιοι, 1844. — Σκαρ. Ἰθρος, Κηφολις, τ. Β', σελ. β'. — Α. Γ. Ηασπάτης. Βυζαντ. μιλίτ., σελ. στ'.

πρώτος ὁ αὐδιδμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Συναίου (1) ἐποικήσατο πλὴν δὲ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντινοῦ (2), ὅστις μὴτε ἀνεγίρασε χρόνον μὴτε κτίτορας ὤρισεν, ἀπαρἀλλάτως σχεδὸν ἐπανέλαβον πάντες (3) οἱ μετ' αὐτὸν περὶ τῆς μονῆς ὅπως δὴποτε γράψαντες ἐν τούτοις προσεκτικῇ μελέτῃ δεικνύσι πάντα τὰ μέρη τῆς ἀφηγήσεως ταύτης πλημμελῶς ἔχοντα· τούτο μόνον, ὡς γνωρίζω, ἡ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου παρετήρησε καὶ ἐν τῇ σιμείῳ ἐπήνευε διαφύσεις, παροδικῶς λόγον ποιουμένη περὶ τῆς μονῆς ἐν διατριβῇ τοῦ ἀεισηματώτου κ. Ch. G. Cuvier καὶ τοῦ ἀρχοντος (4). Τὸ λῆθος φαίνεται προελθὸν κυρίως μὲν ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ὀνομάτων καὶ ἀξιοματῶν τῶν κτιτόρων, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τῆς παρερμηνείας καὶ ἀβασανίστου παραδοχῆς τῶν ἀναφερομένων παρὰ τισι τῶν κτητῶν. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐξετάσαντες δεῖξομεν τὸ ἀνακριδὲς τῆς ὑπαρχούσης ἀφηγήσεως, ἔπειτα δὲ ποιήσωμεν τὴν καθ' ἡμᾶς πραγματικὴν ἐξιστορήσιν τῶν ἀφορώντων αὐτῆν.

Ὁ Δουκάγγιος ἐν τῇ περὶ τῆς Παμμακαρίστου ἀθήρῃ (5) οὐδὲν λέγει περὶ τῶν κτιτόρων ἢ τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς, διότι, φρονοῦμεν, οὐδαίς τῶν βυζαντινῶν ιστοριογράφων, οὓς εἶχε κυρίως ὀδηγοῦς, ἀναφέρει τι σχετικόν· παρατίθηναι ὅμως ἐκ τῆς πολυπίμου βίβλου τῆς Γουρκογρακίας τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου ὅσα πληροφορίας μετέδωκε τούτῳ ὁ Στέφανος Γερλάχιος, ὅστις ἐθίων ἐνταῦθα τῇ 1573 καὶ διατρίψας τέσσαρα ἔτη, μέχρι τοῦ 1577 (6), πολλὰκις ἐπισκέψατο τὸ πατριαρχεῖον, στενὰς συνάψεις σχέσεις μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοδοσίου Ζηγομάλε,

(1) Κωνσταντινιάς, ἐκδ. β', σελ. 35.
 (2) Συμφ. Ἰάκωβ Κ/ναλις, τ. Α', σελ. 578.
 (3) Γ. Χρυσοβέργης, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκπλ. ἐκδοσὶ κτλ. 204π., 1831, σελ. 46.—Παυλάκης, ἐκδ. ἐν. σελ. 299.—II, Γεδεών, ἐν λεξ. ἱστ. καὶ γεογρ. ὑπὸ Βουτερῶ, τ. Γ', σελ. 939, 1002.—Ὁ αὐτὸς, Χρον. τοῦ πατρ. οἴκου κτλ. II/κελε, σελ. 53.—II, Κωντομάζης, Πουζ. ἐκπλ. Ὁ-θησῶν, 1880, σελ. 206, (καὶ ἐν τοῖς Πρακτικαῖς εἰς τῆς Ρωσσο, Ἀρχαιολ. Ἱστορίας, Ὁθησῶν, 1887 τ. Γ', σελ. 208.—Ἀμφοτέρω βωσσοισί).
 (4) Ὁ ἐν Κιπάλει ἐλλ. φιλ. σόλ. Ἀρχ. Παρ. 137, τμ. σελ. 36-37.
 (5) Ducangius, Cypolis Chr. I. IV, p. 63 (ed. Venet.).
 (6) M. Crusius, Turco-graeco, p. 418, 465.

τοῦ πρωτονοταρίου τοῦ πατριαρχείου. Ὁ Γερλάχιος μετὰ τὴν εἰς Τυθίγγην καθόδον αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τοῦ Κρουσίου συνδιαλέξεσιν ἐν ἄλλοις παρέσχεν αὐτῷ διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, τῶν ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, ἀμα δὲ καὶ εἰκόνα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τῆς περιουχῆς τῆς μονῆς· πάντα ταῦτα ὁ Κρούσιος ἰδημοσίευσεν ἐν ταῖς σημειώσεσιν, ἀς ἐπήνευγεν εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ Μαλαζοῦ· κατὰ τὰς πληροφορίας λοιπὸν ταύτας, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ ἦσαν ἱερωγραφημένοι ἐν στολῇ ἀρχιδουκικῇ οἱ κτίτορες μετ' ἐπιγραφῆς: α. Μιχαήλ Δούκας Γλαβίς Ταραντινός ὁ πρωτοστράτης καὶ κτίτωρ· Β. Μαρία Δοῦκαινα Κομνηνὴ Παλαιολογίνα· Β. Ἰάκωβ ἢ πρωτοσπυρίτισσα καὶ κτιτόρισα η (1). Ἐνταῦθεν ἐγνωσθήσαν οἱ κτίτορες, εἰς τὰ ἐπίγραμμα τῶν ὁποίων, ἀκριβοῦς προσοχῆς μὴ δοθείσης, παρελήθη ἢ περὶ αὐτῶν ἀνακριβῆαι καὶ ὁ ἀναχρονισμὸς, ὡς ὁ λόγος προῶν δεῖξει.

Ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μνημονοῦμενος Μιχαήλ Δούκας, τὸ πρῶτον φαλαγγάρχης, εἶτα δὲ πρωτοστράτης, οὐδαμῶς εἶχε συγγένειαν πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ταραντινῶν· αὐτὸς ἦν υἱὸς τοῦ Ἀνδρονικοῦ Δούκα, ὅστις ἐγένετο πενήτηρὸς τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἰβήρῃ· ἐπομένως ὁ Μιχαήλ Δούκας, ὁ πρωτοστράτης οὐχὶ γαμβρὸς ἀλλὰ γυναικάδελφος ἦν τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἀναφέρουσα τὸν Μιχαήλ τούτον χαρακτηρεῖ ὡς ἐξῆς: «ὁ πρὸς μητρὸς ἑμῆς θετός, ὁ ἀδελφὸς τῆς Αὐγουστῆς», ὁ γυναικάδελφος τοῦ βασιλέως (2)· σύζυγος αὐτοῦ δὲν ἀναφέρεται. Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς εἶχε τρεῖς ἀδελφάς· τὴν Θεοδώραν, μικροτέραν πασῶν, σύζυγον Ἀλέντος· τὴν Εὐδοκίαν, σύζυγον Νικηφόρου Μελισσηνοῦ καὶ τὴν Μαρίαν, σύζυγον Μιχαήλ τοῦ Ταραντινοῦ (3), χάριν τοῦ ὁποῦο ὁ Ἀλέξιος ἐπέθηκε τὸ ἄξιωμα τοῦ πανυπερσεβάστου καὶ πρῶτον εἰς αὐτὸν ἀπένευμεν (4). Τὰς λεπτομερείας ταύτας δὲν ἐμελίτησαν οἱ νεώ-

(1) M. Crusius, Turco-graeco, p. 180-190.
 (2) Ἄννα Κομ. Ἀλεξιάς, β', σελ. 258 τοῦ Α' τ. Ζ', σελ. 316-331, II, σελ. 393. Οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς βίβλου.
 (3) Ducangius, Fam. Aug. Byz. p. 134-5. (Venet.).
 (4) Ἄννα Κομ. ἐκδ. ἐν. —Κωσ. de off. p. 7 ζω-ταρ. II, κα'.

τεροι καὶ ἐπληκνήθησαν· δι' αὐτῶν λοιπὸν ἀποδείκνυται, ὅτι ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀρχίσας πρωτοστράτης Μιχαήλ Δούκας ἦν γυναικάδελφος αὐτοῦ, οὐχὶ γαμβρὸς· ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ αὐτοῦ Μαρία ἐγένετο σύζυγος τοῦ πανυπερσεβάστου Μιχαήλ Ταραντινοῦ οὐδὲν κοινὸν ἔχοντος πρὸς τοὺς Ταραντινούς· ἐπομένως οὐδαμῶς οὐδαμῶς οὐδαμῶς τοῦ ζεύγους τούτου πρὸς τὸ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γερλαχίου ἱερωγραφημένον εἰς τοὺς τοίχους τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου, τοὺς κτίτορας αὐτῆς.

Ὁ αὐτὸς Γερλάχιος ἐπληροφόρησε τὸν Κρούσιον, ὅτι εἶδεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ παρὰ τὸν τοίχον τὸν τάφον τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1)· ἀβασανίστως παραλαβόντες οἱ νεώτεροι τὴν εἰδήσιν ταύτην σὺν τῷ Δουκαγγίῳ εἶπον, ὅτι ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ εἶδη ὁ εἰρημένος αυτοκράτης, καίπερ γνωστός ὄντος ἐτέρωθεν καὶ ὑπὸ τῶν μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀναγραφέντος, ὅτι οὗτος ἐτάφη αἰεὶ ἦν . . . εἰς τὸ ναὸν τοῦ Φιλανθρώπου μονῆς (2), ἥτις ἦν γυναικεῖα καὶ ἔκειτο πλησίον τῆς ἀγίας Σοφίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ζωσῆμου τοῦ διακόνου, Ρώσσο προσηκουτοῦ τῶν ἁγίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισκεψαμένου αὐτὴν κατὰ τὸ 1419—1423 (3). Λέγει μὲν οὗτος, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου ἀνεπαύοντο τὰ λείψανα τοῦ αυτοκράτορος Ἀλέντος τοῦ Σοφοῦ (†911), ἐπειδὴ ὅμως, κατὰ τινα κατέλογον μεταγενέστερον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ἡ λάρναξ τούτου καὶ αἱ τῶν τριῶν αὐτοῦ σύζυγων καὶ τῶν τέκνων ἀπέκειντο εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ μεγάλου Κωνσταντινοῦ (4), φρονοῦμεν, ὅτι ἐξ ἀνακριβοῦς πληροφορίας ὁ Ζώσιμος λέγει τὰ καὶ ἀναπαύοντα λείψανα τοῦ Ἀλέντος, καὶ ὅτι ταῦτα ἦσαν τὰ τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ θάνατος τούτου ἐπέβη τὴν 15 αὐγούστου τοῦ ἔτους 1118· τότε ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἄννα ὅτι μὲν ἑκάθη κατὰ τὰ τελευταία τοῦ βίου αὐτῆς ἔτη καὶ ἐγένετο μοναχῆ, γνωστόν ἴστιν· εἰς ποίαν ὅμως μονῇ ἐμόνασε,

(1) M. Crusius, l. c., p. 68, 189.
 (2) M. Iovaniotes, Iw. Komn. § 2 σελ. 11. Δουκαγγ. l. c., p. 147 καὶ Cypolis Chr. I. IV, p. 54 (Venet.).
 (3) M^{ms} de Klitrovou, IIlustrations Russes sur Orient, Gonève, 1880 t. 4, p. 202.
 (4) Ducang. Cypolis Chr. I. IV, p. 74 (Venet.).

πότι ἀπέθανε καὶ ποῦ ἐτάφη, ἄγνωστον ὑποτίθεται, ὅτι ἀπέθανε κατὰ τὸ 1148 ἔτος, καὶ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἀφαγήσεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς λάρνακος αὐτῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, ὅτι ἐν ταύτῃ ἐμόνασεν, ἀπιθίωσε καὶ ἐτάφη (1). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη στερεῖται πάσης ὑποστάσεως· ὁ Γερλάχιος ἀνεφίκεν ὡς ὑπάρχοντα ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ μόνον τὸν τάφον τοῦ Ἀλεξίου· περὶ τοῦ τῆς Ἄννης ὅμως οὐδὲν λέγει· παρενόηθη δὲ τὸ κείμενον τοῦ Κρουσίου, ἐν οἷς παρατίθει γαρὶον τι τῆς Ἄννης περὶ πρωτείου Πάπα Ρώμης λέγει, ὅτι αὐτὴ (ἡ Ἄννα) ἦν θυγάτηρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὁ πῦρ ὁ τῆρος ἑφίσταται μέχρι σήμερον . . . ὁραθεὶς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Γερλαχίου κτλ. (2), περὶ ὧν ἀκολούθως. Τὸ σχετικὸν μέρος τῆς σημειώσεως τοῦ Κρουσίου ἔχει οὕτω: Quae (Anna) anno Domini 1117 vixit: filia Alexii Comneni Imp. . . cuius sepulcrum adhuc existat in templo patriarchatus Constantinopoli, a D. Steph. Gerlachio visum. Ὅτι δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἀλέξιον οὐχὶ δὲ εἰς τὴν Ἄνναν, δεικνύσιν ἡ ἐν σελ. 189 τῆς αὐτῆς βίβλου ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ πατριαρχεῖου μνηεὶ μόνον τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξίου. Ἰδὼν τῆς τοῦ Γερλαχίου μαρτυρίας περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου τῆς λάρνακος τοῦ Ἀλεξίου μόνης, ἔχοντα καὶ ἄλλην ἀναμφισβητήτου κυριότητος. Ἀπέλλόντος τοῦ Γερλαχίου, ἦλθεν ἐνταῦθα τὴν 1 Ἰανουαρίου 1878 ὁ Σολωμὸν Σχβάτσεφ (Σουγκιάρος κατὰ τὸν Κρούσιον)· οὗτος κατέλιπεν ἡμῶν τὴν ἐπομένην περιγραφὴν τοῦ τάφου. «Δείκνυται, λέγει, πρὸς τοὺς τοίχους (ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ) ὁ τάφος τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, οὐ τις ὅμως οὐδὲν ἄλλο ὁραταί, παρὰ λάρναξ λιθινὴ ἐκ χονδρῆς οὐκ εἰς φαντασμοῦ, παραπλοῦς τοῦ τοίχου κειμένη φέρει ἀρχαῖον ἀσκαφὲς ἑλληνικὸν ἐπιτύμβιον, καὶ παρ' αὐτὸ αἰτὸν ἱερωμένον ταῦτα καὶ μόνον ἀποτελοῦσαν ἔπασον τοῦ μνημείου τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἥτις ἐν τούτοις ταπεινῇ λογίσειται δι' ἕνα ἐν Γερμανίᾳ χωρικόν δι' ὅπου κατὰ εὐλόγως ἐθαύμασα. Οἱ Ἕλληνες αυτοκράτορες εἰς πάντα τὰ πράγματα καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς· καὶ ὅμως ὁ τάφος

(1) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς μεταλόγος σελ. 117, ἀδελφὸς τοῦ κ. Κ. Καλλιμάχου περὶ Ἄννης τῆς Κομνηνῆς.
 (2) M. Crusius l. c. p. 40.

ούτος είναι τόσο πνευρικός! Ίπεται θέν άναμ-
φιδίως, ότι ύπέρ πάντας τους άλλους και
όσον ουδείς έτερος, ο αυτοκράτωρ ούτος 'Αλέ-
ξιος ήτο άπείρτος, και τούτο μαρτυρεί ο
τάφος αυτού. 'Η έπιγραφή περιέχει ταύτα:

Η ύπαρξις λοιπόν τής του 'Αλεξίου λάρ-
νακος εν τή μονή ουδέμιαν επιδέχεται αντίρ-
ρησην' πώς όμως αυτή ευρέθη ενταύθα, ενφ
ούτος ήν τεθαμμένος εν τή ιδιοκτίστω μονή
του φιλανθρώπου Χριστού (1); Αύται ή ά-
πορία αυτή, όταν παραδεχθώμεν, ότι εΐθως
μετά την άλωσιν εν τής μονής ταύτης μετα-
κορίσθη ή λάρναξ εις τήν Παμμκακάριστον,
εις τήν παραδοχήν τής γνάμης ταύτης ύπάρ-
χουσι και έτερα διδόμενα, περι ών εφεξής ή
δέουσα γενήσεται μνεία. 'Αλλως τε ή Παμμα-
κάριστος άνηγέρθη έκ τών έβδωμήκοντα περίπου
έτη μετά τών θύνητων του 'Αλεξίου και έκα-
τόν τεσσαράκοντα μετά τών τής 'Αννας, και
επομένως ούτε ο 'Αλέξιος ούτε ή 'Αννα έτά-
φισαν εν τή μονή ταύτη.

Κατά τήν αυτήν πάντοτε άφήγησιν τών
νεωτέρων, άμφοτέρωι οι κτίτορες ήσαν εν τή
μονή τεθαμμένοι: ο Γερλάχιος, ο δΐα τής άν-
τιγραφής τής τών εικόνων αυτών έπιγραφής
γνωστοίς ήμιν καταστήσας αυτούς, ουδέν
αναφέρει περι τάφους αυτών εν τών ήμετέρων
έριυνών και τών σιζουμένων έτι και νυν τελευ-
ταίων σείλων επιτομίου έπιγράμματος, περι
ού κατότην έμιλήσομεν, βεβαιούται, ότι ο Μι-
χαήλ Δούκας ο κτίτωρ έτάφη εν αυτῃ εν δέ
και ή σύζυγος Μαρία, προς τό παρόν μένει
άμάρτυρον.

Η άφήγησις, ότι ή μονή ήν άνεκαθεν γυ-
ναικαία, φαίνεται προκύψασα εκ τών υπό του
Μαλαλακού αναφερομένων, ότι α τό παλαι—εις
τόν καιρόν τών Ρωμαίων, ήν γυναικειον μο-

α 'Αλέξιος Κομνηνός, αυτοκράτωρ τών Ρω-
μαίων» (1). 'Ο Σχβάτγερ κατέλειπε ήμιν και
τήν εικονογραφίαν τής λάρνακος ταύτης, οίαν
ο ίδιος είδε ταύτης άντίγραφον παρατίθεται
ώδε:

ναστήριον» (2) ταύτα δέ κέκλι εν τών υπό
του Φραντζή ιστορουμένων, ότι, ότι ο πατριάρ-
χος Γεννάδιος ο Σχολάριος τών εις πατριαρ-
χείαν θαθέντα αυτώ υπό του πορθητού Μεγεμέτ
Β' καόν τών άγιών 'Αποστόλων έγκαταλίψας
ήλθεν εις τήν Παμμκακάριστον, τας εν αυτῃ
εΐρισκομένης μοναχας διέταξεν άπελθείν εις
τόν ναόν του άγιου 'Ιωάννου (3). Βεβαίως τά
λεγόμενα του Φραντζή, συγγρόνου και συνεπι-
λαμβανομένου τών τότε πραγμάτων, εκτός
πάσης άμφιβολίας θεωρητέα' πλην ο Φραν-
τζής άπλως μνημονεύει τήν εν τή μονή εΐρισιν
γυναικων μοναχών, καθ' όν καιρόν ο πατριάρ-
χος κατέλαμβανε τήν μονήν' τό γεγονός δέ
τούτο έτελειτο τρία περίπου έτη μετά τήν τής
πόλεως άλωσιν' επιδη δέ πάσαι αι προγενέ-
στεραι μνείαι τής μονής, έποχών διαφόρων,
καταβαίνουσαι μέχρι του 1420, τας όποιας
θέλωμεν άναγράψαι κατόπιν, αναφέρονσιν άν-
δρας ήγουμένους, Ιερομονάχους και καλογή-
ρους, τών πατριάρχην επί μήνας οικούντα εν
αυτῃ α και υποβίσεις εις πατριάρχην πρεπούσας
διεζάγοντα», έτέρους άνδρας διαμένοντας εν
τῃ μονῃ: έτι δέ και έτεροθρήσκους εν συνοδίξ
μάλιστα και νέων, ουδούως διατάζομεν ν' ά-
ποφανθώμεν, ότι ή μονή τής Παμμκακάριστου
άπ' άρχής μέχρι τής άλώσεως ήν άνδρική,
και ότι άμείσως μετά τήν άλωσιν κατίστη γυ-

(1) Sal. Schweiger. Ein neue Reissbeschreibung aus Teutschland nach Constantinopel, etc. (1808, p. 119-20)'

(2) Πολιτ. ιστ. Κ/πόλεως σελ. 23.—Πατριάρχ. ιστ. Κ/πόλεως σελ. 82.

(3) Γ. Φραντζής β. III, κ. XI, σελ. 807.

(1) Όρα σημ. 2 τής σελ. 21 στ. α'. Έπιθ. και Σκαρ-
λάτου, Κ/Π τ. Α' σελ. 398.—B' σελ. 368.

ναικαία, εγκατασταθισών πικνωτάτα τών εν
τῃ του φιλανθρώπου Χριστού μονῃ καλο-
γραφίαν, αίτινες φεύγουσι παράλαβον και τήν
του ίδιου τῃς τελευταίας ταύτης μονής
'Αλεξίου Κομνηνού λάρνακα, ήν ο Γερλάχιος
είδεν, ως ελέχθη, και ο Σχβάτγερ άπεικόνισε
και περιέγραψε.

Διά τών εΐρημένων δείξαντες τό ανακριβές
τῃς ύπαρχούσης περι τῃς μονής τής Παμμα-
κάριστου άφηγήσεως, χωρούμεν ήδη εις τήν,
όση ήμιν γνώσις, άκριβεστέραν εξιστόρησιν τών
κατά τούς κτίτορας και τήν μονήν.

Ελέχθη άνωτέρω, ότι ο Γερλάχιος είδε τῃ
1573-7 έπιγραφόμενους ενδον τῃς μονής επί
τών τοίχων τούς κτίτορας και άνίγνω εν ταίς
περί τών εικόνων έπιγραφαίς τά όνόματα αυ-
τών' ήσαν δέ «Μιχαήλ Δούκας Γλαβας Τρα-
χανιωτής ο πρωτοστράτωρ και κτίτωρ Μα-
ρια Δούκαινα Κομνηνή Παλαιολογίνα Βλά-
κενη ή πρωτοστρατόρισσα και κτίτορισσα».
Περί του πρωτοστράτορος τούτου διαφόρους
πληροφορίας εΐρισκομεν παρῃ τῃ Παχυμέρει.
τῃ Γρηγορῃ και τῃ Καντακουζηνῷ, πολλές
δέ λεπτομερείας εν τοίς ποιήμασι του Μα-
νουήλ Φιλῃ, άκμασταντος επί Μιχαήλ Πα-
λαιολόγου, τών δύο 'Ανδρονίκων και του
Καντακουζηνου, ήτοι από του 1280 μέχρι
του 1330 (1). 'Αρχαία, πολυμελής και επι-
φανής ήν ή οικογένεια τών Ταρχανιωτών,
ών τό επώνυμον άπαντῃ παραλλογμένως:
Ταρχανειώτης, Ταρχωνας και Τραχανιωτής'
άγνωστος ο άρχηγός ως και ή πατρις άνα-
φέρεται Βασιλείως, τῃ 1057 α στρατάρχης
τῃς Δούκας (και πάντων των Μυκεδόνων, ών
εξοχώτατος ως και γένει και φρονήσει και έμ-
πειρίῃ διακρεπέστατος» (2) 'Ιωσήφ, τῃ
1071, μάγιστρος εις τών στραταρχών (3):
Νικηφόρος, τῃ 1237, επί τῃς τραπίλης,
ύπεριον δέ μέγας δουλοετικος: έτάφη φύλαξ
του φρουρίου 'Τζουρούλουσ κατῃ τών Λατινών'
ούτος έλαβεν εις σύζυγον Μαρίαν, πρωτόκαιδα
του μεγάλου δουροετικού 'Ανδρονίκου Παλαι-
λόγου, αδελφῃν δέ του αυτοκράτορος Μιχαήλ
Παλαιολόγου (4) εκ του γάμου τούτου ήγεν-

τήθησαν, πλην δύο θυγατέρων, τρεις υιοί: ο
'Ανδρόνικος, ο Μιχαήλ και ο 'Ιωάννης' ο εκ
μητρός θεός αυτών, ο αυτοκράτωρ, ύπεραγα-
πάν αυτούς, «έντός τών βασιλείων ήγεν εκ-
τροφεμένους» (1) και εις διάφορα περιφανῃ
άξιώματα προήγαγον' εκ αυτών ο τό ήμετερον
θέμα διαφέρων ο δευτερότοκος (2) Μιχαήλ
ίστι' τούτου επομένως συνοπτική βιογραφία
επί μικρόν ασχολήσει ήμῃς.

Ο Μιχαήλ έλαβεν, άγνωστον πότε, εις
γάμον θυγατέρα του πρωτοστράτορος 'Αλε-
ξίου Δούκα του Φιλανθρωπικου (3) Μαρίαν
καλουμένην, ήμωνίμως τῃ πενθερῃ. Ο Μι-
χαήλ από του πενθερού προσέλαβε τό επώνυ-
μον του Δούκα' ή σύζυγος Μαρία τό τῃς Πα-
λαιολογίνας από τῃς πενθερας. 'Από τών χρό-
νων τών τελευταίων Κομνηνών και εΐσιζῃς
παρατηρείται, ότι οι εν Βυζαντίω βασιλεύσαν-
τες, άρκαγες του θρόνου και μη δικαιούμενοι,
προσελάμβανον τά οικογενειακά επώνυμα τών
πρό αυτών τοιμήων, άναζητούντες και άνευ-
ρίσκοντες συγγενείαν τινά προς αυτούς είτε εκ
πάππου ή μάμης, πατρός ή μητρός, ή και εκ
άγχιστείας, νομιμοποιούντες ούτως, ως λέγει
ο μακαρίτης Παπαρρηγόπουλος (4), οι άρκαγες
ούτοι τήν προξιν αυτών' άλλ' ου μόνον οι του
θρόνου επεβήτορες έκραττον τούτο, άλλῃ και
πάντες οι εν τέλει του τότε βυζαντινού κά-
σμου, άνδρες τε και γυναίκες, είχαν a la mode
τό προσλαμβάνειν τά όπωσδήποτε συγγενικά
αυτοίς ενδόξου μνήμης επώνυμα, και σερνού-
νοσαι επί προγονική εύκλειῃ. Εις τών υιών
του ήμετέρου Μιχαήλ, ο 'Αλέξιος, επώνυμῃτο
Φιλανθρωπικός, από του εκ μητρός παππου(5)
ή Μαρία Ταρχανιωτου, ή μητηρ του Μιχαήλ,
έδωκε τό πατριών επώνυμον τών Παλαιολό-
γων εις τά τέκνα αυτῃς (6). Ο Μιχαήλ μαρ-
τυρείται μὲν επικληθείς Παλαιολόγος (7), άλλ'
ως φαίνεται, κατόπιν του γάμου προύτίμησε
τό του Δούκα, επώνυμον του πενθερού αυτού,
όπερ και ή σύζυγος αυτού φέρει άμείσως μετά
τό κύριον αυτῃς όνομα εν τε τῃ έπιγραφῃ τῃς

Ούτος μνημονεύει αυτῃ μόνον ως φρουρῃ του 'Τζουρού-
λουσ (praefectus?) παρατίθεται τά άλλα άξιώματα αυτου.

(1) Παχυμ. εις Μιχ. β. II, σελ. 100.

(2) αυτ. αυτ. β. IV, σ. 322A.

(3) αυτ. αυτ. β. III σελ. 200.

(4) Ιστορ. Βλ. θθους, τ. Α. σελ. 625 εδ. Β'.

(5) Ducang. Fam. Aug. Byz. p. 190 Venet.

(6) αυτ. αυτῃ.

(7) Παχυμ. εις Μιχ. τ. Α' p. 408-0.

(1) Man. Philes Carminā, t. II, p. IV, V, (ed. Miller).

(2) Εΐρημ. σελ. 680.

(3) Ζωγράφ. Ιδ. γ, εδ.—'Απταλ. σελ. 147-151.—

Σκυλιτζ. σελ. 600-1.

(4) Εΐρημ. στ. 8256—Οί.—'Αεροπολ. σελ. 60.

—Ducang. Fam. Aug. Byz. p. 180-90 (Venet.).

Παρμακαρίστου και εις τὰ ποιήματα τοῦ Φιλῆ.

Οι σύγχρονοι ιστορικοί ονομάζουσιν ἴσθ' ὅτι και Ταρχανειώτην τὸν Μιχαήλ Δούκαν, εἰδικώτερον ὅμως Γλαβάν. Ἀναφέρεται σύγχρονος τῷ Μιχαήλ α Κωνσταντῖνος Γλαβᾶς Ταρχανειώτης (1) και ἐν τοῖς μοναστηριακοῖς ἐγγράφοις τοῦ 1287 ἔτους Ἄννα Γλαβαῖνα (2) ἀμφίρτος ἢ οἰκαγένεια αὐτῶν πῶλον ἀμφοτέρω τέκνα τοῦ Μιχαήλ, διότι φρονούμεν, ὅτι τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς ἦτο ἀπομικρὸν τούτου μόνου, ἀφοῦ οὔτε ὁ πατήρ οὔτε οἱ ἄλλοι δύο ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἶχον αὐτό. Ἰπὸ τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς ἀναφέρονται πολλοὶ ἀκριβασταῖς εἰς διαφόρους ἐποχάς· πρῶτος ἀπαντᾷ κατὰ τὸ 997 Βασίλειος Γλαβᾶς, ὅστις φεύγων ἐνδεχομένην τιμωρίαν ἐπὶ Βουλγαροφιλίᾳ προσήλθε τῷ Βουλγάρῳ ἡγεμόνι Σαμουήλ, ἰφ' ὃ ὅμως ἐφυλακίσθη ἢ υἱὸς αὐτοῦ (3) ἕτερος, ἀνευ ονόματος τῷ 1026 τυφλώθηκε σὺν ἄλλοις, ὧν τις ἔφερε τὸ βουλγαρικὸν ὄνομα Βύβδαν (4) τῷ 1252, Ἰωάννης Γλαβᾶς ἀπὸ τῶν κρητιτῶνων τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Καστορίας, προσελθὼν πρόσφυξ εἰς τὸν περὶ τὴν λίμνην Ὀστροβὸν ἐστρατοπεδευμένον Ἰωάννην Βατάτζην (5) μεταγενέστεροι δὲ τοῦ Μιχαήλ Δούκα μνημονεύονται, Μακάριος Γλαβᾶς τῷ 1368, Θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰ. Καντακουζηνῶ (6) Ἰσιδαῖρος Γλαβᾶς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τῷ 1388-1390 (7) και τινες ἄλλοι (8). Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ἡ πρόσληψις τῆς ἐπωνυμίας Γλαβᾶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Μιχαήλ ἔχει τινὰ συγγενικὸν λόγον πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀναφομένους, ἀφοῦ, ὡς εἴπομεν, οὔτε ὁ πατήρ οὔτε οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ ἔφερον αὐτά, μνημονεύμενοι πάντοτε ἀπὸ τῶ τοῦ πατρὸς ἐπώνυμον Ταρχανειώται (Ἀνδρόνικος και Ἰωάννης).

Γλαβᾶ βουλγαριστὶ και ἐν γένει εἰς τὰς σλαβικῆς διαλέκτους σημαίνει τὴν κεφαλὴν, και μεταφορικῶς, ὅπως και παρ' ἄλλαις γλώσσαις,

(1) *M. Philo carmina* t. I, p. 37.—*Miki, et M.N. Acta* IV, 271.

(2) *Acta* t. IV, p. 228.

(3) *Κεδρη*, σελ. 452.

(4) *αδ.* σελ. 483.

(5) *Ἐθνογρ.* στ. 860-1.—*Ἀκροαπ.* σελ. 37.

(6) *Miki, et M.N. Acta*, t. II, p. 61.

(7) *Ἀνθιμον Μητροπολ. Ἀσιατίας, Κατάλογος κτλ. Θεσσαλ.* (ἐν Κιολῶν Κιόλων).

(8) *Κεδρη*, σελ. 602.—*Γρηγορῆς, Ἐκαστολαί*,—*Κατακουζ.* τ. III, σελ. 91, 426.

τὸν ἀρχηγόν, τὸν προσετώτα σώματος, ἐτι δὲ και τὸν νοῦν ἔχοντα· φρονούμεν ὅθεν, ὅτι ἢτε διὰ τὸ τοῦ πρωτοστράτορος ἀξίωμα, ἢτε διὰ τὴν στρατηγικὴν φρόνησιν, ἰδέθη τῷ Μιχαήλ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους ἐπανειλημμένως νεκροφῶς ἐπολέμησαν. Ὁ *Muralt* ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ α' τόμου τοῦ πολυτίμου συγγράμματος αὐτοῦ «*Δοκιμίου τῆς βυζαντινῆς χρονογραφίας*» κατὰ τὸ ὄνομα Γλαβᾶς ἔγραψε σλαβικῶς χαρακτῆρσι τὴν λέξιν Γλαβᾶς ἢτε τὸ σημαῖον τῆς ἀμφιβολίας (1) ὁ Φιλῆς αἶρει τὴν ἀμφιβολίαν, ἐπικυροῖ δὲ τὴν ἡμετέραν γνώμην, λέγων ἐν τινι ποιήματι πρὸς τὸν πρωτοστράτορα, ταῦτα: (2)

Τίς, ὦ στρατηγέ, και Γλαβᾶν κίληπέ σε;
σημαίνει γὰρ ἡ κεφαλή τῆ φράσεως,
καθ' ἣν ἀπερχῶς τὸ φρονεῖν ἐν τῆ φέρει.

Παρατηρήσεις δὲ ἄξιόν ἐστι και τὸ ὅτι οἱ προγενέστεροι τοῦ Μιχαήλ Γλαβᾶδες φαίνονται πολλὰς ἔχοντες σχέσεις και φιλικὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Δουκῖν ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Παρμακαρίστου ἀναφερόμενος κτίτωρ αὐτῆς πρωτοστράτωρ Μιχαήλ προσεπωνυμίσθη Δούκας ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ, Γλαβᾶς ἀπὸ τῶν κατὰ Βουλγάρων στρατηγικῶν αὐτοῦ δαφνῶν και Ταρχανειώτης ἀπὸ τοῦ πατρὸς, παραλείψας τὸ ἀπὸ τῆς μητρὸς Παλαιολόγος, δι' οὗ ἐκαλεῖτο, ὅτι εἰς Ἀσίαν συνεστράτευσε τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, τῷ Ἀνδρόνικῳ.

Ἡ σύζυγος τοῦ Μιχαήλ Μαρία, ἢ ἐπιγραφομένη και κνιτόρισσα, φέρεται τὸ ἐπώνυμον Δούκαινα ἀπὸ τοῦ πατρὸς Κομνηνῆ, ἔσως ἀπὸ τῆς μητρὸς ὁ Φιλῆς συνήθως ὀνομάζει αὐτὴν Κομνηνοφυῆ Παλαιολογίνα ἀπὸ τῆς πενθερᾶς τὸ ἕτερον Βλάκεινα, ὅπερ ἄριστῶ, διατι ὁ Σκυρλάτος ἔγραψε Βλάχαινα, δεῖται ἐξηγήσεως. Ὁ Φιλῆς λέγει μὲν, ὅτι ὁ Γλαβᾶς «*ὀρμήσας κατὰ τῶν Βλάχων κυρπολεῖ τὸν σεβαστοκράτορα αὐτῶν, και λαμβάνει τὴν χώραν ὡς ἄφρον σύχης*», οὐδένα ὅμως τίτλον τὸ κατῆρωμα παρέσχεν αὐτῷ, καθ' ἣτω δὲ λόγον τῆ σύζυγος αὐτοῦ. Νομίζομεν, ὅτι ἐν τῷ ἐπώνυμῳ «*Βλάκεινα*» ἐνυπάρχει τι γραφικὸν σφάλ-

(1) *Muralt, Essai de Chron. Byz.* t. I, in v. Οἰκία.

(2) *M. Philo carmina* t. II, p. 407. Ὁ λέξωντες *Müller* ὑποσημαίνει εἰς τὸν δεύτερον αἶχον, «*ἐν δαλέκτῳ ῥωσικῷ ἢ ἐν βουλγαρικῷ ῥῶλλον*».

μα, ἀποδοτέον εἰς τὸν τυπογράφον μάλλον τῆς Τουρκογραφίας παρὰ εἰς τὸν ἐκ τῆς εἰκότος ἀνευγράψαντα αὐτὸ Γερλάχιον, ἢ και εἰς τὸν βυζαντινὸν τυπογράφον, και ὅτι τὸ ὀρθόν ἐστὶ Γλαβᾶνα, σχηματισθὲν ἀπὸ τοῦ ἀρσενικοῦ Γλαβᾶς, ὅπως και ἀπὸ τῶν Γαθρᾶς Γάθραινα, Βρανᾶς-Βράναινα, Ραούλ-Ραούλαινα, Στουδῆς-Στουδαῖνα και καθέξης. Ἡ δὲ τοῦ ε γραφῆ δέικναι τὴν ἀμάθειαν τοῦ τυπογράφου γράψαντος ἔσως Κλάβενα, ὅπερ διὰ τῆς μεταθέσεως ὑπὸ τῶν τυπογράφων τῆς Τουρκογραφίας ὄντων συμφώνων και β ἐτέρας ἰς Βλάκεινα· ὅστις ἀναγνωστέον Γλαβᾶνα ἄλλως τε ἢ ὑπὸ τῆς Μαρίας πρόσληψις τοῦ ἐπωνύμου τοῦ συζύγου και νόμιμος και τιμητικὴ ἦν, ἀφοῦ ὁ Μιχαήλ, ὡς συντόμως ἔλομεν εἰπεῖ διέπρεψε και ὡς στρατιώτης και ὡς χρηστός πολίτης.

Ὁ Μιχαήλ Γλαβᾶς Ταρχανειώτης ἤμασεν ἐπὶ Μιχαήλ Παλαιολόγου και τοῦ υἱοῦ και διαδόχου αὐτοῦ Ἀνδρόνικου τοῦ Γέροντος· ὁ πρῶτος ἐτίμησεν αὐτὸν πρωτοθεστιάριον· χάριν δ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ «*πράσινα ἀφελῶν, ὁ ἐστὶν ἀξίωμα εγ', ἐφόρησε ταῦτα εἰς τὸν ἀναβῶν αὐτοῦ Μιχαήλ ἢ τὸν Ταρχανειώτην*» ἢν και ὑπερέχοντα πάντων, τοῦ τε μεγάλου δομειστικῆς και τοῦ κ κανυπερεβάστου, ἐπαίσει μετὰ τὸν Καίσαρα (1). Τῷ 1271 προήχθη εἰς μέγαν δομειστικόν (2), εἶτα εἰς κουρπαλάτην, μέγαν πατῖν (3), πιγμέρην, ἀκολούθως ἐπὶ Ἀνδρόνικου εἰς μέγαν κωνοσταύλον τῷ 1281 (4), και ἐπὶ τέλους περὶ τὰ 1282 εἰς πρωτοστράτορα «*ἐπιτροπεύοντα τῆς Θράκης*», ὡς ἀνόμασεν αὐτὸν Ἀνδρόνικος ὁ νέος ὑποδεχόμενος βουλγαρικὴν πρῶσιαν (5). Ἀπὸ τοῦ 1272 μέχρι τοῦ 1306 ὠδήγει τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου πόντου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, και ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβιου. Ἀπᾶς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἀνδρόνικου, τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἐξιστράτευον εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ Περσῶν παρὰ τὸν Μαϊανδρον ποταμόν, και ἐντολῇ ἐκείνου ἀνέκτισε και ἀνῆμοι τὴν προτέρως πολέμοις κατιστρα-

μένην πόλιν τῶν Τράλλων (1) και ἀπᾶς συνεστράτευον αὐτῷ πύσχοντι ἐκ ποδάγρας ὁ τοῦ Ἀνδρόνικου υἱὸς Μιχαήλ (2)· μεῖρα ἦν ὅτι ἤρξατο κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπιχειρεῖν ἐπολέμησε δὲ κατὰ τῶν ἡγεμόνων ἢ ἀρχηγῶν αὐτῶν Κωνσταντῖνου τοῦ Τάιχου, τοῦ Ἀκχανᾶ, τοῦ Τερερῆ, τοῦ Σποντιοθλάου και τοῦ Σμιλτζῆ· δις ἐξεδίωξε τὸν Κωνσταντῖνον Τάιχον τῆς Θράκης, καταγαγόντα τὸ ὑπ' αὐτὸν βουλγαρικὸν μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος· ἀφοῦ δ' ἠλευθέρωσε πᾶσας τὰς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου παραλίους πόλεις και τὰς μεσογείους, διέβη τὸν Αἴμον, ἐπολέμησε τὸν Ὑρνοβον, ἐκυρίευσε τὰ παραδουναβία φρούρια Βιδύνης και Πριστρίας (Ρουσοτσὺκ), και πάντα τὰ μεταξὺ τούτων και τὰ μέσον Ρουσοτσὺκ και Βάρνης, ἐν μὲν τῇ Θράκῃ σάρωθρον, ἐν δὲ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τῶν Βουλγάρων μάλιστα γετόμενος. Ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ὀρμήσας κατὰ τῶν Τριβαλλῶν (Σέρβων) ἐπρωχώρησε κυριεύων τὴν περὶ τὸν Σερρώννα ποταμῖν χώραν, τὰ Σκόπεια και τὴν Δείριν (Διέβρι), Βραδύτερον ἐξιστράτευσε κατὰ τῶν ἐκ Σικελίας Ἰταλῶν, τῶν ἐν ὀνόματι Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ κατεχόντων τὴν ἀνω Ἡπειρὸν καταστρίψας δὲ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ρουσσολῆν (Roussseau de Soly) ἐκυρίευσε τὸ Δυρράχιον, τὴν Κρότιαν και τὴν πέριξ χώραν· ἐφορμήσας δὲ και εἰς τοὺς θρασυὺς πάλαι Βλάχους καὶ και κρατῖ τῆς χώρας αὐτῶν· κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δράσεως προσεβλήθη ὁ ἀνὴρ ἐκ δυσχεροῦς νόσου και νοσηλεῖας χάριν ἦλθεν τῷ 1299 εἰς τὴν πρωτεύουσάν· ἀλλ' ἰπειδὴ οἱ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι στρατηγοὶ ἐφάνησαν ἀδέξιοι, ἐπέβη πάλιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης· ἐν τούτοις φαίνεται, ὅτι ἡ νόσος ἐπανῆλθεν αὐτῷ και ἐπέστρεψεν αὐδὲ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν· τῷ 1306 κατ' αὐγουστον ἀποφασισθείσης ἐστρατείας κατὰ Βουλγάρων πέμπεται Μιχαήλ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλευόντος Ἀνδρόνικου τοῦ Γέροντος σὺν τῷ Γλαβᾶ πύσχοντι ἐκ τῆς ποδάγρας. Ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ ἀνδρὸς και ὁ χρόνος τῆς ἀποβιώσεως ἀγνωστα μένουσι (3). Γνωρίζομεν πρὸς τούτους τὰς περιουσιμύσας τὸν ἀνδρα χριστιανικᾶς

(1) *Κωδ. de off.* p. 8.

(2) *Παχυμ.* εἰς Μιχ. p. 322.

(3) *αδ.* σελ. p. 350.

(4) *αδ.* εἰς Ἄνδρ. p. 12-3.

(5) *Γρηγορ.* β61, X § 4 p. 484.

(Παράρτημα τοῦ K'-KB' τόμου)

(1) *Παχυμ.* εἰς Μιχ. p. 468-9.

(2) *αδ.* εἰς Ἄνδρ. p. 448.

(3) Οἱ ἀναφέροντες ταῦτα εἰσὶ: *Φιλῆς carmina* t. II p. 240-255, καὶ *Μιχ. εἰς Μιχ.* p. 337. *Παχυμ.* εἰς Μιχ. p. 468-9.

ἀρετός· ἐπαινείται τὸ φιλόρετον καὶ φιλομόναχον αὐτοῦ. Ἐπιτιμήσας τὸν ἐκ Σαζουπόλεως μοναχὸν Κοσμάν, τὸν μετὰ ταῦτα πατριάρχουσάντα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου ΙΒ', συνέστησε τῇ βασιλείᾳ καὶ κατέστησεν ἡγούμενον τῆς μονῆς αὐτοῦ. Τὴν εὐσέβειαν τοῦ Γλαβᾶ μαρτυρεῖ ἡ εἰς κάλλος μέγα ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου, τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς κατάναντι τῆς Σαζουπόλεως ἐν τῷ Εὐξείνῳ νησιδῶς (1) ἢ ἐν ταῦθα ἀνέγειρος τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου ἢ ἀφιέρωσις τῶν ἱερῶν εἰκόνων Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Προδρόμου (2) ἢ συναρμολόγησις ἀνθολογίας ἐκ τινῶν κεφαλαίων τῶν συγγραφῶν τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, ἣν ἐπιήρως κατὰ τὴν νοσηλιακὴν αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει (3). Ἐὰν φιλοπνεύματα καὶ φιλοεὐχρημονα αἰσθητικὰ τοῦ Γλαβᾶ μαρτυροῦσι διάφορα τοῦ Φιλῆ ποιήματα, ἐν οἷς ὀνομάζεται «πρωτοστράτος», καὶ ἡ ἀνέγειρος ἐν Κ/πόλει, πρωτοβουλία μὲν καὶ παραγγελία αὐτοῦ, φροντίζει δὲ καὶ ἐπισημασίᾳ τῆς σύζυγος Μαρίας, «Ἐσιώρος» τοῦ Γλαβᾶ ἰωνομαρτυροῦ (4). Ἐκ τῆς περιληπτικῆς ταύτης βιογραφίας τοῦ Μιχαὴλ Δούνα Γλαβᾶ ἀραυάντως δεικνύνται ἡ ἀξία καὶ σημασία αὐτοῦ, περὶ οὗ ὁ μὲν Γρηγοῦρ λέγει αὐτολεξεί ταῦτα: α. . . τῷ μεγάλῳ κωνσταντινίῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾶ ἐξ στρατηγικῶν ἐμπειριῶν ἐξησκαμένῳ τοσοῦτον ὡς παιδῶς νομίσασθαι τοὺς στρατηγούς παραβαλλομένους αὐτῷ (5) ὁ δὲ Παχυμέρης, ε. . . ἀνδρᾶ ἀρεικῶν μὲν καὶ ἱμπεριπόλεμον, τὰ πλεῖστα δὲ τῷ πᾶσι βουλιῶν ἐπηθόλω (6).

Ἐκ τοῦ κατόπιν ἀναγνωσθησομένου ἐπιτυμβίου ἐπιγράμματος δεικνύνται, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς ἠσκάσθη ἐπὶ τέλους τὸν μοναχικὸν βίον, ἀνταλλάξας τὴν στολὴν τοῦ πρωτοστράτου πρὸς τὸ εὐτελὲς τριβάνιον τοῦ καλογήρου· ἀλλὰ τις περὶ τούτου μαρτυρία δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναζήτησις εἶναι περιττή, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ κατόπιν μεγίστην ἐπίδρασιν εἶχεν ἡ ἰδέα τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐπὶ τῶν τότε πνευμάτων· βασιλεῖς τὸ ῥάσον προτιμῶν τῆς πορφύρας, τὴν κελὴν τοῦ ὀρόνου·

(1) Μ. Φιλῆς τ. II, p. 245 στήλ. 102 κ. ε.
 (2) αὐτ. τ. I, σ. 36 καὶ 432.
 (3) αὐτ. τ. I, σ. 230-232.
 (4) αὐτ. τ. I, σ. 280.
 (5) Γρηγοῦρ, τ. I, p. 159.
 (6) Παχυμ. εἰς ἄνδρ. p. 445.

δικάσθημι ἄνδρες ἰώντες τιμὰς καὶ δόξας τὸν καλογηρικὸν περιεβάλλοντο σκῶρον· ἀναφέρονται δὲ καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς, ὅπως τὴν ὑστάτην πνοὴν ὡς μοναχοὶ ἐβάλασι, τὰ λοιπὰ πνέοντες καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπαιωλωτέας ἐκείροντο καὶ τὸν τρίχινον σάκκον περιεβάλλοντο· ψυχολογικὴ κατὰστασις μελέτης ἀξία. Συγχρόνως ἐξέπικτος καὶ ἡ σύζυγος Μαρία ἐγένετο μοναχὴ λαβοῦσα τὸ ὄνομα Μάρθα. Εἰς τὰ ἐκ μέρους αὐτῆς ἐπιτύμβια πρὸς τὸν πρωτοστράτην καλεῖται ἡ σύζυγος πρὶν, ἀλλὰ νῦν Μάρθα». Ἡ πενθερὰ αὐτῆς Μαρία καὶ αὐτὴ ἐπὶ τέλους μοναχὴ γενομένη ὀνομάσθη Μάρθα· ἡ ὀνομασία δ' αὐτῆ κλήνης ἑτέρας πρόξενος ἐγένετο. Τῆς ἐν ταῦθα παλλάκις μνημονευομένης ἀμονῆς τῆς Μάρθας κτετόρυσσα δὲν εἶναι ἡ Μαρία Δούνα (1), ἀλλ' ἡ πενθερὰ ταύτης, ἡ ἀδελφὴ τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ, μήτηρ δὲ τοῦ ἡμετέρου πρωτοστράτου Μιχαὴλ Γλαβᾶ. Τοῦτο μαρτυροῦσι τέσσαρα διάφορα χωρία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν οἷς λέγεται, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Μάρθας ἦν τῆς Μάρθας, ἀδελφῆς ἢ ἀδελφῆς τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων Μιχαὴλ (2).

Ὁ Φιλῆς (τ. I, p. 74, 75) ἔχει δύο ποιήματα ἀφιερωτικὰ ἀπὸ μέρους τῆς πρωτοστρατορίσσης Μαρίας εἰς τὴν Θεοτόκον· καίτοι δὲ ἐν αὐτοῖς γίνεσθαι λόγος περὶ τεκνοποιίας, ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐπικαλεῖται τὴν σκέπην τῆς Θεοτόκου ὑπὲρ ἑαυτῆς «σὺν τῷ συζύγῳ», ἔπεται ὅτι δὲν ἔζων κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ποιημάτων τέκνα αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον καταλήγει:

Ἡ πρωτοστρατορίσσα ταῦτα Μαρία
 πρὸς τὴν Μαρίαν τὴν κληρικωμένην.

Τὸ ἕτερον:

Ἡ πρωτοστρατορίσσα ταῦτα Μαρία
 ἡμνηροφῆς τῆς κληρικωμένης.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου οὐδεμίαν ῥητὴν μαρτυρικὴν γνωρίζομεν· δυνάμεθα ὁμοῦς νὰ ὀρίσωμεν συμπράνως τὴν γνώμην τῆς ἡμετέρας ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς (3) τὸ ἔτος 1292 ἢ τὸ καλὸν τὸ 1293. Ἴδου δὲ πῶς. Δύο μαρτυρίας ἔχο-

(1) Μ. Γεδεών, Κρονίητος πατρ. ὄκου καὶ τοῦ υιοῦ ἐν σση. 118.
 (2) Κωνσταντ. τ. II, III, λστ. σελ. 222-3.—τ. III, IV, ιστ. σελ. 107.—IV, μδ. σελ. 307, μγ. σελ. 319.
 (3) Ἐδ. ἀνκ. 37.

μεν, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς ἐγένετο κτίτωρ τῆς μονῆς, ὅτε ἦτο περιβεβλημένος τοῦ πρωτοστράτου τὸ ἀξίωμα· μίαν, τὴν περὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπιγραφὴν, ἐν ἣ φέρει τὸν τίτλον πρωτοστράτου αὐτοῦ καὶ πρωτοστρατορίσσης ἢ σύζυγος αὐτοῦ, καὶ τὴν ὅποιον ἐπιγραφὴν μετὰ παράδον τριῶν σχεδόν αἰώνων ἀνέγνω καὶ ἀντιγράψας διάσωσεν ὁ Γερλάχιος, ὡς προείπομεν· ἑτέραν δὲ τὸν ἐπομένους στίχους τοῦ συγχρόνου ποιητοῦ Μανουὴλ Φιλῆ (1), οὗς ἀποστένει πρὸς Θεώμενον τὴν ἐν τῇ μονῇ εἰκόνα τοῦ Μιχαὴλ.

Ὅραε τὸν ἄνδρα τὸν πολὺν τοῦτον, εἶς·
 εὐαῖνος οὐδέ ἐστιν ὁ πρωτοστράτωρ,
 ὁ δημιουργὸς τῆς μονῆς τῆς αὐτοῦ,
 τὸ θεῖον τῆς γῆς, ὁ Γλαβᾶς ὁ γενέσας.

Τὸ ποίημα, εἰς ὃ ἀτήκουσιν οἱ στίχοι οὗτοι, συνέθετο ὁ Φιλῆς ζῶντος ἐτι τοῦ Γλαβᾶ καὶ πρωτοστράτου ὄντος, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι ἡ εἰκὼν συγχρόνως τῇ οἰκοδομῇ ἐζωγράφηται· εὐρίσκοντες λοιπὸν τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγένετο πρωτοστράτωρ ὁ Γλαβᾶς, θέλομεν εὐρεῖ καὶ τὸν τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς. Κατὰ μέρτιον τοῦ 1292 ἐπαύθη ὁ Μιχαὴλ Στρατηγόπουλος ὁ πρωτοστράτωρ καὶ κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ (2). Κατόπιν τούτου φαίνεται ὁ Γλαβᾶς πρωτοστράτωρ· ἐπομένως εἰκόζομεν, ὅτι ἀνήλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο τῷ 1292 καὶ ὅτι ἀνήγειρε τὴν μονὴν ἢ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος ἢ κατὰ τὸ ἐπόμενον 1293, ἀφοῦ ἡ μονὴ μνημονεύεται τῷ 1294. Ἀριθμεῖ λοιπὸν τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπαρξῶν 22 ἀκριβῶς αἰώνων μέχρι σήμερα.

Ἐκ τῶν στίχων τοῦ Φιλῆ, οὗς ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, ἐξάγεται, ὅτι μόνον ἡ εἰκὼν τοῦ Μιχαὴλ ἦτο ἐζωγραφημένη εἰς τὴν μονὴν καὶ ὅτι μόνος αὐτὸς ἦτο κτίτωρ, ἦτοι δημιουργὸς αὐτῆς, ἦν κατὰ τὸν Παχυμέρη (ἐνθ. ἀν.) εἶχεν ἰδίαν, κτήμα αὐτοῦ (proprium monasterium). Ἐὰν ἦτο κτιτορίσσης σύγχρονος καὶ ἡ Μαρία, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἐζωγραφημένη, καὶ θὰ ἔκαμνε τοῦτου κτεῖαν ὁ Φιλῆς, ἀφοῦ τῶν στίχων τούτων προτάσσει ἑτέροις εἰκοσιν εἰς ἑκάστην τῆς ζωγραφικῆς τέχνης καὶ τοῦ ζωγραφησάντος τὴν εἰκόνα διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς παραστάσεως καὶ τὸ ἔμπνεον. Ἡ Μαρία ἐγένετο μερικὴ κτιτορίσσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου, ὅτε καὶ ἐζωγράφηθη παρὰ τὸν συζύγον οὐχὶ πλέον ὁμοῦς ὡς

(1) Φιλῆς, αὐτ. τ. II, p. 241 (στήλ. 20-23).
 (2) Παχυμ. εἰς ἄνδρ. τ. II, p. 183.

μοναχὴ Μάρθα, ἀλλ' ὡς ἐκείνος καὶ αὐτὴ ὡς κοσμικῆ, περιβεβλημένη τὸν ἀπὸ τοῦ συζύγου τίτλον πρωτοστρατορίσσης καὶ κτιτορίσσης. Ὁ Γερλάχιος λέγει, ὅτι ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ναοῦ ἀνέγνω ἡρωτηριασμένην ἐπιγραφὴν: «Μιχαὴλ πρωτοστράτωρ καὶ πρωτοκτιτορ» (1)· αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τῆς Μαρίας, κατὰ δίκαιον λόγον διδοῦσης τὰ πρωτεῖα τοῦ κτιτορος τῇ συζύγῳ. Θανόντος τοῦτου ἐκδομήσεν ἡ Μαρία τὸ πρὸς βορρᾶν συναφὲς τῇ δεξιῇ κλίται τῆς μονῆς τμήμα, ἔχον τρεῖς κόγχας, κεντρικὸν τρούλλον, ἐργασίαν μᾶλλον καλλιτεχνικὴν, καὶ μαρμαρίνον ζωστήρα ἐσώθην τε καὶ ἐζώθεν. Ἀνέθετο δὲ τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ, δηλαδὴ τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν αὐτῇ εὐαφῆ τὸν συζύγον. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον ἐπιτύμβιον τοῦ Φιλῆ (2) φέρον τίτλον: «ἐπιγράμμα εἰς τὸν ναὸν (ἢ, κατ' ἄλλο χειρόγραφον, εἰς τὸν ζωστήρα τοῦ ναοῦ), ὃν ἐκδομήσεν ἡ τοῦ πρωτοστράτου σύμβιος ἀποθάνοντι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς».

Ἡ μὲν διὰ σοῦ πάσα τῶν ἄνω πύλων
 οὐ δύναται χωρεῖν σε τὴν πρώτην εἶσαν.
 Πληρὸς γὰρ αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ πλείων μόνος,
 Θεοῦ λόγῳ ἴδον καὶ ὄρασι τὸ πᾶν φέρων,
 5 καὶ σὲ ἀληθῆς εὐρεθείς περιγράφῃ,
 ψυχῆς δὲ πιστῆς μυστικῆς ἰσχυρῆς
 μονὴν σκουπῆς πηγῶν ἀδάματον.
 Οὐκ οὐδέου εἶναι οἶκος, ὃν ἔπεισεν σοί,
 δεκνύμενα σαφῶς τῆς ψυχῆς μου τὴν εὐχάν·
 10 τὸν συζύγον δὲ φεῖς τελευτήσαντό μοι
 καὶ τῆς χεῖρῆς ἀποστασάντα στήνης
 ὄμισον εἰς ἄφρατον ἀδελφὴ πασιδά.
 Κἀνεθέθη τῆρῶν κτῆρ σαφῶν τοῦ λειψάνου,
 μη τις ἐνεχθῆ συντηρῆς τοῖς ὀστέσις.
 15 Πρωτοστράτωρ, καὶ ταῦτα σὲ ὄρηται χάριν
 ἢ ἀξίως πρὶν, ἀλλὰ νῦν Μάρθα, γράφα.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιτυμβίου τούτου, φαίνεται, βασιζόμενος ὁ κ. Μ. Γεδεών ἠρέβησεν ὡς δευτέραν τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀνεκδότων μέχρι τοῦδε ἐκκλησιῶν κατὰ χειρόγραφον τῆς συλλογῆς αὐτοῦ τὸ κτεῖμα τοῦτο τῆς Μάρθας (Μαρίας) λέγων· «ναὸν τῷ Θεῷ ἀφισρωμένον, ὃν ἐκδομήσεν ἡ Μάρθα ἢ τοῦ πρωτοστράτου Γλαβᾶ Μιχαὴλ σύζυγος ἐπὶ θανάτῳ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς (ἐν στήλῃ α') . . . Μαρία ὃ τὸ κατὰ λόγον ὄνομα φέρουσα καὶ ἐκ Παλαιολόγων καταγομένη» (ἐν στήλῃ β') (3).

(1) Crusius, Ynnoxi. p. 100.
 (2) T. I, p. 115-6.
 (3) Ἐκ. ἱστορ. καὶ γεωγρ. ὑπὸ Βουρεβά, τ. I', σελ. 1038.

Καίτοι τὸ κτίσμα τοῦτο φέρει ὅσας ἀπαιτεῖ διαίρεσις ἰδίου καὶ οἰκοδομημα, νομίζομεν ὅμως, ἐπειδὴ μία ὅλη αὐτοῦ πλευρὰ κοινοῦται τῇ ἀρχαῖᾳ οἰκοδομῇ, στερεῖται δὲ ἰδίας εἰσόδου καὶ ἐξόδου, πρέπει μᾶλλον παρεκκλήσιον τῆς ἀρχαῖης μονῆς νὰ θεωρηθῇ (ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Μαλαξοῦ (1) καλεῖται), ὑπὸ ἰδίαν ἀφιέρωσιν, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον ἐτι ἐν ταῖς παρ' ἡμῶν ἐκκλησίαις, ἐν αἷς τὰ παρεκκλήσια λαμβάνουσι ὀνόματα ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς κυριωτέρας εἰκόνος. Ὅτι δὲ τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ὠκοδόμησεν ἡ Μάρθα θανόντος τοῦ συζύγου αὐτῆς Γλαβῆ καὶ πρὸς ταφὴν τῆς σοφοῦ ἐκείνου ἐν αὐτῷ, μαρτυρεῖ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωστήρος ἀναγεγραμμένον ἕτερον ἐπιτύμβιον, περὶ οὗ ἀμέσως θίλομεν ἀκριβῆσαι.

Ἐίπομεν, ὅτι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ φέρει ἐσωθῆν τε καὶ ἐξωθεν μαρμαρίνον ζωστήρα. Ὁ ζωστήρ οὗτος ὀνομάζετο καὶ κοσμητήριον, διότι συνήθως ἐκοσμεῖτο σταυρῶ καὶ φύλλῳ ἀμπέλου ἐναλλάξ. Τὰ δύο τοῦ Φιλῆ ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα φαίνεται ὅτι ἦσαν προωρισμένα, ὅπως ἐγγραμμῶσιν εἰς τοὺς ζωστήρας τούτους· τὸ μὲν ἀναγνώσθην ἀρχαῖα εἰς τὸν ἐσωθεν, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὸν ἐξωθεν καὶ τοῦτο μὲν σώζεται κακολοθωμένον σήμερον, τὸ δ' ἄλλο εἶναι ἐγγεγραμμένον, ἀγνωστον, διότι ὁ ζωστήρ κεχορηγμένος εὐρηται παχὺ στρώματι κονιάματος καὶ ἀσβέστου, ὅπερ ἱναχοῦ πέσον δείκνυσιν τοῦ μαρμαρίου τὴν λευκότητα. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωστήρος σφίονται καὶ ἀναγιγνώσκονται δέκα τρεῖς στίχοι μόνον τοῦ ἐπιγράμματος, ἀπὸ τοῦ δευτέρου καὶ ἐφεξῆς, τοῦ ἐνάτου κατεστραμμένου, τῶν πρώτων ὀκτώ ὑπὸ τῆς ἐγερθείσης ἑλληνικῆς οἰκοδομῆς ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ κτιρίου ἰσως κεκρυμμένων, καὶ τοῦ τελευταίου παραλειφθέντος, δι' ἄλλειψιν χώρου. Τῶν σωζομένων δεκατριῶν στίχων βυζαντινὸν ἀκριβῆς ἐπισυνάπτωμεν ὡδε. Ὁλόκληρον τὸ ἐπιτύμβιον εὐρηται ἐν τῇ ἐκδοδομένη συλλογῇ τῶν ποιημάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ (τ. I, p. 117—8) ὑπὸ τὸν τίτλον: α' Ἐκ πρώτου τοῦ πρώτου στρατοῦ εἰς τὸν κοσμητήριον τοῦ ναοῦ, ἐν ὠκοδόμησεν ἐπὶ θανάτῳ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, κατὰ τὸ χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ψευδοκρίτου. ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

Ἄνερ, ἐὼ φῶς, τὸ πνεῦμα, ἐὼ πρόσθεγμα μου, καὶ τοῦτό σοι τὸ δῶρον ἐκ τῆς συζύγου (2).

(1) Ἰστορ. Πατριαρχ. σελ. 88.
(2) Καὶ τοῦτο, τὸ παρὸν, τὸ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ζωστήρ, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἑλλοῦ τοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Ἐν μὲν γὰρ ὡς ἔγραψας ἐν μάχαις λίθων
διπλοῖς, ἰστέλλων ἀντὶ λόγμων τὸν τάφον.
5 Ἐγὼ δὲ σοι τέτευχα πετραῖαν στήθην,
μὴ πάλιν εὐρών ὁ στρατὸς σε συγγῆν·
καὶ δέυρο τὸν χεῖν ἐκινῆσαι ἐκρήθης
ἢ τοῦ πάχους φέσσας ἡρώτης ἄνω,
πᾶν ἔπλον ἀρεῖς ἀκρεμῆς τῆς κατῆλθον.
10 Τῆς γὰρ ἐπὶ γῆς ἰστέλλω πτωχῶδες
δὲ εὐτελεῖ τρέψαι φωνῶν τὸν βλον
καὶ πρὸς νοητοῦς ἀντεστάθω σπαράτας,
σπαρῶν μετενθῆς ἐκ Θεοῦ πωτιουχλον (1).
Ἦς ὄσμεσι γὰρ ὄργανῶ σοι τὸν τάφον (2)
15 ἢ κέχλον ἢ κέχλον ἐκινῆσαι βέτου.
Μάρθα μοι, κορφοῦς γῆς ἄλλης ῥόδου,
εἰ καὶ τραγῆθῃ, ἐκπῆξαι τὸς ἄλλοις
ὡς καὶ σπαλαγμοῦς προσηνῆν μοι διακρῶν.
Ἀδελφὲ δὲ καὶ τῶν καὶ θεοῦ κῶνα βλέπων
20 ὡς τοῦς καθῆρας τῶν πᾶθων τῶν ἐξ ὧλης,
τὸν σὸν πᾶν ἑλάμων εὐτρέψαι μοι.
Ἦ σὺλτος κρῖν κατὰ σοι Μάρθα γράφει,
Πρωτοστράτορ ἀλλοῖσι καὶ τεταρτέμω.

Ὅς εἰπομεν, ὁ τελευταῖος στίχος δὲν ἐναγχαράχθη δι' ἄλλειψιν χώρου. Ἐκ τοῦ ἐπιτύμβιου τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς Μάρθας οἰκοδομηθεὶς ναὸς καὶ τῷ Θεῷ ἀφιερωθεὶς ἦτο τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο.

Τὴν ὑπαρξὴν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνέφερεν ὁ κ. Μ. Γεδεών ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Πατριάρχου λέγοντος, ὅτι εἶναι διεξοδικῆ—λίαν δυσανάγνωστος—ἀναφέρει αὐτὴν καὶ ὁ Κοντακίωφ (ἐνδ. ἀν.) ἐσφαλμένως τοποθετῶν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος, καὶ λέγει, ὅτι εὐκόλως ὁ ἀναγνώσκων ἀναγινώσκων τῆς ἐπιγραφῆς ἀσβέστου. Φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὑπῆρχεν ἐπιχρῶσις. Ὁ κ. Ριχάρδος Ροστέρτ ἐδημοσίευσε τῷ 1877 ἐκ τινος χειρογράφου τοῦ 15' αἰῶνος ἐν ἄλλοις καὶ τινὰ ἀφήγησιν περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῶν κτετόρων καὶ εὐ τὸ ἐπιγράμμα ὅπου ὑφίσταται γύρωθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ πατριαρχείου, ὡς λέγει τὸ κείμενον. Ὁ Ροστέρτ παραπέμπων εἰς τὸν Γερλᾶχιον προτείνει νὰ διορθωθῇ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι ὄνομα τῆς Μαρίας εἰς Μάρθαν, κατὰ τὸ ἐπιγράμμα, ὅπερ θεωρεῖ ἀπολεσθῆν κατὰ τινὰ ἐπισκεψὴν πρὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Γερλαχίου, ἀφοῦ οὗτος δὲν τὸ ἀναφέρει. Τὴν ἀφήγησιν ταύτην, ἀνάγουσαν τὴν ἀρίστην τῆς μονῆς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐπιγράμμα, ἀνεδημοσίευσεν ὁ κ. Μ. Γε-

(1) Ἐν στίχοι 10—13 κρυπτοῦσιν, ὅτι ἐπὶ τέλος ὁ Γλαβῆς ἐγένετο μοναχός.
(2) Ἐν τῷ ζωστήρῳ ὁ στίχος φέρεται οὕτως:
Ἦς ὄσμεσι δ' ὄν ὄργανῶ σοι τὴν στήθην.

ΣΒΡΠΠΓΗΘΒΑΛΥΖΩΠΑΤΑΖΑΣ
ΕΝΕΥΤΛΕΙΤΡΩΝΙΦΥΩΝΤΟΝΒΙΟΝ
ΚΑΙΓΡΟΣΝΟΗΤΥΑΝΤΕΤΑΖΩΣΑΤΑΓΑ,
ΡΡΡΑΜΕΤΡΑΥΣΕΚΘΥΠΑΝΤΕΥΧΙΑΝ
ΩΣΟΥΕΟΝΑΧΝΟΠΑΝΩΣΟΙΤΗΝΣΤΕΓΗΝ
ΗΚΟΧΛΟΝΗΚΑΛΥΚΑΚΕΝΤΩΑΧΣΒΑΤΧ,
ΜΑΡΓΑΡΕΜΧΠΟΡΦΥΡΑ,ΓΗΣΑΛΛΗΝΣΡΑΝ
ΕΙΣΤΥΓΗΘΝΕΚΓΗΕΖΗΤΟΚΛΙΘΟΙΣ
ΣΚΑΙΤΑΛΑΒΗΧΣΠΡΟΖΕΝΕΙΝΗΟΙΑΚΡΥΩΝ
ΑΥΤΟΣΑΕΣΤΩΝΣΘΩΝΤΩΝΤΑΒΛΕΠΩΝ
ΩΣΗΧΣΚΑΘΕΣΩΝΠΑΘΩΤΩΝΕΖΥΛΗΣ,
ΤΟΝΣΟΝΠΑΛΙΝΘΑΛΑΜΟΝΕΥΤΡΕΠΙΣΗΟΙ
ΗΣΥΖΥΩΣΓΠΙΝΤΑΑΘΙΜΑΡΑΡΑΦΕΙ

Ed. Kallivryssa

δεών εν τῇ 118 σημειώσι εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα « χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ » παραλλαγῆς τινὰς ποιησάμενος εἰς τινὰς λέξεις τοῦ ἐπιγράμματος, ἐξ οὗ ἐλλείπουντι ἑξ ἑπίλοιποι. Ἀμφότεροι δὲν ἐμνημόνευσαν τοῦ Φιλῆ, ὅστις ἄρτιον παρέχει ἡμῖν αὐτό. Ἡ ἀφήγησις στερεῖται καὶ τῆς ἐλαχίστης ἱστορικῆς ἀληθείας παραβλαβημένη πρὸς τὰ ἥδη ἐκτεθέντα. Τοῦ Φιλῆ εὐρήσεται καὶ τι ἐπίγραμμα « εἰς τὸ τῆς Παμμακαρίστου κοιμητήριον » ἔχον τίτλον, οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζον ἡμῖν (t. II, p. 144.)

Ὡς τῶν ῥηθέντων λοιπὸν ἐξάγεται, ὅτι πρωτοκτίτωρ τῆς μονῆς γέγονε ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς τῷ 1292-3, τοῦ δὲ παρεκκλησίου ἡ Μάρθα, μετὰ τὸ 1307. Ἐμνησθημεν ἤδη τῆς ἐπιγραφῆς « Μιχαὴλ πρωτοστράτωρ καὶ πρωτοκτίτωρ ». Ταύτην εἶδεν ὁ Γερλόχτος Ἰνδου τοῦ ναοῦ εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν, ὅπου, λέγει, ἐτελοῦντο αἱ πατριαρχικαὶ λειτουργίαι· τὸν χορὸν τοῦτον δεῖκνυσιν ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ τοῦ ναοῦ, ἣν ἐσχεδίασεν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Μάρθας κτισθὲν παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ ἦν ὁ τάφος τοῦ Μιχαὴλ· ἴσως ἡ ἐπιγραφὴ ἐδείκνυε τὸν τάφον· σημεῖον οὐδὲν σημεῖον εἰρήσκειται. Τὸ μάρμαρον, τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, μετετοπίσθη κατὰ τὴν ἱεροσκευὴν τὴν γενομένην τῷ 1577 καὶ ἐτέθη ἔξω τοῦ ναοῦ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ὅπου εἶδεν αὐτὸ ὁ Σολομών Σχβόγγερ τῷ 1578, καὶ ἀντίγραφεν ἀπαραλλάκτως (1). Ἀμφότεροι ἔγραψον διὰ τοῦ ἢ τῆν τρίτην συλλαβὴν πρωτοκτίτωρ ἀπὸ τοῦ κτίτωρ-κτίωμα, ὅχι διὰ τοῦ εἰ ἀπὸ τοῦ κτίζω· τοῦτο ὁμῶς συνέδει ἐπίσης πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ ἡμέτερα συμπεράσματα.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι κατόπιν θέλομεν ἀναγράψαι τὰς διαφορὰς μνείας, ἐξ ὧν διαγνώσεται, ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἦτο ἀνέκαθεν γυναικεῖα ἀλλὰ ἀνδρῶν· αἱ μνείαι αὐταὶ εἰσιν αἱ ἐπόμεναι, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τεθεῖσαι.

1294. Ἰγούμενος τῆς μονῆς ἐχρημάτισεν, ἄδηλον ἐπὶ πόσον χρόνον, Κοσμάς, μοναχὸς ἐκ Σαζόπολεως, πνευματικὸς τοῦ βασιλεῦτος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1295 ἀναδειχθεὶς εἰκοσιμηνὸς πατριάρχης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Β' (2).

1299. Ὁ πατριάρχης οὗτος, πάσχων ἐξ

ὀφθαλμίας, κατὰ μῆνα ἰούνιον, ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Κοσμοῦ εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπέμψεται καὶ τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν κατακεῖ, ὅπου καὶ ἐπὶ καιρῷ μὲν ματρίφ ἠπράκτει, εἶτα δ' ἀξιωματῆς παρὰ τοῦ κληρικοῦ καὶ τῶν ἀρχιερέων τὸς θύρας ἀνοίγνυσι τοῖς προσώδοις παρ' ἐκεῖνον ποιῶν βουλομένους κατὰ τε κρῖσιν καὶ αἰανῶν ἑτέραν ἀνοδοχὴν πατριάρχην πρόβουσαν (1). Ὡςτις εἶχε καταστῆ προσωρινῶς πατριάρχης ἡ μονὴ μέχρι τῆς 1 φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους 1300, ὅτε γενομένης συνιδρύσεως κληρικῶν καὶ ἄλλων « παραγίνεται βασιλεὺς καὶ τοῖς περὶ τὸν πατριάρχην συγγίνεται »... Ὡμολόγησεν ὁ πατριάρχης πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀπήνησεν αὐτός, ἐπὶ τέλους δὲ ἐπήλθεν εἰρήνη καὶ τὴν ἐπισκοπὴν « ἡ τῆς Ἰσαπαντῆς ἱερῆ τὸν πατριάρχην ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας (τὴν ἁγίαν Σοφίαν ἐνοσίεό συγγραφεύς) ὄρα » (2).

1300. Μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀνεκινήθη ζήτημα περὶ τῆς ἀπεικαστάσεως τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰωάννου, εἰς ἣν ἀντίστατο ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Φιλαδέλφειος, α... ὅστε καὶ ἀπειρηκότα τὸν πατριάρχην ἀπόχωρήσαι καὶ πάλιν εἰς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν, οὐδένα δεχόμενος οὐδέ κρῖναι». Ἐμῆνι δὲ μέχρι τῆς 25 ὀκτωβρίου, ὅτε ἀπελήθον εἰς τ' ἀνάκτορα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα, διαδούς ὅτι ἤκουσε, μόνος καθήμενος ἐν τῇ μονῇ, ρωνῆς παιδός, « εἰ φιλεῖς με, Πέτρε, ποίμηνε τὰ ἀρνία μου » (3).

1303. Τῇ 5 ἰουλίου, ἡμέρᾳ παρασκευῆ, κατηγορηθεὶς ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὑπὸ τοῦ Σαλκυβρίας ἀνευ ἀποδείξεων, « ἐκλύπης ἀποχωρεῖ »... καὶ πρὸς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν, ὅπου καὶ εἴθιστο καταμένειν, γίνεσθαι. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπέβαλεν ἐκ τῆς μονῆς παραίτησιν, καὶ τὴν 24 αὐγούστου, ἡμέραν δευτέραν, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σαζόπολιν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν (4).

1344. Γαβριὴλ ὁ Λογοθέτης ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ καταφυγὼν καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀμφισβησάμενος « ἕσπερον δὲ ἐλίγη πρὸς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν... ἀρίκτο... τῆς βασιλίδος κελουσύσης » φωραθεὶς δὲ διαδεδρά-

(1) *Schwaiger*, l. c. p. 120.

(2) *Πατριάρ.* εἰς ἄνθρ. t. II, p. 183.—*N. Κάλλισι*, σελ. 468. *ἐδ. Migne*, P. G. t. 147.

(1) *Πατριάρ.* εἰς ἄνθρ. t. II, p. 281.

(2) *Πατριάρ.* εἰς ἄνθρ. t. II, p. 291-298.

(3) *Ἐδ.* εἰς *Πατριάρ.* p. 299-300, 302, 303.

(4) *Πατριάρ.* εἰς ἄνθρ. t. II, p. 341-343, 324, ἔπρα τοῖς αὐτοῖς ἀπὸ τῶν τῆδε.

σκαι μελλων και τα μοναχων ἀπαμφέννυσθαι, εις δεσποτήριον ἐκβλήθη» (1).

1397. α' Ο ἱερομόναχος Νήφων καθηγούμενος και ἀρχιμανδρίτης τῆς σεβασμίας βασιλικῆς και πατριαρχικῆς μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς παυπεργίου Δεσποίνης και Θεομήτορος, τῆς ἐπισηλωμένης τῆς Παμμακαρίστου, ἐξελίγη μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν» (2).

1400. α' Ο ἱερομόναχος Θεοφάνης καθηγούμενος τῆς σεβασμίας και ἱερᾶς μονῆς τῆς παναγίας ἀχρόντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου και ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐπισηλωμένης Παμμακαρίστου καθίσταται μητροπολίτης Ἡρακλείας» (3).

1418. Ο βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος τοὺς προαιθόντας αὐτῷ δύο ἀδελφοὺς τοῦ Σουλτάν Μεχμετ τοῦ Α' δεξάμενος, ἔπεμψε τὸν μὲν Μουσταφᾶν εἰς τὴν νῆσον Ἀθήμων, εἰς δὲ τὸν Τζινεήτ « ἔδωκε μονὴν αὐτῷ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, και ἦν ἐκεῖ ἡσυχάζων... ἦσαν... νέοι... σὺν αὐτῷ Τζινεήτ δικά...» (4). Ἡ ἰνταῖθα ὅπως διαμονὴ τοῦ Τζινεήτ φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο αὐτῷ ἐγκρίματος· διότι ὅτε τῷ 1420 εἶδεν ὁ Τζινεήτ πολιορκουμένην τὴν Καλλιπὸλιν ὑπὸ τοῦ Λεονταρίου Δημητρίου, ἰμῆνυσεν αὐτῷ σὺν ἄλλοις κατακρίναν τὴν φιλοξενίαν τοῦ Μανουήλ, «... ἔρχε σοι σὸν πεμφθῆναι ἐν Κωνσταντινου, ἀναμνησκόντες τῶν Ἀθηνίων κακῶν και τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου τῶν καλοτήρων ὀνειδισμῶν» (5).

1424-1453. Ο ῥώσος ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῆς περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημονεύει τῆς μονῆς ἄνευ τινὸς λεπτομερείας (6).

Αὐταὶ εἰσὶν αἱ γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως μνῆαι περὶ τῆς μονῆς, ἀπασα ἀναφερόμεναι εἰς ἄνδρας, ἱκαναὶ και πιστικαὶ εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἦτο γυναικεία.

Ἄγνωστος, διατί οἱ ἀντιγράψαντες τοῦ Γερλαχίου τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ναοῦ περιγραφὴν παρέλειψαν και τὴν οὐσιώδη πληροφορίαν, ὅτι ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, ἔνδον τῆς μεγάλης θύρας δεξιᾶ,

(1) Кантатов. I, II, p. 408.

(2) Милл. et Мил. Acta t. II, p. 270.

(3) Милл. et Мил. Acta t. II p. 312-313.

(4) Δούκας, σελ. 321.

(5) Δούκας, σελ. 458.

(6) Ммо. до Кιѣттово, Itiner. Russus on Orient t. I, p. 231.

ἦτο παλαιὰ εἰκονογραφία, ἄνευ ὀνομάτων, αὐτοκράτορος Ρωμαίων και Αἰγυπτῆς. Ἐχων τὴν πληροφορίαν ταύτην ὁ Κρούσιος γράφει τῷ 1580 ἐκ Τυβίγγης εἰς τὸν Θεοδόσιον Ζυγομαλῶν τὰ ἑξῆς: «... Εἶθε εἰκόνα παλαιῶ τινος Ρωμαίων και Αἰγυπτῆς ἔχοιμι, ὡσπερ ἀκούω γεγραμμένας ὄρασθαι ἐν ναοῖς παρ' ἡμῶν. (Ὁ Κρούσιος ὑπανίσταται ἰσως και τὴν μονὴν τῆς Περιβλέπτου, ἐν ἣ ἐσώζοντο αἱ εἰκόνας Μιχαὴλ Παλαιολόγου και Θεοδώρου μέχρι τοῦ 1782, κατὰ τὴν Κωνσταντινάδα). Ὁ κύριος Σολομών μεταγράφει δύναιτ' ἀντιγράφεις πλατέως...» Ὁ Ζυγομαλῶς ἀποκρινόμενος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 ἀπριλίου 1581 ἐπιστέλλει: «... Ἐγγραφα σὺν πρὸ ἡμερῶν τινων και ἐπεμψά σοι... θεάση πάντας και τὰς εἰκόνας βασιλέως Ρωμαίων Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου και τῆς σύζυγου αὐτοῦ Ἀννης, ὡς ἔγραψε Ζυγομαλῶς ὡς ἦσαν ἐν πατριαρχικῇ πόλει τῇ ἀκτίς (?) (1) εἰς ἐπιγραφῶν δέξι» ὡς εἶδε ταύτας ὁ τε κύριος Στέφανος, Σολομών και ἄλλοι ἰδόντες ἐν ταῦθα. Τὰ χρώματα δὲ τῶν ἄν φέρουσι περιβολαίων ἀπὸ τοῦ σιρικοῦ, χρυσοῦ, λίθων πολυτίμων και μαργάρων ἐκινῶνται τὴν ἐπιπέσει» (2). Σχολιάζων ὁ Κρούσιος (ἐν σελ. 100) τὸ μέρος τοῦτο πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἀμφότερων αἱ εἰκόνας ἦσαν εἰς τὸν τοίχον συνθεμέναι ἐκ τετραγώνων ὀβλῶν (ex tessellis vitreis compositae sunt in muro)· ἄρα ἐκ μωσαϊκοῦ προστίθησι δέ, ὅτι ἄγνωστον, ἴαν ἦτο τοῦ Νέου ἢ τοῦ Γέροντος Ἀνδρονίκου ἡ εἰκὼν, διότι ἀμφότεροι ἔσχον σκύλους φερύσσας τὸ ὄνομα τῆς Ἀννης. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζομεν, ὅτι τοῦ Γέροντος Ἀνδρονίκου ἡ πρώτη σύζυγος Ἄννα ἀπέβησε τῷ 1282 (3), ὅτε τὸν μὲν ὀρόνον κατέχειν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἡ δὲ μονὴ δὲν ἦτο ἐπισηλωμένη, φρονούμεν, ὅτι αἱ εἰκόνας ἦσαν τοῦ Νέου Ἀνδρονίκου και τῆς Ἀννης. Ὁ Σολομών Σχβάγγερ ἔπειται τὸ ἐντιχρον αὐτῶν και τὰς ἐδημοσίευσεν ἐν σελ. 121 τοῦ ὀδοπορικοῦ αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κρούσιος ἐδημοσίευσεν εἰκόνα ἀνωμόμου αὐτοκράτορος μόνον, ἄνευ Αἰγυπτῆς, ἐν ἀρχαῖς περιβολῇ· ἀλλ' αὐτὴ παραβαλλομένη πρὸς τὸ τοῦ Σχβάγγερ ζεῖγος διάφορος ὅπως ἐστὶ. Ἀρὰ γε κατεστράφη ἡ εἰκὼν αὐτὴ, ἡ ἔτι και νῦν κρύ-

(1) Ἄντι ἀκτίς; τὸ ὄνομα τοῦ ἐπόμενου κείτορον μόνον.

(2) Туркогр. p. 102, p. 75.

(3) Παγγρημ. εἰς Μεχ. VI, κ. p. 477, 490-501.

πτεται ὑπὸ χρίσμα ἀσβέστου; Πολὺ πιθανὸν φρονῶ τοῦτο. Αἱ ψηφιαὶ εἰκόνας εἰσι λίαν στερεαὶ και πιθανὸν νὰ μὴ κατεστράφησαν ἀφοῦ ἦσαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἢ τοῦ βόλου, ὡς λέγει ὁ Σχβάγγερ· ἀριστερότερον τῆς πύλης ὑπῆρχε και δύο ἀποστόλων εἰκῶν, ἡς μίμνηται ὁ αὐτὸς Γερλάχιος.

Περὶ τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου διασωθέντων και ὑπὸ τοῦ Γερλαχίου και Σχβάγγερ ἀναφερομένων ἁγίων λειψάνων και τοῦ κίονος, ἢ οὐ προδεθείς ὁ Σωτὴρ Ἐφραγαλῶν, πληροφορίας τινὰς πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως παρέχουσιν ἡμῖν αἱ ῥώσοι προσκυνηταὶ· ταύτας ἀναγράφωμεν ὧδε ὡς συμβαλλούσας τῷ θέματι.

α') Ὁ κίων εὑρίσκειτο εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· αὐτόθι δὲ ἐπροσκύνησαν αὐτὸν τῷ 1393 ὁ Σερβῶν Ἀλέξανδρος (σελ. 163) τῷ 1389—1403 ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σαδλενσκ Ἰγνάτιος (σελ. 136) τῷ 1419—1421 ὁ διάκονος Ζώσιμος (σελ. 203). Τῷ 1422 μέρνεται αὐτοῦ αὐτόθι και ὁ Buonaldimonti (1). Ὅστε φεῖγαν ἐκείθεν ὁ Γεννάδιος συμπαραλαβὴν εἰς τὴν Παμμακαρίστον.

β') Τῆς ἁγίας Θεοφανίδος, κλειδοῦχου τῆς ἁγίας Σοφίας, ὁ τάφος ἦν ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ, λέγει ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ Ἀντώνιος, τῷ 1200 (σελ. 89). Τῷ 1419—1421 ὁ διάκονος Ζώσιμος εἶδεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Θεοφανίας (σελ. 204). Ἄγνωστον, ἴαν τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἴννοσθῃ. Ἀπεργόμενοι αἱ μοναχὰι ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου εἰς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μετὰ τὴν ἀλώσιν, συμπαραλαβὸν οὐ μόνον τὴν λάρνακα τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ και τὸ λείψανον τῆς ἁγίας ταύτης, ὅπερ σώζεται ἔτι και νῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐν τῇ πατριαρχικῇ ναφ.

γ') Τῆς ἁγίας Σολομωνίδος ἀκέραιον λείψανον, φυλασσόμενον ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Στουδίου, τῷ 1424—1453, ἀναφέρει ἡ ἀνωμόμου περιγραφὴ τῆς Κ/πόλεως (σελ. 231).

δ') Τῆς ἁγίας Εὐφημίας ὁ μὲν τάφος, κενὸς τῷ 1200, εἶδεινται ἐν τῇ παρὰ τὸν ἱπόδρομον ἐκκλησίᾳ τῆς μάρτυρος (σελ. 107), τὰ δὲ λείψανα πρὸ δεκαετίας εὐρεθίντα, λέγει ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ Ἀντώνιος, διότι ἦτον ἄγνωστον ποῦ ἦσαν, ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν ἁγίων Κοσμά και Δαμιανοῦ (σελ. 104) τῷ 1350 προσεκίνησε τὰ λείψανα Στέφανος

(1) Элл. Фил. Слѣд. Епископствениче, сел. 186.

ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ, χωρὶς νὰ λέγῃ ποῦ (σελ. 122)· τῷ 1424—53 ἡ ἀνωμόμου περιγραφὴ τῆς Κ/πόλεως ἀναφέρει τὰ λείψανα τῆς μάρτυρος εὐρισκόμενα ἐν ἀνωκτῇ λάρνακι εἰς τὸ παρεκκλήσιον γυναικείας μονῆς παρὰ τὴν Χρυσὴν πύλην, ἐξαγόμενα κατὰ πᾶσαν τετάρτην και παρασκευῆν (σελ. 190, 232) (1).

Ἐχομεν δύο εἰκονογραφίας τοῦ ναοῦ, ὄντος πατριαρχίου κατὰ τὸ 1575—80· ἡ μία τούτων ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Γερλαχίου και ἔδημοσίευσθη ὑπὸ τοῦ Κρούσιου, ἡ δ' ἄλλη ὑπὸ τοῦ Σολομών Σχβάγγερ και ἐδημοσίευσθη ἐν τῷ ὀδοπορικῷ αὐτοῦ. Εἰκόνα καλλιτεχνικὴν ἐδημοσίευσεν ὁ Πασπάτης τῷ 1879 εἰς τὰς βυζαντινὰς αὐτοῦ μελέτας, παριστώσαν οἶον σήμερον φαίνεται τὸ οἰκοδόμημα. Μὴ ἰδόντες τὸ ἔργον τοῦ Pulgher (les anciens Eglises Byzantines de Constantinople, Vienne, 1850), ἀγνωστοί, ἴαν και οὗτος ἔχη ἀπεικόνισμα. Κάτωφιν ἀρχιτεκτονικῆν ἰδηροσίευσεν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ 5' ῥωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου ὁ ἀρχιτέκτων Α. Γ. Λεόντζ· τὴν κλίμακα ταύτης ἀναγαγόντες εἰς διπλοῦν, διορθώσαντες δὲ παραδρομὰς τινὰς ἐν τῷ μέρει τοῦ παρεκκλησίου και προσθέντες τὸν νῦν μὲν κατεστραμμένον, διακρινόμενον ὅπως ἔτι νῦν ἦτο, οὐ μνημονεύουσιν ὁ Γερλάχιος και ὁ Σχβάγγερ, ἐσχεδιάσαμεν τὴν ἐπισυντηρημένην κἀτοψιν, ἐν ἣ φαίνεται ἰδιαιτέριος ἢ τῆς Μάρθας οἰκοδομὴ, τουτέστι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀρχικὴ μονὴ ἐστὶ τρίκλιτος και ἀνάγεται εἰς τὸν δεύτερον τύπον τῆς τρίτης περιόδου τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἀπασα ἡ οἰκοδομὴ στηρίζεται εἰς κίονους, δηλαδὴ κίονας κτιστούς, διαφόρου πάχους και σχήματος· ὑπὸ τὸ ἴδιον ὑπάρχει κινστέρνα, ἡς τὸ πτόμιον εὐρηται παρὰ τὸν ἐξ ἀριστερῶν δειπτερον πησσὸν τῆς δευτέρας σιρᾶς. Δημιεῖτο ἀρχικῶς εἰς πέντε κλίτη· τὸ ἀριστερὸν κλίτος παρουσιάζει ἑλλεψιν εὐθυγραμμίας, ἀρκούντως στενοῦμενον εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ· δύο τροῦλλοι ἐπάρχουσιν ἐν αὐτῇ τῇ (ἀρχικῇ) οἰκοδομῇ, ὁ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους και ὁ τοῦ κέντρου· τὸ ἄγιον βῆμα δὲν ὑπάρχει σήμερον· προσκτείνεται δὲ τρίγωνος οἰκοδομὴ κρατοῦσα ὀβλῶν τουρκικῆς κατασκευῆς. Τὸ παρεκκλήσιον φέρει ἐπίσης τρεῖς κόγχας· ἓνα κεντρικὸν τροῦλλον στηρίζομενον ἐπὶ τόξου μεταξὺ τῶν δύο πησσῶν τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς ἀπὸ τοῦ μέρ-

(1) Ммо. до Кιѣттово, τὸν. 41.

ρους αὐτῆς, ἐνθ' ἀπὸ τοῦ βορείου ἐπὶ δύο κίονων μαρμαρίνων, ἐχόντων κινυόρανα διαφόρου ἔργασίας. Ἡ ὄψις ἢ ἄβαξ κοσμεῖται διὰ φύλλων ἀμπέλου ἐν σειρᾷ. Ἐντεῦθεν τοῦ τρούλλου τούτου ἡ ὄροφὴ χωρίζεται ὑπερᾶνω αὐτῆς ὑπάρχει αἰθούσα στρογγύλησα δύο παραλλήλους ἰσογράμμους τρούλλους, ἐξωθεν μόνον ὁρατούς· οἱ τρούλλοι ἐπὶ τοῦ τυμπάνου φέρουσι παράθυρα.

Ὁ τοῦ παρεκκλησίου τρούλλος διασώζει τὸν μωσαϊκὸν αὐτοῦ ἐξωραϊσμόν, διατηρούμενον κἀλλιστά, μικρὰς μόνον βλάβης γενομένης κατὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀνάγκησιν τῆς κρατούσης λυχνίας χορδῆς. Ἐν τῇ μέσῳ, ἐν κύκλῳ πολυγώνῳ, εἰκονίζεται ὁ παντοκράτωρ Χριστὸς ἐν χρυσοῦ στεφάνῳ φέρον γιγάντα καὶ ἱμάτιον ῥοδόχροον, τὰ στοιχεῖα ΙϚ, ΧϚ, κρατῶν εὐαγγέλιον τῇ ἀριστερᾷ καὶ εὐλογῶν τῇ δεξιᾷ. Ἐν τῷ στεφάνῳ τὰ τρία τοῦ σταυροῦ ἀκρα φαίνονται ἀργυρᾷ ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ πολυγώνου κύκλου προβέλλουσι δώδεκα ζῶναι, δέξιν ἀκτίνων, κατὰ μορφὴν ἀερίνου χρώματος καὶ χρυσοῦ ῥοδοειδῶν· αὐταὶ σχηματίζουσι δώδεκα τορξέ, ἐν ἐκάστῳ τῶν ἰσοκίων εἰκονίζεται ἐμφαντικῶς καὶ κοικίλη στέσαι ἀνὰ εἰς προφήτης μετ' ἐπιγραφῆς. Ἐκ τε τῆς ἡμετέρας ἀντιλήψεως καὶ ἐκ τῆς τοῦ ῥώσου κ. Κοντακίῳ περιγραφῆς ἡ στέσαι ἐκάστου αὐτῶν ἔχει ὡς ἑξῆς. Ὁ Ἰσαίας στρέφει δεξιόθεν, τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στόματος τῆς. Ὁ Μωυσῆς καθήμενος βλέπει πρὸ αὐτοῦ ἀριστερόθεν, φέρει πύργον καὶ τίσραν εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ Ἰερμίας τείνει τὰς χεῖρας πρὸς αὐτόν. Ὁ Σοφοκλῆς εἰκονίζεται ὡσεὶ κηρύττων, πυκνὸν καὶ μακρὸν κάγωνα φέρον αὐτὸς τε καὶ ὁ Μιχαῖας. Ὁ Ἰωὴλ βλέπει εὐθὺ πρὸς αὐτόν ἐν στέσαι σοβαρᾷ ἄν. Ὁ Ζαχαρίας κρατεῖ ἐξελεσσόμενον εὐαγγέλιον ἐνθύου, καὶ βλέπει πρὸ αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ Ἀβδίου. Ὁ Ἀβραάμ, ἀγένητος, κύπτει πρὸς τὰ κάτω, κρατῶν καὶ αὐτὸς ἐξελεσσόμενον εὐαγγέλιον, φαίνεται δὲ τεταραγμένος. Ὁ Ἰωνᾶς λευκὸς καὶ φαλακρὸς, ὡς καὶ ὁ Μιχαῖας, εἰς τύπον προδρόμου. Ὁ Ἰεζεκιὴλ ἴσταται κατὰ πρόσωπον κρατῶν εὐαγγέλιον. Τὸ δάπεδον ἐν συνόλῳ ἐστὶ χρυσοῦν.

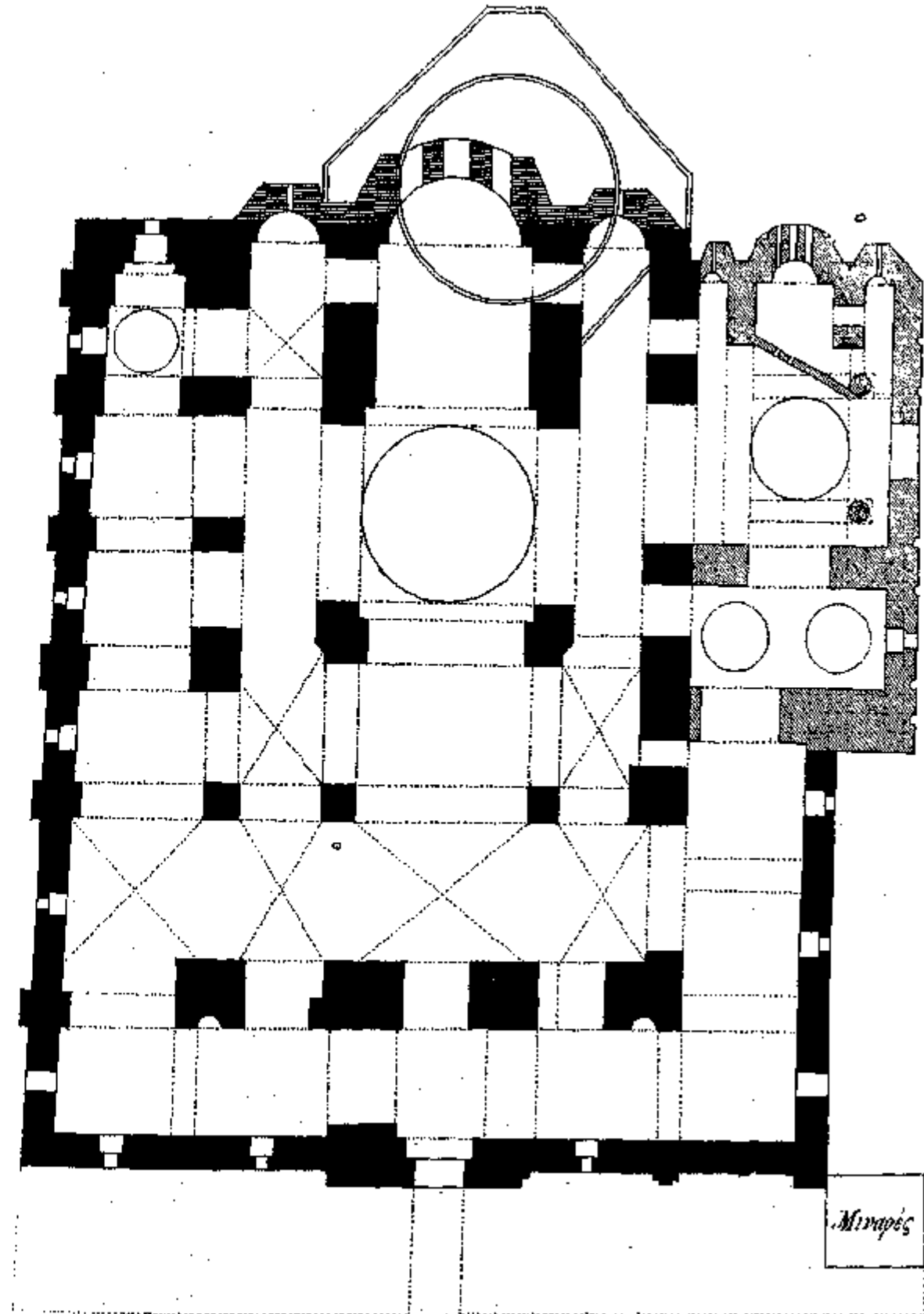
Ἐπιμένει, ὅτι τῆς Μάρθας τὸ ἀικοδόμημα ἦτο καλλιτεχνικώτερον τοῦ λοιποῦ ἐξεργασμένου· διὰ τοῦτο ὅτι ὁ μεγαλόνομος καὶ πολιτικὸς ἐκείνος Σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Β' ὁ πορθητῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμ-

μακαρίστου καὶ προσηλάσαν ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ τὸν Πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολλέριον, ἐκλήθησαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ἀμφότεροι, χρησιμεύον ὡς σκευοφυλάκιον (ιστ. Πατρ. ἐνθ. ἀν.).

Παρὰ τὴν κόγχην τοῦ παρεκκλησίου ἐν τῇ περιβολῇ ὑπάρχει στέμιον ἑτέρας κινστήρας, καὶ ὀλίγον περαιτέρω ἡ θύρα κλίμακος, δι' ἧς κατήρχοντο εἰς αὐτήν. Ἐπὶ τινῶν λίθων, δι' ὧν ἐνετυγίσθησαν τὰ τῆς κόγχης τοῦ παρεκκλησίου παράθυρα, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, διακρίνονται γραμμικὰ τινα, βυζαντινῆς, νομίζομεν, ἐποχῆς.

Τὸν βουλούμενον καὶ γνωρίσῃ τὴν ἐν τῇ μονῇ πατριαρχικὴν ἱστορίαν καὶ τὰς γενομένας ἐπισημασμένας παραπέμποντες εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ Μαλαξοῦ ἢ εἰς τοῦ Πασπάτη τὰς βυζαντινὰς μελέτας καὶ τοῦ κ. Μ. Πεδεῶν τὸ συγγράμμα, καὶ ἰδίως εἰς τὰ χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ, συνοψίζομεν τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἡμετέρας μελέτης, σκοπούσης κυρίως τὴν διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἀνακερθεῶς ἢ ἀλλεπῶς ἐκπεθεμένων τοῖς πρὸ ἡμῶν εἰς ταῦτα· ἐτι ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου ἀνηγέρθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΠ' αἰῶνος, μεταξὺ 1292—1294 ἔτους ὑπὸ τοῦ Μιχαῖλ Δούκα Γλαβᾶ Ταρκακλειώτου, πρωτοστράτηρος μετὰ τὴν μάχην τοῦ 1292, ἀνεψιῦ ἐξ ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαῖλ τοῦ Παλαιολόγου· ὅτι τὸ παρεκκλήσιον τῆς μονῆς, ἀφιραμμένον τῷ Χριστῷ, συναφῆς καὶ ἐπιδοκιμασθῆναι δι' ὅλης τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς τῇ μονῇ, ἀνηγέρθη ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Γλαβᾶ Μαρίας, γενομένης μοναχῆς καὶ ὀνομασθείσης Μάρθας μετὰ θάνατον τοῦ συζύγου, μετὰ τὸ 1306· ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ παρεκκλήσιῳ ἐτάφη ὁ Γλαβᾶς· ὅτι ἡ μονὴ ἦτο ἀνδρῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Κων/πόλεως· ὅτι εὐθὺς κατόπιν ἀγκυροστάθησαν ἐν αὐτῇ μενούση κενῇ πιθανῶς, αἱ μοναχὲς τῆς παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν μονῆς τοῦ Φιλανθρόπου Χριστοῦ, ἀνωτέρω μᾶλλον ἐντολῇ παρὰ οἰκείᾳ γνώμῃ καταλειποῦσαι αὐτήν, καὶ παραλαβοῦσαι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Παμμακαρίστον ὡς ἐπὶ κρημνία τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Θεοφανοῦς καὶ τὴν λάρνακα τοῦ ἰδρύσαντος τὴν μονὴν ἐκείνην Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ταφέντος ἐν αὐτῇ· καὶ ὅτι ἡ μονὴ εἶχε δύο κινστήρας, τὴν μίαν ὑπ' αὐτὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐξω ἐν τῇ περιβολῇ.

Ε. Α. ΣΙΑΜΠΙΔΗΣ.

ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ

ἀρχ. εὐαγγέλιον. 1910

Η ΑΛΗΘΗΣ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ (1)

I

Ὡς γνωρίζει πᾶς τὴν ἀρχαίαν τοπογραφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μελετῶν, περὶ τῆς θέσεως τοῦ διαστήμου προαστείου τοῦ Ἐβδόμου γνώμη ἐπικρατεῖ, ὅτι ἔκειτο ἐνθα νῦν τὸ Τεκροῦρ-σάραγι, τὸ ἡρειπωμένον καλλίστιον, ὅπερ ὑπολείπεται ἐπὶ τοῦ Θεοδοσιακοῦ τείχους, πλησίον τοῦ Ἐγρι-καπού. Τὴν γνώμην ταύτην πρῶτος ὁ Γάλλος, ὁ περιηγητὴς οὗτος, παρ' οὗ ἀπαραιτήτως ὀφείλουμιν ἀναζητεῖν πληροφορίας περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν, ὑπεστήριξεν. Ἐνῶ δὲ μεταγενέστεροι ἐρευνῆται τοῦ θέματος διέστησαν ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τινῶν λεπτομερειῶν, ἐν ταῖς οἱ διασημότεροι τῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐντριβῶν οὐ μόνον παραδέξαντο τὴν γενικὴν ταύτην θέσιν τοῦ Ἐβδόμου, ἀλλὰ καὶ δι' εὐρυμαθείας καὶ εὐφυΐας ὑπερησπίσαντο αὐτῆς. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὑπὲρ τοῦ Γαλλίου ἐτάχθησαν ὁ Δουκάγγιος, ὁ Ἀλμπερ, ὁ Δεζιὸς καὶ ὁ Ἄρτι ἀφ' ἡμῶν μεταστῆς Πασπάτης, ὅτι δὲ ἐντελής παραδοχὴ ἐπισημῶσαι τὴν γνώμην ταύτην, οὐδόπως παραδόξον, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων. Ὁ μόνος ἰσχυρῶς ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν γνώμην τοῦ Γαλλίου, γνωστός ἐμοὶ γενόμενος διὰ τοῦ Δουκαγγίου, ἐστὶν ὁ πεφημισμένος καὶ πολυμαθὴς σχολιαστής τοῦ Ἀμμωνοῦ Μακροβλίνου καὶ ἱνῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων Βαλλίος· εἰς ἀπάντησιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ Βαλλεσίου συνέταξεν ὁ Δουκάγγιος τὴν περὶ τοῦ Ἐβδόμου μικρὰν αὐτοῦ πραγματείαν, προσερχθεῖσαν τῇ ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσει τῆς «*Consuetudinopolis Christiana*». Πηγῶν δλοτελῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Βαλλεσίου, ὅτε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1891 προὐκάλεσα παρὰ τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου συζητήσιν ἐπὶ τῶν λόγων, οὓς εἶχον, ὅπως ἀμφι-

βάλλω περὶ τοῦ ἔρθου τῆς ἐπικρατούσης γνώμης περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου. Αἱ ἡμέτεραι βιβλιοθήκαι μεγίστην ἔγχεον ἰνδικαὶν σπανίων βιβλίων, πρῶτα δ' ἐρευνα ἐταῦθα προσέκοπι κατὰ κλειστων ὄσων δυσκολῶν. Κατὰ τὸ τελευταῖον ὅμως ἕρος διατρέψας μικρὸν ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας ἐπιωφελήθη τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης· ἐξεπλάγην ἀλλὰ δὲ καὶ ἡγαλλικασάμην εὐρών, ὅτι διὰ πολλῶν ἐνδείξεων, ἐξ ἐκείνων, αἰτίαις ἐπισαν ἐμὲ εἰς ἐγκατάλειψιν τῆς γνώμης τοῦ Γαλλίου περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, ὑπεστήριξε τὸ ἀκέρβες πολὺ πρότερον ὁ Βαλλεσίου. Ἡ ἰμὴ ἀνθρόρμητος ἐξέτασις τοῦ ζητήματος· α *Ποῦ ἔκειτο τὸ Ἐβδόμον*», διηγήθη ἐκ τοῦ ἱσορῶντος χωρίου, ἀπαντῶντος ἐν σελίδι 229 τοῦ ἰσχυρῶς δημοσιευθέντος ἔργου τοῦ κ. Schlimberger «*Un empereur Byzantin au dixième siècle, Nicéphore Phocas*», ἐν ᾧ ὁ σοφὸς συγγραφεὺς λέγει· α *Τὸ Ἐβδόμον ἦτο σημερινὸν προάστειον ἐπὶ πρωτευούσης ἐξω τῶν τειχῶν κείμενον, κατὰ μήκος τῆς παραλίας τῆς Προποντιδῆς, εἰς ἀπόστασιν ἐκτὸς μίλιον ἀπὸ τοῦ μιλιαρίου τοῦ Ἀδριανουπόλεως τριῶν δὲ πηρῶν ἀπὸ τῆς Χρυσῆς πέλιης*. Ὁ κ. Schlimberger δὲν σημαίει τὰς πηγὰς τῆς πληροφορίας ταύτης· ἀγνωστὸν ἱσορῶντος, πῶς κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Βαλλεσίου, ἢ, ὅπερ πιθανώτερον διὰ τοιοῦτον εὐρυμαθῆ σοφόν, δι' ἀνεξαρτήτων ἰδίων ἐρευνῶν· ἀλλ' ἔτι οὕτως εἶτε ἄλλως πως ἐγένετο ἢ τῆς ἀληθείας ἐξακρέθωσις, τὸ σπουδαιότατον γεγονός ἐστὶν, ὅτι μέγα λάθος ἐπινοήθη καὶ φῶς οὐδέποτε ἀνυμῶντος νῦν οὐδὲ ἐπεχύθη ἐπὶ τινῶν χωρίων τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας.

II

Τὸ Ἐβδόμον δὲν ἦτο ὅπου τὸ Τεκροῦρ-σάραγι· διότι τὸ Ἐβδόμον ἀπέχεν ἐκτὸς μίλια ἀπὸ τοῦ κλειστων τῆς ἁγίας Σοφίας Μιλίου, ἐνῶ τὸ Τεκροῦρ-σάραγι μόνον τίσσερα μίλια ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἐν λόγῳ σημείου.

(1) Τοῦ ἔρθου τούτου πλήρης ἐπισημῶσις ἐν τῷ τόμῳ τῆς 10/22 ἀπριλίου 1891 τῆς ἐνισθῆς ἐκδόσεως ἀγγλογαλλικῆς ἐφημερίδος *Levanî Heraklî*.

Ο Σωζομένης (βιβλ. VII, κεφ. 24, εκδ. Migne) λέγει, ότι, ότι ο μέγας Θεοδοσίος εξέλιθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως πορευόμενος εἰς Ἰταλίαν πρὸς καταύνασιν τῆς ἀναστασίας τοῦ Ἐυγενίου, ἐπιβαλέσαστο τὴν θείαν δύναμιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου « πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ Μιλίῳ ».

Ο Σιακράτης (βιβλ. VI, κεφ. θ, εκδ. Migne) ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἀποστόλου, τῆς ἐν τῷ πρᾶσσι τούτῳ, λέγει: « Ἐπιτὰ δὲ σημείοις τοῦτο ἀπέχει τῆς πόλεως » ἐν δὲ κεφ. 12 λέγει περὶ τῆς ἐκκλησίας « ἀπέχει δὲ τοῦτο ἐπιτὰ σημείῳ τῆς πόλεως ».

Ο Ἰάκωβος (in Past.) βεβαιῶν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάκλος ἀνηγαρεύθη ἐν τῷ « VII milliariorum » ὁ αὐτὸς καὶ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου λέγει, ὅτι ὑψώθη εἰς τὸ Ζ' μιλιάριον (locatus est in milliariorum VII).

Ο Κόμης Μαρκελλίνος λέγει, ὅτι ὁ Ὀνώριος ἀνεκηρύχθη Καίσαρ ἐν τῷ ἔβδῳ ἀπὸ τῆς βασιλευσῆος μιλιάριας (septimo ab urbe regia milliariorum).

Ο Θεοφύλακτος Συμοκίτης (βιβλ. VIII, z. 10) λέγει περὶ τοῦ Ἐβδόμου « ἐπίτῳ δὲ οὕτως τοῦ ἄσπετος ἀπὸ σημείων ἐπιτὰ ».

Τοσοῦτον σαφὲς καὶ ὠρισμέναι εἰσὶν αἱ μαρτυρίαι αὗται, ὥστε ἀδυνατῶς ἐστὶ παρενόησις, ὅσον καὶ πάντῃ ἀνύποπτος ἡ εὐκρίνεια αὐτῶν. Ο Γύλλιος (De topogr. Cypriosis, l. IV, c. 1) μεταφράζει τὸ Σωζομένου τὸ χωρίον ὡς ἐξῆς: « Ο Θεοδοσίος ἐκλήθη τῆς Κωνσταντίας ἐν μιλιάρια ἐν τῷ τῷ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βασιλεῦς, ὅν πύξος ἀναδύμασιν ἐν τῷ πρᾶσσι Ἐβδόμῳ, ἐν αὐτῷ προσήχθητο » (Theodosius egressus unum milliario extra Constantinopolim, in caede Divi Joannis Baptistae, quam ipse construxerat in Hebdomo suburbio, adeo procalus est). Ἀλλ' ἐπιτρέπεται τοιαύτη μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου κειμένου: [Θεοδοσίος] « τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκλήθη πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος προσήχθησθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐπὶ τῇ Ἰωάννου τοῦ Βασιλεῦς ἐκκλησίᾳ; (Σωζομένης βιβλ. 8, z. 24). Ο χωρισμὸς τοῦ ἀριθμητικοῦ « Ἐβδόμῳ » ἀπὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ « μιλίῳ » εἶναι μεγάλη γραμματικῆς παραβῆσις, καὶ λάθος εἰς μαθητὴν σχολείου ἀνοίκειον » καὶ ὅμως ἐπὶ τούτου ἐστήριξεν ὁ Γύλλιος τὴν περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου δόξαν αὐτοῦ ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ

μεταφράσεως ἐξήτησι τὸ πρόσημον Ἐβδόμον ἐν ἀποστάσει ἐνὸς μόνον μιλίου ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐπειδὴν λοιπὸν οὕτως εὐρὴν εἰς τισούτην περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῶν Κωνσταντινειακῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐν παλιῶν καὶ μίαν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου περὶ τὸ Τεκφουρ-σαράγι. Γνωστὴν δὲ ἦτο, ὅτι δύο τοιαῦτα κτίρια ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ἱπομείως, κατὰ τὸν Γύλλιον, τὸ Ἐβδόμον ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι. Τὸ συμπέρασμα ὅμως αὐτοῦ εἶναι οὐ μόνον ἐναντίον τῆς λογικῆς ἀλλὰ καὶ διαστρεφθῆ γλωσσικῆ τε καὶ γραμματικῆ ἰσχυρῶς λογικῶς διὰ τῆς δικτατοῆς τοῦ ἀδιαίρετου μέσου διότι πᾶν εὐκάλως δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν εἰς δύο θέσεις πολλῶ ἀπεχούσας ἀλλήλων ἐν παλιῶν καὶ μία ἐκκλησία τῷ Προδρόμῳ ἀφιερωμένη, γραμματικῶς δὲ διὰ τῆς τῶν συννημένων « Ἐβδόμῳ μιλίῳ » διαίρεσιν ἐν τῇ μεταφράσει.

Ο Δουκάγγιος δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸ γραμματικὸν λάθος τοῦ Γύλλου περιγητηῦ ὅτι ἦτο δὲ παράδοξον, ἐν τούτῳ ἐκνελαμβάνετο ἀλλ' ἐν συμφωνίᾳ τῷ Γύλλῳ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, τοῦτο πράττει ἐξ ἰδίων ἀπομνημονίων λόγων: ὁ συγγραφεὺς τῆς « Cyp. Christiana » ὀπισθηρίζει, ὅτι τὸ Ἐβδόμον πρᾶγματι ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μιλιάρια ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐπισημῶν αὕτη ἐπεκράτει καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ χώρου τοῦ ἐπισημῶν παρὰ τὸ θεοδοσιακὸν τείχος, καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα κτίρια καὶ μέρη κοινῶς ἀναφερόμενα εἰς τὸ πρόσθεν, ὡς τὸ Τριβουνίλιον, ὁ Κόμης, τὸ Παλιῶν τοῦ Ἐβδόμου, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐβδόμου, ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου περιελαμβάνοντο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πόλεως, οὐχὶ δὲ ἐπιτὰ μίλια μακρὰν. Ταῦτα ἠδύναντο νὰ ὦσιν εἰς τὸ Ἐβδόμον, ἐπὶ δὲ καὶ εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι, τρία μίλια ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μιλιάρια τῆς θεωρίας ταύτης ὁ κύριος, ἂν ὄχι καὶ ὁ μόνος, λόγος εἶναι ἡ παρουσιαζομένη δυσκολία ἐκ τῶν ἀναφερομένων, ὅτι ἱεροσολεῦται λιτανεῖαι ἐξήρχοντο ἐνὸς τῆς πόλεως ὁδοῦσάι μέχρι τοῦ Ἐβδόμου εἰς μίαν περίπτωσιν, τοῦλάχιστον, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκελλίνος αὐτοπροσώπως ἱκολούθησε τοιαύτην λιτανεῖαν (Θεοφάν. σελ. 169) πᾶς, ἐρωτῶ ὁ Δουκάγγιος, δυνάμει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι μία λιτανεῖα ἤθελε διατρέχει ἐπιτὰ μίλια; ἴσως ἀρκεῖ εἰς ἀπάντησιν, ὅτι αἱ τοιαῦται λιτανεῖαι, αἱ ὅποιαι τόσο ἐξήρ-

ξαν τὸν Δουκάγγιον, ἐτελοῦντο ὡσάκις τρέμος κατελάμβανε τοὺς πάντας ἐν τῇ πόλει ἔνεκα σφοδρῶν σεισμῶν, ὡσάκις ἐπιχειρημένη ἐπιστεύετο ἡ τοῦ Θεοῦ ὄργη ἐπὶ τῆς πρωτεύουσας, ὡσάκις ὁ λαὸς ἐξῆτι τὴν κατάπαισιν φοβερωτάτου τρόπου ὀλεθρίου φυσικῆς δυνάμεως πᾶς λοιπὸν νὰ μὴ διατρέξῃ τόσον διάστημα; καὶ ἂν μὴ ἦσαν ἐκτακτὰ τινὰ αἱ προτεῦσαι αὗται, ἤθελε μνημονεῖται αὐτὰς ἡ ἱστορία; Παραδιχόμεθα μὲν, ὅτι ὁ ὄρος Κόμης τοῦ Ἐβδόμου δύναται νὰ εἶναι ἐνὸς ἀόριστος ἐν γῆσιν ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφεῶν, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀοριστία τις εἰς τὰς πλάρεις φράσεις: « Ἐβδόμον μιλίον, ἐπιτὰ σημείῳ, septimo ab urbe regia milliariorum » οὕτε κτίρια καὶ μέρη λεγόμενα, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, δύνανται δι' ἰονδῆσποτε λόγων νὰ τεθῶσι τρία μίλια μακρὴν ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μιλιάρια. Ἡ σύναψις τῶν ἀρτίων τούτων ἐκφράσεων μετὰ τῶν: τὸ Τριβουνίλιον, ὁ Κόμης, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐυαγγελιστής, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος, τὸ Παλιῶν, εἶναι ὀλεθρὰ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ Δουκάγγιου, τιθεμένου τὰ ὠραίσματα ταῦτα τοῦ Ἐβδόμου τόσο πλησίον τῆς πόλεως, ὅσον εἶναι τὸ Τεκφουρ-σαράγι.

Ο D' Douthier ὑπεστήριξε μὲν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Ἐβδόμον εἶναι ἐν Τεκφουρ-σαράγι, ἀλλ' ὑπὸ ἕτερον σχῆμα ἡ θεωρία αὐτοῦ ἦν ἡ ἐσχάτως μάλλον ἀσπαστὴ γενόμενη. Οὗτος ἀπεσιρτήσε τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ λέξις Ἐβδόμον εἶχε σχέση πρὸς τὸν ὄρισμόν τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀποστάσεως, εἴτε εἰς ὠρισμένην εἴτε εἰς ἀόριστον ἐννοίαν ἔστω ὅμως πρὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς μνημονεύοντες μερῶν τινῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν γραμμὴν τῶν τειχῶν, μεταχειρίζονται τ' ἀριθμητικὰ Διύτεροι, Τρίτοι, Πέμπτοι ἐκ τῆς συνάψεως, ἐν ἣ εὐρήνται οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, δὲν φαίνονται δηλοῦντες ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς πόλεως τί λοιπὸν σημαίνουσιν; Ἡ παρὰ τῷ Δετιῖ ἐπικρατήσασα ἰδέα εἶναι, ὅτι τ' ἀριθμητικὰ ταῦτα ἰδῆλον τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σῶματα, ἅτινα ἐκ χιλίων ἀνδρῶν συνιστάμενα ἐφορούον τὰ τεῖχη τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων κατὰ συνέπειαν ἡ λέξις Ἐβδόμον ἐσήμαινεν τὸ ἔβδομον σῶμα τῆς φρουρᾶς, ἔδρευον ἐν Τεκφουρ-σαράγι. Ἡδὴ ἀνοίγεται στάδιον εἰς εἰκασίας πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀναφερομένων τοῦ Δευτέρου, Τρίτου καὶ Πέμπτου, διότι οὐδῶλως συνδέουσι πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶν

σημαίνόμενον ὄνομα. Ταῦτα σημαίνουσι, δὲν εἶμαι ἐπι ἴτοιμος θετικῶς ν' ἀποφανθῶ. ἴσως σημαίνουσι διαμερίσματα τῆς πόλεως πλησίον τῶν στρατιωτικῶν πυλῶν. Διαφέρει ὅμως τὸ πρᾶγμα περὶ τοῦ « Ἐβδόμου » ἐντος τοῦ λόγου διότι τὸ ὄνομα, ὅπως ἀκούει νὰ προσδιορῆται τὸ ἀριθμητικὸν, δίδεται τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μίλιον ἂν δὲ μὴ ἦ τοῦτο ἐπαρκές, εὐρηται ἡ ἐκφρασις πληρέστερον εἰς τὴν συνώνυμον φράσιν ἀεττὰ σημείῳ ἢ λατινικῇ δὲ μεταφράσει septimum milliarium καθίστησιν ἀδύνατον πᾶσαν παρενόησιν. Οὕτως λοιπὸν τοσοῦτον εὐκρινεὺς τῆς γλώσσης, πᾶς ἄλλοθι ἐκτὸς τοῦ ἔβδομου μιλιάρια δύναται νὰ εἶναι τὸ Ἐβδόμον; Θεωροῦμεν ἱπομείως ἀποδειγμένην τὴν πρότασιν, ὅτι τὸ Ἐβδόμον δὲν ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι διότι ἐκ τῶν πρώτων ἀπέχει τῆς ἀγίας Σοφίας ἐπιτὰ μίλια, τὸ δεύτερον μολὶς τίσσαρα ἀπὸ τοῦ ἰδίου σημείου ἀπέχει.

Δύο γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀλοῦσι βεβαιῶσαι τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν, ὅτι τὸ Ἐβδόμον εἶναι εἰς ἐκτὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας ἀπόστασιν. Τῷ 913 οἱ Βουλγαροὶ ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Συμεῶν ἐπολιοῦρσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπισύρθησαν εἰς τὸ Ἐβδόμον (Συμ. Μάρμαρ. σελ. 720). Ἐάν τὸ Ἐβδόμον ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι, πᾶς θὰ ἠδύναντο οἱ ἐχθροὶ ν' ἀπισυρθῶσιν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ Ἐβδόμον;

Τῷ 1260 πολιορκουμένης τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, τινὲς τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ μετέβησαν εἰς τὸ Ἐβδόμον καὶ ἐκ συμπτώσεως ἀνεκλύψαν τὸ λείψανον τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Β'. Μαθὼν τοῦτο ὁ Μιχαὴλ διέταξεν, ὅπως τοῦ ἐνδόλου προκατόχου αὐτοῦ τὸ λείψανον κομισθῆ μετὰ θρησκευτικῆς καὶ στρατιωτικῆς παρατάξεως εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον, εὐρισκόμενον εἰς τὴν βόρειον ὄχθην τοῦ Χρυσοῦ κέρατος, διότι ὁ Γαλατὰς ἦτο τὸ κύριον τῆς προσβολῆς σημείον. Ἐκείθεν ὑστερον μετηνίχθη τὸ λείψανον εἰς Σηλυβρίαν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ τοῦ Σωτήρος μονῆ (Μαγ. εἰς Μιγ. βιβλ. 2, κεφ. 21). Ἐπὶ τούτῳ ἰρωτῶ, πᾶς ἠδύναντο νὰ γείνωσι ταῦτα, ἐάν τὸ Ἐβδόμον ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι;

Ἐκ τοῦ Χρονικοῦ παρχαλλας (σελ. 600) πληροφροῦμεθα, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ αὐτοκράτορος Τιβέριου ἤχθη ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν κ.λοῦ, διὰ τὰ

λάσας, πρὸς ταφὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἦως τοῦτο ἔατελείτο, ἴαν τὸ Ἐβδόμηον ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι;

Ὁ Κωνσ. Πορφυρογέννητος ἐν βίῳ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης (σελ. 340) καὶ ὁ ἀνάγνωμος τοῦ ΧΙ αἰῶνος (βιβλ. 3, σελ. 158) καὶ ὁ Κένταμος (βιβλ. 4, κεφ. 16) τίθεισι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, πρὸ τῆς πόλεως.

III

Αἱ ἐπόμενοι μαρτυρίαι θέλουσι δείξει, ὅτι τὸ Ἐβδόμηον ἔκειτο εἰς τὴν παραλίαν τῆς Προποντιδος. Τοῦτο πιστοῦται ἐκ τούτου, ὅτι πλοῖα ἐκ μισηθρίας κατέπλεον εἰς τὸ Ἐβδόμηον πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

1. Ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ Φωκάς, ὅτι ὁ ἐξ Ἀφρικῆς ἐρχόμενος στόλος τοῦ Ἡρακλείου ἦτο ὀρατός ἐκ τῆς πόλεως, ἐξῆλθεν αὐτῆς αἰεὶ Βυρῆτις καὶ ἐθέλει τὴν παράταξιν τῶν πλοίων τῶν ἐκλήθηται μετὰ Ἡρακλείου ἀπὸ Ἀφρικῆς. Ἦσαν δὲ τὰ πλοῖα ἕως τοῦ Ἐβδόμου. Καὶ ὡς ἐθέλει, ὅτι ἐγγίζουσι τῇ πόλει, ἐπιπέσους ὁ Φωκάς εἰσέλθον ἐν τῇ πόλει. (Ἰωάν. Ἀγίου, παρὰ Fragm. Histor. Graecorum vol. 5 p. 38 ed. Didot). Ἦως ἠδύνατο τὰ ἐξ Ἀφρικῆς πλοῖα νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸ Ἐβδόμηον πρὶν ἢ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν φθάσῃ, ἴαν μὴ εὑρίσκετο τὸ προάστειον τοῦτο ἐπὶ τῆς Προποντιδος;

2. Τοῦ Ἰωάννου Χρυσόστομου κατέχοντος τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀφίκατο ἐνταῦθα Ἐπιφάνιος ἐπίσκοπος Κύπρου. Τὸ γεγονός ἀναφέρεται ὡς ἐξῆς ὑπὸ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν Σωζομένου καὶ Σωκράτους: «κατέλθον εἰς τὸ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καλούμενον Ἐβδόμηον, καὶ προσευξάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αἶκεν μετὰ τὴν πόλιν» (Σωζομ. βιβλ. 8, κεφ. 14). Παραβάλλωμεν εἰς ταῦτα ὅσα λέγει ὁ Σωκράτης (βιβλ. 6, κεφ. 12): «προσαρμίσθη οὖν τῷ ἐπὶ Ἰωάννου μαρτυρίῳ, ἀπέγει δὲ τοῦτο ἐπὶ ἀμφίῳ τῆς πόλεως, καὶ ἐκείθεν τῆς νεώς, οὐκ αἰεὶ ἐκτελείσας καὶ ἀμύκων χειροτονήσας, ἀπὸ εἰς τὴν πόλιν ἐσφίγγεται». Προφανῶς πλοῖον ἀπὸ Κύπρου ἐρχόμενον πρὶν ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν καταπλεύσῃ εἰς τὸ Ἐβδόμηον προσαρμίσθη τοῦτο ἠδύνατο νὰ γένη μόνον, ἂν τὸ Ἐβδόμηον ἔκειτο ἐπὶ τῆς Προποντιδος.

3. Κατὰ τὸ 673 καὶ τὸ 717 πτόλοι ἐχθροὶ ἀπὸ μισηθρίας ἐπιλήσκασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· περὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Θεοφάνης (τ. 1, σ. 541, ἐκδοσις Βόννης): ὁ στόλος τῶν Σαρακηνῶν ἀπροσώρηται ἐν τοῖς θρακικοῖς ἕρμασι ἀπὸ τῆς πρὸς δεξιὰν ἀκροῦστος τοῦ Ἐβδόμου, ἦτοι τῆς λεγομένης Μαργαύρας, μέχρις αἰλίου τοῦ πρὸς Ἀνατολὴν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου. Περὶ δὲ τῆς δευτέρας: ὁ στόλος ἀπροσώρηται ἀπὸ τῆς Μαργαύρας μέχρι τοῦ Κυκλοβίου (σελ. 608): ἔμειναν ἐνταῦθα δύο ἡμέρας, ὅτε, πνεύσαντος νοτίου ἀνέμου, τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἀπάρματα ἐκείθεν παρέπλευσαν τὴν πόλιν· διελθόντων ἐνια μὲν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Εὐτροπίου, ἕτερα δὲ ἀπωτέρω τοῦ Γαλατῆ.

Μόνα τὰ δύο ταῦτα χωρία τοῦ Θεοφάνους ἀρκούσι νὰ ὀρίσωσι τὴν ἡμέτερον γῶμην καὶ νὰ θέσωσιν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ Ἐβδόμηον καὶ ἡ Μαργαύρα αὐτοῦ ἦσαν παρὰ τὴν ἠθάσσαν ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ βραχίονος λιμένος· ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ προσαρμίσθησαν εἰς τὸ Ἐβδόμηον πρὸ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατάπλου αὐτῶν, καὶ ὅτι ὁ στόλος αὐτῶν ἄρας τὴν ἀγκυρὰν ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου παρέπλευσε κατὰ μήκος τῆς πόλεως βουθεῖς νοτίου ἀνέμου διελθόντες πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Εὐτροπίου (Μόδα βουρνού) καὶ πρὸς τὸν Γαλιτῆν. Τί τοῦτου σαφέστερον ἄλλο πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ Ἐβδόμηον ἔκειτο ἐπὶ τῆς Προποντιδος;

Ὁ Δουκῆγιος προσπαθεῖ νὰ καταβάλῃ τὴν δύναμιν τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θεοφάνους, διατεινόμενος, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἐβδόμου μετὰ τὸν εἰσπλου αὐτοῦ εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, καταλαθὼν τὸν λιμένα τὸν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἔκτου λόφου, ἐφ' ὃν ὑπερέκειται τὸ Τεκφουρ-σαράγι· ὁ σοφὸς ὅμως ἀρχαιολόγος δὲν ἀνέγνω ἐπισταμένως ὅσα ὁ Θεοφάνης λέγει ἐν τῇ περιπτώσει τῆς δευτέρας τῶν Σαρακηνῶν προσβολῆς, διότι ὁ ἱστορικός ἀναφέρει, ὅτι καίτοι ὁ αὐτοκράτωρ Λέων κατεβίβασε τὴν πλοῖον τὴν κλιούσαν τὸν λιμένα ἐπ' ἐλπίδι νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν ὁ ἐχθρὸς, οὗτος ὅμως ἀπέφυγε νὰ πύσῃ εἰς τὴν παιγίδα καὶ εὐθίως ἐπλευσε πρὸς τὸ Σωσθέιον (Στένια) τοῦ Βοσπόρου. Ἀπολύτως λοιπὸν ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ συμπίρασματος, ὅτι τὸ Ἐβδόμηον ἦτο ἐπὶ τοῦ Μαργαύ.

4. Κατὰ τὸ 708 μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Πάπας Κωνσταντῖνος· ἔφθασε διὰ

θαλάσσης καὶ ἀπέβη εἰς τὸ Ἐβδόμηον, διὰ τὸς γενόμενος μετὰ μεγάλης τιμῆς καὶ ἰκαίθεν κατέλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Λίγα ὁ Ἀνατολῆς, βιβλ. 10. (De vit. Pont. Roman.): ἀήλθε διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸ Ἐβδόμηον μιλλήριον, ἵπου ἐξῆλθεν (ὁ Πάπας): ὁ αὐτοκράτωρ Τιβήριος, υἱὸς τοῦ Λυγούστου Ἰουστινιανοῦ, σὺν τοῖς πατριῶσι, τῷ κλήρῳ καὶ πολλῷ λαῷ πάντες ἀγαλλόμενοι καὶ ἰορτὴν ἄγοντες: ὁ δὲ κοντινὸς καὶ οἱ παρῆκτοι αὐτοῦ μετὰ διαφορῶν αὐτοκρατορικῶν, ἱερικίων καὶ γαλιανῶν κερροσμένων ἀμα καὶ σμακίων ἐσθλῶν εἰς τὴν πόλιν. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐξηγεῖται μόνον, ἴαν τὸ Ἐβδόμηον νοηθῇ κείμενον ἐπὶ τῆς Προποντιδος.

5. Οἱ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐλθόντες λεγάτοι τοῦ Πάπα διὰ Ἑρᾶς ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς αὐτήν, ἔμειναν εἰς τὸ Κυκλοβίον, ἢ, ὡς ὀνομάζει αὐτὸ ὁ λατίνος συγγραφεύς, Στρογγύλιον κάστρον (Castellum rotundum), ὅπου ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ λιμένος τοῦ Ἐβδόμου· αἱ ἀρχαὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ προσηύτησαν αὐτοὺς καὶ ἐδεξίωσαντο, ἔπειτα δὲ εἰσῆγγαον εἰς τὴν πρωτεύουσάν διὰ τῆς Χρυσῆς πύλης (Liber Pontificalis). Ταῦτα πάντα καταληπτὰ γίνονται, ἴαν τὸ Ἐβδόμηον ὀρισθῇ ὡς κείμενον παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Προποντιδος, ἐφ' ἣν εἰαν ὄλως ἀδύνατα, ἴαν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἔκειτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι.

Ἰπολείπεται ἤδη μόνον νὰ προσθήσωμεν, ὅτι τὸ Ἐβδόμηον ἐκείνητι λιμένα καὶ ὅτι ἔκειτο πλησίον εὐρείας πεδιάδος· ὁ Θεοφάνης (σελ. 353) ἀναφέρει λιμένα τοῦ Ἐβδόμου καθαρῶς ἐκείνην ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος (εἰς

Ἠράκλ. σ. 15-16) λέγει: «τὸ πεδίον τῆς πόλεως, ὃ Ἐβδόμηον καλεῖται» τὸ πεδίον τοῦτο ἠδύνατο, κατὰ τὸν Κίμηνα Μαρκελλῖνον, νὰ περιλάβῃ στρατὸν 60,000. Ποῦ θέλουμεν εὑρεῖ λιμένα καὶ πεδιάδα εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ Ἐβδόμηον; Ὁ λιμὴν τοῦ Αἴθου-σπαργίου οὐ μόνον πολὺ ἀφίσταται τοῦ Τεκφουρ-σαργίου, ἀλλ' ἦτο περιλίον ὁ λιμὴν τῶν Βλαγγυρῶν· τὸ δὲ πεδίον τοῦ Τεκφουρ-σαργίου εἶναι πολὺ στενὸν πρὸς στρατοπέδουσι τῶν λεγόντων τῆς Νίσεως Ῥώμης.

Ἐχόμενοι λοιπὸν τέσσαρας ἐνδείξεις ὀδηγοῦσας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ Ἐβδόμου: α) τὸ προάστειον ἦτο εἰς ἀπόστασιν ἐπὶ τῶν μιλίων ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν μιλίου, β) ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντιδος· γ) εἶχε λιμένα καὶ δ) ἐγγειοθόνηεν εὐραία πεδιάδα. Ἐπόμενοι τῇ πρώτῃ τῶν δύο ἐνδείξεων πλησιάζομεν τὸν λιμένα τοῦ Μαργαύ καὶ πράγματι εὐρίσκωμεν ἐκείναι στρατοπέδου ἀξίαν πεδιάδα, ἐφ' ἣν μετὰ τοῦ χωρίου καὶ τοῦ Ζητιούρ-βοιργαῦ ἔχομεν κολπίσκον ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπου κἀλλιστα δύναται νὰ ὑποτεθῇ τοῦ ἄλλου λιμένος λείψανον· ἰσχυρῶς οὐδέως διατίθωμεν νὰ μεταφέρωμεν τὸ Ἐβδόμηον ἀπὸ τοῦ Τεκφουρ-σαργίου εἰς τὸ Μαργαύ, λέγοντες ὅτι τοῦτο τὸ τελευταῖον ἔπχει τὴν θέσιν τοῦ περὶφρονέως προαστείου.

Ἀμα δὲ τῇ εὐρίσει τῆς ἀληθοῦς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου ἀνευρίσκωμεν ἐπίσης καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ Κυκλοβίου, ὅπου, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ λιμένος, ὃν εἶχε τὸ Ἐβδόμηον πρὸς δύσιν. Ἡμαρτημένη λοιπὸν εἶναι καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ Κυκλοβίου εἰς Ρεθυουλί.

Prof. A. van MILLINGEN.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΝΑΩΝ

Καθ' οὗς χρόνους ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀποθανὼν ἐξέλιπε τοῦ ὄντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, κατέλιπε μὲν ὀπίσθεν αὐτοῦ μνημεῖα, ὧν ἄπειρον ἦν τὸ μαγεῖον καὶ ὁ κόσμος, ὃ τὸ ἀρχιτεκτονικὸς καὶ ὁ ἐκ πολυτήρων ἑλάν, ἀλλὰ τὰ μνημεῖα ταῦτα ἴσαν τρόπον τινὰ σύγγραμμά τι, ἵσως μὲν σημαντικὸν τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ συνηνωμένον μετὰ ἀλλοιωσέως τινος ἢ μᾶλλον νοθεύσεως ἐπιλήθους ἐν τῷ τότε συμμνημονεῖο συγγραμμῶ. Ὅπως δὲ εὐμενέστερον ἐκφρασθῶ, ἐν τῇ ἐπιγενεῖσθαι ἐκείνῃ ἀκαρτεία μετατροπῆ τοῦ ἰδιωτοῦ κόσμου εἰς χριστιανικόν, τὰ μνημεῖα τοῦ πρώτου ὑποβλήθησαν τῇ γῆρα τοῦ δευτέρου, καίτοι κατέγον ἐν ἐκείνοις καὶ ἐπ' αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι ἢ τότε τίγνη καὶ ὁ τότε πλοῦτος ἠδύνατο νὰ παραγάγῃσι μεγαλοπρεπῆς, ὑψηλὴν καὶ ὠραίον, οὐχ ἴσταν χριστιανικὰ γινόμενα ἀπέθεσαν ἦν ἐν τῇ πρώτῃ μορῇ ἠδύνατο παραγαγεῖν ἐντυπωσάν ὁ δὲ ὑπὸ νίαν παράστασι νοθεύει ἀντῶν χαρακτῆρ ἱεροῦ τοῖς τότε καλλιτέχναις τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὡς τῷ ἀληθεῖ τοῦ καλοῦ λάτρη καὶ φιλοσόφῳ ἐμποῖε ἢ αὐτῇ τοῦ ὠραίου ἰδέα μεταφερομένη ἐκ τοῦ κλασικοῦ τῆς Ἀττικῆς ὄντος πρὸς τὰς πύραν τῶν Ἀλπειῶν καὶ τοῦ Ρήνου χώρας. Ἰκανὰ περὶ τῶν χριστιανικῶν ναῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐξεθέμεθα ἐν τῇ αἰτίως δημοσιουμένη διατριβῇ ἡμῶν (1). Παραλείποντες ὅθεν, ὅπως μὴ παλλιλογώμεν, τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προβαίνομεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἐν λόγῳ ἐποχῆς, ἐλθόντες τὰ περὶ αὐτῶν κατὰ γενικώτατον τρόπον, οὐχὶ δὲ κατατάσσοντες χρονολογικῶς οὐδὲ κατ' ἐπιστημονικῆν τῆς τέχνης αὐτῶν πρόδον.

Καὶ πρώτον μὲν οἱ χριστιανικοὶ ναοί, ἐὰν ὑπερτέρα τις ἀνάγκη μὴ ἐκώλυν, ἠγείροντο κατὰ πρότερον ἐπὶ ὑψηλῶν τόπων, ἰδίως δὲ ἐπὶ κορυφῆς λόφων. Ὑπερτέρα δὲ ἀνάγκη

(1) Ἀγνωσθῶμεν ποῦν διατριβὴν ἐνοσὶ ὁ ἀπογράφος. Σημ. ἀρχ. ἐπερ.

καὶ ἐνοσῶμεν, ὅτε ἠναγκάζοντο ἠγείρον ναὸν ἐπὶ οὐδὲποτε τύπου ἢ διὰ τὴν ἐκεί ἐπιτέλειαν θαύματῶς τινος, ἢ διὰ τὸ παρόχτιον καὶ τὸ τοῖς προσωνυαῖς εὐπρόσταν, ἢ δι' ἄλλοις εἴτε ὀρησκουτικῶς εἴτε κοινωνικῶς λόγους. Οἱ ναοὶ ἴσαν μεμονωμένοι, μὴ συνεγόμενοι μετ' ἰδιωτικῶν οἰκημάτων, καὶ περιβάλλοντο διὰ προτυλαίων, δασῶν, ἀνθῶνων καὶ εὐρυτάτων πλατειῶν ἢ ἀγορῶν, ἰδέσποζον δὲ ὠραίων φυσικῶν ἀπόψεων. Ὡς παράδειγμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου αὐτῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ περὶ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ναοῦ τῆς ἁγίας Εὐφροσύνης ὑπὸ Εὐαγρίου καὶ Ν. Καλλίστου ἀναγεγόμενα. Τούτων ὁ μὲν πρώτος λέγει, ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο κατέναντι τῆς πόλιος τοῦ Κωνσταντίνου, ἴσταν καὶ τῇ θεῇ τῆς τοιαύτης πόλιος τὸν γῶν ὠραῖα εἶσθαι ὁ δὲ δεύτερος ὡς ἐξῆς ἀφηγεῖται τὰ περὶ τοῦ διαπρεπῶς τόπου, ἐνθα τὸ ἔξοχον τοῦτο μνημεῖον ἠγείρεται. Ἐἴθι ἱερὸν τοῦτο, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἰδρυσμένον ἐπ' αὐτῆς τῆς Χαλκηδόνος καὶ ἀπέχον τῆς αὐτῆς τοῦ Βοσπόρου περὶ τὰ δύο στάδια, ἠγείρεται ἐπὶ τόπου ἔξοχου καὶ ἡμέρα ἀνηφορικοῦ, ὡστε ὁ θεῶν ν' ἀναβῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς μάρτυρος ἀνεπαίσθητον ὑποφέρει ἐκ τῆς πορείας κόπον ὁπόταν δὲ φθάσῃ ἐκεῖ καὶ ἐκ τῆς περιουσίας ἐκείνης ἀποβλέψῃ, κατῶθεν αὐτῷ ἀνακαλύπτει ἅπασαν τὴν πεδιδάδα, ἰδῶ μὲν πρασινίζουσιν ἐκ τῆς δροσερῆς γλάης ἢ κυματίζουσιν ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν σίτων, ἐκεῖ δὲ κατὰφυτον παντοίων δένδρων. Ὑπερῶν τῆς θίας ταύτης ἐκτείνονται ὄρη, ὧν ἄλλα μὲν εὐπρεπῶς μετατρέπονται, ἄλλα δὲ ἡμέρα ἐκικυρτοῦνται καὶ μετὰ δασώδους κόμης καλύπτονται. Προσέτι δὲ ἀποσκαπῆ ἐκείθεν καὶ κελύκη διάφορα, τὰ μὲν ἡσύχως ἐκ τῆς κορυφῆς γαλήνης περιηγούντα ἠδέως καὶ ἡμέρας καίχοντα πρὸς τὰς ἀκτῆς, τὰ δὲ παφλάζοντα καὶ ἔξοχούμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ ἐν τῇ ὑποστροφῇ ἑλαφρῶς περιπλεκόμενα μετὰ καλλικῶν καὶ φυσικῶν καὶ τῶν τοιούτων καὶ εὐκόλως ἐπειτα ἀποσπόμενα». Καὶ ταῦτα μὲν οἱ δύο οὗτοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι περὶ τῆς μαγευτι-

κῆς θίας, ἧς ἀπήλαυν ὁ τόπος, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ὁ ναὸς οὗτος ὁ δὲ Νικήτας ὁ Χωνικὸς τὸς μνημονεύων τοῦ τόπου, ἐφ' οὗ ἠγείρεται ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Τισσαράκωντα μαρτύρων, λέγει, ὅτι ὁ μὲν ναὸς «διεκρίνετο πρὸς τὸ κάλλος ὡς κάλλωτος, πρὸς τὸ μέγεθος μέγιστος, περὶ δὲ τὸ κείριον ἐστὶ εἰς μέσον ἐστὶν οἰκοδομημένος τῆς πόλιος». Ὅτι δὲ οἱ παρὰ τῆς φύσεως μετὰ τοιούτων καλλῶν πεπρωτισμένοι τόποι ἴδιαι νὰ προτιμῶνται πρὸς ἀνίγερσιν ναῶν, ἀποδεικνύσιν τὰ ἀκλουθα, ἃ ἀναφέρονται πάλιν παρὰ τοῦ Καλλίστου περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς, ὃν ἠγείρε Λέων ὁ αὐτοκράτωρ. «Ὁ δ' αὐτὸς (ἦτοι Λέων ὁ αὐτοκράτωρ) καὶ ναῶν ἕτερον ἐν χώρῳ ἐπιλεγόμενῳ Πηγῆ ἀντιπῶ τῇ Θεομήτορι, ἐνθα καὶ δάσος κυματίζων ἀμφιλαφῆς ἦν, λιμῶν ἀσπάλαις ταῖς ἀρούραις τεθλιῶς ἀνθεσι, παράδειτος ἐφορῶν τὰ ὠραία, πηγὴ ἀφορητὴ βλίζουσα γαλήνων τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον. Ἱεροπρατῆ ἐπεικῶς πάντα», ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Προκόπιος. Καὶ τῷ ὄντι, τὸ ἱεροπρεπότερον, ἢ ὅποτε περίε τοῦ προσερχομένου ὕλαθους προσυζόμενον ἐκτυλισσόντα τηλικαῦται ἔξοχοι τῆς φύσεως παρατάσεις; Εἶναι ποτε δυνατόν ὁ προσερχόμενος πρὸ τῆς θίας τῶν τοιούτων θαυμασίων νὰ μὴ λεπτύνῃ τὸν ἐκ κοινωνικῶν παχυλοτήτων κατεχόμενον αὐτοῦ ναὸν καὶ διακρίνη φαινότερον ἐφ' ἑνὸς μὲν τὸ μαγεῖον τῆς δημιουργίας, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἀπειρον τῆς δυνάμεως τοῦ Πλάστου καὶ τὴν βαθυτάτην πρὸς τὸ πλάσμα αὐτοῦ ἀγάπην;

Ἀλλὰ πρὶν εἶτι προβαῖν εἰς ἰδίαις ὄλας παρατηρήσεις περὶ τῶν φυσικῶν καλλῶν, δι' ὧν ἴσαν πεπρωτισμένοι οἱ διάφοροι τόποι, ἐφ' ὧν ἠγείροντο οἱ πάλαι βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ περὶ τῆς μεταξύ τῶν νῦν χριστιανικῶν καὶ τῶν τότε παρατηρουμένης ὡς πρὸς τοῦτο διαφορῆς τῶν ἐντυπώσεων, δὲν δυνάμεθα νὰ σιγήσωμεν ὅσα ὁ πατὴρ τῆς βυζαντινῆς ἱστοριογραφίας, ὁ δεινὸς Προκόπιος, ἀναφέρει ἐν ταῖς περὶ κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ λόγοις αὐτοῦ, περὶ τῆς θίας διαφόρων ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦτου οἰκοδομηθέντων ναῶν. Ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦτοις μνημείοις, ἐν οἷς ἀναμφιβόλως κατὰ θέσιν καὶ πλοῦτον διέπρεπε ὁ τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸς, κατελέγοντο παρὰ τὸν Κισαῖον κέλπον ἐπέκεινα τῶν Βλαχερινῶν, ὡς λέγει, τὰ ἱερὰ Πρίσκου καὶ Νικολάου, «οὐ δὲ οἱ βυζαντινοὶ ἐμφιλοχρῶντες ἐνδιατρίβουσαν ἐν τοῦ ἐπὶ πλείστον πῆ μὲν εἰδόντες καὶ τεθηπότες τοῖς

ἀγίους ἐνδύμους γινόμενους, πῆ δὲ τῆς τοῦ τιμῆνους ἀπηλαύοντες εὐκρεπείας ἰσπερὶ τῆς θαλάσσης τὸ βόθιον βιασάμενος βασιλεὺς, ὑπερβῆν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον ἐνθῆμενος τὰ θεμέλια τὸ ἱερὸν κατεστήσατο».

Ἐπίσης, κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικόν, παρὰ τὸν αὐτὸν κέλπον ἀνίγερσιν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ναὸν Ἀθήμων τῷ μάρτυρι, κείμενον «παρ' αὐτῆν μάλιστα τὴν τοῦ κέλπου ἠέρα» καὶ τὰ μὲν κράσπεδα τοῦ ἱεροῦ προκινεμένη ἐπικλυόμενα τῇ τῆς θαλάσσης ἐπιρροῇ τὸ εὐχαρῆσαι εἰσεκῶς ἔχει. Οὐ γὰρ ζῦν-θεοῦ τὸ κλυδωνιον ἐπανεστησῆς, εἴτα εἰς τοὺς ἐκείνη λίθους ἀράσεται οὐδὲ μαγὰ τὸ κῆμα ἠγῆσαν, οἷα γὰ τὰ θαλάσσια, καὶ συζόμενον ἀποκρίνεται εἰς εἶδος ἀρρῶδης. Ἄλλα πρῶται μὲν προσπνέει, σιωπηλὴν δὲ ὃν ἐπιφάνει τῆς γῆς, ἀναστρέφει δὲ μόνον. Ἐκδέχεται δὲ τὸ ἐνθῆμεν αὐτῇ ὀμαλῇ τε καὶ λίαν ὕψια, μακρῶροις μὲν πανταχῶθεν κωκυμμεμένη καὶ κίονσιν, ὅφει δὲ ὠραζόμενῃ τῇ εἰς τὴν ἕλλασαν ὃ. Κατὰ δὲ τὸ τοῦ κέλπου τοῦτου βέλος ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ ἐπὶ μέρους ἰσημῶς ἑρθῶν, ὡς ὁ ἱστορικός οὗτος παρατηρεῖ, ἔκειτο τὸ τέμενος Κοσμά τε καὶ Δαμιανοῦ, ὃ τοιαύτην διαπρεπῆ κατέχει θέσιν, ὡστε μακρόθεν εἶτι, ἅμα τῇ κῆμψι τοῦ ἀρωατηρίου τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐγένετο ὄρατον εἰς τοὺς προσερχομένους ἐκείσε διὰ βρέων ἀσθενεῖς. Ἀλλὰ καὶ πόσοι ἄλλοι ναοὶ δὲν ἀναφέρονται παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ ἐν διαπρεπείῃ καὶ μεταωρισμένοι τόποις ἠγασμένοι, ὧν τὸ μαγεῖον καὶ ὁ πλοῦτος ἠδύνατο ἐφ' ὅσον προβαῖνον οἱ χρόνοι κατ' ἀντιστοιχίαν λέγον τῆς εὐλαβείας τῶν συντελεσάντων εἰς οἰκοδομήσιν καὶ ἀνακατασκευῶν αὐτῶν κτισθῶν; Ἐὰν ἐπρόκειτο ν' ἀριθμηθῶμεν ἐν λεπτομερεῖ ὅσα ἐγρέφοντο παρὰ τῶν βυζαντινῶν περὶ τῶν καλλῶν ἐν γένει τῶν διαφόρων τόπων, ἐφ' ὧν καὶ ἠγείροντο, ἐπὶ μακρότατον χρόνον ἠθέλομεν ἐνδιατρίψαι εἰς τοῦτο διότι: τί ἐπὶ παραδείγματι δὲν ἠθέλομεν εἶπει περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Περιβλέπτου, οὐ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐμφανεῖ τὸ ἔξοχον τῆς θίας;

Καὶ τοιοῦτοι μὲν ἐν ἐπιτομῇ, ὡς ἤδη ἐλέξαμεν καὶ ὡς ἐκ τῶν ὀφισαμένων μνημῶν δεικνύται, ἴσαν οἱ τόποι κατ' ἐκλογῆν. Οἱ δὲ ναοὶ, ὡς ἐν ἀρχῇ ἀναφέραμεν, ἴσαν μεμονωμένοι, μὴ συνεγόμενοι μετὰ ἰδιωτικῶν οἰκημάτων, καὶ περιβάλλοντο ὑπὸ προτυλαίων, δασῶν, κήπων καὶ εὐρυτάτων πλατειῶν ἢ ἀγορῶν.

Και πρώτον μὲν ἐρχόμενοι ἀπὸ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ ἀπεριωμένου τῷ Θεῷ Λόγω, μνησθῆναι παρὰ τοῦ Ἐναγγεῖου, ὅτι ἀπρὸς δύο-μενον τὸν ἥλιον παρέκειντο αὐτῷ ἐκπριπίεις ἕτεροι στοαὶ δύο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριαι αὐλαὶ ἐς κάλλος ἐξησκημέναι». Περὶ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἐν ἱεράρχαις πρωτεύοντος, ἐν ἑκτοῖς Βασιλείοις ὁ Μακεδών, ἀναφίρων Γερμανός ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίῃ Θεομαζῶν ἐπιφανεῖ. «Τὰ δ' ἐκτός (τοῦ ναοῦ) οἶα! πρὸς ἑσπέρην μὲν καὶ κατ' αὐτὰ τοῦ ναοῦ τὰ προαίτια φιάλαι δύο ἐστήκασαν, ἡ μὲν πρὸς νότον, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν, πᾶσαν ἔχουσαι καὶ τέχνης ὑπερβολὴν καὶ ὕλης λαμπρότητα καὶ φιλοτιμίαν τοῦ τῶν ἔργων δημιουργοῦ· ὡς ἡ μὲν πρὸς νότον ἐξ Αἴγυπτίου λίθου, ὃν ἡμεῖς Ρωμαῖον λέγουσιν εἰσέθαμεν, ἔχει τὴν σύστασιν· περὶ ἣν καὶ ἄρακιντας ἐστὶν ἰδεῖν, ὅς ἡ λιθοδόξος τέχνη ἀριστά διεμόρφωσεν. Ἦς μίσην μὲν κωνοειδῆς καὶ διάστρωτος ἀνίσταται στρόβιλος, περὶ δὲ κισιόσσοι λευκοὶ καὶ τὸ ἔνδον ὑπόκισσοι χοροῦ σχῆμα σώζοντες ὑψοτήκασιν, στειφάνην ὀνωθὴν ἔχοντες περιβόσκον, ἀφ' ὧν ἀπάντων κρουνηδὸν τὴ ὕδωρ κατὰ τὸ ἰσθαδόν καὶ τὸν πυθμένα τῆς φιάλης ἀνωθεν ἔρρει καὶ κατὰθέρει τὰ ὑποκείμενα. Ἦ δὲ πρὸς βορρᾶν ἐκ τοῦ Σαγαρίου λεγομένου λίθου, ὃς τῷ παρὰ τινῶν Ὀστρίτῃ καλουμένῳ λίθῳ καθίσταται ἐμφερῆς, εἰδέξατο τὴν κατασκευὴν, ἐκ λευκοῦ λίθου πολυτέτητος στρόβιλον καὶ αὐτὴ κατὰ μέσον τοῦ πυθμένος προβαλλομένη ἐξέχοντα. Ἰσπερὲν δὲ κατὰ τὴν περιτρέχουσαν στυφάνην τῇ φιάλῃ ἐκ χαλοῦ τῷ τεχνίτῃ διετυπώθησαν ἀλεκτρονίαι, τράχηι τε καὶ κροίσῃ, διὰ τινῶν συρτήγων καὶ αὐτοὶ κρουνοὶ ὑδάτων ἐξερευγόμενοι καὶ οἷον ἐξεμούντες κατὰ τὸ τῆς φιάλης ὑποκείμενον ἴδαφος. Ἔνθα καὶ κύλικας ὄφθαι, περὶ ἃς τότε οἶνος ἀνεβλάζε, κλῆθεν τοὺς παριόντας ποτίζων καὶ δι-εξιόμενος».

Διεκοδικὴ ἀναμφιβόλως θέλει εὐρεθῆ ἡ παρὶκταὶς αὐτῆ, ἐν ἣ τῶναυται λεπτομέρειαι τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀναπτύσσονται· ἀλλ' ἀναμνήθητε, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Θ' αἰῶνος, ἥτοι περὶ τῆς ἐποχῆς ἐπιέντης, καθ' ἣν ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς βαθμίδα τῆς τελειότητος· δι' ἣν αἰτίαν οὐχὶ μόνον δὲν εἰδέσασα, ἀλλ' ἐκβαλλόμενον μοι καθῆκον ἔγραψα, ὅπως ὅσον οἶον τε καταδηλώσειον ἐκτυλίξω τὰς ἀρετὰς ταύτας, ἵνα καὶ

ἀνετώτερον ἐφεξῆς τῆς ὑπεροχῆς ἀντιληφθῶμεν ὡς καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μεγαλείου αὐτῆς περὶ τὰ τὴν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἰδιαίτουσαν αὐτῇ ἰδέαν τοῦ ὁραίου. Διὸ ἀπὸ τοιαύτου σκοποῦ ἀγόμενος ἀναλαμβάνω τὴν διακοπιεσάν τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν περιγραφὴν.

«Ἐξιδόντι δὲ ποι τὴν βορείου πύλην τοῦ ἱεροῦ, προσθέται οὗτος, μακρὸς τις ἐαδέχεται περίπατος κυλινδροειδῆς, ἐξ ἐκλῶν γραφῶν κατηγλιζόμενος τὴν ὄροφῆν, τοὺς μαρτυρικοὺς περιέχων ἀθλοὺς καὶ τὰ παλαιόγραμμα, ἑστῶν ἄμα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ψυχὴν διεισέρων πρὸς τὸν θεῖον καὶ μακάριον ἔρωτα, ταῖς τῶν μαρτύρων ἀριστείαις εἰς τοῦτον ἐναγομένῃν καὶ ὑπερβαίνῃν κατὰ τὸ ἐμφανὲς πειρωμένην τὴν αἰσθήσειν. Κατὰ δὲ τὰς πρὸς νότον τε καὶ τὴν θάλασσαν πύλας, εἰ ἐξελθὼν πρὸς ἀνατολὰς ποιήσασθαι τὴν κοραϊὰν θείλησιμας, ἄλλον εὐρήσεις ἰσορήκη τοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ ἰσοδρομὸν δικυλῶν, ἄχρι τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ αὐτὴν παρατείνοντα, καθ' ἣν μεθ' ἱσπίων σφιρῶν βασιλεύει τε καὶ τοῖς τῶν εὐδαιμόνων παισὶ καθίσταται σύνθησις· ἦν καὶ αὐτὴν ὁ αὐτὸς αἰοιδίμος βασιλεὺς, τὰς πρότερον ἐκείσε τυγχανούσας οἰκίας ἐξωνησάμενος καὶ ἄχρις ἰδαφῶνος καταβαλὼν καὶ περικαθάρσας τὸν τόπον, εἰργάσατο, κατὰ τὸ πρὸς θάλασσαν μέρος τῆς τοιαύτης αὐλῆς καὶ τῆς περικαλλεῖς οἰκίας δαιμάμενος, ἃς οἰοῖται ταμείων καὶ οἰκονομῶν τοῦ ἐρημίτου τυγχάνειν ναοῦ διαρίσασα. Ἦ δὲ τῶν οἰκημάτων ἐξωνησις καὶ κατασκευὴ τῆς αὐλῆς διὰ τὸ τὴν πρότερον εἰς τὸ ταιούτων γυμνάσιον ἀνεμῆτην τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τῇ τοῦ θεῖου ναοῦ παραπλασθῆναι οἰκοδομῇ δεόντως ἐγένετο. Τὸ δὲ περικλειόμενον μέσον τῶν δύο περιδρόμων χωρίον κατὰ τὸ ἔσπον τοῦ ναοῦ μέρος παραδείσαν ἐξεργάσατο, κατὰ ἀνατολὰς καὶ αὐτὴν φυτευθέντα τῆς νέας Ἐδέμ, καὶ παντοίοις κομῶντα φυτοῖς καὶ ὕδασι ἀφθόνοις ὄντα κατάρρυνον· ὃν ἀπὸ τῆς Ἠέσεως Μεσοκλήπιον ὀνομάζειν εἰώθαμεν».

Ὅμοια προτύπια μετὰ τοῦ αὐτοῦ πλοῦτου καὶ κόσμου ἐξεργασμένα εἶχον καὶ οἱ παρὰ τοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐγερθέντες δύο ναοὶ, ὁ Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων καὶ ὁ τοῦ Στεφάνου καὶ Βάκχου, ἀφ' ὧν προτύπων προσήρχοντο εἰς τὰ βασιλεῖα. «Ὅτω δὲ ἄμφω ἀγαστὰ τὰ ἱερὰ τὰδε ἐπιθέσταιν εἶναι, ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, ὥστε διαφανῶς τῆς τῆ πόλεως ὄλης καὶ οὐχ ἥμιστος τῶν βασιλείων ἐγκαλλώπισμα τυγχάνει ὄντα». Ὅντως δὲ ἐκ τῶν σωζομένων μέχρι σήμερον

λαφάνων δύναται τις τὰ εἰκόση τὴν ἱπειρὸν ποτε τῶν μερῶν ἐκείνων μεγαλοπρέπειαν | Ὅμοιος τοῖς οἱ παρὰ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος ἀνακαινισθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀκακίου ἐχωρίετο ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἢ τοῦ φόρου διὰ δύο στοῶν, ὡς ἡ μία ἦν περιστυλος. Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μεγαλή, ὁ παρὰ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος πλουσιώτερος καὶ μείζων ἢ πρότερον ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ Βοσπόρου ἐγερθεὶς κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ Ἰουστινίου δεξιᾶν ἀκτὴν ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἀνάπλω ἢ κοινῶς τότε Βρέχους, διὰ τὸ προσκτικτιον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀμεινον μετὰ τῶν ναυτιλομένων καὶ ἱμπερευομένων ἐπικοινωνιᾶν, περιβλήθη ὑπὸ πλατείας ἀγορᾶς, χρυσαυθέντος τοῦ ἐκ πετρῶν τὴν θάλασσαν προβάλλοντος χώρου τοῦ ναοῦ, ἔνθα ἡ θάλασσα ἐτάλει ἡρεμὸς ὑπερέχων. Ὁ Προκόπιος περιέχων ἡμῖν τὰς πληροφορίας ταύτας προσθέτει, ὅτι μετὰ τὴν πάλαιαν ἀγορὰν πρόκειται τοῦ ναοῦ αὐλὴ κατασκευασμένη ἐκ λευκῶν καὶ ὀρειῶν μαρμάρων, ὥστε οἱ περιπατοῦντες ἐκεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τέρονται ἐκ τῆς εὐπρεπείας τῶν λίθων, ἀφ' ἑτέρου δὲ χαίρουσι πρὸς τὴν ὄψιν τῆς θαλάσσης καὶ ἐναθρόνονται πρὸς τὰς κοινὰς αὐρὰς τὰς ἐξεγερόμενας ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ὑψομένων λόφων.

Προτύπια δ' ἐπίσης πολυτελέστατα ἀναφέρεται ὅτι ἐγένοντο καὶ τὰ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν Ἱεροπολίμοις τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐκ θεμελίων ἀνεγερθέντος. Τὰ δὲ προτύπια ταῦτα εἶχον ὡς ἐξῆς· τὸ πρῶτον ἐκεῖ δὴσδασ στηλῶν ἡρέιδετο ὑψηλοτέρη ἀψίς, περαιτέρω δὲ εἰς ἐκνήθ ἀπόστασιν ἡγούσαν δύο ἡμίκυκλα ἑκατέρωθεν τῆς πρὸς τὸ ἱερὸν ἀγούσης ὁδοῦ ἑστῶτα καὶ ἀντικρὺ τὸ ἐν τῷ ἐτέρῳ καίμεγα· πρὸς δὲ τὴν ἑτέραν ὁδὸν ἐκείνη δύο ξενῶναι, ὁ μὲν χρησαυμένων ὡς καταλυτήριον διὰ τοὺς περιπιδημοῦντας ξένους, ὁ δὲ ὡς ἀκαπαυτήριον τῶν νοσοῦντων πτωχῶν.

Ἐν δὲ ταῖς αὐλαῖς ταῖς καίμεναις μετὰ τὰ προτύπια ἐν μὲν τοῖς ναοῖς, ὡς ἐν τοῖς ἀνωθεν εἰδομέν, ὑπῆρχον αἱ φιάλαι, ἥτοι δοχεῖα πολυτελῆ ἐκ μαρμάρου, ἐν οἷς ἐνεπτον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας οἱ ἐν τῷ ναῷ εἰσερχόμενοι ὑπῆρχον δεξάμεναι πρὸς συλλογὴν τῶν ἐκ τῶν ναῶν καὶ τῶν περὶ κτισμάτων καταρρύντων ὀμβρίων ὑδάτων· ὑπῆρχον, ἔαν οἱ ναοὶ ἦσαν ἐκωνῶς μεγάλοι, ξενῶναι, πτωχοκομῆαι, ὀρφανοτροφεῖαι, διδασκαλεῖαι, βιβλιοθήκαι καὶ ἕτερα τοιαύτου εἶδους ἱδρύματα· ἐν δὲ ταῖς

μοναῖς, αἰτίας ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον περιεβλήοντο ὑπὸ ὑψηλοῦ λίθου περιβόσκον, ὑπῆρχον παντοειδῆ ἐργαστήρια, ἐν οἷς ἐξεκούντο αἰτε βάνουσι καὶ εὐγενεῖς τέχναι, ὡς ἡ σιδηρουργικὴ, ἡ λεπτουργικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ κηληγραφία, ἡ ἀγγειοπλαστικὴ, ἡ χρυσοποιία καὶ ἀργυροποιία καὶ λοιπὰ, ὡς καὶ ἐργαστήρια, ἐν οἷς καταεργάζοντο τὰ μέταλλα καὶ ἔφηνον τὰς πλῆθους τὰς χρησιμεύουσας πρὸς ἀνίγεραι τῶν πολλαπλῶν κτισμάτων, ὡς σήμερον ἀντιρριπιομεν τῆδε κακίσει τὴ ἐρείπια· ἐπὶ τῶν πλῆθων ἀνεγνώσκοντο ὀνόματα ἡ χρονολογίας ἡ μνησθῆματα ἡ ἐπιθήματα, περὶ τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων, δι' ἑλλείπει ἀμειβῶν δεδομένων, ἄλλοτε μὲν διαστέλλον ὅπως ἀσφαλεῖ γλώσση ἀποφηνώμενη, ἄλλοτε δὲ οὕτως εὐκόλως ἐκφέρομεν γνώμην, ὥστε οἱ τούτων ἐργάται μετ' ἀπορίας τῶν τοιαύτων ἀρχαιολόγων τὴν ἀρετὴν φαντασθῶν ἀπὸ τοῦ καλύπτοντος αὐτοὺς τάρου ἡθελον ὀνομάσει.

Περιγράφοντας ἤδη τὰ περὶ ἐκλογῆς τῶν τύπων, ἴφ' ὧν οἱ βυζαντινοὶ ἤγειρον τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ὡς καὶ τοὺς ἡθικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ ἐκλογὴ αὐτῆ ἐπεβάλλετο, ὅμα δὲ καὶ οἶα ἦσαν τὰ περὶ τοὺς ναοὺς προτύπια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτισματα, διὰ πλείονα σαφῆς εἶναι προσθήσωμεν ὡδε, ὅτι κατατάσσονται εἰς τρία κυρίως εἶδη, ἥτοι πρῶτον εἰς ἄμεινον τοῦ ναοῦ παραρτήματα, ὡς κελία ἱερῶν, αἰθούσας συνεισεσιων, ἀποθήκας διαφόρους, ταμεία, βιβλιοθήκας καὶ τὰ τοιαῦτα· β' εἰς φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, περὶ ὧν διελέθομεν ἤδη· καὶ γ' εἰς τεχνουργεῖα, ὡς τὰ προκείμενα ἐγρησόμενα πρὸς ἀνίγεραι τῶν ἱερῶν τούτων κτισμάτων. Πρὶν ἔτι εἰσελθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν τῶν ναῶν ἐξήγησιν, παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι αἱ τῶν προτύπων τούτων αὐλαὶ περιέκλειον ἔτι. Αἱ αὐλαὶ ὄν αὐταὶ ἐκκομούντο ὑπὸ πολυτελῶν καὶ ἀριστοτεχνικῶν μασσωλείων, ἐν οἷς ὑπῆρχον αἱ λάρακις τῶν κτιστῶν ἢ πολλῶν καὶ αυτοκράτορων, μετὰ ἀγιασμάτων ἄριερωμένων ἀγίων τινῶν· μετὰ εὐακτηρίων οἰκων, ἢ σεμνείων, ἐν οἷς περιεκλείοντο πολλακίας θανατοφυγὰ λείψανα μαρτύρων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας μετ' ἀγαλμάτων ἢ εἰκότων ἐπισήμων ἀνδρῶν, κοσμητῶν τε καὶ κληρικῶν, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ἀμειπος καὶ φιλάνθρωπος βίος ἐβοήθησε τὴν πόσχουσαν ἀνθρωπότητα.

(Παράρτημα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

Περὶ ναῶν, διαγράμματος αὐτῶν καὶ τῶν δικ-
φόρων αὐτῶν ἀπέμων, ἐξωτερικῶν τε καὶ
ἐσωτερικῶν.

Ὡς καὶ ἀλλαγῶ ἐν ταῖς μελίταις ἡμῶν
ἀνεύραμεν, οἱ χριστιανικοὶ καὶ βασιλεῖς τὴν
ἀρχαιότητα τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν ἔχουσι· διότι
ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων πλη-
ροφόρουσι ἡμεῖς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ,
ὅτι αὐτὸν ἀρρηγῆ τῆς πίστεως θεμέλιον ἐπὶ
πάσας τὰς πόλεις τῆς Συρίας καὶ Ἀσίας κα-
ταπέθηκαν ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἰεροσολιμαῖος
καὶ οἱ ἄλλοι ἀποστόλοι καὶ ἐπίσκοποι αὐτῶν.
Ὁ δὲ Θωμᾶς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἰνδίας, τῆ Ἀι-
θιοπίας, τῆ Ταπροβάνης καὶ ἀλλοῦ ἐνεῶς
τε μεγίστους ἀπανταχοῦ καὶ τὰλλα ὅσα δὴ
προσέτε καταστησάμενος, ὑστερον ἐθανοκτόνη
πληθύνει, ὡς καὶ ὁ θεὸς αὐτοῦ διδάσκαλος,
κατὰ τὴν πλευράν. Ὁμοίως καὶ Ἰωάννης ὁ
θεολόγος μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Διομητιανοῦ
ἀνελεύθη εἰς τὴν Ἐφῆσον τῆς Ἀσίας οὐ μόνον
δικαίως τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας, αἰτίνας, ὡς γνωρί-
ζομεν, ἐτύγγαλον αἰ ἐπισημόταται ἀπαῶν διὰ
τὸ πλῆθος τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἀδελφῶν, ἀλλὰ
καὶ κατὰ τύπους ἐνεῶς ἀνίσταται, καὶ κλήρους
ὅλους ἠρμόζετο, καὶ τῷ θεῷ τὴν ἱεροσύνην
κατήχησε πνεύματι.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἐφείλομεν μετὰ
προσοχῆς διακρίνειν τὴν λέξιν ναὸς ἀπὸ ἐκ-
κλησίας· διότι ἡ δευτέρα αὕτη ὀνομασία ἀπε-
δίδοτο εἰς αἰθούσας μόνον, ἐν αἷς συναθροίζοντο
οἱ ἀδελφοὶ πρὸς διδασκαλίαν ἢ ἀνέλιξιν διαφό-
ρων ζητημάτων ἀναγομένων τῇ θρησκείᾳ αὐ-
τῶν ἢ καὶ εἰς ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων· ἐν
ᾧ ἐν τοῖς ναοῖς ἐτελοῦντο αἱ θείαι ἱεροτελεστία
καὶ τὰ μυστήρια. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην,
ἐπ' ὅσον ἂν ἀναφέρουσι ἡμῖν οἱ ἱστορικοὶ, ὅτι
ναοὺς μεγίστους ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς ἰδρυσεν,
δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν τοῦτο· πρῶτον
διότι οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ἀκόμη λίαν εὐαριθμοὶ
καὶ ἐπομένως δὲν εἶχον χρείαν μεγάλων ναῶν·
δεύτερον, διότι οἱ χρηματικοὶ αὐτῶν πόροι,
ὡς ἰδιωτικοὶ καὶ δόλοιοι, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρ-
κίσωσι πρὸς ἀνάγνωσιν μεγίστων καὶ πολυτελῶν
κτιρημάτων καὶ τρίτον, διότι, ὡς ἐκ τῶν ὑστε-
ρων ἀποδείκνυται, οἱ τότε χριστιανοὶ, μὴ ὄντες
ἐπιθρησκειακῶς κατηρτισμένοι, ὡς αἱ μετὰ
ταῦτα σύνοδοι ἐθέσπισαν, ἀσύνετον ἦν ν' ἀνε-
γείρωσι μνημεῖα τοιαῦτα, θητικά μετὰ τινὰ
χρόνον ἤθελον κερθεῖ ἀκατάλληλα καὶ ἀναρ-
μόδια. Καὶ οὕτω μὲν εἶχον τὰ τῶν χριστιανῶν
κατὰ τὸν Α' αἰῶνα· μετὰ δὲ τὸν αὐτοκρά-

τορα Γορδιανὸν τὸν Γ' τὸν εὐλαβῆ, ἦτοι
περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος, διαδεχθεὶς τὸν
θρόνον Φίλιππος ὁ Ἀραβὴν ἠνόησε τὰ τῶν χρι-
στιανῶν ἐξαιρετικῶς· διότι αὐτοῦτον φασὶ
πρῶτον ἐκ τῆς ἡγεμονικῆς ἀξίας Χριστῷ προ-
σελθεῖν. Τῇ δ' ὑστάτῃ τοῦ Πάσχα πανηγυρί-
δων ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῇ λοιπῇ συμ-
μασχεῖν θελήσει. Μὴ μὲν τοῖς πρότερον τυ-
χεῖν τῆς ἐφέσεως πρὸς τοῦ τριμυκίου τῶν ἱερῶν
ἐξουσιῶν ἐμποδῶν ἐκείνῳ καθισταμένου,
πρὶν ἐξουσιοδοτησάσθαι, καὶ τῇ τῶν μετα-
νοούντων καὶ στάσει καὶ χώρῳ ἐξεταζομένων
ἐαυτὸν καταλέξῃ. Μὴδὲ γὰρ ἂν ἄλλως ἐξόν
εἶναι ἐλεγε μὴ τοῦτο δὴ δρᾶσαντα συμμετα-
σχεῖν τῷ πλήθει τῆς πανηγύρεως διὰ πολλὰς
αἰτίας τῶν κατ' αὐτόν. Τὸν δὲ παρθαρεῖν
ἐλεῖσθαι λόγος, ἔργου τὸ περὶ τὰ θεῖα δέος καὶ
τὴν καθήκουσαν εὐλαβίαν γνησίως ἐμφαι-
νόντα. Ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ ἱστορικοῦ τού-
του κεμένου παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀξιοπαρατή-
ρητόν ἐστιν, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χρι-
στιανισμοῦ αἰῶνας, οὐ μόνον ἐν τοῖς ναοῖς
ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις ἰδιαιτέροι
τόποι ὑπῆρχον διὰ τοὺς καταχουμένους ὡς
καὶ τοὺς μετανοούντας, ἐν οἷς οὗτοι διακρί-
νοντες ὑπεβέβησαν εἰς ἰδίαν στάσιν. Ὅτι δὲ
οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ
μετ' ὑστερον ἐπιμεγάλων ἀπήλαυον ἐλευθε-
ριῶν, δύνανται τις κρίνειν ἐκ τῶν ἀναφερομένων
ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου περὶ
τῶν καταργησῶν καὶ βιωτικῶν ἀκολασίῶν,
ἐν αἷς διήγει Πάππλος ὁ Σαμοσατινὸς ἐπίσκοπος
τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος
Λύβριανου, καίτοι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο
διάστημα διωγμοὶ τινες ἐγένοντο, ὡς ἐπὶ πα-
ραδείγματι ὁ τοῦ Δεκίου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι Κωνσταντι-
νου τοῦ Μεγάλου, ὅτε ὁ χριστιανισμὸς ἀνῆλθε
μέχρι τοῦ θρόνου κηρυχθεὶς ὡς ἐπίσημος θρη-
σκεία τοῦ κράτους, ἄλλοτε μὲν οὗτος κατε-
διώκετο, ἄλλοτε ἐγένετο ἀνεκτός, ἄλλοτε δὲ
ἐκπροσατεύετο, ἀναλόγως τῶν διαπορευῶν τὴν
ρωματικὴν αὐτοκρατορίαν ἀρχῶν, αἰτίνας εἴτε
διὰ πολιτικούς εἴτε δι' ὑλικούς λόγους εἴτε δι'
ἀντικειμενικὰς πολλὰκις θρησκειακὰς πρὸς θρη-
σκείας ἢ λαῶν καὶ ἔθνη τῶν πρὸς ἐτέρας
ἠκολούθουν τὴν πορείαν ταύτην. Τὸ ἐκτενές
τοῦτο ἱστορικὸν διάστημα τῶν δύο καὶ ἐπέ-
κεινα αἰῶνων παραλείπομεν ν' ἀνεξιζωμεν ἐν
τῇ παρούσῃ ἡμῶν μελέτῃ οὐχὶ μόνον ὡς λίαν
διεφοδίων καὶ ποικίλων καὶ ἰδίως χρηθῶν ἀφη-
γήσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ξένου πρὸς τὸ προκεί-

μενον τοῦ λόγου ἡμῶν θέμα· διότι, ἐάν ἐνταῦθα
περὶ χριστιανικῶν ναῶν πραγματευώμεθα,
τοῦτο ποιῶμεν μόνον διὰ τοὺς βυζαντινοὺς,
μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν οὔτε τοὺς κατὰ τοὺς
πρώτους χρόνους εὐκτέρους οἴκους ἢ τοὺς κυ-
ριακοὺς τοὺς ἐν τοῖς νεκροταφείοις κειμένους,
ἐνθα δὲ τὸν φόβον τῶν διωγμῶν ἐτίλουν οἱ
χριστιανοὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν, οὔτε τὰς ἐν
ταῖς κατακόμβαις αἰθούσας αὐτῶν, εἰς ἃς περὶ
τὸν βωμὸν τοῦ θυσιατηρίου μετελάμβανον
τοῦ ἔργου καὶ τοῦ οἴγου εἰς ἀνάμνησιν τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν, οὔτε τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μά-
λιστὰ τὰ περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐρημητήρια,
ὅπου ἐν ἐκάστῃ μονῇ οἰκῆμα ἱερὸν ἦν ἰδεῖν,
ἢ σεμνῶς καλοῦσαι καὶ μουσατήριον, ἐν ᾧ μ-
νημῆται τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια μνησ-
ται· ἐν ᾧ οὐδὲν ἰσχυρίζεται, οὐ αἰτίαι, οὐ πο-
τόν, οὐδὲ τι ἄλλο τῶν πρὸς τὰς σωματικὰς
χρείας ἐπιτηδεῖων· ἀλλὰ λόγους τε καὶ τό-
μους, βήσεις τε προφητῶν καὶ ἡμῶν θεοπτεῖ-
σιν, καὶ ἄλλα, οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐαίθεια εἰς
αἰθέριον ἄκουσι, τέλος ἄριστον κτήσεται· οὔτε
τὰς βασιλικὰς, ὧν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἰσχυρε-
μῆτι τῶν ἀρχῶν ἐστὶ τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ
βασιλείας. Τὸ θέμα ἡμῶν ἀρχεται ἀπὸ τοῦ
ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, τοῦ πρώτου βυζαν-
τινοῦ ἔργου, ἐνθα ἀνατρέπει ὁ βυθμὸς οὗτος καὶ
λέγει περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτι τὸ
τοῦ βυθμοῦ τοῦτου γνήσιον εἶδος ἐξικνεῖται ἐν
ταῖς χερσὶν ἀμαθῶν τεχνιτῶν, ὧν μόνη ἀρετὴ
ἠπῆρξεν, ὅτι διὰ παραδόσεως διέσωσαν ἀπὸ γε-
νεᾶς εἰς γενεάν ἔχρη τινὰ τῶν ὑψηλῶν ἱστορη-
μονικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν οἱ προ-
γονοὶ ἔχρη, λέγομεν, ἐν οἷς, μετ' ὅλην τὴν
ἐπιληθούσαν καταπτώσιν, διασώζεται τοιοῦτόν
τι ἐπιμυστηριώδες μεγαλεῖον, ὥστε τὰ ἔργα
τῶν πρακτικῶν τούτων τεχνιτῶν τὰ σήμερον
περιλειπόμενα ἐν τῷ ὀρίζοντι τῶν ὀρθοδόξων
ναῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπερίχουσι
κατὰ πολὺ ἐκείνων, ἃ κατὰ μίμωσαν ἡγεῖραν
κατ' ἡμῖν ξένοι ἀρχιτέκτονες μὴ εἰδότες καθό-
λου τὸν μυστηριώδη μίτον τὸν ὀδηγοῦντα εἰς
τὴν λύσιν τοῦ διαγράμματος βυζαντινοῦ ναοῦ
καὶ εἰς τὴν συμβολικὴν αὐτοῦ ἐκπόσθησιν,
δι' ἣν πολυεταῖς μελέταις εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς ἴσως,
ὅπως προσφέρωσι ἡμῖν ἐπι συντελεσμένην
κρίσιν.

Ἢ κατὰ βυζαντινῶν βυθμῶν ἐκκλησιαστικῆ
ἀρχιτεκτονικῆς μερίζεται εἰς τρεῖς διακεκμημένας
ἐποχάς, ὧν πρώτη μὲν, ἥτις καὶ γίνεσθαι αὐ-
τῆς δύναται κληθῆναι, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ αὐ-
τοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ βαίνει μέχρι Με-

γλή τοῦ υἱοῦ Θεοφίλου τοῦ αὐτοκράτορος
(527—542)· δευτέρα δὲ ἐπεχθῆ, ἥτις ἐστὶν ἡ
τῆς ἀκμῆς, ἀρχεται ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μα-
κιδόνος καὶ λήγει μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ
Μονομάχου (857—1042)· καὶ τρίτη ἡ τῆς
καταπτώσεως, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν,
προβαίνουσα μετ' ἐπιτάσεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως
τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ
περιλλοῦσα εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον ἐν τοῖς
ὑστέρτοις χρόνοις. Σημειωτέον πρὸς διασαφή-
σιν τῶν ἀφηγομένων, ὅτι ὁ μερισμὸς τῶν
ἐποχῶν τούτων ἀπορρᾷ μόνον τὸ τῶν ναῶν
διάγραμμα· διότι, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰς
λοιπὰς ὁραίας τέχνας, εἰς τὴν ζωγραφικὴν,
τὴν γλυπτικὴν, τὴν χρυσοϋργικὴν, τὴν ξυλο-
γλυπτικὴν, τὴν μηχανουργικὴν καὶ ἐν γίνει
πάσαν ἄλλην τέχνην ἢ ἐπιστήμην, κατὰ το-
σοῦτον ποικίλλονται αἱ φάσεις αὐτῶν κατὰ τὴν
μακρὰν ἀπόδοσιν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας,
ὥστε ἐκάστη αὐτῶν χρῆζει οὐ μόνον εἰδικῆς
μελέτης ἀλλὰ καὶ εἰδικοῦ μελετητοῦ, ὅπως
δινηθῆ ἔκ τῆς πυκνῆς κόνεως τῶν αἰῶνων νὰ
ἐξέλξηται καὶ κατατάξῃ τὰς ἄλλοτε μὲν ἀπο-
σιλλοῦσας, ἄλλοτε δὲ θαμβουρένας, ἄλλοτε
δὲ πάλιν μετὰ πλείονος λάμψεως καὶ ἀγλῆς
χρωμίας ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ εὐδαίφους ἀκτίνος
αὐτῆς.

Ὅθεν κατὰ τὰς τρεῖς ἐποχὰς τῆς βυζαν-
τινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς χρο-
νολογικῶς διακρίνομεν ἐν τοῖς ἄνω, αἱ ναὶ
ἠγείροντο κατὰ τὰς ἐξῆς διαφόρους μορφάς.

Κατὰ μὲν τὸ διάγραμμα αὐτῶν διήρηται
εἰς τέσσαρας τάξεις, ἦτοι εἰς κυκλικούς, εἰς
ἄρμικούς, εἰς σταυρικούς ἢ σταυροειδεῖς καὶ
εἰς πολυγώνους.

Κατὰ δὲ τὴν ἀποψιν ἢ ἐσοψιν αὐτῶν εἰς
ἀπλοῦς ἢ συνθέτους ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν
στοῶν, ὡς εἴτε ἰσογείας, εἴτε ὑπερκεκμημένας
μὲν ἐπὶ τῶν δὲ εἶχον.

Κατὰ δὲ τὴν στέγασιν εἰς ξυλοστεγούς, εἰς
θολωτοὺς καὶ εἰς τρουλλωτούς.

Ἀὕτη ἐστὶν ἡ γενικὴ διαίρεσις, ἣν δύναται
τις ν' ἀρμόσῃ εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν βυζαν-
τινῶν ναῶν ἐξεταζομένων κατὰ μορφήν μόνον·
ἐάν ὅμως ἐρευνήσωμεν κατὰ μαθηματικὸν τρέ-
πον τὸ διάγραμμα τῶν ναῶν τούτων, ἡ διαί-
ρεσις ἀπλουστεύεται εἰς δύο μόνον μορφάς,
ἦτοι τὴν κυκλικὴν καὶ τὴν ἄρμικην.

Ὅπως δὲ καλῶς ἔννοήσωμεν τὸν λόγον τῆς
ἀπλουστεύσεως ταύτης, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπα-
τρέξωμεν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ βυ-
ζαντινοῦ βυθμοῦ καὶ ἐξετάσωμεν, ὅσα ἔσαν

τά αΐτια τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν γένεσιν τούτου. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο θέλει ἐπεκτείνει τὴν μελέτην ἡμῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὲν δυνατόν γὰρ γείνην καταληπτόν, ἴαν τοῦτο ἱστορικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς δὲν συνεχισθῇ μετὰ τοῦ παρελθόντος, ἰκόντες ἄνευ ἀναγκαζόμεθα νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ προβλήματος, ὅπερ ἐτέθη ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν βυζαντινῶν ἀρχιτεκτόνων ὡς ὀριστικὴ ἐπίλυσις τῆς μιλλοῦσης ἐκείνης μορφῆς, ἥτις, ἀρχαῖα ἀπὸ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ λήγουσα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μονὴν τοῦ Δαριουίου, ὄριστο ἀπαθανάτισαι τὰ θεόπνευστα αὐτῶν ἀριστοτεχνήματα· διότι, ὡς Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης μητροπολίτης ἐν τῇ ἐπιτομῇ αὐτοῦ εἰς Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν εἶλεγε, «καὶ οἱ τόποι (πρὸς οἰκοδομήν) ἐν ἐτοιμίᾳ, ἐπιλεγίντες ἐξ ἐπιείκειας, καὶ τὰ τῆς ὕλης κνύρεπιστο, καὶ τὸ τεχνικὸν φῶλον προκατελήρηστο τοῖς μισθοῖς, τὸ τε ἀρχιτεκτονοῦν καὶ τὸ ὑπουργεῖν» καὶ τούτων αἱ μὲν τοῖς Ναζαρκαίοις θέσθαι σκηνώματα, ἔγγυς δὲ ἔσσι φῶνοι καὶ Θεῶ, διὰ τε τὸ θέλον τοῦ σκευάσματος καὶ ὅτι τοῖς ἐν αὐτῷ καθαρεύουσι Θεοὶ ἐπισκοποῦν οὕτω καὶ ἐμπεριπατῶν».

Περὶ τῶν βυζαντινῶν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅτε δηλαδὴ οὗτος ἀνεβδόσθη εἰς τὴν κοσμικὴν περιωπὴν τοῦ κρηθῆναι ἐπίσημος θρησκεία τῆς Ῥωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, ἀνέφερα ἄλλοτε ἐν τῷ συλλογῷ ἐπιλήσας. Τὰ εὐρύτατα ταῦτα μνημεῖα ἐπήρουν μὲν τότε πρὸς τὰ πλήθη τῶν ἀθροισμένων ἐν αὐτοῖς πιστῶν, ἀλλ' οὔτε αἱ ἱερατελείαι ἠδύνατο ἀρμοδίως προαχθῆναι ἐν τόπῳ μὴ ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τοῦτο διασκευασθέντι, οὔτε συμβολικόν τι ἢ συνθήκη τις τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ἥτοι τῆς πρὸς τὸ θεῖον λατρείας, ἐνετυπότο τῷ ἑκείναι προσερχομένῳ. Τὰ μεγάλα καὶ πλαύσια ταῦτα οἰκοδομήματα καίπερ εἰς ναοὺς μεταποιήθη, δὲν ἐλάττωσαν ὅτι ὑπῆρξάν ποτε ἀγοραὶ καὶ ὑπὸ τὰς στήλας αὐτῶν ἀντήχουν ἔτι αἱ θορυβώδεις φωναὶ τῶν συναλλαττομένων ἐμπόρων καὶ κολλυβιστῶν. Διὰ τὸν χριστιανισμόν, ἀνεληθόντα ἐν τῇ ὑψίστῃ βαθμίδι τῆς ἐξουσίας, ὤφειλετο καὶ ἰδίως τις ἱερὸς τόπος ἀντάξιός τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκοποῦ, καὶ τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἢ βυζαντινὴ ἢ φέρουσα ἐπὶ τῶν ἀετωμάτων καὶ ἐν ταῖς στοαῖς αὐτῆς τὰ ἐμβλήματα τῆς εὐδωλολατρείας.

Ὅτιν κατ' ἀνάγκην ὁ χριστιανισμὸς προεστρέφεν εἰς ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος περὶ

διαπλάσεως τύπων ναοῦ· ἐν δὲ τοῖς τύποις ταῖσι, ἔνεκα τῶν τότε ἐκελευσῶν πολιτικῶν μετακλήσεων, ὄριστο νὰ καταλεχθῇ ὡς πρῶτος ὁ βυζαντινός.

Προαγορεύθη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ κατὰ πρῶτον θεθεῖσαι προτάσεις τοῦ προβλήματος, ὡς ἡ ἑλλειψὶς αἰσθητῇ ἐγένετο ἐν ταῖς βυζαντιναῖς, ἦσαν αἱ ἑξῆς: Α'. Ἀρμολογῆσαι τοιοῦτον διάγραμμα, ὥστε τῷ ἐν αὐτῷ εἰσερχομένῳ πιστῷ καθιστῶναι ὄρατὰ πάντα τὰ τελούμενα. Β'. Ὅρισαι ἀρμοδίον καὶ ἄνευτον διὰ τοὺς ἱερουργεῖντας τόπον. Γ'. Ὅρισαι ἴδια μέτρα, μὴ ἀμέσως τῷ ναῷ συνεχόμενα, ἐν οἷς ἵστασθαι τοὺς κατηγορούμενους καὶ μετανοοῦντας. Δ'. Ὅρισαι τόπους διὰ τοὺς χοροὺς ὡς καὶ ἀμφώνας διὰ τοὺς διδάσκοντας. Ε'. Διασκευάσαι οὕτω τὰς ἐσωτερικὰς ἀπέψεις τοῦ μνημείου, ὥστε ἀνανακλῆναι τὰς κηρύσεις τοῦ ἴσου καθ' ὀρισμῆνας διευθύνσεις καὶ σχηματίζεσθαι ὄρατῶν ἐστίας, δι' ὧν συγκεντρῶν ἐπὶ ἑκάστῳ τόπῳ τοῦ μνημείου καθαρῶς καὶ ἀπτῶτως τὴν μελωδίαν τοῦ ἑσματος. Σ'. Ἐπιστεγᾶσαι οὕτω πῶς τὸ μνημεῖον, ὥστε τὸ ὕψος οὗτοῦ καὶ αἱ πρὸς τὸ ὕψος διανοιγόμεναι θυρίδες νὰ ἀφῆνωσιν ἐλευθέραν τὴν διόδον εἰς τοὺς καπνοὺς τῶν ἐν τῷ ναῷ καυομένων θυμιαμάτων, λυχνιῶν καὶ κηρῶν, καὶ ἀνανεῖσαι τὸν πυκνούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν ἄερα· καὶ Ζ' ἐν τῇ διακοσμῇ τοῦ μνημείου εὐρεῖν σύμβολα ἄμυστον ἀναφορῶν τῷ χριστιανισμῷ ἔχοντα ἐπὶ τε τῶν γλυφῶν καὶ τῶν διαφόρων τοῦ ναοῦ μερῶν, ὡς ἐκάντου ὄρατῶν ἢ ἄλλογορία. Οὕτω ἡ ἐκκλησία κυρίως ἐστὶν ἐνθὴ ἢ μυστικὴ ζωοθυσιὰ γίνεται, καὶ τὰ ἐνδον τοῦ σπηλαίου ἔλλα ὁ τάφος κείται ἀνε' αὐτοῦ, ἐνδον τοῦ ἱερατείου. Ἡ δὲ κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου, ἢ μεταλλεπὶς ἐστὶ τοῦ σταυροῦ, αἱ πύργοι δὲ τὰ σημεῖα. Ἡ ἁγία τρέπεζα ἐστὶν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς, ἐν ἣ ἐτέθη ὁ Χριστός: . . . ἐστὶ δὲ καὶ Ὁρόνος Θεοῦ ἢ αὐτῆ· ἐπίσης δὲ ἱερῶν τὴν ποτὴ πρὸ τῶν ἀποστόλων στηθεῖσαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ τρέπεζαν τοῦ μυστικοῦ δείπνου. Τὸ βῆμα ἐστὶν ὑπόδαθρος τόπος καὶ Ὁρόνος, ἐν ᾧ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκείμεται μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων. Καίτις εἰσι τὰ στήθη τὰ διαχωρίζοντα τὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ· δηλοῦσι δὲ τὸ μὲν ἔξωθεν τοῦ βήματος τὸν ναόν, ὡς καὶ τὴν αἰτοδὸν καὶ τὴν παράστασιν τοῦ εἰσερχομένου εἰς προσευχὴν λαοῦ, τὸ δὲ ἔσωθεν δῆλοι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, εἰς ᾧ μόνους τοῖς ἱερεῦσι καὶ

τοῖς περὶ αὐτοὺς ἑπιτρέπεται εἰσελθεῖν. Τὰ κίχκελλα ἐπίσης ἐμφαίνουσι τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, ὡς τὸ μὲν ἔξωθεν μέρος σημαίνει τὴν εἰσοδὸν τοῦ λαοῦ, τὸ δὲ ἔσωθεν ὁμοίως τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· ἐγένοντο δὲ κατὰ μίμησιν τοῦ ἁγίου μνημείου, ἔθθα ὑπῆρχον κάγκελλα χαλκᾶ, διὰ τὸ μηδὲνα εἰσεῖναι ἐν αὐτῷ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. Ὁ ἄμῶν ἐμφαίνει τὸ σχῆμα τοῦ λίθου τοῦ ἁγίου μνημείου. Ἡ προσκομιδὴ ἢ γινόμενη ἐν τῇ σκευοφυλακίᾳ ἐμφαίνει τὸν τοῦ Κρανίου τόπον. Ταῦτα ἀπεστέσαμεν ἐν ἐπιτομῇ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κων/πόλεως, ὅπως καταστήσωμεν ἐπὶ πλέον ἐκδηλόν, ὅποια παρὰ τῶν ἀρχιτεκτονοῦντων κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς κατόρθωσιν καὶ τῶν δεδομένων τούτων προτάσεων τοῦ περὶ κατασκευῆς τύπου χριστιανικοῦ ναοῦ προβλήματος.

Ἦδη ἐπιτραπητῶ ἡμῶν ἐπιστημονικῶς καὶ κατ' ἀρχιτεκτονικὴν ἀνάγκην διευρυνήσωμεν τὰς προτάσεις ταύτας καὶ προσεπαθήσωμεν ὅπως προσεγγίσωμεν, ἴαν μὴ ὀλοτελῶς ἐφικόμεθα, εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησαν οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες πρὸς συνταρογὴν τῆς κυκλικῆς· διότι ὀφειλομένη ἀπὸ τούτου εἶπεῖν, ὅτι πρῶτον πλαισθῆν παρὰ βυζαντινοῖς διάγραμμα ἦν τὸ τῶν κυκλικῶν ναῶν συντελεσάν δι' κυρίως εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ τοιοῦτου διαγράμματος ἢ πρῶτη καὶ ἐκτετατή πρότασις τοῦ προβλήματος, ἥτοι ἀρμολογῆσαι διάγραμμα ὥστε τῷ ἐν αὐτῷ εἰσερχομένῳ πιστῷ καθιστῶναι ὄρατὰ πάντα τὰ τελούμενα, καὶ ἐπιστεγᾶσαι οὕτω πῶς τὸ μνημεῖον, ὥστε τὸ ὕψος αὐτοῦ καὶ αἱ πρὸς τὸ ὕψος διανοιγόμεναι θυρίδες νὰ ἀφῆνωσιν ἐλευθέραν τὴν διόδον εἰς τοὺς καπνοὺς τῶν ἐν τῷ ναῷ καυομένων θυμιαμάτων, λυχνιῶν καὶ κηρῶν καὶ ἀνανεῖσαι τὸν πυκνούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν ἄερα. Πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προτάσεων τούτων οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες δύο εἶδη ὑποδειγμάτων εἶχον ὑπ' ὄψιν· διὰ μὲν τὸ διάγραμμα τὸ σχῆμα τῶν θεάτρων καὶ ἀμφιθεάτρων· διὰ δὲ τὴν ἐπιστέγασιν ἢ θέλωσιν τὰς θέρμας τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων Νίρανος, Διοκλητιανοῦ, Κωνσταντίνου καὶ ἄλλων, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ μέγα μνημεῖον, τὸ Πάνθειον. Ἀλλ' εἰς μὲν τὴν πρῶτην πρότασιν ἐλάχιστοι πρὸς ἐφαρμογὴν ἐγένοντο μεταβολαί, διότι τὸ κυκλικὸν διάγραμμα ἐξεπλήρου τὸ ζητούμενον· πλὴν πρὸς ἐπιστέγασιν αἱ τε θέρμαι καὶ τὸ Πάνθειον παρεῖχον σπουδαία ἀτοπα· ἦσαν δὲ ταῦτα ἐν μὲν ἐκείναις

ἢ παντελῶς ἑλλειψῆς θυρίδων, ἐν δὲ τούτῳ, ὅτι ὀπῆ τις μόνον κατὰ κέντρον τοῦ θόλου δεκνογμένη ἀδύνατον καθίστα τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἑκτῆς προτάσεως τοῦ προβλήματος· δι' ὃ οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες, πρὶν ἔτι καταγεῖνωσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς κατασκευῆς τῶν πολυσυνθέτων πλινθίων θόλων, ἐν οἷς ἐπὶ τοσοῦτον παντὸς ἄλλου ὑπερέτρησαν, κατέγειναν, ὡς ταπεινῶς ἡμεῖς κρίνομεν, εἰς τὴν κατασκευὴν ζυλίων στείγων, αἵτινες ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν τῶν λιθίων θόλων καὶ ἐν αἷς εὐκόλως ἠδύνατο νὰ διανοίγωσιν ὅσας κἀν ἤθελον θυρίδας χωρὶς νὰ πτοῶνται ἐκ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς δομῆσεως, ἐν αὐτῇ συνήκτο ἐκ πλινθίων, ὡς ἀναμφιβόλως συμβαίνει εἰς τοὺς πρωτοπέριους ἀνακαμβάλλοντας τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργου τινός. Συντελοῦσι δὲ εἰς τὴν κρίσιν ἡμῶν ταύτην καὶ αἱ παρὰ τῶν ἱστορικῶν παραγόμεναι ἡμῶν πληροφορίαι περὶ τῆς καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ πυρός τῶν πλεόντων ναῶν τῆς ἐποχῆς, διότι οὗτοι ἦσαν ἐυδασεῖμι. Ἀλλὰ πρὶν εἰσελθῶμεν εἰς τὸ περὶ θόλων καὶ τροῦλλων καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν κεφάλαιον, ὅπερ κατὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν μέλλομεν διαξαγαγεῖν, ἴδωμεν ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν ἀρχῶν ἰριδομένοι οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐφαρμόσαν τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν διάγραμμα. Ἐνταῦθα ὑπομνήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, ὅτι, καθ' ἡμᾶς, τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τινῶν συγγραφέων τοῦ μεσαιῶνος περὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τεσσάρων γαμμάτων πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ὁ τροῦλλος καὶ ὡς τὸ σχῆμα ἐκλεῖτο γήμματος ὡς παράστασις τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ κεντρικὸς τροῦλλος ὡς παράστασις τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἑταραὶ τοιαῦται ἀλληγορίαι ἢ συμβολικαὶ παραστάσεις, εἰσὶν ἀπλᾶς συμπτώσεις, οὐχὶ δὲ ἀρχικοὶ σκοποὶ, ἐφ' ὧν ἐθεσίσθησαν οἱ ἀρχιτέκτονες πρὸς διάπλασιν τοῦ σχεδίου αὐτῶν· διότι, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν διαφόρων σχεδίων τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ, τὰ γήμματα εἰς αὐτὸ μόνον ἐν τῇ εὐλαθεῖ φαντασίᾳ καὶ τῇ δικαίᾳ θαυμασμῷ, ἐπὶ τῇ εὐπροσέχῃ τοιοῦτων μνημείων, τῶν βυζαντινῶν ἢ ἑτέρων τοῦ μεσαιῶνος συγγραφέων ἀπαντῶσα· κατὰ μίμησιν δὲ ἀνεξετάτως καὶ ἀβασκανίστως καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς τὰς διηγήσεις ταύτας μετέγραψαν.

Μεταξὺ τῶν συγγρόνων ἀρχαιολόγων διάφοροι κατέγειναν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κανόνος, ὅς ἔσχυσεν πρὸς κατασκευὴν τοῦ διαγράμματος τῶν κυκλικῶν. Τούτων διεπρεψάν ἐπὶ ταῖς

θεωρίας αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ μαρμαρίσιος δὲ Προγγί, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Λονδοδικὸς Μάσο· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος εἶλεν ὡς ἀρχὴν θεωρίαν βασιζομένην ἐπὶ ὑποθέσεων ἀνυποστάτων, ὡς αὐτὸς ἐρευνοῦμεν ταύτας ἐν τοῖς νεοῖς τούτοις, ὁ δ' ἕτερος ἠρείσθη ἄβυσσάντως νὰ ἐδράσῃ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν συμβόλων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑνω γλίσχαιεν. Ἐτεροὶ πάλιν συγγραφεῖς περὶ βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς γράψαντες προὐχώρησαν ἐν τῇ ἀναλίξει τοῦ θεματός αὐτῶν, περιλαβόντες τὰς θεωρίας ταύτας ἐν τῷ κειμένῳ τῆς συγγραφῆς αὐτῶν, οἷα αὐτὰς εὗρον καὶ ἀνευ ἰδίου τινός σχολίου. Ὅμως μεταξὺ τῆς πλειάδος τῶν σοφῶν τούτων ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἡ ἐπιστήμη ἐν γένει, ἰδίως δὲ ἡ καλλιτεχνία, ὁρᾷται τὴν διασφύριον πολλῶν σοφιστικῶν σκευῶν τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἀνὴρ οὐ μόνον κάτοχος εὐφυῶτων μαθηματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν γνώσεων ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης καὶ μελετητῆς αὐτόπτης. καθ' ὃ ἀνακαινίσας τὸν ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου τοῦ Σωτήρος ἐγειρόμενον ἐν Ἱερουσαλὴμ τρούλλον, ὁ ἀρχιτέκτων κ. Χρῆστος Μῆς, πρῶτος ἠρέυνῃσι κατ' ἐπιστημονικὴν ἀποφιν τὴν διαγραφὴν τοῦ κενόρου τοῦ διαγράμματος τῆς κυκλικῆς καὶ περιήλθεν εἰς τὰ ἐφεξῆς συμπεράσματα, ἀ ἐκθέτομεν ἐνταῦθα ἐπιστημονικῶς καὶ ἀνευ τῶν συνορομένων αὐτοῖς λογιστικῶν καὶ γεωμετρικῶν ἀποδείξεων.

Ὁ κ. Μῆς περιτήρησεν, ἀφοῦ καὶ χρονογράφους πολλοὺς Λατίνους τε καὶ Ἑλληνας ἀνερέυνῃσεν, ὅτι ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν κυκλικῶν παρὰ βυζαντινοὺς ἴσχυεν ὁ αὐτὸς κανὼν ὁ ἰσχύων καὶ ἐπὶ τοῦ διαγράμματος τῶν ἰθνηκῶν ναῶν, ἰδίως δὲ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπολλωνος. Ὅθεν λαβὼν ὡς βῆσιν τὰ παρ' Ἑλλήνων ἀναφερόμενα περὶ τοῦ λεγομένου ὀρθογώνου, ἔς ἔλατο ἐπὶ τοῦ ἰδίου ναοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ καὶ ἐν ἐδέξασιν ὡς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς γῆς, συμπεραίνει, ὅτι ἡ δόξα αὕτη μετεβίβασθη καὶ τοῖς βυζαντινοῖς, οἵτινες, ὡς πολλοὶ τῶν περιηγητῶν ἀναφέρουσι, ἐρίζον πάντοτε ἐν τοῖς νεοῖς αὐτῶν σημείον τι, ὁ ἀπικεχλὸν κέντρον τῆς γῆς· τοιοῦτον δὲ σημείον ἔλατο ἐν τῇ ναῷ τοῦ παναγίου Ἰάφου, ἐνθα κατὰ τὸ ἔτος 1808 ἐτίθη κωνικός τις. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο, τὸ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν καλούμενον κέντρον τῆς γῆς, ἐκλήθη παρὰ τῶν Σταυροφόρων ὁ διαθήκη (coumpas). Ὅθεν, ἐὰν τὸ κέντρον τοῦτο συνδυασθῇ πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ κυκλικοῦ ναοῦ ἢ τῆς κυκλικῆς, περιεγόμεθα εἰς τὰς ἀκολουθίας

ἐξελγήσεις· ὅτι τὸ διάγραμμα τῆς κυκλικῆς καὶ ἰδίως τὸ τοῦ ναοῦ τοῦ παναγίου Ἰάφου παράγεται ἐκ τῆς διασταυρώσεως δύο ὀρθογωνίων τριγώνων, ὧν αἱ μὲν κορυφαὶ ὀρίζουσι τὸν ἐξωτερικὸν κύκλον τῆς στοᾶς, αἱ δὲ διασταυρώσεις τὸν ἐσωτερικὸν κύκλον τῆς κυκλικῆς. Αἱ αὐτοὶ παρατηρήσεις γενόμεναι ἐπὶ ἑτέρου ἐν Ἱερουσαλὴμ τεμένους ἀπίδειξαν, ὅτι τὸ διάγραμμα αὐτοῦ παράγεται πρῶτον μὲν ἐκ δύο τετραγώνων· ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κύκλῳ τῆς κυκλικῆς, καὶ ὧν αἱ κορυφαὶ κενόμεναι πλευραὶ διὰ τῶν διασταυρώσεων αὐτῶν ὀρίζουσι τὸ κωνικὸν ἐκτάγωνον, εἰς δὲ λήγει ἡ ἐγγυτέρα παράπλευρος στοᾶ· δεῦτερον δὲ, αἱ πλευραὶ τοῦ πρώτου πολυγώνου προεκτεινόμεναι ὀρίζουσι δύο ἑτερα τετραγώνων ἐγγεγραμμένα ἐν περιφερείᾳ· τὸ δ' ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ἐκτάγωνον παράλληλον τῷ πρώτῳ σχηματίζει τὴν δευτέραν παράλληλον στοᾶν. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀναφέρων ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς καὶ ἐν διαφόροις κυκλικαῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἐν σημειώσει ἰδιογράφῳ πρὸς ἀνάμνησιν κατέλιπέ μοι, εὗρον ὁμοίως ἰχύουσας. Ταῦτά δὲ κήρῳ συνήγαγον ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου ἐν τῇ κυκλικῇ Σερβίῳ καὶ Βάκχῳ καὶ ἐν ἑτέροις ὁμοίαις ναοῖς.

Ἰδοὺ λοιπὸν δι' ὅποιων συνθηκῶν οἱ τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος ἀρχιτέκτονες ἐν Ἀνατολῇ περιήλθον εἰς τὴν λύσιν ἡμισφαιρῶν τούτων τῶν προτάσεων τοῦ πολυπλόκου προβλήματος, ὅσαρ προὐκάλειεν ἡ κατασκευὴ ἰδίου τύπου χριστιανικοῦ ναοῦ. Ἐκ τούτων δὲ συνάγομεν, ὅτι πρῶτοι ναοὶ, οἵτινες ἠγέρθησαν μετὰ τὰς βασιλικὰς ἦσαν οἱ κυκλικαί. Τοιαῦτα κτίσματα, ὡς ἐν τοῖς ἑνω εἰρημον, καὶ ἐπὶ τοῦ Μ. ἐν Κωνσταντίνῳ ὑπῆρχον, ὡς τὸ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου ἐγερόθεν ἐν Ρώμῃ βαπτιστήριον τῆς ἁγίας Κωνσταντίας καὶ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις τῆς Ἀντιστοίας, ἀμφότερα ἀπορίμησις ἀρχαιτέρων τυγχάνοντα, οἷον ναῶν, λουτρῶν ἢ ἀγορῶν, ὡς ἡ τοῦ Νοκῆρα καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Σελίου ἔρου ἐν Ρώμῃ. Ὅσαύτως πιστὰ ἀντιγραφὰι αἰθουῶν λουτρῶν, ὡς ἐκ τοῦ διαγράμματος δηλοῦνται, εἰσὶν αἱ ἀπλοὶ κυκλικαί, ὡς ἡ τοῦ ἁγίου Μαρκελίου καὶ ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, κυκλικαὶ ἐγερόθησι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος.

Π. Δ. ΚΟΥΠΠΑΣ

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτηρ. — Δὲν ἀπορῆθῃ ἢ συνέχισμα τοῦ κῆρου τοῦ σπληνός καὶ σπινθιδίως ἀφ' ἡρώτ μεταστάτος μακροτέρου συναδέλφου.

ΠΕΡΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΔΕΞΑΜΕΝΩΝ

Ἐγραψα τὴν μελέτην ταύτην, ἀφοῦ συνέλεξα καὶ διέταξα πολλὰν σοφῶν περιηγητῶν παρατηρήσεις, καὶ εἰς ταύτας προσέθηκα ὅ,τι κατὰ τὴν πολυχρότιον τῆς ἐπιστήμης μου ἀσκησάν ἠδυνήθη νὰ μάθω ἀφ' ἑνὸς μὲν παρὰ τῶν τεχνιτῶν τῶν πρακτικῶς μὲν κατασκευάζοντων δεξάμενας, διὰ παραδόσεως ὅμως ἐγόντων τὴν τῶν βυζαντινῶν μέθοδον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ ἰδίας σπουδῆς ἐπὶ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπιμεληθεὶς συγχρότως νὰ ἐκκαθαρίσω ἐν τῇ διατάξει μου ὅ,τι περιττόν ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι τῶν παρ' ἡμῶν τεχνιτῶν εὗρον, καὶ νὰ περιλάβω ὅ,τι συμφωνοῦν καὶ ἐπιμαρτυροῦμενον ἐν αὐτοῖς τοῖς κτίσμασι εἶδον. Τὸ θέμα τοῦτο δὲν εἶναι μὲν ὅπως ἀγνωστον, ἀλλ' ὡς ἀφορῶν τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην, κατέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ πλεονέκτημα ὑπὸ πολλὰς νὰ παρίσταται φάσεις.

Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῆς δεξάμεναι διαίρουσιν εἰς δύο εἶδη· εἰς δεξάμενας δεχομένης ὕδατα μετοχευόμενα δι' ὕδραγωγῶν καὶ εἰς δεξάμενας δεχομένης ὕδατα βροχῆς.

Ἡ κατασκευὴ ἀμφοτέρων ἢ ἡ αὐτῆ· διέφοροι δὲ ἀλλήλαις, καθότι εἰς μὲν τὰς πρώτας, ἕνεκα τῆς ἐξόχου βαρύτητος τοῦ ἀποθηκωμένου ὕδατος ἐφημερίζοντο οἱ προσήκοντες δι' ἰσχυρῶν θεμελιῶσιν ὄροι, εἰς δὲ τὰς δευτέρας προσεγγίνοντο εὐφρεῖς τινες ἐπινοήσεις πρὸς πρόληψιν τῆς σήψεως τοῦ βροχίτου ὕδατος, τὸ ὅποσον ὄφειλε νὰ μὲνη ἐν αὐταῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ, χάριν συντομίας, ἀπέφυγον νὰ διερεύνησω καὶ εἰδικῶς περιγράφω τὰς γνωστὰς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ἄλλοι χού τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας δεξάμενας, περὶ ὧν πολλοὶ μέχρι τοῦδε μετὰ λεπτομερείας ἐν τοῖς συγγράμμασι αὐτῶν ἀνεφέρον, ὡς καὶ νὰ συντάξω ἱστορικὴν τινα περὶ αὐτῶν ἀφήγησιν, κρῖνας ἀκόσμιον καὶ λυσιτελεῖς νὰ παραθέσω γενικὴν τινα μόνον ἑλέσιν περὶ τῆς μεθόδου, ἢ οἱ βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο πρὸς κατασκευὴν τῶν δεξάμενων αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ὕλων, ὧν ἐποιούετο χρῆσιν

καὶ τῆς προσμενασίας, ἢς ἡ ἐπισταμένη φροντίς παροῖχε τὴν ὑπεροχὴν ἐν γένει εἰς τὰ τῶν βυζαντινῶν κτίσματα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν δεξάμενων παρὰ τὰς βυζαντινοὺς ἔσχε τὴν ἀκόλουθον ἰδιόχουσαν μέθοδον πρὸς τὴν διατάξιν τῶν χρησιμποιουμένων ὕλων καὶ τὴν ἐπιλογήν αὐτῶν, ἢν ἐκτελούμενος ἐνταῦθα ὀφείλω ν' ἀναφέρω ὡσαύτως, ὅτι σὺν πολλοῖς ἄλλοις παρὰ τῶν βυζαντινῶν τεκτονικοῖς διδάγμασι καὶ αὐτῇ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμῃ ἐπὶ δεκτικῆς δια παραδόσεως ἐφαρμόζετο μετ' ἐπιτυχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὡς δὲ μὴ ὄφειλε, παντελῶς ἐγκατελείφη, ἀφ' οὗτο ἡ πρόσκαιρος καὶ ἐλαττωματικὴ χρῆσις τοῦ ἀδείκτου ἰσχυρομένου γαλλικοῦ ἢ ἀγγλικῶ ἀμείνου, τοῦ ἄλλως τε πάντο ἀνεκμύστου εἰς ταῦτα κτίσματα, ὑπερίσχυσε τοῦ στερεοῦ καὶ ἡμεροῦς τῆς βυζαντινῆς τέχνης τρόπου.

Ὅτε λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ κατασκευάσωσι οἱ βυζαντινοὶ δεξάμεναι, τὸ πρῶτον ἀνάμνητον τὴν γῆν μέχρι στερεοῦ ἰδάφους· ὡς τοιοῦτον δ' ἰδάφος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπαντᾷ μόνον τὸ ἀργιλιώδες χῶμα ἢ ὁ θρυμματιστὸς βράχος, ὁ ποινῶς κηρῆς καλούμενος, ὅστις ὅπουθεν δὲν προσβάλλεται ἀπὸ τοῦ φωτός ἀλλὰ κρύπτεται ὑπὸ τὰ θεμέλια τῶν οἰκδομηθῶν ναῶν νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν ἰσχυροτάτων βῆσεων. Μετὰ τὴν ἀνόρυξιν καὶ ἰσοπέδωσιν τοῦ βυθοῦ ἔστρενον ἐπ' αὐτοῦ ἰσοπέδον στρώμα συγκείμενον ἐκ ξηρῶν τιτανούγων κωνῶν ἰθῶν, οἷοι οἱ ἐκ τῶν ὑπαιρείων τῶν κοιλῶν τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου ἀποτιμωμένοι, ἢ ἐκ πορίτου ἰθῶν, ὅστις καὶ προτιμᾶτο διὰ τὰς διαστάσεις καὶ τὴν στερεότητα αὐτοῦ, μέχρι πάχους ἐνὸς βασιλικῶ πῆγους ἢτοι 0,75 τοῦ γαλλικοῦ μέτρον. Τὸ στρώμα τοῦτο ἐπέκειντο διὰ τῆς βαρείας (dampoiselle) μέχρις ἐντελοῦς συμπεκνώσεως, ἢτοι μέχρις οὗτο πληρωθῶσι ἀπαντα τὰ μεταξὺ τῶν ἰθῶν κενὰ πρὸς ἀποσβῆσιν πίσεως ὕφαισης ἐν τῷ στρώματι κατὰ τὴν δι' ὕδατος πλήρωσιν τῆς δεξάμενης. Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἴθῆτον τετραγώνους

δοκούς εκ ξύλου δρυός, ὧν ἐκάστη πλευρὰ εἶχεν ἐπὶ δακτύλων πλάτος, συμμορφούμενοι ἐν τῇ στρώσει τῶν δοκῶν τούτων τῷ τῆς δεξαμενῆς διαγράμματι, τουτέστιν οὐ μόνον κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἑξατοίμων στρωμάτων ταύτας, ἀλλ' ἀκόμη ἀντιστοίχως τῇ διεύθυνσει τῶν διαφόρων ἀφίδων τῶν συνευουσῶν τοὺς στίχους τῶν ὀρθογώνων κόνων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζοντο οἱ γενετήρες τῶν στεγάζοντων ὀδῶν. Τὰ διάκενα τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τοῦ πάχους τῶν στρωνομένων δοκῶν ἐπληροῦντο δι' ἀσβεστοτοίχου ἐκ κωνοῦ πάλιν λίθου, οὗ τινος ἡ ἀμμοκονία συνέμιζτο ἐκ ποταμίας ἀμμῶν καὶ παχείας τεσσάρου. Εἶτα, ἐπὶ τῶν δοκῶν τούτων ἔθετον ἐν ἀποστάσει ἡμίσειας πῆγους ἀπ' ἑλληθίων καὶ καθέτως ἐν εἰδῇ διεσπασμένης ἐτέρας δοκούς συνεχόμενας πρὸς τὰς πρώτας, ὧν τὰ διάκενα ἐπληροῦντο ὡσαύτως δι' ἀσβεστοτοίχου. Κατὰ δὲ τὰ ὅρια τῆς δεξαμενῆς, ἐνθα ἠγείροντο οἱ τῆς περιβολῆς τοίχοι, ἕνεκα τοῦ πλάτους αὐτῶν, ἠπλοῦτα διπλοῦς στίχας δοκῶν, αἰτίας συνιέγοντο πρὸς στερεάν συμράτησιν διὰ τμημάτων ξύλων δρυός.

Ἐπὶ τοιαύτου λοιπὸν τεχνητοῦ μὲν ἀλλὰ στερεωτάτου ἰδέφους ὕφονον τότε καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δεξαμενῆς πηχυσίον τὸ ὕψος τοῦτον συγκείμενον ἐπίσης ἐκ τιτανούχου κωνοῦ λίθου μετ' ἀμμοκονίας συγκολλημένου, ὅν τινα ἐπεκλύπτου ἢ δι' ἀπλῆς ἀμμοκονίας ἢ διὰ μίγματος πλινθοκόνειας, πάχους ἕως τριῶν δακτύλων, ἰσοπεδοῦντες καὶ στίλβοντες τὴν ἐπιφάνειαν μέχρις ἐντελοῦς ἀποφοργίαιος πῆγους ὑγρότητος. Τὸ δὲ τέλειον τῆς τοιαύτης ἐργασίας διεκρίνετο, ὅτε οὐδὲν ἔχον ἰδρωτός ἐξεχύνετο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου· ἐκετυγχάνετο δὲ ἡ τοιαύτη στίλβωσις δι' ἐπαναληπτικῆς προστριβῆς τοῦ κερκωτοῦ παρὰ τῶν ἐργατῶν, οὐχὶ ἀπαλῆ, ἀλλ' ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας κατὰ συνεχίαν ἡμέρας κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀφίνοντο διαλείμματα, ἵνα ἡ ἀμμοκονία ἢ ἡ πλινθόκονος οὐ μόνον ἐκχύσῃσι τὸ ἐν τῷ βῆθει αὐτῶν κρυπτόμενον ὕδωρ, ἀλλὰ φανερωθῶσι καὶ τὰ ἐξ ἀτελοῦς προστριβῆς προσηνόμενα ρήγματα αὐτῶν, ἃ οἱ ἐργάται ἐξήλειπον διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐργασίας. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀμμοκονίας ταύτης ἢ τῆς πλινθοκόνειας ἔγχετο τότε τὸ ἀδιάβροχον μίγμα, ὅπερ συντίθετο ἐξ ἀσβέστου, ἐλαίου φυσικοῦ καὶ βάρβακος· κατασκευάζετο δὲ καὶ ἰσηρμάζετο ὡς ἐξῆς:

Ἐλάμβανον τίτανον παχείαν, ἥτις ἀπο-

σθεννημένη διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιχύσεως, ἦν ἀνίσταθαι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφαρμοζομένη πρὸς σκευασίαν τῆς ἀμμοκονίας, ἀνέβαινε κόνις τὴν δὲ κόνιν ταύτην, ὅπως καταστήσῃσι λεπτοτάτην, διαπύρων διὰ κωνοῦ ἀκολουθῶν δὲ ξέοντες βάρβακος ὕφονον ἀλλεπάλληλα στρώματα τιτανούχους καὶ βάρβακος δύο δακτύλων ἑκάστου τὸ πάχος μέχρις ὕψους ἡμίσειας πῆγους καὶ πηχυαίας ἰσάσεως, ἀφίνοντες ταῦτα ἀθίκα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἵνα καταστῇ στενοτέρα ἢ συνάφεια τῶν δύο ὀδῶν· ὅτε δ' ἠγγίξεν ὁ καιρὸς τῆς χρήσεως, τότε ἡμέρας τινὰς πρότερον ἠνοίγετο ἐν μέσῳ τῆς στοιβάδας ὅπῃ καὶ ἔγχετο ἔλαιον ἐλαίας, ἢ δὲ μάλ' αἰνιόμοιο ἐπιμόνης καὶ ὁμοιομόρφους μέχρις ἐντελοῦς ἀνκμίσσεως πολλὰς κατὰ διαδοχὴν ἡμέρας· διότι κατὰ τὰς πρώτας ζυμώσεις τὸ ἔλαιον ἐξακολουθεῖ ἀναφανιόμενον ἐκαστοτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μίγματος ἕνεκα τῆς στάσεως τῆς ἐργασίας· ἀλλὰ μετ' ἐπίμονον μάλαξιν ἐντελοῦς ἐνοῦται καὶ τὸ μίγμα ὁμογενὲς καθίσταται. Ἡ ποσότης τοῦ ἐλαίου ὤριζετο ἐκ τῆς ἀπορροφητικῆς τῆς ζύμης δυνάμεως. Ἐν τῷ μίγματι ταύτῳ συνμιγνύετο ἰνίσιον καὶ λιθόγυρος ἐπὶ μόνῳ σκοπῷ χρωματισμοῦ. Ὁ κύριος Ἀνδρέου ἐν τῷ περὶ Κωνσταντινουπόλεως ποιήματι αὐτοῦ ἀναφέρει περὶ τοῦ μίγματος τοῦτου ἐν σελίδι 474 ταῦτα: «Πρὸς σκευασίαν αὐτοῦ τίθενται ἑκατὸν ὀκάδες ἀσβέστου εἰς κόνιν, ἀκοσιπέτε ὀκάδες κωνοῦ λιθόχου καὶ εἰκοσι δράχμια βάρβακος ἐξεσμένου. Εἶτα ζυμοῦται ἡ ἀσβεστος διὰ τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν ἐντός ζυλῆτος σκάφης καὶ ἔγχεται βαθμηδὸν ἐπ' αὐτῆς τὸ ἔλαιον καὶ ὁ βάρβακος, μέχρις οὐ τὸ μίγμα ἀποβῆ ὁμοιον τῇ ζύμῃ τοῦ ἄρτου. Τὴν ζύμην ταύτην μερίζοντες εἰς ὄγκους μεγάλων ἄρτων φυλάττουσιν· ὅτε δὲ πρόκειται νὰ τῆς ἐφαρμόσῃσι, διαλύουσι εἰς λιθόχου μέχρις ὅτου μεταβληθῇ εἰς μίγμα, ὅπερ ἰσπαλείφουσι δις καὶ τρίς κατ' ἐπαναλήψιν. Σημειώτεον, ὅτι ὁ Ἀνδρέου ἀναφίρων περὶ τῆς σκευασίας ταύτης ἐξήτασε πιστῶς ὅ,τι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶδεν ἢ οἱ ἐπιστάται τῶν ὕδατων ἰδίδασαν αὐτόν. Ἐπειδὴ δ' αἱ πληροφορίες αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰς μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐργασίας, ἐπόμενον εἶναι ὅτι διαφέρουσι, καθ' ὅσον τὰ μετὰ τὴν πτώσιν ἐργα δὲν ἐξετελοῦντο μετὰ τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ τοῦ αὐτοῦ πλοῦτου ὡς τὰ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τούτου ἕνεκα τὸ μίγμα, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκάλυπτεν ἐπιφάνειαν χυλιχθῶν μέτρων, ἐν

τοῖς ὑστερον χρόνοις περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν προσκόλλησιν κηλίων σωλίνων ἢ τῆν ἐπιχρίσιν ἰδιωτικῶν δεξαμενῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἡ ποσότης καὶ ἡ ποσότης τῶν αναλογίων τῶν διαφόρων ὀδῶν, ἐξ ὧν συντίθεται, ἕνεκα κερδοσκοπίας ἠλλοιώθησαν (1). Ἐνόμισα δὲ καλὸν νὰ παρενέρω τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις ἐνταῦθα, διότι συνέθη πολλὰκις, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ Ἐσπερίῳ κακῆς ἀντιλήψεως ἐπαφελῶν τινων ἐπινοήσεων τῶν τόπων ἡμῶν, αὐταὶ μὲν νὰ ριφθῶσιν εἰς λήθην παρὰ τῶν Εὐρωπαίων, διότι διὰ τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν ἀπίπτουσι τοῦ σκοποῦ, παρ' ἧμεῖς δὲ, οἵτινες συνεπίσταμεν νὰ θαυμαζώμεν μόνον τὰ ἐξ Ἐσπερίας προερχόμενα, νὰ περιφρονήσωμεν ταύτας μαδιῶντες μόνον καὶ ἀμαθεῖς χαρακτηρίζοντες τοὺς καὶ μνηστῆρας ποτὲ περὶ αὐτῶν ποιούμενους.

Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ γίνετο ὡς ἀκολούθως. Ἀπὸ τοῦ μίγματος διὰ τῆς συνεχοῦς μάλαξσεως καθίστατο ὁμογενὲς καὶ μαλακόν, ὡς προέγραφα, πρὶν ἢ μεταχειρισθῆ αὐτὸ ὁ χριστὸς, διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ἔγχαρτε βαθεῖα καὶ προσκαμμένης ἀλλήλαις γραμμῆς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, καθ' ἅπασαν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς δεξαμενῆς, πρὸς τὸν βυθὸν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν πλαγιῶν τοίχων· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπέχρη πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην τοῦ μίγματος στρώσιν, φροντίζον ἐκαστοτε νὰ προστριβῇ τοῦτο δι' ἰσῆς πίεσεως καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Τὴν προστριβὴν ταύτην ἐξετίλει διὰ μὲν τῆς δεξιάς κρατῶν τὴν λαβίδα τοῦ μυστηρίου, διὰ δὲ τῶν τριῶν δακτύλων τῆς ἐτέρας χειρὸς πιζῶν τὴν λαβίδα αὐτοῦ, ἥτις ἦν ἐπιμήκης καὶ στενὴ. Ἐν τῇ πίεσει ταύτῃ ὁ χριστὸς προσέκλινεν ἐπιτηδέως τὸ σῶμα πρὸς τὴν φορὸν τοῦ ἐργαλείου ἐπιταχύνων τὴν προστριβὴν καὶ εἰς μεῖζονα φθάνων ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ χωρὶς διὰ τοῦ βάρους οὗτοῦ νὰ ἰσπαρέσῃ τὴν πίεσιν. Μετὰ τὴν ἐπιχρίσιν φροντὶς τοῦ χριστοῦ ἦν ἡ συγχῆ προστριβή, ἥτις γίνετο ἀπαραλλάκτως

ὡς καὶ διὰ τὴν ἀμμοκονίαν, ἥτοι ἐπὶ πολλὰς κατὰ συνεχίαν ἡμέρας καὶ μέχρις ὅτου πᾶσα ὑγρότης ἐβλεψῆ, μὴ τὴν διαφορὰν μόνου, ὅτι πρὸς περάτωσιν τῆς προστριβῆς μετεχειρίζετο διὰ τὸ μίγμα τοῦτο τὴν ἑλαφρότερην (pierre ponce). Διὰ τοῦ τοιαύτου λίθου καταρθεύετο ἡ τελεία στίλβωσις καὶ τὸ ἔργον ἐπερατοῦτο.

Ἡ κατασκευὴ τῶν τοίχων τῶν περιοριζόντων τὰς δεξαμενὰς γίνετο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ὡς ἐξῆς· ἡ μὲν πρόσοψις κατασκευάζετο κατὰ τὸ λεγόμενον ἐμπλεκτὸν ἰσοδομον σχῆμα, ἥτοι δι' ὀριζοντίων καὶ ἰσοῦσῶν ἐκ λίθων ἑξαιρωμένων ζωνῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἰς ὠριζόμενα ὕψη παρεμβάλλοντο ζῶναι ἐκ κηλίων· τὸ δὲ σῶμα τοῦ τοίχου, τὸ ἐνδότερον τῆς τοιαύτης προσόψεως, ἐπληροῦτο δι' ὄγκων δῶν λίθων, καλῶς συμπεπλεγμένων καὶ ἐμβαθλημένων εἰς ἀθρονον ἀμμοκονίας στρώμα, οὗ ἡ κόκκωσις καὶ ἑρμῆσις καθίστατο τοὺς τοίχους τοῦτους ἀδιάσπαστους.

Οἱ στεγάζοντες τὰς δεξαμενὰς ὀδοὶ ἦσαν ἐν γένει σφαιρικοί· εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τοιαύτων ὀδῶν παρατηρεῖται, ὅτι, ἐναντίον τοῦ παρ' ἡμῶν ὀριζομένου οὐστήματος, καθ' ὃ αἱ μὲν σφαῖραι τῶν πλίνθων τίθενται εἰς ὀριζοντίους κύκλους, αἱ δ' ἐπιφάνειαι αὐτῶν κατὰ τμήματα ἀνεστραμμένα πρὸς κάθետον ἀξονα κῶνου, οἱ βυζαντινοί, ἀντὶ νὰ συνδιευθύνωσι πρὸς τὸ κέντρον τὰς τομικωνικὰς ἐπιφανείας τῶν σφαιρῶν, ἐξεσθῆνον μάλιστα τὴν κλίσιν τῶν γενετηρῶν καὶ τοιοῦτω τρόπῳ ἠύξανον τὴν συμράτησιν.

Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἐργασίας ὁ πλινθοδομος πρὸς τὰ ὑψώματα ἐνόησε, ἐνθα ἡ ἐσοψὶς προσομοιοῦται ὀριζοντίῳ ἐπιπέδῳ, παρεξέρχεται τοῦ ὀρίου καὶ ἀντικαθίσταται τὴν κυκλικὴν καμπύλην διὰ τεθλασμένης γραμμῆς. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὀρίου μὴ ἀντὶ μεγάλων πλίνθων, ἔθετον πλινθίδια εἰς τὴν οἰκοδομήσιν τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους πρὸς ἀποφυγὴν ὀλισθήσεως.

Ἡ παρεκτροπὴ αὕτη ἀπαντᾷ εἰς δύο ἐν Κωνσταντινουπόλει δεξαμενὰς, ὧν ἡ μὲν κείται παρὰ τῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντινοῦ, ἡ δ' ἑτέρα παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἰπποδρόμου.

Περὶ ἀστέγων δεξαμενῶν.

Ἡ κατασκευὴ τῶν δεξαμενῶν τούτων γίνετο καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἐπιχρισμένων, διέφερε δὲ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος ὡς καὶ τὸν

(1) Τὸ ἐν σελ. 419 ἀναφερόμενον ἀνέκδοτον τοῦ Αἰν-δρῶσσυ μαρτυρεῖ τὸ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Τῷ θεηγῆθαι ὁ κ. Ruffin, γάλλος ἱστοριογράφος διαμείβει ἐν τῷ Ἐσταυρωθῆ, ὅτι ἐρωτήσας τὸν ἐργατικόν (κάλκων) τὸν ἐπισκοποῦντα τὴν ἐκλήνην τοῦ δικαίου κα-τακλίου, διατί, ἐφ' ἑσῶι λίθοι κείνται αὐτέθι, ἀν κνε-σκαδαζοι αὐτὴν λιθίνη, ελαθεν ἀπάντησαν τὸν συνήθη ἐν Ἄνατολῇ συλλογισμὸν· «Ἐὰν ἡ οἰκοδομὴ γένη καλὴ καὶ σπέρῃ, δὲν δὲ προσελθῶμεν καὶ πάλιν.»

(Παράφρασμα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

σκοπόν· διότι τούτων μὲν ἡ ἔκτασις κατέβη ἐπιφάνειαν πολλῶν μείζονα, σκοπὸς δὲ ἦν ἡ ἐν αὐταῖς κατακάθισις τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐν τῶν τόπων, ἀφ' ὧν ἐφθάνεν, οὐ μόνον περιείχεν ἀλλὰ καὶ συμπιέσκει κατὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ ποικίλας οὐσίας, αἱ ὁποῖαι, πρὶν μεταχειθεῖν τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς θολωταῖς δεξαμεναῖς, ἀφ' ὧν διενέμετο, κατεκάθηντο εἰς τὰς ἀετίγους. Διὰ τοῦτο καὶ αὐταὶ κείνται πάντοτε ὑψηλότερον τῶν θολωτῶν. Ἀναμφίβολον δ' ἐστίν, ὅτι αὐταὶ ἐκαθαρζέοντο ἀπὸ κειροῦ εἰς καιρὸν ἐκ τῆς σώρευμένης ἰλύος· ἀλλ' ὡς φαίνεται, μετὰ τὴν ἔλωσιν, ἢ ἡ ἀποθήκευσις τῶν ὑδάτων δὲν ἐκρίνετο πλέον τέσον ἀνεγκλίαι, ἢ ἀμεμικτωτά καταλάβει τοὺς φροντίζοντας καὶ πολλὰ τῶν θολωτῶν δεξαμενῶν παρεμειλήθησαν, τετραβήσκει τῆς τέως αὐτῶν χρήσεως, ἅπασαι δ' αἱ ἀετίγες ἐγκατελείφθησαν, χρησιμεύουσαι σήμερον, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ βυθῷ αὐτῶν ἰλύος, πρὸς φυτεῖαν λαχάνων δι' ἃ καὶ Τσουκοῦρ-βαστάγια (λακκάδες κήποι) ἐκλήθησαν.

Περὶ Ἰεωτικῶν δεξαμενῶν.

Ἐπειδὴ αἱ πρὸς ὕδρευσιν τῆς πόλεως μεγάλαι τοῦ κράτους δεξαμεναί, ὧν τὴν ἔσοχον ἐργασίαν καὶ τὸ μέγεθος τοσοῦτον θαυμάζομεν σήμερον, δὲν ἐπήρουν εἰς ἐκπλήρωσιν ἐντελῆ τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων, οὗτοι ἐκτιμῶντες τὰς ἐκ τῆς ἀφθονοῦς χρήσεως τοῦ ὕδατος ὑφελείας, κατέβαλλον πᾶσαν φροντίδα, ἵνα μὴ μάτην τοῦτο ἀπόλληται, καὶ κατέγειναν ἐπίσης εἰς ἀναζήτησιν μέσων πρὸς ἀποταμίωσιν τοῦ ὕδατος τῶν βροχῶν. Διὸ ἐν ἐκείτῃ ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, ἐν ἐκείτῳ ναφ, μουρῷ, λουτρῷ καὶ ἑτέρῳ δημοσίῳ κεντρῷ κατασκευάζοντο καὶ μικραὶ δεξαμεναί, αἵτινες δὲν διέφερον τῆς κατασκευῆς τῶν ἑτέρων εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις. Αἱ δεξαμεναὶ αὐταὶ ὡς ἐπὶ πλείστον ἐκτίζοντο ὑπόγειοι, ἵσως δι' οἰκονομίαν τέπου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιφανῆ, ὡς παρατηρεῖται ἐν τῷ ναφ τοῦ Σωτήρος τῆς Χώρας ἢ ἐν τοῖς ἱεραῖοις τοῦ οἴκου Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου ἢ ἐπισθεν κρητῶν τινῶν βυζαντινῶν, ὧν ἡ χρῆσις διετηρήθη μέχρι σήμερον. Ἐν ταῖς δεξαμεναῖς ταύταις, ἰσχυρὰ ἀπεθακείτο βρόχινον ὕδωρ, οὐ ἢ πολυχρόνιος ἐν αὐταῖς διαμονὴ προεκάλει σήψιν, οἱ βυζαντινοὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἄριπτον συνήθως πρὸς μίαν τῶν θαλάσσιων πλευρῶν φρέαρ, μέχρις οὐ ἐφθάνον εἰς στρώμα ὕδατος· αἱ δὲ διὰ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου διασταλάξαι τοῦ φρεατινοῦ ὕδατος

ἀπεκάλουν τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ βροχίνου· ἐστὶ δ' ὅτε ἀντι φρεατινοῦ ματιχμίζοντο καὶ ἕτερα ὑπόγεια ὕδατα, ἅτινα τυχόν διήρχοντο παρὰ τὸ ἕδαφος, ἐφ' οὗ φερομένου τὴν δεξαμενὴν, καὶ ἅτινα διὰ τὰς ἀλατούχους αὐτῶν οὐσίας δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιοῦσιν διὰ πόσιν. Ἐν περιπτώσει καὶ ἢ ἐν τῷ τοιοῦτον μέσον ἀπέλειπε, ἀνεμύνησον ἐν ταῖς δεξαμεναῖς ταύταις τὸ βροχίνον ὕδωρ μετὰ τοῦ ἐκ τῶν μεγάλων δεξαμενῶν προερχομένου, ὅπερ οἱ τότε ἰδιοκτῆται, ὡς καὶ σήμερον ἐτι, ἠγόραζον κυρούντες τὴν ἀγορὰν δι' ἐπιστήμου ἐγγράφου ἰδιοκτησίας, ἐν ᾧ ἀναφέρετο τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἰδικαιοῦτο νὰ λαμβάνη ὁ ἀγοράσας.

Περὶ τῶν χρησιμευουσῶν ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν δεξαμενῶν ὕλων.

Αἱ πρὸς κατασκευὴν τῶν δεξαμενῶν χρησιμεύουσαι ὕλαι ἦσαν οἱ λίθοι, αἱ πλίνθοι, ἡ τίτανος, ἡ ἄμμος, ἡ κεραμοκόκος, τὰ μαρμαρα, οἱ γρανίται, ἡ ὄρυς ἢ ἡ καστανία, τὸ ἔλαιον, ὁ βάμβαξ καὶ τὸ λίνον.

Τὰ χρησιμεύοντα εἶδη τῶν λίθων πρὸς θεμελίωσιν τοῦ ἰδάφους καὶ ἀνίερισιν τῶν τοίχων τοῦ περιβάλλου ἦσαν ἢ οἱ κυανοὶ τιτανόχοι ἢ οἱ πῶριται τιτανόχοι, ἀμφότεροι ἀποσπῶμενοι ἐκ τῶν λατομείων τοῦ Βυζαντίου τῶν κειμένων παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἐυξείνου καὶ Βασπύρου ἢ ἐν ταῖς περικλειούσαις τὸ βέθος τοῦ Κιρατίου κόλπου κοιλίαις ἢ ταῖς πρὸ τοῦ Ἐπταπυργίου ἐκταίνομασις. Μάρμαρα ἐν ταῖς δεξαμεναῖς μετεχειρίζοντο μόνον διὰ κίονας ἢ διὰ στρώσεις, ταῦτα δὲ μετίφερον κυρίως ἐκ Προικονήσου, κολλάκις ὅμως διέθετον ἐτοιμοὺς κίονας, οὓς ἀπέσπων ἐξ ἡραιπυμίνων αἰσδομῶν ἀδιαφοροῦντες τῷ ποικιλομόρφῳ αὐτῶν καὶ ταύτους ἠνώρθουν ὡς βάσεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης τῶν θολωτῶν δεξαμενῶν. Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι αἱ δεξαμεναί, ἐν αἰς τοιαύτη ποικιλία ἀπαντᾷ, εἰσὶν ἔργα τῶν μεταγενεστέρων τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων, διότι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κωνσταντινοῦ καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἕνεκα τῶν ἰσχυρῶν μίσων, ἃ διέθετον, καὶ ὕλη ἀφθονοῦς ὑπῆρχε καὶ οὐδεμία προσεγγίετο ἀνάγκη, ἵνα, διὰ δεξαμενάς, ὧν τὸ ἔνδον ἦν ἀφανές, ἀνεγείρωσι πολυτελεῖς κίονας, ὧν ἡ χρῆσις οὐ μόνον ὑπὸ τῆς τέχνης καταδικάζεται, ὡς ὑποκειμένων τῶν κοσμημάτων αὐτῶν εἰς τὴν

ἐκ τοῦ ὕδατος φθοράν, ἦτοι εἰς τὴν προστεθῆν καὶ εἰς τὴν ὑγρασίαν, ἀλλ' ἠδύνατο πρὸς τούτους νὰ χρησιμοποιοῦσιν ἄλλαχού εἰς ἐπιφανέστερα μνημεῖα, ἐφ' ὧν ἀπ' ἐναντίας ἐπικρατεῖ, ὡς βλέπομεν, καὶ διάφορος βυθός καὶ ἀπλουτέρα ἐπικόσμησις. Δι' ὁμοίας αἰτίας δὲν εἶναι καταδικάζομεν καὶ οἱ μεταγενεστοί, ἐὰν ἐχρησιμοποίησαν δι' οἰκονομίαν τοὺς τῆθα κἀκείσε ἐν τοῖς ἱεραῖοις τῶν ἀρχαίων μνημείων κειμένους κίονας καὶ ἠνώρθωσαν τούτους πρὸς ὑποστήριξιν τῶν στοῦν τῶν δεξαμενῶν. διότι ἐν τοῖς ὑπογείοις τούτοις τόποις οὐδέποτε ἠλπιζον, ὅτι μετὰ αἰῶνας, ἕνεκα τῆς ἀγρησιῶς αὐτῶν, ἐμελλε νὰ διασῶσθαι ὁ τοῦ περιγητοῦ ἐπικριτικῆς ὀφθαλμοῦ, ὅπως ἐπικρίνη ὅ,τι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἂν ἐτύγχανεν ἐπιστήμων, ἠδύνατο εἰς ὁμοίας περιπτώσεις νὰ πράξη.

Αἱ πλίνθοι, ἃς οἱ βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο διὰ τὰς δεξαμενάς αὐτῶν, εἰσὶν διάφοροι κατὰ τὸ μέγεθος, πλὴν ἅπασαι ἰσόπλευροι καὶ τετράγωνοι. Αἱ πλευραὶ αὐτῶν διαφέρουσι κατὰ τὸ μέγεθος ἀπὸ 0.27 μέχρι 37 ἑκατοστῶν καὶ πλέον ἰνίονα. Ἡ ζώνη αὐτῶν εἰσὶν ὁμογενῆς, λεπτή, συμπαγῆ καὶ ἄνευ κορυμμάτων. Τὸ χροῖμα ἐρυθρὸν καὶ σπινθηρίζον ἐνίοτε δὲ διὰ τὴν πολλὴν καύσιν ἰώδες. Τὸ βέθος αὐτῶν ἐξαιρετικόν· ὡς δὲ φαίνεται, περιέχουσι μεγάλην ποσότητα ὀξείδιου σιδήρου, ὅπερ ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ἀργίλῳ ὑπῆρχεν, ἢ προσετίθητο ἐν τῇ ζυμῶσι τῆς ἰλύος τῶν πλίνθων. Ἐπὶ πλέον εἰσὶν λίαν σκληροαί, ἢ δὲ διάρρηξις αὐτῶν εὐλόγητος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας φέρουσι ἀβλακας κατὰ τὴν φθορὰν τῶν πλευρῶν αὐτῶν ὡς καὶ διαγωνίως κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Χ, τοῦτο δὲ πρὸς ἀνεξεστέρων συγκόλλησιν μετὰ τοῦ κεραμοῦ ἢ τῆς ἀμμοκόκος. Πολλὰκις ὑπάρχουσι ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαί, μονογράμματα, συμβολικὰ σημεῖα καὶ ἱεραὶ ῥήσεις· ἄλλοτε δὲ, ὡς τινες γνωματεύουσι, χρονολογίας ἰνδικτιῶνος. Τὸ περὶ πλίνθων θέμα δεόμενον εὐρυτέρας καὶ εἰδικῆς μελέτης ἀναβάλλω εἰς ἕτεραν ἐνακίριαν, ὅπως ἐκτενέστερον πραγματευθῶ.

Ἐν τῇ ἐγέρσει τῶν τοίχων οἱ βυζαντινοὶ ὅτε μὲν μετεχειρίζοντο τὴν ἀμμοκόκον, ἢν περιεσκεύαζον ὡς καὶ ἡμεῖς σήμερον, ὅτι δὲ τὸ κεραμοτὸν ἢ τὴν πλινθόκον.

Τὸ κεραμοτὸν συνετίθητο ἐκ παλαιῶν κερράμων, ἀρμολίας κεκαυμένων, συντριβομένων εἰς μέγεθος χονδρῆς ἄμμου (gravier), ἐξ ἀμμου κοκκωτῆς, ἐξ ἀσβέστου καὶ ἐκ λίνου ἢ

τριχός. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐπὶ ὁμοιοῦ καὶ πεπεσμένου χωματινοῦ ἰδάφους ἐκαμνον ἀλλεπαλλήλους στοιβάδας ὡς ἐξῆς· τὴν μὲν πρώτην στοιβάδα διὰ χονδρῆς ἄμμου, τὴν δευτέραν διὰ κεραμοκόκων, τὴν τρίτην διὰ τιτάνου ἐσβεσμένου διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀποσταλάξεως, καὶ τὴν τελευταίαν διὰ τριχός βραχείας ἀπὸ βοοδερμάτων ἐξαγομένης ἢ λίνου.

Αἱ ἀναλογίαι τῆς συνθέσεως ἦσαν αἱ ἐξῆς:

Ἄμμος χονδρὰ	19
Κεραμοκόκος	38
Ἀσβέστος	38
Τριχὴ ἢ λίνον	5

100

Αἱ στοιβάδες αὐταὶ πρὸ τῆς γρήσεως ἀνεμαλάσσοντο συνεχῶς καὶ κατὰ διαλείμματα ἡμερῶν μετὰ τῶν διαφόρων μαλάξεων, ἵνα τὸ μίγμα καταστῇ ὁμογενέστερον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μίγμα ἀφίμινον οὕτως ἐξηραίνεται, πρὸς γίαν ἀναμάλαξιν αὐτοῦ προσέθετον ὕδωρ. Ἄνα πᾶσαν ἀναμάλαξιν ἐφροντίζον ὅπως σχηματίσασιν καὶ νέας στοιβάδας, αὐτῶ δὲ ἰσορροῦντα ποσότητα ἰκανὴ ὅπως ἐπαρκῆς πρὸς τὴν ἄριπτον οἰκοδομήν. Ἡ ὀριξ ἢ τὸ λίνον, ὃ μετεχειρίζοντο, σκοπὸν εἶχε τὸ συμπυκνῆσαι τὸ μίγματος. Αἱ ὑδραυλικαὶ ιδιότητες τοῦ μίγματος τούτου εἰσὶν ἐκ πείρας γνωσταὶ παρ' ἡμῖν. Καίτοι δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τὴν ἔλωσιν χρόνους καὶ ἰδίως ἐν τοῖς τοῦ περιβόλου αἰῶνος δὲν ἐγίνετο μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, ἐν τούτοις ὁμολογητέον, ὅτι καὶ πάλιν ἐξαιρετικαὶ ἐν αὐτῷ ιδιότητες ἀνακαλύπτονται. Τὴν σήμερον, ἕνεκα τῆς παντελοῦς καταπτώσεως τῆς τέχνης καὶ τῆς περιφρονησιῶς, ἣτις ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν ἀδιακρίτως διὰ πᾶσαν ἀρχαίαν παράδοσιν, τὸ ἐν χρῆσει ὑπὸ τὸ ὄνομα κορασίαν γνωστὸν κεραμοτὸν εἰσὶν ἀνέλιον παντὸς λόγου· διότι ἐν τῇ συνθέσει αὐτοῦ οὐδεμία λαμβάνεται πρόνοια οὔτε πρὸς ἐκλογὴν τῆς ὕλης, οὔτε πρὸς καταργασίαν αὐτοῦ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ξύλων ἐν τῇ θεμελίωσιν τῶν δεξαμενῶν καὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, καλὸν νομίζω ν' ἀνεφέρω τιτὰ ἐξ ὧν ὁ δίκασμος καὶ σφόδρος ἀρχιτέκτων *Violet le Duc* ἐν τῷ περιωνύμῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ μεσαιωνικῆς δομικῆς ἀναφέρει. αἱ ὀρυμουργοὶ τοῦ μεσαιῶνος ἀπέφευγον, ὡς φαίνεται, τὴν χρῆσιν ὀγκωδῶν ξύλων καὶ κατὰ συνέπειαν παλαιῶν κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἂν ἐπιπροέκειτο περὶ ξυλοουργημάτων μεγάλων δια-

στάσεων· ὅτι ἔχον ἀνάγκην ἀγκώδους ζύλου, ὡς τὸ πρὸς κατασκευὴν γνώμονος λόγυγης (rouleau de Péche), κωδωνοστασίου ἢ ἑτέρου κτίσματος, τότε συνήθουν τίσσασθαι ἀγκώδους, ἀπαλλασσόμενοι διὰ τοῦ τρέπου τούτου συνάρμα καὶ τῶν εἰς τὰς μεγάλας δοκοὺς συμβαίνουσῶν βικνώσεων (taisons). Ἰδοὺ δὲ ἡ μέθοδος αὐτῶν τῆς ὑλοτομίας ἐπὶ σπουδαίων ἐν ξυλείαις ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐξέλεγον ἐν τῷ ὄρει τὸ ἀρμοδίον δένδρον, γυμνῶντες τὸν κορμὸν τοῦ φλοιοῦ πρὸ τῆς ἐκκοπῆς· τετραγωνίζοντες τὸ ἐκκοπὴν διεφιλιπτερον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπὸ στήγην ἐκτεθειμένην εἰς βέθμα ἀέρος· ἡ ἐκκοπὴ ἐγγίνετο κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ εἰς ὠριμάνην τοῦ χρόνου σελήτην· τούτο δέ, εἴτε ἀληθὲς εἴτε ψευδὴς πρόληψις ἦν, χρησιμεύει εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι μετ' ἐπιστάσεως προσελθόντες εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας ἐτοιμασίας. Μετὰ τὴν τελείαν αὐτῶν ἀποξηράνουν ἐν τῷ βέθματι τοῦ ἀέρος ἢ μετὰ τὴν ἐμβαθὴν τὴν διαλύουσαν καὶ ἀποβάλλουσαν τὸν χυμὸν αὐτῶν, παρεδίδοντο εἰς τὸν ξυλοουργόν».

Περὶ τῶν διαφόρων ἐπιχειρημάτων καὶ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνεφίρματι ἐν τοῖς προηγουμένοις· ἐνταῦθα προστιθέμεθα μόνον, ὅτι κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν πᾶσαι αἱ τῶν δεξαμενῶν γωνίαι ἰσοχηματίζοντο κυκλοειδῆς, τὸ δὲ ἔδαφος ἐπικλινῆς μέχρι τινὸς λεκάνης, ἐν ἣ συνεισφύρουσθε μετὰ τὴν ἐπιτέλῃ ἀνέλπειν τοῦ ὕδατος πᾶσαι αἱ εἶναι ὕλαι. Τὸ κυκλοειδῆς τῆς γωνίας καὶ τὸ ἐπικλινῆς τοῦ ἔδαφους εἰσὶν ἀσφαλῆ σημεῖα διακρίσεως δεξαμενῆς κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἢ ἐπίσκεψιν ἐρείπιου.

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτ.—Καίτοι ὁ μακαρίτης Κούππας ἐν ἀρχῇ λέγει, ὅτι δὲν θέλει περιγράψει τὰς σωζομένας κινστέρνας, οὐχ ἦντον ἀριθμοὶ αὐτὰς ἐνταῦθα, ἐπόμενος τῇ περιγραφῇ τοῦ Andreassky (Constantinople et le Bosphore, p. 442—458)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Σκαρλάτος ἐν τῇ αὐτῇ Κωνσταντινουπόλει ἡ ἔδωκεν ἤδη περιγραφὴν αὐτῶν καὶ μάλιστα πληρύτεραν, διὰ τοῦτο ἀναγράφονται ὡς ὅσα πρωτότυπά εἰσι.

Κινστέρνα τοῦ Φελοξένου (Μπίμπιρ-ἡρέκ). Ὁ Κούππας θεωρεῖ αὐτὴν κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἀναγνωστικὴ Ἰσπανίας (ἢ Ἰψηλῆς) Κωνσταντίνου Νικατῆς τὰ μονογράμματα ἐκείνα, τὰ ὁποῖα αἱ κ. Curtis καὶ Ἀριστάρχης λέγουσιν

ὄντα τὰ τοῦ Κωνσταντίνου (Ἀρχαιολ. παρὰρτ. τοῦ 15' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, σελ. 9)· ἀντιγράφει δὲ ὡς αὐτόπτης αὐτὰ τε καὶ τὸ ἀνεστραμμένον, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Λοβαλ δημοσιουθέν (Εἰκοσιπενταετηρίς τοῦ Συλλ. σελ. 620), ἀποδίδων τούτο εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν στρατιωτῶν τῶν λεγεῶνων (Ἀρχ. Παρὰρτ. τοῦ 10' τόμ. σ. 39), προστιθεὶς καὶ ταῦτα: «Ἐκεῖνο δ' ὅπερ πολλοὶ ἔμφανει, ὅτι εἰς τὸν μέγαν Κωνσταντίνον ἀνήκει τῆς δεξαμενῆς ταύτης ἡ κτίσις, ἐστὶ τὸ ἐπί.τινων στηλῶν κεχαραγμένον σημεῖον τοῦ σταυροῦ, κατὰ τοῦτον τὸν τύπον

ὅμοιον τῷ εἰκονιζομένῳ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἐφ' ὧν παρίσταται στρατιωτικὴ ἢ νίκη κρατοῦσα τὸ λάβαρον· ἐπίσης δὲ ἐμβλημα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐστὶ καὶ ἡ σφαῖρα, ἐφ' ἣς ὁ σταυρὸς στηρίζεται».

Κινστέρνα Κασοῦ κασσῶ. Αὕτη, λέγει, ὡς πρὸς τὴν διάταξιν ἦν ὁμοία τῇ τοῦ Φιλοξένου, μικροτέρων ὅμως διαστάσεων κατὰ πολὺ· ἀνεκαλύφθη πρὸ δωδεκαετίας (1878) καὶ κατέσκηψεν ὀλοτελῶς· ἐκίετο ἐν τῷ πρὸς τὴν κατωφύριαν τοῦ Κασοῦ κασσῶ ὀθωμανικῷ νεκροταφείῳ.

Κινστέρνα Νουρ-ε-Ἰσμανιέ.

Ἐξώθεν τοῦ προαυλίου τοῦ ἑξαμίου Νουρ-Ἰσμανιέ εὐρήται ὑπόγειος θολωτὴ δεξαμενὴ ἔχουσα δύο διαδρόμους παραλλήλους ἀγχομένους ἐν τῷ μέσῳ διὰ σειρᾶς κίωνων. Τὴν εἰσοδὸν τοῦ δευτέρου διαδρόμου, δεικνυομένην διὰ γραμμωτῆς σειρᾶς, κατέχουσιν ἐρείκια· ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῆς φαίνεται, εἶχε τὰς αὐτὰς τῷ πρώτῳ διαδρόμῳ διαστάσεις. Τὸ μήκος τούτου, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ πάχους τῶν παράπλευρων τοίχων, ὅπερ ἐστὶν ἐνὸς καὶ ἡμίσειας μέτρον δι' ἑκάστον, εἶναι τριάκοντά μίτρα καὶ 5 ἑκατοστά, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πάχους ὡσαύτως τῶν τοίχων, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτό, εἶναι ἴσον 14 μέτροις καὶ 60 ἑκατοστοῖς. Οἱ κίονες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν με-

σαίαν σειρὰν εἰσὶν ἐκ λίθου σκληροῦ λιευοῦ πωρίτου· ὁ κορμὸς αὐτῶν ἔχει μῆκος 2 μέτρων καὶ ἡμίσιος· ἡ δὲ διάμετρος 60 ἑκατοστῶν· τὰ κιονόκρανα αὐτῶν ἔχοντα ὕψος μὲν 40 ἑκατοστῶν, πλάτος δὲ πρὸς μὲν τὴν βᾶσιν 60 ἑκατοστῶν, πρὸς δὲ τὸ ὕψος ἐνὸς μέτρον, εἰσὶν ὅπαντα βυζαντινοῦ βυθμοῦ ὡς ἐν τῷ σχήματι δεικνύονται.

Ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου τοῦ πρώτου κίονος ἔματι ἐπὶ τῆς ἐσοδῶν ὑπάρχει τὸ μονόγραμμα ΕΥ καὶ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ αὐτοῦ κίονος ἐγγεγραμμένος σταυρὸς , ἐν δὲ τῇ τετάρτῳ κίονι κατὰ τῆς αὐτῆς θέσεως τὸ ὁρώμενον ἐν τῷ σχήματι μονόγραμμα μετὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Ἐν τῇ δεξαμενῇ κατέρχονται διὰ κλίμακος εὐρισκομένης διεξίθην τῆς βορείας αὐτῆς πλευρᾶς. Πρὸς τὸ βάθος τῆς δεξαμενῆς ὑπάρχουσιν ἑπτὰ διοχευόμενοι τὸ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ ὕδραγωγοί, ὧν ἡ διάμετρος ἐστὶ 15 ἑκατοστῶν· ἀπέναντι τῆς τοῦ ὕδραγωγοῦ θέσεως πρὸς τὸ ὑψηλότερον τοῦ τοίχου ὑπάρχει θυρὶς θολωτὴ ἐνὸς μέτρον πλάτους καὶ ἐνὸς καὶ ἡμίσιος ὕψους· ὡς φαίνεται, διὰ τῆς θυρίδος ταύ-

της συνείχετο ὁ μέγας ὕδραγωγὸς ὁ προμηθεύων τὸ ὕδωρ εἰς τὴν δεξαμενὴν, οὗτινος τὰ ἔγνη ἐξηλείφθησαν πλέον. Τὰ κατὰ μῆκος διάστουλα ἔχουσι μῆκος 3 μέτρων καὶ 35 ἑκατοστῶν, ἀπέχουσι δ' οἱ κίονες τῶν τοίχων κατὰ ἡ ἐκατέρωθεν μέτρα. Οἱ τοῖχοι ὅπαντες εἰσὶν ἐκτισμένοι διὰ κλίνθων, ὧν αἱ διαστάσεις εἰσὶ κατὰ πλάτος μὲν καὶ μῆκος 40 ἑκατοστῶν, κατὰ πάχος δὲ ἡ καὶ ἡμίσιος ἑκατοστῶν, ἧτοι εἰσὶ μείζονες κατὰ τινα ἑκατοστὰ τῶν συνήθως ὅπαντῶντων. Μὴ ἐφοδιασμένος δὲ ἐργαλείου, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσω τινα, ὅπως παρατηρήσω ἂν φέρωσι μονογράμματα. Οἱ θόλοι τῆς δεξαμενῆς ταύτης στηρίζονται ἐπὶ ἀψίδων μετὰ προεξέχοντων πρὸς τὰς συμπόσεις αὐτῶν σφαιρικῶν κοίλων τριγώνων, εἰσὶ σφαιρικοὶ ἐκτισμένοι κατὰ τὸ σύστημα τῶν πρώτων αἰώνων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπ' αὐτῶν καθορᾶνται ἑπτὰ ἀνακνευστήρια, ἃ διατελοῦσι τανῶν τετειχισμένα. Ἡ γενικὴ ἐπιφάνεια τῆς δεξαμενῆς ταύτης, ἧτοι τοῦ νῦν προσιτοῦ μέρους, ἐστὶ 378 μέτρων καὶ 62 ἑκατοστῶν, τὸ δὲ κενὸν ἐμβαδόν, ἀνεῖ τῶν τοιχωμάτων, ἴσον μὲν 271 μέτρα καὶ 63 ἑκατοστά, ὅπερ δίδει χωρητικότητα ὕδατος 1483 κυβικῶν μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημασίαν τῶν μονογραμμάτων, ταῦτα ἀναμφιβόλως δηλοῦσι τὸ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, τὸ δὲ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοξίας· ὡςτι ἡ κτίσις τῆς δεξαμενῆς ταύτης ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Ἡ γνώσις τῆς χρονολογίας ταύτης τοῦ μνημείου ἐστὶ πολυτιμώτατη, διότι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς βᾶσις, δι' ἣς παραλληλίζοντες τὴν δομικὴν ἑτέρων μνημείων ἀγνώστου ἑταχῆς θὰ δυναθῶμεν εὐκόλως νὰ ὀρίσωμεν αὐτὴν.

Π. Α. ΚΟΥΠΠΑΣ ἀρχιτέκτων.

ΟΙ ΑΒΑΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Εξαιρετικῶς ἐνίστα ἀναμνησκόμεθα τοῦ χαριστάτου ἐκείνου παραμυθίου τῆς Χαλιμας, καθ' ὃ ἡγεμῶν τις μεγάλθυμος ἀγαπῶν νὰ περιέρχεται μετρηφισμένος τὴν λαοῦ πρῶτευουσαν προσεκλήθη ἰσπερὶν τινὰ ὑπὸ νεανίου εἰς ἰστίαν. Τὸ δειπνὸν ἦτο λετὸν μὲν ἀλλὰ φαιδρόν, ὃ δὲ ἡγεμῶν θαυμάσας τὸ πρῶτότυπον τῶν εὐφυλογιῶν τοῦ ἰστιάσαντος πρωτευουσιώτερον ἠθέλησεν νὰ καταστήσῃ τὴν ἐκδρομὴν αὐτοῦ ταύτην. Συγχεράσας τῷ ποτῆν κραιωτικῶν φάρμακον καὶ ἀποκομίσας τὸν νιανίαν δίδαξε νὰ κορίσῃσιν αὐτὸν εἰς τὰ βασιλεια καὶ ἀποθέσῃσιν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς κλίνης, ἐγεθῆντα δὲ τὸν πρῶτον νὰ πείσῃσιν, ὅτι ἐγένετο ἡγεμῶν καὶ ὅτι πάντες ὄφελον νὰ ὑπακούσῃσιν αὐτῷ. Ὁ νεανίας ἐγεθῆντα τῆ ἐπιούσῃ ἐκπληκτος μὲν καὶ ἐνεὼς τὸ πρῶτον ἐγένετο, εἶτα δ' ἐπίσθη καὶ ἀνέλαβε τὰ ἡγεμονικὰ αὐτοῦ ἔργα. Καὶ πρῶτιστα πάντων δίδαξε νὰ μαστηθῶσιν ἰσχυρῶς μεριψμοίροι τινες Κάτωινες τῆς κροτίρας αὐτοῦ συνοικίας, οἵτινες τὸσάκις ἔχον ἐνοχλήσει αὐτὸν ἐπιπλήττοντες διὰ τὴν διαγωγὴν του· οὐδ' ἐπὶ λήθεο ν' ἀποστίλῃ πρὸς τὴν καλὴν αὐτοῦ μητέρα βαλάντιον πλῆρες χρυσῶν νομισμάτων. Ἄλλ', ὡς ἦτο φυσικόν, ὃ ἡγεμῶν ἔδωκε πέφραξ εἰς τὴν κωμῶδιαν πρὶν ἢ ὃ προσωρινὸς ἀνακληρωτῆς αὐτοῦ ποιήσῃ μέγα κακόν.

Ἡ αὐτὴ ἀπόπειρα ἐγένετο ποτε καὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς βυζαντιακῆς ἱστορίας ἀλλ' ὑπὸ στρατοῦ ἀνευ πειθαρχίας καὶ τῶν ἐπικινδύνων τῆς πρωτευούσης τάξεως, τῆς ὑποστάσεως τῆς κοινωτικῆς, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη χαρακτοίσει διὰ τοῦ ὀνόματος *λοῦφα* ἄλλ' τὸ ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς Χαλιμας κωμικὸν ἀπέθη ἐνταῦθα τραγῳδία αἰματηρά, οἱ δὲ ἀγῶνες τοσοῦτων ἐπερχομένων γενεῶν οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ἱκανοθώσῃσι τὰς ὀλεθρίας συνειπείας τοῦ γεγονότος τούτου καίπερ βραχυχρονίου. Τὸ γεγονός τοῦτο ἦν ἢ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Δύσεως ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ ἐκατοντάρχου Φωκᾶ, ἀποτελοῦσα νέαν ἐπο-

χὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀξιοσημείωτων ἐπὶ τῷ κλονισμῷ, ὃς ἐπὶ αἰῶνας ἐκλόνησεν ἀμφοτέρως τὰς ἡσείρους διὰ τῶν κατωγιδῶν τῶν ἱσκαλοουθησασῶν αὐτῷ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος κατῴρθησι νὰ κερύσῃ εἰς τὸ κράτος τὴν εἰρήνην πρὸς ἀνατολὰς ἐπεμύσας ἐπιτυχῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν Περσῶν. Διότι ὁ Σασανίδης Χοσρόης ὁ Παρθικὸς ἐξέλαθει, τοῦ κράτους του ὑπὸ τοῦ σφετερισμένου τὴν ἀρχὴν Βαρῆμ Τεχολίη καταγθῆντα ὑπὸ βυζαντιακοῦ στρατοῦ ἀνέλαβε τὴν πατριῶν ἀρχὴν· ἐξ οὗ εἰρήνη διαρκῆς συνέφθη μεταξύ τῶν δύο κρατῶν καὶ σχέσεις πατρὸς καὶ υἱοῦ μεταξύ τῶν δύο ἡγεμόνων ἀντικατίστησαν τοὺς διηγετικὸς πολέμους τοὺς ἀπὸ αἰῶνων ἐρημοῦντας τὰ ἀνατολικὰ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ὄρια. Ὁ Μαυρικίος εἶχε μὲν τότε καιρὸν ν' ἀσχοκῆθῃ ἐξ ὀλοκλήρου περὶ τὴν ἄμυναν τοῦ κράτους πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀβάρων καὶ Σλαβηῶν τῶν θρούων τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας καὶ ἀπειλούντων καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆν, ἀλλ' ὅμως μὴ θέλων νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως, διότι οἱ δῆμοι οἱ καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ δραστηρίου Ἰουστινιανοῦ ἤρξαντο αὐτίς ἀνακύπτοντες, δὲν ἠδύναντο αὐτὸς ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Ἀβάρους, ἔθνος ἄγριον τῆς Ἀρκτου διαδεξάμενον τοὺς Οὐνούς. Ὅθεν ὁ στρατὸς ἀπειρηκῶς ἐκ τῶν μόχθων καὶ ὑπὲρ ἀδαξίων ἀγόμενος στρατηγῶν ἐπαναστῆς ἀνεκλήρην αὐτοκράτορα κοινόν τινα ἄνθρωπον, τὸν ἐκατόνταρχον Φωκᾶν, ἔχοντα πάσας μὲν τὰς κακίας στρατιώτου οὐδεμίαν δὲ ἀρετὴν στρατιωτικὴν. Ὁ λαὸς καὶ οἱ δῆμοι τῆς πρώτης ἀπεδέξαντο τὴν ἐκλογὴν μετὰ σπουδῆς ἐλπίζοντες, ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἔγῃσι βίον αὐθαίρετον ἀπηλλαγμένοι ἐξουσίας ἰσχυρῆς καὶ δικαίας.

Ὁ Φωκᾶς, ὃ ἀπὸ ἀπλοῦ στρατιώτου αἰφνης ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ ἀνελθὼν, ἰθουλεύθη δι' ἀπειρῶν φόνων νὰ κορέσῃ ἀτομικὰ πᾶσιν, ἄπασαν μὲν τὴν

οἰκογένειαν τοῦ Μαυρικίου κατασφάζας, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ νεωτάτου τῶν βασιλοπαίδων φεισάμενος, ἐπεφυρημῶντος τοῦ ὄχλου (βραδύτερον ὅμως ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν σφαιγέντων ἐπεγράφη τὸ ἐπιγράμμα τὸδε:

Ἄριστολιθὸν δῆμον καὶ ματὴν στρατιᾶν,

εἰς βασιάνους δὲ καινοφανεῖς ὑποθαλὼν τοὺς ἀρίστους τὸ τε ἀξίωμα καὶ τὸν πλοῦτον πολίτας καὶ τοὺς ἀξιοματιχοὺς τοῦ στρατοῦ, οὗς ἐδίσει ἐκατόνταρχος ὢν, οὕτως, ὥστε, ὅτι ὁ Ἰρακλίους ἐπεχείρησεν ὑστερον ν' ἀναδιοργανώσῃ τὸν στρατὸν τῆς Δύσεως, μόλις ἀνεῦρε δύο ἢ τρεῖς μόνον ἐκ τῶν ἐπὶ Μαυρικίου ἀξιοματιχῶν σεωσμένων ἐκ τῆς αἰμοχαροῦς μακρίας τοῦ Φωκᾶ. Ὁ ὄγλος τοῦ Βυζαντίου μετ' ἀδιαφορίας, μᾶλλον δ' εἰπεῖν μετ' ἠδονῆς, ἐθελπε τὸ οἰκτρὸν τοῦτο θέαμα καὶ σχέσεις ἐγκάρδιοι ὑπῆρχον μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐλλοκτοῦ τοῦ τοῦ κηρύξαντος πόλεμον πρὸς τε τοὺς ἀριστῆας τοῦ κράτους καὶ τὰς οἰνοποθῆσας τῶν ἀνακτόρων· ἀλλ' ὅμως ἡ θαυμασία αὐτῆ ἀρμονία μετ' οὐ πολλὴ διατάραχθη, διότι τοῦ Φωκᾶ ἐπιλαθόμενου ποτὶ οἰνοποθῶντος, ὅτι ὄφειλε νὰ προστῇ τῶν ἐν τῷ ἱεροδρόμῳ ἀγῶνων, οἱ δῆμοι ἀνυπόμονοι ἐκράυαζον· «Ἀνάτιλλον Φωκᾶ· ποῦ ἐστὶν ὁ Φωκᾶς; εἶδες τὸν Φωκᾶν»; ὅτι δὲ τέλος ἐπεφάνη ὁ Φωκᾶς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ καθίσματι, ἔχαιρέτισαν αὐτὸν διὰ τοῦ ἐπαθεῦ· «Πάλιν εἰς τὸν καῦκον ἔπιες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπέλειπες». Ὁ τύραννος ἐκμανεῖ ἐπὶ τῇ ὑπερβαλλούσῃ ταύτῃ οὐκείτῃ εἰσέβαλε τὴν σωματοφυλακὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἱεροδρόμιον, ἢ δ' ἐπισυμβῆσα δεινὴ σφαγὴ διέρρηξε παντελῶς τὰς φιλικὰς σχέσεις.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Χοσρόης Παρθικὸς μεθῶν τὴν σφαγὴν τοῦ πατρικοῦ φίλου Μαυρικίου εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τὴν βυζαντιακὴν χώραν, ἵνα ἐκδικήσῃ αὐτὸν, εἰς ὃν ὄφειλε τὸν θρόνον· λέγεται δὲ καὶ ὅτι εἰς τῶν υἱῶν τοῦ Μαυρικίου διαφυγῶν τοὺς δημίους τοῦ Φωκᾶ ἦτο παρὰ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ ἀντιποιοῦμενος τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου. Οἱ περσικοὶ στρατοὶ οὐδενὸς ἀνθισταμένου ἐδῶσαν τὴν Μισσοποταμίαν καὶ Συρίαν καὶ διὰ τῆς μακρᾶς Ἀσίας προήλαυον ἐπὶ τὴν Καλιχδόνα.

Οἱ δὲ Ἀβάρους ἐπωφελοῦντο ὁμοίως τὸ ἀμείριμον τοῦ Φωκᾶ, πᾶν ἄλλο προτιμῶντος ν' ἀποφύγῃ ἢ τὰς πρὸς ὀφείλους ἡμιστὰ εἰσάριστους ἱριδας· οὗτο δὲ συνεννοηθέντων τῶν δεινοτάτων ταύτων πολέμων τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ θέσις αὐτοῦ κατέστη κρισιματικὴ.

Ἄλλὰ τότε ὁ στρατιωτικὸς διοικητῆς τῆς Ἀφρικῆς Ἰρακλίους, ὅστις ἠρνήθη ν' ἀναγκασθῇ τὸ κύρος τῆς δημοτικῆς τοῦ Φωκᾶ ἐκλογῆς, ἀπεφάσισεν ἐπερθεῖς νὰ σώσῃ εἰ δυνατόν τὸ ἀμφοτέρωθεν εἰς τὸν ὄλεθρον ὠλοῦμενον κράτος. Ἡμέραν λοιπὸν τινα ὥραϊαν τοῦ ὀκτωβρίου τοῦ 610 ἔτους ὁ Ἰρακλίους ἀφικεῖται ἔχων τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Πενταπόλει στρατιᾶν μετὰ στόλου ἀφρικανικοῦ ἐκ πλοίων κυρωγῶν πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Σοφίας, τοῦ νῦν Κάδριγα-λιμᾶν. Ὁ Φωκᾶς ἔγκραταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, σολληθθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν δῆμων, οἵτινες πρότερον εἶχον ἀνακηρύξει αὐτὸν βασιλεῖα ἐν τῷ πεδίῳ Ἐβδόμῳ, ἔχθη πρὸς τὸν Ἰρακλίον, ὅστις μόλις συνέχων τὴν ὄργην ὠνείδισεν αὐτὸν λέγων· «Εἰς ποίαν κατὰστασαν ἡγάγες τὸ κράτος!» Ὁ Φωκᾶς ἀπεκρίνατο αὐτῷ μετὰ σαρκασμοῦ θρασείας· «Ἰδῶμεν, ἀντὶς ὁ Ἰρακλίους εἶσαι ἱκανὸς νὰ ἐκανοθώσῃς τὰ πράγματα». Τῇ αὐτῇ ἐσπέρῃ τὸ σῶμα τοῦ τυράννου ἀποκεφαλίσθη ἐκτῆ ἐν τῇ φέρῃ Βοί, τῇ νῦν πλατεῖᾳ Ἀκ-σαρῆγι, καὶ ὁ Ἰρακλίους ἤρξατο μετ' ἠρωικῆς ἀφοβίας τοῦ ἔργου τῆς ἀναδιοργανώσεως. Ἡρὸ παντὸς ἔδει νὰ καταρτίσῃ νέον στρατὸν, ἱκανὸν ν' ἀντιπαρατάσσηται πρὸς ἀμφοτέρους ἅμα τοὺς πολέμους, καὶ νὰ κερδίσῃ, τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν διὰ διαπραγματεύσεων ἀνακλητικῶν, μάλιστα πρὸς τοὺς Ἀβάρους, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦσαν ἐπὶ ἐπιεικνοῦτεροι καὶ τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσαι οὐδενὸς ἀνθισταμένου σπουδαίως αἰρούσιν ἐπαλλάξαι τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Καισάρειαν, τὴν ἐν Συρίᾳ Δαμασκὸν καὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ, ἐν ἣ κατηδάφισαν τὸν τάφον τοῦ Σωτήρος καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας. Οἱ πρέσβεις τοῦ Ἰρακλίου αἰτησάμενοι εἰρήνην οὐδ' ἀποκρίσιως ἠξιώθησαν. Στρατιωτικῶν σῶμα Περσῶν εἰσῆλθαι εἰς Αἴγυπτον καὶ τῷ 616 ἢ Καργηδῶν, ἐξ ἧς ἐξέπλευσεν ὁ Ἰρακλίους πρὸς σωτηρίαν τοῦ κράτους, ἐλλείπειται ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ στρατηγὸς Σαῖν ἐν τῇ ἐπιπέδῳ εἰς Χαλιχδόνα κείθεται δῶροις τοῦ αὐτοκράτορος νὰ υποχωρήσῃ καὶ ν' ἀφήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Κτησιφῶντα δευτέρῳ βυζαντιακῆ πρεσβεία περὶ εἰρήνης. Ἡ αὐτόγραφος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλεῖα Χοσρόην, ἐν ἣ πᾶσα ἡ εὐθύνη ἀπέδιδετο τῇ Φωκᾶ, οὐδ' ἀπεφραγίσθη, καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς προτείνει ὄρους ἀπαράδικτους πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Πέρσης στρατηγὸς Σαῖν ἐξέδραξεν ζῶν, διότι δὲν ἐξώρησε τὸν

αυτοκράτορα, αντί αυτού δε εξεπέμφθη ο Scharbaraz, ού τὸ ἔνομα σημαίνει ἡ Βασι-
leus maior, ἵνα ὀδηγήσῃ τὰ στρατεύματα
 ἐπὶ τὴν Κ/πόλιν. Αἱ πρὸς τὸν Χαγᾶνον τῶν
 Ἀθάρων διαπραγματεύσεις εἰσὶν ὅλως διαφο-
 ροὶ τῶν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν,
 ὅστις μετὰ παρρησίας ἀξίας μεγάλου μονάρχου
 ἀπέρριψεν δριστικῶς κῆσας τὰς προτάσεις τοῦ
 αυτοκράτορος. Ὁ Χαγᾶνος ἤρρισκετο μᾶλλον
 μιμούμενος τὴν παιδιάν τῆς γαλιῆς πρὸς τὸν
 μὺν ἐπιπέσειν ἐκαστοτε κατασκόπους μέχρι τοῦ
 μακροῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου, οὐ τὰ ἱγνη
 σῶζονται ἔτι παρὰ τῶ Χαδέρ-κιοί, τοῦ ἄπο-
 τέμουτος τὴν χερσόνησον τῆς Θράκης ἐκτει-
 νομένου ἤ ἀπὸ Ἀέροων μέχρι Βουγροῦκ-τοσκ-
 μετζέ. Διήσας δὲ πᾶσας τὰς κόμας καὶ
 συναπυγόμενος χιλιάδας ἀγχιμαλώτων ἀποχω-
 ρεῖ δεχόμενος τὰ ἔωρα τοῦ αυτοκράτορος καὶ
 ὑποσχόμενος νὰ ἐμμένῃ τῇ εἰρήνῃ. Ἐὰ αὐτὰ
 ἐπαναλαμβάνει πόλλῃκις ἀπεκρίνατο μάλιστα
 εἰς τὰς ὑπὸ τῶν πρίσθεων τοῦ Ἡρακλείου γε-
 νομένης προτάσεις, ὅτι θὰ προσπειλῶσῃ εἰς τὴν
 πρωτεύουσιν, ἵνα διαλεχθῇ αὐτὸς πρὸς τὸν
 αυτοκράτορα. Ὁ αυτοκράτωρ ἐκείμει τότε
 τὴν μουσικὴν τοῦ ἵπποδρομίου εἰς Ἡρακλείων
 μετὰ πάντων τῶν ἀναγκαίων σκευῶν, ἵνα τε-
 λεσθῶσιν ἀγῶνες ἐν τῷ ἀμφιθέατρῳ τῆς πό-
 λεως ταύτης κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Χαγᾶ-
 νου. Ἐν τούτοις ὁ Χαγᾶνος τάσσει εἰς ἐνεδραν
 ἱππεὶς λογάδας, ἵνα ζωγήσωσι τὸν αυτοκρά-
 τορα. Εὐτυχῶς ὁ Ἡρακλεῖος προειδοποιηθεὶς
 περὶ τοῦ κινδύνου κατόρθωσε νὰ διασωθῇ ἐγ-
 καίριος, καταδιωχθεὶς οὐχ ἦπτον ὑπὸ τῶν
 Ἀθάρων ἱππίων καταλαβόντων τὰ μουσι-
 κά ὄργανα τοῦ ἵπποδρομίου καὶ τὰς αὐτο-
 κρατορικὰς ἐσθῆτας. Ὁ Χαγᾶνος ἐμμανεὶς
 ὑπερβλῆναι ἄγων δεκαχιμυρίους μαχητὰς τὸ
 μακρὸν τεῖχος καὶ στρατοπεδεύει ἐν τῷ πε-
 δίῳ τοῦ Ἐβδόμου (τοῦ Μακροχωρίου) πρὸ
 τῆς πόλεως, ὅπου ἐδῆσαν ἀνηλθῶς πᾶσας
 τὰς κόμας καὶ ἐπέκλεισε μέχρι τῆς κοιλάδος
 τοῦ Βορβύσου (Γλοχία ὕδατα). Καὶ τότε δὲ
 ἡ εἰρήνη τηρεῖται καὶ αἱ ἐπίσημοι ὑποσχέσεις
 τοῦ Χαγᾶνου διὰ τῶν δῶρων καὶ τῆς ὑπο-
 χρώσεως τοῦ τελείν φόρον ἐτήσιον. Ἡ οἰ-
 κηρὰ αὕτη καταστάσις διετελεῖ οὕσα ἐπὶ
 πόλλα ἔτη, μέχρι οὐ ὁ Ἡρακλεῖος κατόρ-
 θωσεν ἐπὶ τέλους νὰ σχηματίσῃ στρατὸν πε-
 θεγοῦντα καὶ ἰκανῶς ἰσχυρὸν νὰ ἐκστρα-
 τεύσῃ. Ἰσχυρὸς ἐκ τῆς μετὰ τῶν Χαζάρων
 συμπυκνῆς, λαοῦ οἰκοῦντος τὰ ἀρχαῖα ὄρια
 τῆς Περσίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ τοῖ

μέγαν βασιλέα ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκείνου χώρῃ, νὰ
 συλλάβῃ τὸ δὴ λεγόμενον τὸν ταῦρον ἀπὸ τῶν
 κεράτων. Ἐξῆλθε τῆς πόλεως τὸ ἱερὸν τοῦ
 Οὐβ καταλιπὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὡς ἐπίτροπον
 τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατριάρ-
 χου Σεργίου καὶ τοῦ πατρικίου Βῶνου, ἀνδρὸς
 δραστηρίου καὶ δεδοκιμασμένης συνίσσεως. Ἡ
 ἐπιχείρησις ἦν τολμηροτάτη καὶ κινδυνωτάτη.
 Ὁ Ἡρακλεῖος διακινδυνεύων τὸν παράβολον
 τοῦτον κίνδυνον ἔρριπτε τὸν περὶ τῶν ὄλων
 κύβον, εἰς ὃν ἱκενέτο ὑπὸ τοῦ παραδείγμα-
 τος τοῦ μεγάλου Μακεδόνης, ὡφείλαν ὁμῶς νὰ
 γνωρίζῃ καὶ τὰς ἀτυχίας τοῦ Κράσου, τοῦ
 Τραϊανοῦ, τοῦ Καρκαλλά, τοῦ Οὐαλλερμανοῦ
 καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ
 εἴπωμεν, ὅτι ἐξελεξε διὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐ-
 τοῦ τὴν ἀπ' ἄρκτου εἰς Περσίαν ὁδόν, ἐξασφα-
 λῆσας τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμόρων νομαδικῶν
 φυλῶν, ἐνῶ ἐν τῇ δὴ τῆς Μεσοποταμίας πο-
 ρεὶ ἀπέτυχον αἱ πρὸ αὐτοῦ μᾶλλον ἔνεκα
 φυσικῶν λόγων ἢ τῇ βίᾳ τῶν ὀπλων. Πρὸς δὲ
 οἱ περσικοὶ στρατοὶ ἦσαν διωπαρμένοι εἰς
 Ἀφρικὴν, Συρίαν καὶ μικρὰν Ἀσίαν. Περὶ δὲ
 τῆς τύχης τῆς πρωτεύουσῃς ὁ Ἡρακλεῖος δὲν
 ἀνησυχεῖ, διότι ὁ ἐν Χαλκηδόνι περσικὸς στρα-
 τὸς ἠγουμένου τοῦ Σαρβάρα (Scharbaraz)
 οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχρησθῇ κατὰ τῆς πρω-
 τεύουσῃς, διότι πρὸς διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώ-
 πην δὲν διετελεῖ τὰ ἀναγκαῖα πορθήματα, ἐνῶ ὁ
 βυζαντινὸς στόλος ἐνισχυθεὶς ἔτι μᾶλλον διὰ
 τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν ἐκράτει τοῦ Βοσπόρου
 καὶ τοῦ Αἰγαίου. Περὶ δὲ τῆς ἐκ τῶν Ἀθάρων
 ἐπιθέσεως ὁ Ἡρακλεῖος εἶχεν ὑποσχθῆ τῷ
 Χαγᾶνῳ 200,000 χρυσῶν στατήρων καὶ
 δώσει ὁμήρους τὸν τε νόθον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάν-
 νην Ἀτάλαρον καὶ τὸν τοῦ Βῶνου καὶ τὸν
 πατρικιον Εὐτρόπιον ἀντὶ τῆς οὐδετερότητος
 αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀσφάλεια τῆς πόλεως συνί-
 στατο μάλιστα εἰς τὰ τριτλὰ αὐτῆς τεῖχη καὶ
 εἰς τὸν στόλον καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν Ἀθάρ-
 ρων περὶ τὴν πολιορκητικὴν τέχνην. Τὰ πράγ-
 ματα δ' αὐτὰ δὲν ἐβράδυναν νὰ δικαιώσωσι
 πληρέστατα τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ αυτοκρά-
 τορος.

Οἱ Πέρσαι κατέβησαν πρὸς τῇ Χαλκηδόνι
 καὶ Χρυσοπόλει ἀπασαν τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν
 τοῦ Βοσπόρου μέχρι τοῦ Κικωνίου (τῆς φω-
 λιᾶς τῶν πελαργῶν), ὅπερ κατὰ τὰς εἰδήσεις
 τῶν συγγραφέων ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ δε-
 σπίζοντος τοῦ χωρίου Βανί-κιοί, ἐξ οὗ νῦν
 διὰ κανονοβαλισμῶν ἀγγέλλουσι τὰς πυρ-
 καῖας. Ἰδόντες οἱ Πέρσαι τὸν στόλον, ἐφ' οὗ

ὁ Ἡρακλεῖος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἀναπλέοντα
 πρὸς τὸν Εὐξείνιον πόντον ἠγγεῖλαν τῷ Χα-
 γᾶνῳ οὗτος δὲ ἐπιλαβόμενος πασῶν τῶν πρὸς
 τὸν αυτοκράτορα ὑποχρώσεων του συνειμῶ-
 χησε τοῖς Πέρσαις καὶ ἐπορεύθη ἐπὶ τὴν πρω-
 τεύουσιν ἄγων μεθ' ἐαυτοῦ πόλλας χιλιάδας
 ἱπιδῶν καὶ Σιλαβηνῶν, οἵτινες ὄλησῃ πρὶ-
 τερὸν εἶχον καταστῆ ἐν τῇ χερσόνῃσῳ τοῦ
 Αἰμου. Ἐτῆ 29 ἰουνίου, ἑορτῇ τῶν ἀγίων ἀπο-
 στόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἡ ἐκ τριακοντα-
 κισχιλίων ἱππέων ἐμπροσθοφυλακῇ τοῦ Χα-
 γᾶνου ἀφίκετο εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος τοῦ Ἀνα-
 στασίου ἀγγέλλουσα, ὅτι ὅα διαπεράσωσι
 πέραν ἀκαλοουθούμενοι ὑπὸ τοῦ κυρίου στρα-
 τοῦ τῶν Ἀθάρων. Ἐτῆ αὐτῇ ἡμέρῃ οἱ βυζαν-
 τιακοὶ ἱππεῖς αἱ ἔτι ἐξ τῆς πόλεως ἀνέβησαν
 ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Θεοδοσίου. Ἡ ἐμπροσθο-
 φυλακῇ τῶν Ἀθάρων κενεν ἔτι παρὰ τῇ
 πόλει Μελαωνιάδι (νῦν Tchalaltza), ἐνῶ μικρὰ
 ἀποσπάσματα διέτριχον μέχρι τοῦ περιβόλου
 τῆς πρωτεύουσῃς κωλύοντα τοὺς ἐν τῇ πόλει
 τῆς ἐξόδου καὶ τῆς χορτολογίας διὰ τοὺς ἵπ-
 πους. Βυζαντιακοὶ τινες στρατιώται βλέπον-
 τεσ, ὅτι οἱ Ἀθάραι ἔμενον ἀπρακτοὶ ἐπὶ δέκα
 ἡμέρας, ἐξῆλθον τῆς πόλεως μετὰ τῶν καλ-
 ληκαρίων αὐτῶν καὶ τινων πολιτῶν ἐπὶ δέκα
 μίλια, ἵνα χορτολογήσωσι τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑπο-
 λευθέντα, διότι τότε ἦτο ἀκριβὲς ὁ καιρὸς τοῦ
 θερισμοῦ. Ἐνταῦθα συνήρθη ἡ πρώτη ἀψι-
 μαχία, ἐν ᾗ οἱ βυζαντιανοὶ ἀπέβαλον ἱκανοὺς
 ἀνδρας. Ἐτῆ αὐτῇ ἡμέρῃ γιλίας Ἀθάρων ἠγγει-
 λαν τὴν ἀφίξιν τῶν τῷ Scharbaraz, διὰ πυρ-
 σῶν ἀφθέντων παρὰ τῷ ναφ τῶν Μακκαβαίων
 τῷ ἐπὶ τῶν Σουῶν (Περαίας). Πρὶν ἢ προβῆ
 εἰς πολιορκητικὰ ἔργα ὁ Χαγᾶνος ἐπέμψε τὸν
 πατρικιον Ἀθανάσιον, ἀγχιμαλώτων γενομένου
 ἐν Ἀδριανουπόλει, πρεσβευτὴν εἰς τοὺς ἀντι-
 προσώπους τοῦ αυτοκράτορος, ἐρωτήσων ἐπὶ τί-
 σιν ὄροις ἠθέλον νὰ τύχῃσι τῆς φιλίας καὶ τῆς
 ἀποχωρήσεως αὐτοῦ. Τὸν Ἀθανάσιον ἐμμέ-
 φαστο πικρῶς ὁ Βῶνος καὶ ὁ Πατριάρχης, ὅτι
 ἀπεδίεζατο τοιαύτην ἐντολήν, ἰδεῖσαν αὐτῷ
 ἐν ἐπιβαρῆσει μετὰ σπουδῆς καταρτισθείσῃ,
 ὅτι ἡ πόλις ὑπερσπίζετο ἱκανῶς ὑπὸ 12 χι-
 λιᾶδων ἱππίων, ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ σώμα-
 τος τοῦ Ἡρακλείου καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν χο-
 ρηγομένων παρὰ τῶν δῆμων καὶ τῶν πολι-
 τῶν. Οὐχ ἦπτον πρὸς ἀποφυγὴν ἀμακτοχυσίας
 ποσσὺνται προσφορᾶν εὖλογον ἱκανὴν νὰ πείθῃ
 τὸν Χαγᾶνον εἰς ἀποχώρησιν. Ὁ Χαγᾶνος
 ἀπέρριψε τὴν προσφορὰν ταύτην ἀπαιτῶν τὴν
 παράδοσιν πάσης τῆς περιουσίας τῆς πόλεως, εἰ

δὲ μὴ ἀπειλῶν τὴν κατεδάφισιν τῆς πόλεως καὶ
 τὸν ἐξανδραποδισμόν πάντων τῶν κατοίκων.
 Ἐτῆ 29 ἰουλίου ὁ Χαγᾶνος προσπέλασεν εἰς
 τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἀγων ἀπαντα τὸν στρα-
 τὸν καὶ ἐπέφκνη τοῖς πολιορκουμένοις. Ἐτῆ δὲ
 τρίτῃ ἡμέρῃ (31 ἰουλίου) παρατάξμενος προ-
 σέβαλε τῷ μεταξὺ τῆς πύλης Πολυαιωνδρίου
 καὶ τοῦ Πέμπτου τεῖχει, ἐνταῦθα παρατάξας
 τοὺς ἐπιλέκτους τῶν Ἀθάρων, πρὸ δὲ τῶν
 λοιπῶν τευχῶν τοὺς Σιλαβηνοὺς. Τὸ προσ-
 βληθὲν τοῦ τεύχους μέρος εἶναι τὸ μεταξὺ τῆς
 πύλης Ἀδριανουπόλεως τῆς καὶ Χαρισίου κα-
 λουμένης καὶ τῆς πέμπτης στρατιωτικῆς πύ-
 λης τῆς εἰς τὸν μυχὸν τῆς κοιλάδος Λύκου,
 τῆς μεταξὺ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως καὶ
 τῆς τοῦ Τὸπ-καποῦ. Ἐνταῦθα κείται ὁ ἰω-
 νικὸς δεσμός, ἡ στρατηγικὴ κλεῖς τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως, ἐνθα παρατοῦται ἡ μεγάλη
 λεωφόρος ἡ ἀπὸ τῆς ἀγίας Σοφίας διερχομένη
 διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν ῥάχων τῶν ἐξ
 λόφων. Ἄρα κατασχῶν ὁ πολέμιος τὴν πύ-
 λην Ἀδριανουπόλεως ἠδύνατο νὰ καταλίθῃ
 πάντα τὰ δεσπίζοντα χωρὶα ἀνι φέβου ἐπι-
 θέσεως ἐκ πλαιγίου. Καὶ ὁ Χαγᾶνος δὲ, ὡσερ
 πάντες οἱ πολιορκηταί, ἠγωνίζετο πάσῃ δυ-
 νάμει νὰ καταλίθῃ τὸ ἐπικαιρον τοῦτο χωρίον,
 ἐπιπέμπων ἀπὸ πραιας μέχρι ἐσπείρας τὰς τά-
 ξεις ἀλλεπαλλήλους, προτάσων τοὺς ἀθιρα-
 κίστους Σιλαβηνοὺς (πιθανῶς ὅπως πληρώσῃ
 τὴν τάφρον) καὶ ἐπιφέρων τοὺς λογάδας θωρα-
 κοφόρους Ἀθάρους. Πασῶν τῶν ἐφέδων τούτων
 ἀνδρείως ἀποκρουσθεῶσιν, ὁ Χαγᾶνος ἤρξατο
 νυκτὸς κατασκευάζων μηχανὰς καὶ κρινοὺς περὶ
 ἀπαν τὸ τεῖχος ἀπὸ τῆς πύλης Βλαχηνῶν μέ-
 χρι τῆς Χρυσῆς, τοὺς πλείστους δὲ κρινοὺς εἰς τὸ
 μέρος τὸ προσβληθὲν τῇ προτεταξῇ τοῦτο δὲ
 ἠνάγκασε τοὺς πολιορκουμένους νὰ κατασκευά-
 σωσι καὶ αὐτοὶ μηχανὰς ἐν τῷ προμαχώνι τῷ
 μεταξὺ τῶν τριῶν γραμμῶν τῆς ἀμύνης. Τὸ
 ἀποτέλεσμα τῶν ἡμερησίων μαχῶν ἦτο βέ-
 βαιον, διότι αἱ μὲν πολιορκητικαὶ μηχαναὶ
 δὲν εἶχον μεταβληθῆ ἀπ' αἰῶνων, τὸ δὲ σύ-
 στημα τῆς ὀχυρώσεως τῆς Κ/πόλεως τὸ ἱερ-
 μοσθὲν ὑπὸ τῶν μηχανικῶν τῶν Θεοδοσιακῶν
 τευχῶν καθίστα τὰ τεῖχη ἀπρόσστα ταῖς ἐν
 χρεῖσι τότε μηχαναῖς ταῖς πρὸ τῆς ἐφευρέσεως
 τῶν διὰ πυρτίδος τηλεβόλων. Ὁ Χαγᾶνος
 ἐπιερέθη ὡσαύτως νὰ κατασκευάσῃ λιθεβόλους
 τινὰς (πετρικίαις), ἅς περιεβύρσωσι, καὶ δώ-
 δεκάδα πύργων ξυλίνων ἰσοψῶν τοῖς τεῖχεσι
 ἀπὸ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς τοῦ
 ἀγίου Ρωμανοῦ (Top-sarou). Οὕτως ὁ Χα-

(Παράρτημα τοῦ Κ'-ΚΒ' τόμου)

γάνος μὴ δυναθεῖς νὰ καταβάλῃ τὰ τείχη διὰ τῶν κριῶν ἐπειρᾶτο νῦν νὰ γυμνάσῃ αὐτὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τῶν τεταγμένων ἐπὶ τῶν προμαχώρων διὰ τῶν βλημάτων τῶν ἐκ τῶν λιθοβολῶν καὶ ἐκ τῶν βυλίνων πύργων καὶ νὰ προλεῖν οὕτω νέαν ἐφοδόν. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πόλεως Βῶνος ἀπεβίβασε τότε τὰ πληρώματα τοῦ στόλου πρὸς ἑκουσίαν τῶν κικιμιχότων ἤδη πολιτῶν. Τῶν ναυτῶν τις προσήρτηε μακρὰ κιβώτια ζύλινα πλήρη κλισίων ὕδωρ ἐν σχήματι ἀκατίου εἰς τὸ ἄκρον κοντοῦ, ἵνα πυρπαλῆσῃ τὰς λιθοβολῶν καὶ τοὺς βυλίλους πύργους. Ὁ λόφος ἐνταῦθα περὶ τοῦ περιφώλου γρηγοριακοῦ πυρός τὸ πρῶτον τότε ἐφαρμολύμενος εἰς ἄμυναν τῆς πρωτεύουσας. Γνωστόν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος εἶχε σφόδρα ἀναπτυχθῆ ἡ πυροτεχνία καὶ ἐφαρμοσθῆ ἐν ταῖς ναυμαχίαις. Ἡ ἀποβίβασις λοιπὸν τῶν ναυτῶν ἦν εὐλογος. Ἀπῆρα χωρία τῶν συγγραφέων ἀναφέρουσι τὸν τρόμον τὸν ἀνέφραστον, ὃν ἤγειραν ἐν ταῖς πολυμυσταῖς πάντων τῶν βαρβάρων λαῶν τὰ ἀποτέλεσματα τοῦ γρηγοριακοῦ πυρός. Οὕτω π. χ. κατὰ τὴν φοβεράν ἐπίθεσιν τοῦ Ἰγὺρ ἄγοντος δεκάκις ἑκατὶ ἀκάτια ὁ ἀπειροπληθὴς βαρβαρικός στολισμός εὐρήθη κυριολεκτικῶς περιμεγαλυμένος ὑπὸ πυρός. Τρόμος κατέλαθε τοὺς πολέμιους ἅμ' ἰδόντας τὸ φῶς τῶν σιφῶνων εἰς οὐδὲν δὲ λογίζομενοι τοὺς βαρεῖς αὐτῶν θόρακας ἐρέκταντο ἐκ τῶν ἀκατίων προτιμώντας νὰ πνιγῶσι ἐν τοῖς κύμασι ἢ νὰ κώσῃν ὑπὸ τοῦ πυρός. Φαίνεται, ὅτι οἱ Ἀδάρες παρατηρήσαντες τὰς παρασκευὰς τὰς πρὸς πυρπόλησιν τῶν μηχανῶν τῶν κατελήφθησαν ὑφ' ομοίου τρόμου ὁ Χαγᾶνος ἀπέσυρε τὰς μηχανὰς παρατηθείς τῆς ἐφοδῆς τῶν τειχῶν ὀριστικῶς, ὁ δὲ Βῶνος ἀντήμειψε γενναίως τὸν ναύτην τὸν θραύσαντα αὐτῷ τὸ θῆρος τοῦ βαρβάρου.

Ὁ Βῶνος ἐπωφελήθη τὴν ἀνακωγὴν, ἵνα προσενέγκῃ τῷ Χαγᾶνῳ πρὸς τῶ ἐν ταῖς προτείραις συνθήκαις φέρῃ ἀποζημιώσειν ἑκτακτον, ὅπως ἀποσυρθῆ τῶν ἄριων τῆς πρωτεύουσας ἄλλ' ὁ Χαγᾶνος ἠρνήθη ῥητικῶς λέγων ἄναχωρήσατε τῆς πόλεως καὶ ἰάσατέ μοι τὰς ὑποστάσεις ὑμῶν καὶ σώσατε ἑαυτοὺς καὶ τὰς φαιμελιας ὑμῶν κ. Καταστρέψας τινὰς τῶν πύργων ἀπεβίβασεν ὁ Χαγᾶνος νὰ προσβάλλῃ τῇ πόλει ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ κέρας χρώμενος πολλοῖς μονοξύλοις, ἀπὸ οἱ Σκλαβηνοὶ εἶχον φέρει μὲθ' ἑαυτῶν. Ἐὰν μονοξύλα ταῦτα ἦσαν μακρὰ καὶ στενὰ, γυγλυμμένα ἐν ἐπὶ κορμῷ

δένδρου, ἔχοντα σχῆμα μῆλλον ἀκάφης πλυνηρίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀκάφη γλυπτὰ κ. Ἀλλὰ πρὶν ἐπιχειρῆσθαι τῷ νέῳ τούτῳ σχεδίῳ ὁ Χαγᾶνος προσεκάλεσε τῇ 2 αὐγούστου τὸν Βῶνον νὰ πέμψῃ αὐτῷ ἀρχόντας τινὰς περὶ εἰρήνηςπραγματευομένους.

Ὁ πατριεὸς Γεώργιος, ὁ κομμωτάρχης Θεόδωρος, ὁ λογοθέτης Θεοδοσίος, ὁ σύγκελλος Θεόδωρος καὶ ὁ πατριεὸς Ἀθανάσιος μετέβησαν πρὸς τὸν Χαγᾶνον, ὅστις πρῶτον συστάσας αὐτοὺς τοὺς παρὰ τοῦ Schahihataz Πέρσας πρέσβεις φέροντας μεταξίνας ἐσθῆτας (ὀλοσθήρικαι) καὶ παρακαλοῦσας τοὺς Πέρσας πρέσβεις λέγει τάδε· «Ἰδοὺ οἱ Πέρσαι ἐπέσθενσαν πρὸς ἐπὶ ἐτοίμως ἔχοντες δοῦναι μοι τρεῖς χιλιάδας εἰς συμμαχίαν. Ἐὰν οὖν θέλητε λαβεῖν ἑκαστος τῶν ἐν τῇ πόλει πρὸς σάκην καὶ κλίβανον, ποιῶμεν σιγγίλιον πρὸς τὸν Σαλβάρην· φίλος γὰρ μοῦ ἐστίν καὶ περὶ σάκην πρὸς αὐτὸν καὶ οὐκ ἀδικεῖ ὑμᾶς, καὶ ἰάσατέ μοι τὴν πόλιν καὶ τὰς ὑποστάσεις ὑμῶν· ἄλλως γὰρ ὑμεῖς οὐκ ἐνὶ σωθῆναι, μὴ ἰχθύες ἔχετε γενέσθαι καὶ διὰ θαλάσσης ἀνελεθῆναι, ἢ πετρωτοὶ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθῆναι. Ἰδοὺ γὰρ, ὡς λέγουσιν αὐτοὶ οἱ Πέρσαι, οὐδ' ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἐν Περσίῃ εἰσῆλθεν, οὐδὲ ὁ στρατὸς ὑμῶν καταλαμβάνει». Ὁ πατριεὸς Γεώργιος ἀπεκρίνατο· «Οὗτοι ἐπιθέται εἰς καὶ μίαν ἀλήθειαν οὐ καλοῦσιν» ἐπεὶ ὁ στρατὸς ἡμῶν ἐνταῦθα καταλαμβάνει καὶ ὁ εὐσεβέστατος ἡμῶν δεσπότης εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐστίν ἐξολοθρευτὴν αὐτῶν. Τόσαῦτα πλήρη ἔχον βουλήσας Περσῶν δὲ; Ἡμεῖς τὴν πόλιν οὐδέποτε ἔωμεν· ἡμεῖς γὰρ προσδοκῶντες, ὅτι καλύτερον τι λαλοῦμεν, ἐξήλθομεν πρὸς σέ. Ἐὰν οὖν μὴ θέλῃς τὰ πρὸς εἰρήνην μὲθ' ἡμῶν λαλῆσαι, ἀπόλυσον ἡμᾶς». Ὁ Χαγᾶνος τότε ἀπέλυσε αὐτοὺς, τοὺς δὲ Πέρσας πρέσβεις ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ μέχρι μέσων νυκτῶν, ὅτι οὗτοι ἐπέβησαν ἐν Χαλαῖς ἢ Χηλαῖς Σκάλας (ἐν Βεθικίῳ), ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ στρατηγεῖον αὐτῶν τὸ ἐν Χρυσοπόλει· ἐκρύφθησαν ἐν ἀκατίῳ καλυφθέντες τέπησι καὶ προσκεφαλαίσι, ὅπως διαλάβωσι τοὺς ἐν ταῖς βυζαντιακαῖς ναυσὶ ταῖς ἐπιτηρούσας τὸν Βόσπορον· ἀλλὰ τῶν πορθυμένων τῶν ἀκατίων τῶν τοῦ ὀφρανοτροφαίου τῆς Σκάλας καὶ τοῦ Φριξουλίμινος παραπλέοντος παρὰ βυζαντιακῆν νῆσιν νέει εὐφωῶς τῷ ἐπὶ τῆς πύργου φρουρῷ καὶ οὕτως οἱ δυστυχεῖς Πέρσαι συνελήφθησαν καὶ ὁ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐκαρποτήθη, εἰς δὲ τὸν τράχηλον τοῦ δευτέρου ἀποτομηθέντος τὰς

χεῖρας δῆσαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ σφαγέντος ἐπέμψαν πρὸς τὸν Χαγᾶνον· ὁ δὲ τρίτος ἄρχιεὺς ζῶν ἐν λέμβῳ παρὰ τὴν Χαλκηδόνα ἐκαρποτήθη ὁρώντων τῶν Περσῶν, ἢ δὲ κεφαλὴ ἐρέφθη χαμαὶ μετὰ γραμματέων ἔχοντων οὕτως· «Ὁ Χαγᾶνος μὲθ' ἡμῶν πάντα πεπαιγμένως ἐπέμψεν ἄρην τοὺς παρ' ὑμῶν πρὸς αὐτὸν σταλέντος πρεσβευτᾶς, καὶ τοὺς μὲν δύο ἐν τῇ πόλει ἀπεκεφαλίσαιμεν, τοὺς δὲ ἄλλοι ἰδοὺ ὑμεῖς ἔχετε τὴν κεφαλὴν». Τῇ ἐποούσῃ ὁ Χαγᾶνος ἐλθὼν εἰς Χαλαῖς καθεῖλοντο εἰς τὴν θάλασσαν ἱκανὰ μονοξύλα, ἵνα μεταβιβάσῃ τοὺς 3000 Πέρσας, οὓς ὑπέσχετο ὁ Schahihataz· Ἀλλ' ὁ βυζαντιακὸς στόλος ἐξ 70 νηῶν παρατηρήσας ἀντιπύρην κίνησιν ἀνήλθη ἐκ τοῦ λιμένος καὶ καίπερ ἐναντιοῦ πνεύοντος ἀνέμου ἀφορμῆτος ἐγκαίρως ἐκάλυψε τὴν διάβασιν τῶν μονοξύλων, ἀπὸ πάντα κατεβυθίσθησαν μετὰ τῶν Σκλαβηνῶν ναυτῶν. Ὅτε δὲ ὁ Χαγᾶνος εἰσῆλθε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ πόλει, ὁ φρούραρχος Βῶνος ἀπέστειλεν αὐτῷ ὀρειτικῶν δαίμων μετ' ἑκλεκτῶν αἰῶνων ἀμύνωντος γενόμενον ἀποδεκτὸν, διότι τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλειπον ἅδη ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀδάρων· ἀλλ' ἡ ἀληθὴς σηκασία τῆς προσφοράς ταύτης δὲν διέλαθε τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀδάρων Ἐρμίτζην τὸν προσελθόντα πρὸς τὴν πόλιν, ἵνα παραλάβῃ τὸ δαίμων τὸ ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων προσφερόμενον. Ἀρμυλλίζετε παραδόξως ἡμᾶς, εἶπε, καὶ ὡς ἐπέμετρον ἔχετε τὴν θρασύτητα νὰ πέμπητε τῷ Χαγᾶνῳ τὰς κεφαλὰς τῶν ξένων αὐτοῦ».

Αἱ ἀρμύσεις τῶν Ἀδάρων εἰς ἔρημον μετέβαλον τὴν περὶ τὴν πρωτεύουσαν τοσοῦτον εὐφορον χώραν καὶ μετὰ ἐρήθμερον πολιορκίαν τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἡ φορβὴ ἤρξαντο ἐπιλείποντα τῷ κολλῷ στρατῷ τῶν πολιορκητῶν καὶ ἡ ὥρα προσήγγισε καλ' ἦν ὁ Χαγᾶνος θὰ ἤναγκάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν πρὸς πρόληψιν τῆς διαλύσεως τοῦ στρατοῦ συσταμένου εἰς ἀνθρώπους διαφόρων ἔθνων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιχειρῆσθαι τελευταίαν ἀπόπειραν πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως ἐκ τοῦ Χρυσοῦ κέρας, ἔνθα ὁ πύργος τῶν Βλαχερνῶν ἦν οὗτο μετὰ τῆς θαλάσσης δι' ἀπλοῦ τίγους τοῦ πτεροῦ τοῦ καταλείποντος ἔξω τῶν ὄχυρῶμάτων τὸ ἱερὸν τῆς παναγίας Παρθένου καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Νικολάου καὶ Πρίσκου. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἐμελλε νὰ βοηθηθῇ ὑπὸ τοῦ σκλαβηνικοῦ στόλου τῶν μονοξύλων, ὃν μετήνεγκεν εἰς τὰ Γλυκία ὕδατα καὶ ὤρμισεν ἐν τοῖς ῥηχοῖς πέραν τῆς γεφύρας τοῦ ἁγίου Καλλινίκου. Ἡ

γεφύρα αὕτη ἔφερεν, ὡς ἐβημισθε, τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Καλλινίκου καμμένης ἔνθα νῦν ἡ θεία Καλιότσηλου, ἦν συνήκου τῇ ἀντίπεραν ἀκτῇ, ἔνθα ἦν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Μάρμαντος, νῦν Destodar-iskulessi καὶ Fozhanó. Ὁ Χαγᾶνος ἐξέλεξε τὸ χωρίον τοῦτο, ἵνα προσυλάττῃ τὰ μονοξύλα ἀπὸ προσβολῆς ὑπὸ τῶν μεγάλων νηῶν, τῶν βυζαντιακῶν μὴ δυναμένων νὰ προσπελάσωσι τοῖς ἰσθμοῖς. Οἱ Σκλαβηνοὶ διατάχθησαν νὰ προσεγγίσωσι εὐθὺς τῇ ἀκτῇ παρὰ τὸ πτερόν τῶν Βλαχερνῶν ἅμ' ἰδόντες τὰς πυρὰς τὰς ἀσθησομένους ἅμ' τῇ νυκτερινῇ ἐσθῆδι. Ὁ φρούραρχος Βῶνος ὑποπέπειθον αἰσθῆτος ἐπίθεσιν ἐπὶ τῷ τόσῳ ἀσθενὲς μέρος τῶν τειχῶν εἶχεν ἤδη παρασκευάσει τὰ δόντα, τὰξας τὰξ δέμας καὶ τρέφεις εἰς γραμμῆν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ Πρίσκου μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἁγίου Κόνωνος ἀπέναντι τῶν Πηγῶν (πέριτ εἰς Πηγᾶς) κατὰ πλάτος τοῦ Χρυσοῦ κέρας. Ἡ θεία τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Νικολάου καὶ Πρίσκου εἶναι κτανῶς γνωστὴ ὑπὸ τῶν τοπογράφων τοῦ Βυζαντίου· ἡ θεία αὕτη ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐξηφανισμένη δηλοῦται νῦν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ παρὰ τὸν τόπον τοῦ Toldou Ibrahim Dedé ἐν περιθώρῳ περιτετοιχισμένου, ἵ γνωστῶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πενταπύργου παρὰ τῇ πόλει τοῦ Λίβαν-σάρα. Ὁ γωνιακὸς πύργος τοῦ περιθώρου οὗτου ὀνομάζεται ἐὸ πύργος τοῦ ἁγ. Νικολάου ἐν ἐπιγραφῇ σωζομένη νῦν ἐστίν. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου χωρίου, τοῦ ἁγίου Κόνωνος ἐν Πηγᾶς, πρέπει νὰ διακριθῇ τοῦ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ἔξω τῶν κατὰ γῆν τειχῶν. Προφανῶς ἦτο πρῶστειον αἱ Πηγᾶς, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀρκετικῆς ἀκτῆς τοῦ Χρυσοῦ κέρας, νῦν Kassim-pacha. Ὁ Κ. Desimonia ἐν ταῖς ἀξίαις λόγου μελέταις αὐτοῦ περὶ τῶν παραιοῦν τῶν ἐν Κ/πόλει Γενουσησίων πρῶτος ἰδεοβαίως τὴν ὑπαρξίν προσετίθει Σπηγαί πρὸς ὄνομα τοῦ Γαλατᾶ, προσετίθει μνημονομένου καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων προσκυνητῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὡς εἰς Πηγᾶς. Ἀρχαῖος χάρτης ἰταλικὸς τῆς Ἑλλάδος δεδημοσιευμένος ὑπὸ τοῦ κ. Σάβα ἔχει ἀλλοθῶς χωρίον τι Πηγᾶς κείμενον ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ κέρας. Ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου τὸ χωρίον τοῦτο ὀνομάζετο Κρηναίικα ἀπὸ τῶν ἀναδιδόντων πηγῶν ναιμάτων· πάλιν γὰρ ἐνδρῶτος καὶ κατάρρους ἦν ὁ τόπος». Ἡ περιγραφὴ αὕτη συμφωνεῖ πλήρῶστα τῇ πραγματικῇ καταστάσει τοῦ αὐλῶνος τοῦ Kassim-pacha. Ἐπὶ τῶν βυ-

ζαντιανών χρόνων ὁ δεσπότης τοῦ αὐλώου λόφου, ἐφ' οὗ νῦν τὸ ναυτικὸν νοσοκομεῖον, ἦν ὁ τόπος τῆς ἐκτελέσεως τῶν θανατικῶν ποινῶν· ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκα ὁ ἐπαρχος θανάτωσε τρεῖς πατριάρχαι, ὧν οἱ δύο πικρῶντες ἐκ τῶν ἀγχονῶν ἐσώθησαν ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ παρακειμένου μοναστηρίου τοῦ ἀγ. Κωνῶνος ἐν τῷ αὐλῷ αὐτῶν, ὡς διηγεῖται ὁ Θεοφάνης.

Κατὰ ταῦτα ἡ γραμμὴ ἢ ἀπὸ τοῦ ἐν Ἡλω χρόναις ἀγίου Νικολάου μέχρι τοῦ ἀγίου Κωνῶνος τοῦ ἐν Πηγαίς εἶναι ἢ ἀπὸ Διανη-βογαί εἰς Κασσίμ-πασσά. Ὁ στρατιωτικὸς τῆς πόλεως διοικητὴς Βῆνος μάθων παρὰ καταστάπων τὰς ὑπὸ τοῦ Καγάνου δοθείσας διαταγὰς ἐξήγαγε νυκτῶρ σῶμα Ἀρμενίων ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν τοῦ μέρους τούτου ἐκ τῆς πόλης τοῦ Πτεροῦ, ἵνα καύσωσιν οἰκίας τινὰς παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Νικολάου κειμένας. Οἱ Σιλαβηνοὶ ἀμ' ἰδόντες τὸ πῦρ ἐξήλθον ἰσχυρῶς ἐκ τοῦ κευθμάτος αὐτῶν, ἵνα προσεγγίσωσι εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν Βλαχερνῶν· ἐνταῦθα δὲ ἐπέπεσον ἐν ταῖς βυζαντιναῖς ναυσὶ καταβυθισάσας τὰ μονόξυλα. Οἱ διαφυγόντες τῶν Σιλαβηνῶν τὴν σφαγὴν διακοιμηθήσαντες εἰς τὴν ἀκτὴν ἰσχυρῶς ἐξέβησαν τῶν Ἀρμενίων. Τὰ ὕδατα τοῦ Χρυσοῦ κίρκου ἐβάθρυσαν ὑπὸ τοῦ σάματος αὐτῶν, ἐν δὲ τοῖς ἐπιπέλοις νεκροὶ ἀνευρίθησαν τῆ ἐπιούσῃ καὶ γυναῖκες Σιλαβηναὶ μετασχούσαι τῆς μάχης.

Ἡ νυκτὶα συμφορὰ συνετέλεξε τὸν στρατὸν τοῦ Καγάνου, οἱ δὲ Σιλαβηνοὶ ὑποπέψαντες, ὅτι ἡ ἐνεδρα ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, ἀποστάντες τῶν συμμάχων, ὧν ἰγνώριζον τὸν προδοτικὸν χαρακτῆρα, ἀπῆλθον παραγρήμα. Ὁ δὲ Καγᾶνος οὐκ εὖ δυνάμενος ἂν ἀντιστῆ εἰς τὰς συνεπειὰς τῆς πείνης τῆς κρατοῦσας ἐν τῷ στρατῷ ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, λαὸν ἀσθενῆς ὧν νὰ παρατείνῃ αὐτὴν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σιλαβηνῶν καὶ ἰσχυρῶς περικεῖται ἐπικουρίας. Καύσας λοιπὸν πᾶσας τὰς μηχανὰς καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆλθεν ἀγγείλας τοῖς ἀρχοῦσι τοῦ Βυζαντίου, ὅτι, εἰ καὶ ἀπῆρχετο νῦν ἕνεκα ἀπορίας τῶν ἱππηδῶν, προὔτιθετο ὁμοίως νὰ ἐκανελεθῆ μετὰ μικρὸν πορισάμενος ἐπιτηδεῖα καὶ ὅτι τότε θὰ λάθῃ παρ' αὐτῶν δίκην πασῶν τῶν ὕβρων, ἅς ἐξ αὐτῶν ὑπέστη. Ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἀβάρων διέτριψε μὲν ἐπὶ ἡμέραν ἐν τοῖς πελάγεσι, ἵνα ἐμπρῆσται πάντα τὰ ἱερὰ τὰ μένοντα ἐπὶ ὄρεα. Ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ ὁ τῶν ἀγίων Κοσμᾶ καὶ

Δαμιανοῦ (τοῦ Ἐγγυῶν) ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Μόνον τὸ ἱερόν τῆς παναγίας Παρθένου ἔμεινεν ἀθικτον, διότι ὁ Καγᾶνος διαγυρίζετο, ὅτι εἶδε τὴν κλίαν Παρθένου περιβεβλημένην θεῖα δόξη καὶ περιβαίνουσαν ἐπὶ τῶν τεχνῶν τῆς πόλεως· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἀπέδιδον τὴν σωτηρίαν τῆς πρωτευούσης ἀπὸ τῆς πρώτης καύτης πολιορκίας τῆ μεσιταίε τῆς Θεομήτορος, ὁ δὲ ἀκάθιστος ὄμιος ἐνταῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν.

Ὁ μάλιστα Βῆνος ἔσχε καὶ αὐθις συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐν αὐτῷ τῷ ναφ τῆς παναγίας Παρθένου. Ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι «μέχρι τοῦ παρόντος ἰγὼ τὴν ἐξουσίαν εἶχον τοῦ λαλῆσαι καὶ πηκτεῦσαι μετὰ σοῦ· νῦν δὲ κατέλαβεν ὁ ἀδελφός τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν δεσπότη μετὰ τοῦ θεοφυλάκτου στρατοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἀντιπερὶ καὶ ἐπακολουθεῖ σοι ἕως τῆς χώρας σου. Κἀκεῖ λαλεῖτε μεταξὺ ἀλλήλων».

Ὅτως ἐλήξεν ἡ ἀξιομνημόνευτος πολιορκία τῆς πρωτευούσης ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς περατώσεως τῶν Θεοδοσιακῶν ὄχυρωμάτων. Ὁ μάλιστα Βῆνος ἀναγείρας τὸ ἔξω τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν τείχος τὸ σφόμενον ἐπὶ καὶ τείχος Ἀρακλείου ὀνομαζόμενον μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Στουδίτου. Ὁ δὲ Schahibgaraz ἐξηκολούθησε καθ' ἡσυχίαν ἰσχυροποδευμένος ἐν Χαλκηδόνι, μέχρις οὗ ὁ Ἡράκλειος μετὰ πολλὰς αἱματηρὰς μάχας κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Περσῶν καὶ ἐκθρονίσῃ τὸν μέγαν βασιλέα. Μετὰ ἐπταετῆ πόλεμον ἐπανήλθον ὁ Ἡράκλειος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτέλεσας τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἦτοι ἐπανορθώσας τὰς συμφορὰς, ἅς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Φωκῆ τὸ κράτος εἶχεν ὑποστῆ. Ἀλλ' αὐτὸς αὐτὸς οὔτε οἱ ἀμύσει διάδοχοι αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὴν κατάστασιν τῆς ὀλιθρίας ἐξαντλήσεως τῆς ἐκ τῶν δικαιοῦν συνεχῶν ἀγώνων τῶν θηρασάντων τὸ τε κράτος τῶν Περσῶν καὶ τὸ Βυζαντιανόν. Ισζδίγετ ὁ Δ', ὁ τελευταῖος τῶν Σασσανιδῶν, μετ' ὀλίγον ἀπίθανος στερηθεὶς τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Ἰρκανίας καὶ ἀπὸ τοῦ 670 πολέμοι στόλοι εἰσπλέουσιν εἰς Προποντιδὰ ἐπὶ ἑπτὰ συνεχῆ ἔτη διὰ νὰ πολιορκήσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἰδοὺ ἡ τελευταία ἡσὶς τῶν γεγονότων, ἃ ἐλαβὸν τὴν τιμὴν νὰ σημειωθῶσιν ὑμῖν τὴν ἰσπέραν ταύτην.

D. A. MOEDTMANN

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΘΩ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1) Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ φίλου συνακτῆρου κ. Μανουῆλ Γεδεών περὶ τοῦ Ἄθω (1) ἐξεδόθη ἐκ κώδικος τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἱβήρων ἀλλογραφία τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ καὶ ἄλλα ἔγγραφα περὶ τῶν τοῦ Ἄθω σχέσεων πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ ἱερατικὰς ἀρχὰς ἐν Βυζαντίῳ. Ἐὰ ἴδια ἔγγραφα μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ πραγματικῇ τοῦ Κ. Φρεαρίτου, δημοσιευθεῖσα ἐν ἁ Πανδώρα (Τόμ. ΙΕ'), τοῦ Γάλλου Langlois καὶ τοῦ Διονυσίου Πιστη πρώην Σάουθς (2).

2) Πρὸ καιροῦ εἶρον ἐν χειρογράφῳ (τοῦ ΙΕ' αἰῶνος) τῆς βιβλιοθήκης μου τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον κείμενον, ὅπερ παρῆγε πλείστας πληροφορίας περὶ τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει γεγονότων καὶ τῶν ἐν τῇ βασιλίδι συμβάντων. Ὁ ἱερῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἰδιαίτερος τὰ κατὰ τὰ πολιτεύματα τοῦ Ἄθω εἶδος ἔχει νὰ συγκομισθῇ συμπερασματικῶν καὶ πλοῦτον εἰδήσεων, σὺν τῷ φίλῳ κ. Γεδεών εἰπεῖν.

3) Τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον, κτήμα Μακαρίου ἱερομονάχου Κίου ζωγράφου, περιέχει Σελ. 1—381. Τὸ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, τοῦ ἀσκητοῦ καὶ ἀναχωρητοῦ, ἐπιστολῶν γεγραμμένων τῆς φιλοχρηστίας καὶ τῆς Νικηνῆς, λόγῳ ἀσκητικῆς γραφῆς μετὰ παρ' αὐτοῦ τῆ ἰδίᾳ γλώσσῃ, ἐμνηνεύονται δὲ ὑπὸ τῶν δασίων πατέρων ἡμῶν Ἀββᾶ Πατριάρχου καὶ Ἀββᾶ Ἀθηνῶν τῶν φιλοσόφων καὶ ἡσυχαστῶν ἐν τῇ Ἀθήρᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου.

Σελ. 383—574. Τὸ δασίον πατρὸς ἡμῶν Ἀββᾶ Ἰσαίου τοῦ ἀναχωρητοῦ ἴδιον κείμενον ὠφέλιμον.

(1) Μανουῆλ Γ. Γεδεών. Ὁ Ἄθω, ἀμνηστία, ἔγγραφο, ἡμερώσεις. Ἐν Κωνσταντίνῳ 1886 σελ. 100 κ. ε.
(2) Δ. Πιστη, περιγραφή ἱστορικῶν ἀγίων ὄρων Ἄθω. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1890 σελ. 85—86.

Σελ. 575—727. Φυγοφιλίᾳ διηγήσεις τοῦ ἁγίου παραδείσου ἦτοι εἰς τὰ ἀποσπόμενα καὶ εἰς τοὺς βίους τῶν ἁγίων πατέρων.

Σελ. 729—730. Περὶ τῶν ἁγίων καὶ αἰκονομικῶν ἐπιπέδων ὡς ἐξήγηται καὶ πῶς καὶ διατί.

Σελ. 730—749. Διήγησις μερικῆ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου βασιλέως καὶ Νικολάου Πατριάρχου γενομένη κατὰ διαφόρους καιροὺς.

4) Τὸ α' ἔγγραφο (σελ. 732), ἢ ἀναφορὰ τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν βασιλέα, ἀρχ. Δέσποτα ἡμῶν ἄγιε, γνωστὸν ἔστω κτλ., ἐστὶ παρὰ τῷ κυρίῳ Γεδεών κ' ἔγγραφο, καὶ Δ. Πιστη τὸ πρῶτον.

Τὸ β' ἔγγραφο, τὸ βασιλικὸν πιττάκιον πρὸς τὸν πατριάρχον, Γεδεών β', Φρεαρίτη α'.

Τὸ γ', ἢ ἀπάντησις τοῦ πατριάρχου (σελ. 733, 734, 735). Φρεαρίτη θ', Γεδεών γ'. Τὸ κείμενον μετὰ τὴν ἐπιπέδον ἀλλοίωσι καὶ ἀπαιτήσεις ἕως εἰς τὰ καὶ ἐν ἀπεριποίησι λαίπει ἐν τῷ ἔγγραφῳ τοῦ κ. Γεδεών.

Τὸ δ', θέσπισμα βασιλικόν, α Θεοπίστον τοῖνον κτλ. κ. σ. 735, παρὰ Γεδεών δ', Φρεαρίτη β', Δ. Πιστη γ' (ἐν ἔτει 1109).

Τὸ ε', θέσπισμα βασιλικόν πρὸς τὸν πατριάρχον, σελ. 738 ἀρχῇ α Σκαπὸς ἐπίθης τῆ ἀκομιτῆς κ, παρὰ Langlois σελ. 38, Φρεαρίτη γ'.

Τὸ σ', πιττάκιον βασιλικόν πρὸς Ἰλαρίωνα τὸν Πρωτὸν τοῦ ὄρους, σελ. 739, κρωρὸς εἰδικῶς σου κ παρὰ Φρεαρίτη δ', παρὰ Langlois σελ. 38.

Τὸ ζ', πιττάκιον βασιλικόν (σελ. 740) πρὸς τοὺς μοναχοὺς α Πατέρες ἄγιοι οἱ τὸ ἁγίον ἄρος κατακοῦντες κ, παρὰ Γεδεών ε', Φρεαρίτη ε'.

Τὸ η', πατριάρχικόν πιττάκιον, σελ. 740, α Στάματα καὶ παρασημασμένα—ἀνέκδοτον.

Τὸ θ', πατριάρχ. γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξιον, σελ. 741, α Γνωστὸν ἔστω σὺ δέσποτα κ παρὰ Φρεαρίτη ζ'.

Τὸ ι', α Περὶ Σαρακηνῶν κ, σελ. 743, παρὰ Γεδεών σελ. 135 (ἐν σημειώσει 118).

Τὸ ια', λύσις τοῦ πατριάρχου Χαρίτωνος,

σελ. 746 (ἐν ἔτει 1177) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ κ. Φρακίτου καὶ τοῦ κ. Γεδεών (σελ. 119).

Τὸ δ' ε', συνοδικὸν (σελ. 747), ἀνεκδότον.

Τὸ γ', λύσις τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἐπὶ ὑπομνήσεως τοῦ Πρώτου Γαβριήλ, σελ. 748 (ἔτει 1093), παρὰ Γεδεών ζ', Φρακίτη σ'.

Περὶ τῆς χρονολογίας ἀναφέρονται μόνον, ὅτι τὸ «Θεσπισμα βασιλικόν» ἐπιβεβαιούσιν τὰ προνόμια τοῦ Ἄθω ἀνήκει τῇ γ' ἰνδικτιῶν, 1109, συμφώνως τῷ χειρογράφῳ τῆς ἐν Μόσχῃ συνοδικῆς βιβλιοθήκης· ἡ λύσις τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Πρώτον τοῦ ὄρους Γαβριήλ κατὰ τὸν κ. Γεδεών (σελ. 106 σημ. 82) ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1093/94.—Ὁ Καίσαρ Νικηφόρος ὁ Μελισσηνός, μνημονεύμενος ἐν τῇ ἀφηγήσει, ἀπέθανε κατὰ τὸ 1104 καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ γραμματικὸς ἐν ἔτει 1111· ἡ λύσις τοῦ πατριάρχου Χαρίτωνος ἐπέβη ἐν ἔτει 1177.

5) Ἡ κανονικὴ διαταγὴ (σ. 748 καὶ 749) διασαφηνίζει τὰς σχέσεις τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Ἀσάν πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Βασίλειον καὶ μέγιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ θρόνου Τερνόβου. Ἡ ἐν λόγῳ συνέντευξις τῶν βασιλέων ἐν Λαμφάκῳ ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1235. Νικηφόρος ὁ Γρηγορεὺς (1) λέγει: «Καὶ συνελθόντες περὶ Χερρόνησον ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀσάν συζητοῦσιν Ἐλένη τῇ τοῦ Ἀσάν θυγατρὶ διακατεῖ οὐσὴ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον τὸν νῖον Ἀλέξιαριν· τινικαῦτα δὲ καὶ ὁ τοῦ Τερνόβου ἐπισκοπὸς αὐτονομίαν λαμβάνει διηγεκῆ, τῷ τῶος ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελῶν Ἰουστιανῆς».—Γεώργιος ὁ Ἀκραπολίτης δὲ ἀφηγεῖται ὡς ἰσομάνως τὰ περὶ τῆς συμμαχίας ἀμφοτέρων κατὰ τὸν Λατίνων (2)· α' Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης (ὁ Ἀσάνης) τὴν αὐτοῦ σύζυγον σὺν τῇ θυγατρὶ Ἐλένη λαβὼν διαπεραιεῖται εἰς Ἀλέμφακον, ἔθα ἦν ἡ βασίλεις Βιρήνη καὶ πληροῦσα τὴν τῶν παιδῶν συνάφειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελείαντος. Τότε καὶ ὁ Τερνόβου ἀρχιερεὺς ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τελῶν αὐτονομίᾳ τετιμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορεύεσθαι κέχρηται βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ τῷ θεσπισματι, χρίστας τῶν προϋόντων ἀποτινόντων τῷ Βουλγάρῳ ἀρχοντι Ἀσάν, τοῦ κήδους ἐνεκα καὶ τῆς φιλαίας».—Ταῦτα ἰκανῶς δεικνύουσι τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐν τῷ τέλει κειμένου.

(1) Τόμ α' σελ. 20.
(2) Σελ. 51

(Σελ. 730)

Ἀφήγησις μερικῆ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου βασιλέως, καὶ Νικολάου πατριάρχου, γενομένη κατὰ διαφόρους καιροὺς.

1) Ἐλεγεν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Τραγγανιώτης ὅτι τὰ κατὰ τοῦ ἁγίου ὄρους γενομένα ἀκρωθῆναι καὶ ἐξ ἀρχῆς, τὰ πρὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ πατριάρχου καὶ μετὰ τὴν ἐντολήν αὐ μόνον ὁ μοναχὸς Λεόντιος ὁ ἐπισκοπὸς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων πατέρων συνεγράψαντο καὶ ἔχουσι οὕτως εἰς προσειδήσιν.

2) Ὅτι μετὰ τὸ ἀπυλοῦσθαι τὰ ζῶα καὶ τοὺς Βλάχους ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσαι τῷ Θεῷ ὅτι ἐξέλειν ἄργῃν μεγάλην καὶ ὀλέθριον, ὅτι ἐπισκοπῆ ἐπιστάμετο ἡμεῖς ὁ Θεὸς καὶ ἐκαθάρθη τὸ ἅγιον ὄρος, τὸ ὄρος δ' εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, μᾶλλον ἔκλειον καὶ ἐκόπτοντο· καὶ ἦν ἐν τῷ ἁγίῳ (1) ὄρει κοπιτὸς μέγας αἰγυπτιακός, καὶ ἐκείνοι μὲν τῆς αἰγυπτιακῆς ἐμύνηντο τροφῆς, τὰ κρέη καὶ τοὺς λίθους, ἔτι δὲ καὶ κρόνα καὶ σπόροδα καὶ πέποναι.

3) Οἱ δὲ ἀγορεύεται μύνηνται τὰ τῶν Βλάχων ὅσα καὶ ὅλα τῆς ἡδογῆς ἢ συνήθειας· τὰ δὲ γάλατα καὶ τὰ τυρία, καὶ τὰ μαλλία· τὰ συμπόσια καὶ συναλλάγματα καὶ τὰς πραγματείας τὰς πρὸς ἀλλήλους, οἱ Βλάχοι λέγουσιν μετὰ τῶν μοναχῶν· τὰς τε μεθυσίας τὰς διαβολικὰς, αἰτινας ἐφάνησαν ἐν τῷ ὄστρω· εἰς ἧλθε γὰρ ὁ διάβολος εἰς τὰς καρδίας τῶν Βλάχων καὶ εἶλον καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν μεθ' ἑαυτῶν φερούσας ἀνδρῶνα ὡς οἱ πιστικοὶ καὶ ἔθεσκον τὰ πρόβατα, καὶ τὰ μοναστήρια ἰδοῦσιον κουβαλοῦσαι εἰς αὐτοὺς τὰ τυρία τὰ γάλατα καὶ τὰ μαλλία ποιοῦσαι καὶ τὰ ζυμωτὰ εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν μοναστηρίων καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ὡς δουλοπάροικοι καὶ ποθεινοὶ (731) ἦσαν τοῖς μοναχοῖς.

4) Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γενομένα αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν· ὅμως οἱ παθόντες καὶ τὴν ἁμαρτίαν μισήσαντες αὐτοὶ καὶ τὰ σφάλματα διορθώσαντο· καὶ οὐ μόνον ἡσυχασταὶ καὶ ἀγκλιστοὶ καὶ στυλίταις εἶπον καὶ ἐξήγαγαν περὶ τούτου ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πατριάρχῳ κύρ Νικολάῳ πάντα ἐγγράφως ἐξέ-

(*) Ἡ ὀρθογραφία τοῦ χειρογράφου ἐρωλέθη κατὰ τὴν περὶ τὴν δημοσίευσιν.

δωσαν· καὶ ὅτι οἱ Βλάχοι τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔχουσι βοσκούς ὅσα δὲ δι' αὐτῶν ἔπραττεν ὁ διάβολος οὐ θίμης ἦν γραφῆ παραθεῖναι· πλὴν οὐκ ἐστὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

5) Περὶ δὲ τῶν Βλαχῶν μᾶλλον δὲ τῶν μοναχῶν τὴν ἐκβολὴν διηγῆσθαι, καὶ ὅσα ἐπράχθησαν τότε·

6) εὖρεν οὖν ὄργανα ἐπιτήδεια ὁ ἐφευρετῆς τῆς κακίας, ὁ ἐξ ἐνωθεῖν φρονήσας τὴν ἡμετέραν ζωὴν καὶ ἐξορίστους ἡμῶς ποιήσας, καὶ ἀπὸ Θεοῦ κρύπτεσθαι καὶ τὸν θάνατον κερδαίνειν, ἐφθασε καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει καὶ ὑπέβαλεν εἰς τοὺς ἁγίους γέροντας προτάσεις ἄλλην εὐλόγους, ὅτι ἐντολήν ἔδωκεν ὁ πατριάρχης, καὶ ἐκὼν ἀποθάνωμεν ὡς ἐγινόμεθα αἰτίοι τῆς ψυχῆς ἡμῶν· καὶ ἐφάνησαν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, μᾶλλον δὲ φρενοληψίας ἀνέκμεστα·

7) καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ τῶν ἰλλογίμων ἀνθρώπων καὶ ἡγουμένων καὶ ἡσυχαστῶν ἐταράχθησαν, αἰτινας ἐπολιμήσαν μετὰ τῶν δαιμόνων πενήκοντα καὶ ἐξήκοντα ἔτη καὶ οὐκ ἔσγυσαν αὐτοὺς ἐκβαλεῖν ἀπὸ τὰς κέλλας αὐτῶν.

8) Τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν μέγα θίασμα καὶ πολλοῦ θρήνου ἔξιν· ἀπήρχοντο τοῖνον κλαίοντες, ὁ ἡσυχαστὴς πρὸς τοὺς ἡσυχάζοντας λέγων αὐτοῖς ὅσα παρὰ τῶν δαιμόνων ἰδεδόχθη, ὁμοίως καὶ ὁ ἡγουμένος πρὸς τοὺς ἡγουμένους λέγων ὅτι ἀπὸ τοῦ ὄρους ὡς οὐτε ζῶν ἔχοντες οὐτε ἀνέκτανται ἰπειδὴ τοὺς Βλάχους καὶ τὰ ζῶα ἐκβάλλουσιν· ἀλλὰ καὶ ὁ πατριάρχης ὅλον τὸ ὄρος ἰδέσμενος καὶ τὰ ξύλα καὶ τὰ νερά· ἡμεῖς δὲ ποῖαν κοινῶν ἔχουμεν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ; οἴμαι οὐδεμίαν.

9) Τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν σχίσματα καὶ παρασυναγωγὰς κατὰ τόπους· καὶ λαοσυνάκτας καὶ λαοπλάνους καὶ τὸ πείθειν μᾶλλον ἢ πείθεσθαι, καὶ γραφικῶς εἰπεῖν, ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διέβη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν, κατὰ τὸν Δαυὶδ· ὅτι εἰ δοθείη σοι καὶ τί προστελεῖ σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν; Καὶ τὰ πάντα ἐξόγκωσεν ὁ καιρὸς ἐκείνος.

10) Ἐξήρχοντο γὰρ μετὰ τῶν Βλαχῶν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου· καὶ ἡ λύπη πεπληρώκειν ἡμῶν τὴν καρδίαν· ὅτι οὐ μόνον οἱ δαίμονες ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ τὸ αὐτό. Τριακόσια γὰρ φαμελλία ἦσαν ἅπαντες οἱ Βλάχοι.

Σελ. (732)

11) Ὁ δὲ βασιλεὺς κατοῦνας ἔλεγεν εἶναι τῷ πατριάρχῳ, ὡς τε καὶ δεκατὴν πολλάκις ἠβουλήθη εἰς αὐτοὺς θεῖναι· διὰ δὲ τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦτο οὐκ ἔβλησε γενέσθαι, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶσι τὰ μοναστήρια, καταγινώσκουσι δὲ καὶ τοὺς μοναχοὺς· καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν Βλαχῶν κατὰ δόλον γέροντος τῶν δὲ μοναχῶν οὐκ ἦν ἀριθμὸς διαγράφασθαι καὶ εἰπεῖν τὸ ἀπειρον πλῆθος ἐκείνο.

12) Καὶ ὁ τοῦ θαύματος ὁ λέγοντες ὅτι ὁ ἡσυχάζων ἐν τῷδε τῷ τόπῳ ὁ ἀκουστός καὶ ὁ φοβερὸς τοῖς δαίμοσιν μετὰ τοῦ (δαίνο) συνεξέρχεται Βλάχου καὶ ὁ (δαίνα) ἡγούμενος μετὰ τοῦδε τοῦ ἡγουμένου συνεξέρχονται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ μοναστήρια μετὰ τῶν ἐκείνων φίλων συνεξέρχονται Βλαχῶν ἅπαντες πανταί· ἦν δὲ ἰδεῖν τὰ θεόκτιστα καὶ θεοφύλακτα μοναστήρια ὑπὸ κουτῶν καὶ τυφλῶν γερόντων φυλαττόμενα· καὶ οὕτω κατηγωνίσαστο ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου καταδιώξαι ὅποιον αὐτῶν ὁ γοντὸς φαρῶν καὶ ἐπισύρειν αὐτοὺς βίαιως εἰς τὰς ποταμῶν Βαβυλώνας· καὶ οὐ παύεται μέχρι τῆς σήμερον· τὰ αὐτὰ ποιῶν ὁ σχολιὸς ὄρακων.

13) Τούτων δὲ οὕτω γενομένων ἐπέστη ἡ ἐορτὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ συναχθέντες πάντες κατὰ τὸ σύνθημα εἰς τὰς Καρφεῖες, πρῶτον μὲν ἀναθεράτισαν τοὺς δημογέροντας ἐπ' ἐκκλησίας πρὸς ὁ λαός, τοὺς λαοπλάνους, τοὺς ταρασσοντας ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος ὡς δῆθεν ἐκ προφάσεων εὐλόγων. Ἐπειτα τοῦ ἐκ συνήθειας κρούσματος γενομένου καθίσαντες ἐν τῷ κρητρίῳ ἐξελέχοντο ἄνδρας θεοσεβῆς τέσσαρας τὸν τε μοναχὸν κύρ Ἰωαννίκιον καὶ ἡγούμενον τοῦ Βατοπεδίου, καὶ τὸν μοναχὸν κύρ Συμεῶν καὶ ἡγούμενον τοῦ Καρακάλλου, καὶ τὸν Κασταμόνιτου συγγενῆ οὗτα τοῦ βασιλέως κύρ Ἀλεξίου, καὶ δῶα ἐπιτηρητὰς τὸν Τζαῖνον καὶ τὸν Φαλακρόν, καὶ ἀπίστατον αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον γράψαντες καὶ ἐπιστολὴν περιέχουσαν οὕτως.

14) «Δέσποτα ἡμῶν ἁγίε, γνωστὸν ἐστὶ τῷ κράτει τῆς βασιλείας σου, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ πατριάρχου ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος ἐξέλιπε καὶ δέδεσθε τῆς κραταιᾶς βασιλείας σου ἵνα λύσῃτε τὴν ἐντολήν, ἐπεὶ πάντες ἀπολύμαθα· ἐν γὰρ τῇ βμετέρῃ γαλήνῃ καὶ ἡμεῖς ἡμερον καὶ ἡσυχον βίον διάγωμεν εὐχόμενοι καὶ τοῦ κράτους σου. Ἰδοὺ ἐπιτηρήσαμεν

τῆ βασιλείᾳ σου· καὶ προσθήσει Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς χρόνους αὐτῆ ὡς τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Ἐζεκιᾷ, ἵνα ὡς ἐκεῖνος καὶ σὺ ἀξιωθῆς μετὰ παρρησίας εἰπεῖν τῷ ἰπουρανίῳ βασιλεῖ καὶ Θεῷ· μνήσθητι, Κύριε· ὡς ἐπαρευθῆν ἐνώπιόν σου μετ' ἀληθείας ἐν καρδίᾳ τελείᾳ· καὶ τὰ ἀριετὰ ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ἡμεῖς δὲ πάλιν ὡς ἔχομεν καὶ διακρίθηκα πρὸς σὲ λέγομεν· οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλογοῦντες (733) γνηῖοι, οἱ δὲ καταρώμενοι κατατῆρανται. Καὶ ἀξιῶσαι σε Κύριος ὁ Θεὸς τῆς μερίδος τῶν ἁγίων καὶ μεγάλων βασιλῶν Δαυὶδ καὶ Ἐζεκιᾶ, καὶ πλησίον τοῦ ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνου εὐρεθῆναι τὸν θρόνον σου, καὶ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐση σύφραίνεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καὶ χαίρει καὶ ἔβρωσο ἐν Κυρίῳ πάντοτε. —»

15) Ταῦτα λαβὼν ἐπὶ χεῖρας ὁ βασιλεὺς κύρ Ἀλέξιος καὶ ὅλον τὸ παλάτιον καὶ ἡ σύγκλητος ἀκούσαντες τῷ βασιλεῖ συνέβουλεύοντο τὴν πατριάρχην Πλεῖν καὶ ἀπολογησασθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς δι' εὐλάβειαν οὐκ ἠθέλησε τοῦτο ποιῆσαι ἀλλ' ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα ἀποπειλῆς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπισταλέμενους μοναχοὺς.

16) Βασιλικὸν πετύχιον. Πότερ ἄγιο καὶ Οἰκουμενικῆ Πατριάρχᾳ! οἶδας ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ προπάτορι ἡμῶν ἐν τῷ παρδεισῷ καὶ οὐδεμίαν ὄλην ἡμέραν, τὰχα δὲ οὐδὲ τρεῖς ὥρας ἐβόλαζε· καὶ ἰδοὺ, ἡ ἐντολὴ σου ἐξήλειψε τὸ ἄγιον ὄρος μὴ ὑποκείμενον τῇ σῆ ἐξουσίᾳ. Ἄλλ' ὑπὸ τῶν βασιλῶν κατὰ διαδοχὴν τοῦτο θῆσπισαν καὶ οὐκ ὑπὸ ἄλλης ἐξουσίας, ἀλλ' ὤρισαν ἐλεύθερον τοῦτο εἶναι ἀπὸ πάσης ἐπηρεᾶς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν μηδὲμίαν μετοχὴν ἔχειν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς πολλὰκις ἠβουλήθημι δεκατὶν ἐπιθεῖναι τοῖς Βλάχοις ἀλλὰ τὰς εὐχὰς τῶν πατέρων δυσωπούμενος, καὶ διὰ τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα μὴ πλεονεκτήσῃ τὰ μοναστήρια ὡς ἔχομεν πάντες τὸ πλεονεκτηζόν, καὶ ἵνα μὴ καταγινώσκωσι τοὺς μοναχοὺς τοῦτο οὐκ ἐποίησα. Τι δὲ σοὶ ἰδοῖς; πότερ ἄγιο, ἀπορῶ ἱμοῦ οὐ θελήσαντος ὅλιος κἄν μόνον ἀκούσαι τὸ ἀπειλασθῆναι τὰ ζῆα, ἀλλὰ καὶ οἱ μητροπολίται τῷ ὄρισμῷ σου ἀντέλεξαν, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτίσας λέγοντες εἰς μετάληψιν. Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑποκείμενῶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τῶν ἡγουμένων πολλοί. Χαίρει καὶ ἔβρωσο ἐν Κυρίῳ. —»

17) Ταῦτα ὁ πατριάρχης δεξόμενος καὶ

ἀναγνούς τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ἀντεδήλωσε τῷ βασιλεῖ ταῦτα·

α Καλῶς εἶπας δέσποτά μου ἄγιο, ὅτι σὺ ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν οὐκ ὑπέγραψας· οἱ μητροπολίται οὐκ ἠθέλησαν ἀλλὰ μάλλον ἀντέλεξαν ὡς παρόνομον τὸ γινόμενον. Τῶν μοναστηρίων οἱ ἡγούμενοι πλέον πάντων ἐταράχθησαν. Καὶ ἐγὼ πῶς εἶπον τοῦτο ποιῆσαι; ἀλλὰ διὰ τὰς κακουργίας τῶν Βλαχῶν καὶ τὰς τελεσιουργίας αὐτῶν ἰδέσθαι μὴ τίποτε· διότι μέγα ἦν τὸ δεινόν καὶ ἔλιθρον ὡσπερ γὰρ οἱ Μαδωνῆται ἐποίουν καὶ ἐκαλλώπιζον τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ ἔφερον ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἵνα πορευθῆ ὁ λαὸς καὶ ἀποστραφῆται αὐτοὺς ὁ Θεὸς αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ διέβολος εἰσῆλθεν εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας καὶ ἐνδύοντο σχῆμα ἀνδρῶν, ἵνα (734) καταστρέψῃ τοὺς εὐσεβεῖς θῆλοντας ζῆν καὶ εἶλον αὐτὰς ὡσπερ βοσκὸς μετ' ἐαυτῶν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δουλείας τῶν μοναστηρίων πάσας αὐτὰς εἶγον οἱ μοναχοὶ ἐξυπηρετούσας. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα ἀίσχρον ἔστι τοῦ λέγειν ἢ γράφειν ἢ ἀκούειν· οἱ οὖν παθόντες καὶ τὴν ἀμαρτιῶν μισήσαντες αὐτοὶ μοι δέδωκεν ταῦτα ἱγγράφως, τὸν Θεὸν μάρτυρα προβαλλόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κακίας τῶν ἀνοσίων Βλαχῶν, ὅτι εὐρέθησαν δόλιοι καὶ ἀπατεῖνες. Περὶ δὲ τῆς ἐντολῆς ὅτι ἐξήλειψε τὸ ἄγιον ὄρος καὶ ὅτι λέγετε οὐκ εἶχε χεῖρ ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης φησὶ ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἀδικεῖ ἢ οὐκ ἐγνώσκον ἠρώτων με· ἀλλὰ τὸ δὲ σὺ αὐτὸς ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν οὐκ ὑπέγραψας· ἡ σύνοδος τῶν πατέρων οὐκ ὑπέγραψε. Καὶ ἐγὼ μόνος εἶλον ὑπογράψαι οὐκ εἶχε χεῖρ; ἀλλὰ ἀνέχεται ὁ Θεὸς ἢ αἱ σύνοδοι τῶν ἁγίων πατέρων ἐνὸς μάρτυρος ὑπογραφήν; ὡς ἔγραψαν καὶ ἐπεσφράγισαν μὴ παραδεχθῆναι ποτε ἐνὸς μάρτυρος μαρτυρίαν κἄν πᾶσαν τὴν σφίαν τοῦ κόσμου ἐπίσταται· ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, διαλεγόμενον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία πιστὴ ἔστιν· ὅτι ἀπὸ τῆς Θεοφθόγγου φωνῆς τοῦτο ἠκούσαμεν, τὸ μὴ παραδέχεσθαι γραφὴν ἢ μαρτύριον ἐνὸς ἀνθρώπου κἄν ὁ σφώτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχη· κἄν αὐτὸς ὑπάρχη ὁ ταπεινὸς Νικόλαος καὶ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἰδοὺ μαρτυροῦσάν αὶ δεκαί γραφαί, ὅτι οὐκ ἔχει ἐντολὴν τὸ ἄγιον ὄρος ἀλλὰ παραγγελίας μόνον καὶ ἐπιτηδεύσεις ἵνα μὴ ἐμπάσῃ Βλάχους εἰς κατοικίαν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει. Περὶ δὲ τὰ ἐαυτῶν πρόθετα κα

κτήματα εἰς τὰ καταχύματα τοῦ ὄρους ἔχειν τὰς κατοικίας ὠφείλαμεν· ὅτι ἐξουσίαν ἔχουσι οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιτιμᾶν καθὼς καὶ ἡ ἁγία σύνοδος ὤρισεν, ὡς τοῦ δεσμεῖν καὶ λύσειν τὴν ἐξουσίαν εὐκέρως. Καὶ ἐὰν ὁ ἀρχιερεὺς παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ ἐπιτηδεύσῃ οὐκ ἔπεται αὐτῷ τὸ θάτον, ζῆτι οὐκ ἀκολουθεῖ. Καὶ ἰδοὺ εὐρίσκειται ἡ ἐπιτιμῆσις ἄλογος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνίσχυρος. Ἐὶ δὲ δοκεῖ τῷ Θεῷ καὶ εὐάρεστον αὐτῷ ἔστιν, δυνάμειον τοῦτο βασιλικῆ ἐξουσίας, ἵνα μηκέτι Βλάχους εἰσάξῃσι πόποτι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει εἰς τὸν αἰῶνα.

(Σελ. 738)

18) Δεῖ οὖν εἰπεῖν καὶ περὶ τοὺς ἐξεληθόντας ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους καὶ ἐξερχόμενους, ὅτι οὐκ ἐποίησαν πᾶ τοῦ τόπου, καὶ ὁ τόπος διώκει αὐτούς. Περὶ δὲ τῶν τοιοῦτων εἶπεν ὁ Κύριος· ἀρετε αὐτοὺς ὑπάγειν· τυφλοὶ εἰσι· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἴαν ἀδηγῆ, ἀμώτεροι εἰς βόθυνον πωσόνται· οὐς δὲ οὐκ ἐρύττειεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνος ἐκρίβωθήσονται· καὶ διὰ τοῦ προφήτου οὐκ ἐγνώσκον οὐδὲ συνῆκαν ἐν σκότει διαπορευόμενοι καὶ οὐκ ἠθέλησαν εὐλογεῖν τοῦ εὐλογημένου τόπου, καὶ μακρινθήσονται ἀπ' αὐτοῦ.

19) Οἱ δὲ ἐξερχόμενοι τοῦ ἁγίου ὄρους ἠρωτῶντο ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων θελόντων μαθεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐκτραπέντες τοῦ ὄρους ἀσκόπως ἐξέρχονται καὶ ἔλεγον ὅτι ὁ πατριάρχης ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς ὅλον τὸ ὄρος καὶ διὰ τοῦτο ἀγανακτήσαντες ἐξερχόμεθα, προσκαίζόμενοι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις· ἐκείνοι δὲ ἐντολὴν ἀκούσαντες καὶ μὴ γινώσκοντες τὴν ἀκριβείαν τοῦ πράγματος συνηθόκουν αὐτοῖς τὸ γινόμενον· τὰ δὲ πάτρια φάρμακα μὴ ἐπιστάμενοι καὶ τὰ ζωῆς ῥήματα μακρὰν που θέμενοι τὴν πᾶσαν ἀσχολίαν καὶ μίσησαν εἰς τὴν τῶν γεννημάτων εἰσόδους ποιοῦμενοι καὶ τῶν ἑλλαν εἰδῶν, τῶν δὲ ψυχῶν τῶν προσερχομένων αὐτοῖς φροντίς οὐδὲμία· ἀλλὰ ποιοῦσιν αὐτοὺς βοσκὸς δαιμόνων· ἀσκόπως οὕτως καὶ ἀπειρησῶντες σαλεύοντες αὐτοὺς τοῦ ἁγίου ὄρους ὑποχωρῆσαι καὶ γυρεῖν πόλεις καὶ χώρας ὡς περιπλανώμενοι· καὶ γίνονται οἱ ἀνθρώποι οἱ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γινόμενοι, ὑποχείριαι τῷ διαβόλῳ καὶ ἐγμῆσθῃ ἡ Κωνσταντινουπόλις ψευδοσυνωστὰς ἀμώριτος ματαιολόγους καὶ ἀπατεῖνας καὶ ψευδολόγους· ἀγανακτῶσι δὲ καὶ ἡμεῖς καθ' ἐκείτην ἡμέραν γραφὰς ἐπιζητούντες οἱ ἀγράμματοι καὶ χοιροβοσκοὶ· καὶ

εἰσι τὰ πάντα ματαιότης ματαιοτήτων, κατὰ τὸν Σολομώντα. Καὶ γινώσκεις δεσποτά μου ἄγιο ὅτι τὰ δόγματα τῶν πατέρων ἀντετάπησαν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς. Ἀπέθνησκον ποτὶ τις μοναχὸς ἐν τῇ σκήτῃ καὶ ὡς οὐκ ἰδόντα λαλήσῃ μακρὸν τοῖς αὐτῷ παρστώσιν ἐκῆτησεν ὅζως ἵνα θῆσῃ εἰς τὰς ρίνας αὐτοῦ καὶ λαλήσῃ αὐτοῖς· καὶ ὄλην τὴν σκήτην ζήτησαντες οὐκ εὐρέθη ποτήριον ὄζως· εἰ δὲ ἀγορεύεται βαγνῆνα ἔχουσι μέγιστα καὶ οὐσίαι καὶ γλυκοπλάσια· καὶ διὰ τοῦτο σαρτώσιν ὡσπερ πῶλοι τῶν ὄνων καὶ διὰ τὰ καὶ τὰ ἀντιτρέψαμεν τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων ὁ δὲ Θεὸς αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς ἐλέησι. Χαίρει καὶ ἔβρωσο ἐν Κυρίῳ. —»

(Σελ. 736)

Ταῦτα γράψας ὁ πατριάρχης ἀπέστειλε πρὸς τὸν κροταῖον καὶ ἄγιον ἡμῶν βασιλεῖ· ἡμεῖς δὲ εὐλογήσας, καὶ λίτραν νομισμάτων ἐπίδοις, ἀπέλυσεν μετ' εἰρήνης.

20) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνούς τὸ ἴσον δέδωκεν ἡμῖν καὶ νομίσματα ρ· καὶ στραφείς δεξιά καὶ ἀριστερὰ ἔση τοῖς παρστώσιν· ὡς εἶδατέ με ποιοῦντα καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιήσατε· καὶ πολλοὶ τῶν σεβαστῶν ἐφοδιάσαντες ἡμᾶς ἀναλώμασι πλείστοις τὴν ὁδὸν ἡμῶν ἐπορεύθημεν· τοῦτο μόνον εἶπῶν ὁ βασιλεὺς πρὸς ἡμᾶς ἐξέπεμψε· ὡς εἶ ἱμοῦ τὸν Πρώτον προσαγορεύσατε καὶ πάσαν τὴν γερουσίαν· εὐχεσθε τὸ κράτος τῆς βασιλείας μου. Ἡμεῖς δὲ οὐκ αἰστανόμενοι καὶ μακρὸν τοῖς κελίοις ἡμῶν διατρήσαντες, οὐ πολλὸν γέγονε τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ Πρῶτος τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· καὶ πάλιν ἀνήλθομεν εἰς τὸν βασιλεῖα ἐξήκοντα ἡγούμενοι· ἐγὼ δὲ εἶλον λόγον τοῦ βασιλέως κύρ Ἀλέξίου καὶ ἐδέξατο ἡμεῖς ὁ βασιλεὺς μετὰ χαρᾶς ὅτι πλείστως· καὶ παραύτιστα ἐμὲ ἐσφράγισεν Πρῶτον ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· τὸν δὲ κύρ Θεόδωρον τὸν Κεφαλῆν, ἡγούμενον εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τυπώσας αὐτῷ ἐκτοτε λαμβάνειν καθ' ἕκαστον ἐναυτὸν νομίσματα ρ· εἰς ψῶνον τῶν μοναχῶν· ἐμὲ δὲ ἀπαξ καὶ μόνον τ· νομίσματα καὶ βιβλίον βασιλικὸν τὸ μέγα Νομοκάνονον· ἔχον καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὰς διατάξεις καὶ Ἰουστινιανοῦ τοὺς νόμους. Παρήγγειλε δὲ τοῦτο ἀναγινώσασθαι κατὰ πᾶσαν οὐσίαν τῶν Καρεῶν. Καὶ στραφείς πρὸς τοὺς ἡγουμένους προσέταξεν ὑπομνηστικῶν ποιῆσαι ἕκαστον κατὰ τὸ αἶτημα αὐτοῦ· καὶ πάντας χα-

ροπαήσας εξαπέστειλεν ἡμῶς. Ἀμφότεροι δὲ τῆν πρέπουσαν τιμὴν τῷ βασιλεὶ ἀπονειμάντες ἀπήλθομεν πρὸς τὸν πατριάρχην κύρ Νικολαόν, ἐρωτήσας δὲ ἀπαντες πολλὰς ποιησάμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ μᾶλλον ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορταϊνὸς καὶ προφήτης τέλος πάντων ἠρώτησα κήρῳ τούτου τὸν πατριάρχην εἰπὼν· Δέσποτα ἄγιε, εἰσὶ τινες τῶν ἱερέων καὶ μὴ ἔχοντες διάκρισιν τοῦ διακρίναι τὰς ὑποθέσεις δέχονται λογισμοὺς ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶ τινες τῶν ἀνέρων καὶ ἀπελοῦσα ψυχὰς ἀνθρώπων. Τί καλεῖται ἡ ἀγνώσθη σου εἰς τούτο; καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης ὅτι οἱ δεχόμενοι τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἶπας καὶ τὰς ἐξαγγελίας αὐτῶν, ἱατρῶν τάξιν παραιρμένων ἐπέχουσι τοῖς νοσήμασι κατὰλληλα ἐπιόγην τὰ φάρμακα. Καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἱερεὺς ἰδιώτης δὲ ἕτερος δὲ οὐκ ἱερεὺς γινώσκῃ δὲ ἔχων καὶ εἰδὼς λογισμοὺς διακρίνει καὶ κανονίζει ὡς εἶπας, οὗτος ἂν μᾶλλον τοῦ ἱερέως δικαίως εἴη τοὺς λογισμοὺς ἀναδέχεσθαι καὶ κανονικῶς διορθῶν·

(Σελ. 737)

Περὶ παιδίων καὶ ἀγενειῶν.

21) Πάλιν ἐν ἄλλῳ καιρῷ ὑπέμνησάν τινες τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον λέγοντες· Δέσποτα ἡμῶν ἄγιε, εἰ καὶ πρόβατα οὐκ ἔχουσιν οἱ ἀγιοῦται καὶ γελᾶδια, ἀλλ' ἔχουσι παιδιά καὶ ἀγενειούς. Ὁ δὲ τριμακχάριστος καὶ ἀοιδίμος βασιλεὺς ὁ καὶ βασιλικῶν ἔχων τὸ φρόνημα, ἀγγελικῶς ἐφίμωσεν αὐτοῖς οὕτως εἰπὼν· ἔχουσι Μωσαία καὶ τοὺς προφήτας· ἐκείνοι δὲ προσέθηκα καὶ τῷ βασιλεὶ ἀντίπικον· Δέσποτα ἄγιε, περὶ τῶν ἀγενειῶν οἱ προφήται ἠτόνησαν καὶ πᾶς τοῦ δικαίου λόγος καὶ ὅτι διὰ τὰ παιδιά καὶ τὰ σαάνδαλα αὐτῶν οὐ δυνάμεθα εἰς τὰ μοναστήρια βαλεῖν ἀρχῆν· ὅτι παρὰ τοὺς γέροντας πλεῖα εἰσὶ τὰ παιδιά· καὶ ὁ βασιλεὺς· καὶ τί ὀφείλομεν ποιῆσαι τὰ παιδιά; ὅτι Ἡρώδης ἀπέθανε καὶ ἐγὼ παιδοκτόνος οὐ γίνομαι· καὶ μᾶλλον ἐν οἴδατε καὶ τὰς μητέρας αὐτῶν θρηνησάσας ἐρχομένας πρὸς ἡμᾶς καὶ θαυμά ἐστι πῶς οὐκ ἐφοβήθητε τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ὁμῶς ἐρωτᾶ ἡμᾶς πατέρες, ἡσυχασταὶ ἔστε ἢ ἠγοῦμενοι; οἱ δὲ εἶπον, ἡσυχασταὶ δέσποτά μου· καὶ διὰ τί ἐκπαλεῖπατε τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων; καὶ οὐ μόνον τὴν ἡσυχίαν ἀπωλέσατε ἀλλὰ ὁμοιωθέντα καὶ ἡμᾶς τοῖς ἀποστατικαῖς δυνάμεσι· κείνοι γὰρ καταλιπούσαι τὸ ἅδιον φῶς σκό-

τας γεγονῆσαι καὶ εἰκότως. Θρηνήσατε οὖν καὶ ἡμᾶς ὅτι ἐχλευσάθητε ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ὁ Θεὸς συγγωρήσει ὑμῖν καὶ ἡμῖν· ἐρωτᾶ δὲ ἡμᾶς ἔχετε προτροπὴν ἀπολύσεως τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς; ἐστὶ γὰρ αἵρεσις τῶν ἀκεφάλων ὅπερ ἀπεύχομαι· ἀπαρήσαντες δὲ οὗτοι καὶ μὴ ἔχοντες τί ἀποκριθῆναι ἠρώτησε πάλιν ὁ βασιλεὺς· οἴδατε γραφάς; ἢ ἀνέγνωτε νόμους πατέρων ἢ διατάξεις βασιλικὰς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ σύνοδοι τῶν πατέρων λέγουσιν ὅτι ὁ μητροπολίτης οὐ δύναται ἀνελεῖν εἰς βασιλεία εἰ μὴ ὁ πατριάρχης προτρέψει αὐτῷ· ὁμοίως καὶ ὁ ἐπίσκοπος χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ οὐ δύναται εἰσελεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μήτοιγε εἰς βασιλεία· ὁμοίως καὶ οἱ κληρικοί μετὰ βουλῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν ἐξέρχονται· καὶ τὰῦτα μὲν τῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἱερῶν κανόνων διὰ τὸ πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις ἡμῶν καὶ ὑπεικίσεσθε αὐτοῖς· οἱ δὲ δεσποτικοὶ νόμοι τῶν βασιλέων καὶ αὐτοὶ τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἀκολουθοῦσι· καὶ εἰ ἔχει ὁ πριμικύριος δουλείαν πρὸς τὸν βασιλέα τὴν μέγαν δομίστικον βουλεύεται (738) ὁμοίως καὶ ὁ στρατιώτης χωρὶς γραμμᾶτων εἰσελεῖν εἰς βασιλεία οὐ δύναται· εἰ δὲ καταφρονῆσαι τὸν τύπον δέρεται καὶ κουργέσεται καὶ μὲ ζυλοπύγτουρα πομπιεύεται εἰς τὸ φουσατόν· καθὼς οἱ νόμοι διαγραφούσιν τοὺς ἀνάκτως διακειμένους ἐπὶ τὰς πλατείας παιδεύομεν αὐτούς· ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι καθὼς γέγραπται· ὅτι πάσαι ἐξουσίαι ὑποτάσσονται καὶ πάντα τῶσιν ὅσα ἐνεταίλαμεν ἡμῖν, καὶ οἴδατε ὅτι οὐ δεῖ τὸν μοναχὸν ἀνυπότακτον εἶναι· καὶ συμβουλεύομαι ὑμῖν ἀπέλθετε εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην σας, ἐπειδὴ αὐτὸν σφραγίζουσιν οἱ βασιλεῖς οἱ θεϊότατοι Πρῶτον ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει, ἵνα ἔχη τὴν ἐξουσίαν εἰς πάντα καὶ ἐπὶ πάντα·—

Θέσπισμα βασιλικόν.

22) «Θεσπιζόμεν οὖν τοῖνον καὶ ἡμεῖς εἶναι τὸ ἅγιον ὄρος λιούπερον καὶ μηδεμίαν φορολογίαν ἢ ἐπήρειάν τινα ἔχειν οἱ μοναχοὶ εἰς τῆς συντελείας τοῦ αἵματος· μνημονεύειν δὲ τῶν βασιλέων· καὶ ὑπὲρ ὄλου τοῦ κόσμου ἀπερισπάστως εὐχεσθαι· διορίζομεν καὶ τοὺς ἐπαρχικῶν ἀρχόντων καὶ πλησιωχώρους μηδεμίαν κοινωνίαν ἐγένεσσαν οἱ πολιτικοὶ ἀρχόντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσκοπον ἐθέσπισαν οὐδὲ μὴν θεσπιζόμεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, διὰ τὰ καὶ τὰ καὶ διὰ τὰς πολλῆς αὐτῶν καὶ διὰ τὸ μὴ δεσμεύειν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐντολὰς

διδόναι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ ἐπιτιμῶν αὐτοὺς ἀλλὰ μίαν κεφαλὴν καὶ μίαν δεσποτείαν, τὸν Πρῶτον, ἐχειροτόνησαν ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς. Οἱ δὲ καταφρονούντες αὐτὸν ἔστρωσαν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν».

Καὶ πλεον μὴ θελήσας συναιρεῖν λόγους ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην τούτους ἀπέστειλε γράψας οὕτως.

Παπικίον βασιλικόν πρὸς τὸν πατριάρχην.

23) «Σκοπὸς ἐτίθηε τῇ οἰκουμένῃ, πάτερ ἄγιε καὶ οἰκουμένη καὶ πατριάρχα, καὶ τούτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν σου τηρῆσαι καὶ ποιῆσαι καὶ πράξαι καθὼς ἐγὼ ἐπὶ τῶν δῆμων καὶ τῶν ἔθνων, ὅτι ὁ δῆμος τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἔθνων ὑποτάσσεται τοῖς νόμοις τῶν βασιλέων καὶ τοῖς τύποις καὶ ὅτι ὁ φόβος ταρεῖ τὴν ἐντολήν· οἱ δὲ ἀγιοῦται ὡς εἰπεν οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνήκων, ὅτι ὁρῆ βασιλικῆς θυμὸς λέοντος, καὶ ἠνάγκασάν με ἐπιελεῖν αὐτοῖς καθὼς γέγραπται ἀνωθεν, ὅτι τοὺς ἀνάκτως διακειμένους ἐπὶ τὰς πλατείας τῶν πόλεων παιδεύομεν τινὰς δὲ βίνοκοποῦμεν ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι· ἐμάθομεν δὲ καὶ τούτο ὅτι οἱ τοῖς εἶσαν οἱ ἐξαρχοὶ τῶν δαιμόνων οἱ ταρῶσαντες τὸν ἅγιον τόπον καὶ τοὺς ἁγίους γέροντας· καὶ εἴτι δύνασαι βοήθησον (739) αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε βίνοκοπήσας αὐτοὺς ἀποστελῶ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ μάθωσι τί ἐστὶν ἐντολὴ Θεοῦ καὶ βασιλείας».

24) Ἐγράψα δὲ καὶ εἰς τὸν Πρῶτον οὕτως·

«Ἰακρίων μοναχῷ καὶ Πρῶτῳ τοῦ ἁγίου ὄρους. Κυρίως εἰδήσειός σου καὶ προτροπῆς ἐγγράφου μὴ ἐξέρχεσθαι ἀγιοῦται εἰς πόλιν μηδὲ ψευδογράφας παραδέχεσθαι· ὅτι ὁ βασιλεὺς τούτου ἐγραψεν ἡ πατριάρχης ἢ ἐπίσκοπος ἢ μεσιτιώντά τινα εἰς τὸν χαρτοφύλακα· καὶ φέρουσι ταῦτα εἰς τὸ ὄρος καὶ ταρῶσαν τοὺς γέροντας, ἀλλὰ δέξει τὸν ὄρισμόν τὸν ἡμέτερον ἀπὸ Θεοῦ καὶ βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ πατριάρχου Κύρ Νικολάου εἶχε δὲ καὶ τὴν ὑπογραφήν δι' ἐρυθρῶν γραμμῶτων·—

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς

25) Ὁ δὲ πατριάρχης εἶπε πρὸς αὐτοὺς· ἀπέλθετε ἀδελφοὶ καὶ πατέρες εἰς τὰ καλλιῆσας ἑκαστος, καὶ τηρήσατε τὰς ἰδίαις ψυχὰς καὶ μὴ θέλετε παροργίζεν Θεόν καὶ βασιλέα, καὶ παροξύνειν εἰς ἀγανάκτησιν ὅτι οὐ συμφέρει ὑμῖν· ἀλλ' ὑπάγετε εἰς τὸν Πρῶτον· αὐτὸν γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς ὡς ἐπὶ Μωσαίως καθέδραν· αὐτὸν καὶ ἀπαιτήσεται. Τί γὰρ ἀπελήθη ὁ

Ἄρειος μὴ θελήσας ὑποταγῆναι τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ ἀλλὰ περισσοφρόνιμον ἐποίησεν αὐτὸν ὁ διὰβολος, ἵνα μὴ ὑποταγῆ εἰς τὰ τῆς ζωῆς ῥήματα. Καὶ προσεκτίον ἵνα μὴ καὶ ὑμεῖς ἀναθεματίζησθε ὡς ἐκεῖνος· περὶ δὲ παιδίων καὶ ἀγενειῶν καὶ εἰνούχων οὐδεμίαν ἀπολογίαν ἔχετε εἰς Θεόν ἢ εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν υπερηφανίαν τοῦ διὰβόλου· εἰ γὰρ ἐξήλθετε ἀπὸ τοῦ κόσμου καθὼς ὁ μίγκας Ἀρσένιος εἶχετε λέγειν καὶ ὑμεῖς τὸ δι' οὐ ἐξήλθετε, καὶ μὴ ζητεῖν τῶν δαιμόνων τὰς ἐνθυμήσεις καὶ δαιμόνας γίνεσθαι· ἄρατε τὴν ἐντολήν ἣν λέγετε ὅτι ἔχετε εἰς τὸ ἅγιον ὄρος· ἔστω ἐπ' ἐμοὶ καὶ τῷ βασιλεὶ καὶ τῷ Πρῶτῳ καὶ ἡμεῖς ἀρέμενοι ἐστέ. Καὶ ποιήσας οὕτῳ ἀπέλυσεν αὐτούς·—

26) Ἐλεγε δὲ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορταϊνὸς καθηγουόμενος ὅτι τὸν καιρὸν ἐκείνον ἀπίστευεν ὁ βασιλεὺς τὸν εἰνούχων τὸν Μισσηνοπολίτην ὅτι φέρε μοι ῥῶδε τὸν ἐπίτροπον τοῦ γαμβροῦ μου τοῦ Καίσαρος τοῦ Μελλανοῦ, καὶ εὐρίθην ἐγὼ τότε ἐν τῷ παλατίῳ καὶ εἰ μὴ ἐμεπίτενον ἱρικοκοπούσαν καὶ τοὺς ἐπὶ τὰ καλογήρους (740) τί δὲ; διὰ τὴν ἀνταγορίαν ἣν ἐποίησαν εἰς τὸν βασιλέα λέγοντες· ὅτι δεσποτικῶς περὶ παιδίων καὶ ἀγενειῶν προφήται ἠτόνησαν καὶ πᾶς δικαίον λόγος· διὸ καὶ ἠβουλήθη βίνοκοπήσασιν αὐτοὺς καὶ πομπεύσαι καὶ ἀποστελεῖν εἰς τὸ ὄρος, ὡς μὴ ἀρκεσθέντας τοῖς λόγοις αὐτοῦ εἰπόντος, ἔχουσι Μωσαία καὶ προφήτας· ἀργισθῆ οὖν κατ' αὐτῶν ὁ φιλοανθρωπότερος βασιλεὺς, ἀλλ' οὐκ ἱκανοποίησεν αὐτοὺς· ἀπίστευε δὲ αὐτοὺς εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἠκούσαν ἐπ' ἐκείνου τὰ θεόπνευστα λόγια, καὶ οὕτως ἀνεχώρησαν. Λέγουσιν οἱ πατέρες ὅτι οὐδέποτε ἔλιψε τῷ δαίμονι ὄργανον εἰς κακίαν· τοῖνον ποτὲ μὲν διὰ τὰ ζῆλα ποτὲ δὲ διὰ τὴν ἀγενειῶν οὐ μόνον τῷ πατριάρχῃ ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσιν ἐνώχλησαν·—

27) Παπικίον βασιλικόν.

«Πατέρες ἄγιοι οἱ τὸ ἅγιον ὄρος κατοικοῦντες, οἴδατε ὅτι καθάπερ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ βασιλισσα ἐπάνω πασῶν τῶν πόλεων ἐστὶ, οὕτω τὸ βασιλικώτατον καὶ θεῖον ὄρος εἰς τὸ τῆς οἰκουμένης ὄρη, καὶ τὸ ἡμέτερον φῶς καὶ τὸ ἅλας ὑμεῖς ἐστέ. οὕτως ἔχουμεν καὶ οὕτω πιστεύομεν. καὶ οὐ μόνον οἱ χριστιανῶν βασιλεῖς ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη τὰ κύκλωθεν κατοικοῦντα σὺν ἡμῖν καὶ αὐτὰ ἐπισμύνονται καὶ ἀγάλλονται μεθ' ἡμῶν διὰ

την ὑπερ ἀνθρώπων ἡμῶν πολιτείαν. ἀπὸ Θεοῦ χαίρετε καὶ ὑπὲρ τοῦ κράτους τῆς βασιλείας ἡμῶν εὐχεσθε καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου· αἱ δὲ τιμαὶ καὶ ἄγιοι εὐχαὶ ἡμῶν χαρισθήσονται καὶ βοηθήσονται ἡμῶν ἐν καιρῷ ἐξόδου·» —

28) Πατριαρχιῶν πιστεύουσιν.

α. Σχίσματα καὶ παρασυναγωγὰς ἠκούσαμεν γίνεσθαι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει, πατέρ ἄγιοι καὶ Πρῶτος τοῦ ὄρους, καὶ ταῦτα ἐξ ἀφελῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων· οἱ ταῦτα ποιῶντες αὐτὸν τὸν Χριστὸν παρεκείσαν ἀποκαλέσαι αὐτοῦς ὑποκριτὰς ἢ γονοματαίους δολίους καὶ ἀπαταιώνας· ἄλλα μὲν λέγουσι ἄλλα δὲ πράττουσι· καὶ πάντων ἀπτεται ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· κἄν αὐτὸς ὑπάρχη ὁ τοῦ βασιλείως υἱός. Πολλὰ γὰρ ἐμάθεμον περὶ τῶν καθήμενων εἰς τὴν ἀνάβηθιν τῶν Καρφεϊῶν καὶ ἐπιτηρεῖται ἡμῶν ἡ ἀγιοσύνη· ὅτι εἰσὶ τινες περιεργαζόμενοι καὶ μὴ ἐργαζόμενοι καὶ εἰς οὐδὲν θέμενοι τὰ πάτρια καὶ θεῖα ἐπιτάγματα καὶ περιφερόμενοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον προφαρίζονται προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ὡς μὴ τὸν Θεὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες· καὶ γραφικῶς εἰπεῖν, εἰς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν· ἀθυρόστομοι λαοπλάνοι στόματα ἀπίλωτα· ποτίζοντες τὸν πλησίον ἀνατροπὴν θαλερῶν· ἀλλ' ὑμεῖς τὸ κακὸν εἰδότες ἀνακόπτετε τὰς ὀμὰς τῶν τσιούτων· (741) οὐ γὰρ ἀγνοεῖτε τὸν ἀντίδικον ἡμῶν διάβολον τὸν ὑπερόμενον καὶ ζητοῦντα τὴν καταπῆν· καὶ γὰρ οὐ μόνον τσιούτους ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἁγίους ἀνδρας καὶ εἰς Θεὸν ἐγγίζοντας ὁ παλαμναῖος ἰχθύς ἐπέλυσε καὶ νῦν μὴ θαυμάζετε τοῦτο· εἰ ἐξέκλιαν τινες καὶ ταῖς ἰδίαις ἐγνώσκει ἐχθράν· κἄν ῥήτορες καὶ ἰλλόγομοι εἴσι ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ παλατίου· πάντως ἡ ἀγνοητικὴ ἔκραζε τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τὸ ὀπίσω· διὰ τοῦτο καὶ σοφῶς τὸ δέλεαρ ἐπιγράψασαι τῆς προφάσεως ἵνα μὴ καταγέλαστοι ἀνυπομόνητοι φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἔξεστι τοίνυν τὰ τοιαῦτα φυτὰ μὴ φυτεύειν ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ· ὅτι πολλὰ καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐμοδιάζετε· καὶ ἐτι πολλὰ ἔχω εἰπεῖν ἄγενεῖλους καὶ παιδία ἠκούσαμεν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει εἶναι καὶ ὡς εἴκεν ἀνετρέψασαν τὰ δόγματα τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ συλλαβὰς καὶ γραφὰς μελετῶν διακονῆς καὶ νόμους ἀναγιγνώσκοντες καὶ ἐκείστην, τοὺς λέγοντας ἀμνημονοῦμεν· ἐβάλε τὸν ὀφθαλμὸν σου κόφον τὴν χεῖρά σου καλὸν σοὶ μονοφθαλμὸν ἢ καλὸν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν ἢ ἔχοντα χεῖρας

καὶ ὀφθαλμοὺς ἀπελθεῖν εἰς τὴν γένναν τοῦ πυρός κτλ. τί δὲ καὶ οἱ πατέρες· μὴ ἐγγίσης παιδίῳ μὴ συλλαλήσης αὐτῷ χορτασμένος μηδὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ἀσπάση αὐτὸ· ποιήσωμεν τὰ Νικευτικῶν καὶ οὐ μὴ πάθωμεν τὰ Σοδομετικῶν. Τὸ γὰρ ἅγιον ὄρος φερωνύμως φέρει τὴν ἐπισημίαν καὶ Θεοῦ εὐρεμα ἐστὶ πρὸς κατοικίαν ἁγίων ἀνδρῶν· καὶ γίνεσθ' ἅγιοι· Θεὸς ἐστὶν ὁ λέγων ὅτι χαρὰ μεγάλη γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὁ Θεὸς τῶν μετανοούντων ἐστίν· ὅμως τε καὶ ἡμεῖς τῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ στάσεως ἀξιώσοι τοῦ ἀκούσαι τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς· δεῦτε λεγουσῆς οἱ εὐλογημένοι καὶ τὰ ἐξῆς· χαίρετε καὶ ἔρρωσθε ἐν Κυρίῳ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας μνίαν ποιούμενοι ἵνα κἄν κηρύξω μετὰ παρρησίας· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἢ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός··—»

29) Ἐγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον ὁ πατριάρχης. «Γνωστὸν ἐστω σοὶ δέσποτα, ὅτι οἱ καλόγηροι τῆς πόλεως οὐ δύνανται ὑπομένειν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει καὶ οἱ αἰγυπτῶς κἀντὺς ἔκραζε τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ διὰ τοῦτο σοφῶς τὸ δέλεαρ τῆς προφάσεως ἐπιτίθεται ἵνα μὴ καταγέλαστοι τοῖς ἀνθρώποις φακῶσι. Ἐξεστι τοῖς ἀγιορίταις μὴ φυτεύειν σεβαστοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ παλατίου ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ κτλ. β.

(Σελ. 742)

30) Πάλιν ἐν ἄλλῳ καιρῷ ὑπέμνησεν τῆ πατριάρχῃ διὰ τοῦ χαρτοφύλακος, ὅτι θέλωμεν ἰδεῖν τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου εἰ ἐστὶν ὑπογεγραμμένη. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης ἠγωνάζετο κατ' αὐτὸν καὶ λέγει αὐτοῖς· τινες ἐστέ καὶ ποῖον ἐντολὴν ζητεῖτε; οἱ σημειοφόροι πατέρες οὕτως ἐξήρχοντο ὥστε καὶ ἰάσαι ἐπιτελεῖν κατὰ τὴν ὁδὸν· ὁ ἅγιος Βύθμιος ὁ ἠγιασμένος Σάββας ὁ Θεοδοσίος ὁμολίας καὶ οἱ λοιποὶ ἔχοντες τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅλης τῆς συνόδου ἀπήρχοντο πρὸς τὸν βασιλέα ἢ τὸν πατριάρχῃν ὅθεν καὶ ἐτιμῶντο μεγάλως παρ' αὐτῶν ὅστινες καὶ πολλὴ χρισίον διένειμον αὐτοῖς καὶ τὰς ἐπιτηρείας τῶν πρακτικῶν διέλιπον· τῷ γὰρ ἁγίῳ Σάββῳ τρισχίλια νομίσματα δέδωκε ἵνα κάστρον ἐν τῇ Λαύρᾳ τῆς Ἱερήμου κτίσῃ· καὶ σιτηρέσια πολλὰ καὶ ταῦτα μὴ ὀρθόδοξος ὢν ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος· ἀλλ' ἡ κατάστασις αὐτῶν ἐνεργήσῃ ταῦτα· ὑμεῖς δὲ οἱ βλέποντες ἀπιστίαν λαμβάνουσι, ὅτι ἀφήκατε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων καὶ

ζητεῖτε ὡς πλανώμενοι ἀπὸ τῶν δαιμόνων· ὅσα ἐλάλησεν ὁ Θεὸς οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία· πάντα ταῦτα ἐντολαὶ εἰσιν καὶ δικαίωματα· τηρεῖν πάντα φησὶν ὅσα ἐνετείλαμεν ὑμῖν καὶ ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ἵνα ἀγαπήτε ἀλλήλους καὶ ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολὰς μου τηρήσει· ἄρα οὐν ἀδελφοί, πόλις γυρεύοντες καὶ χώρας, τηρεῖτε ἐντολὰς Θεοῦ; ἔσθ' οὐν οὐ τηρῶμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἅγιον οὐκ εἰσελεύσεται ἐν ἡμῖν ἀλλὰ τὸναντίον· διὰ τοῦτο δακρύειν μοι ἐπέρχεται ὑπὲρ ὑμῶν ὅτι πρῶτον ἠρνήσασθε τὴν ὁμολογίαν τῆς ὑποταγῆς καὶ ὅτι ποιεῖτε τὰ ἴδια θελήματα· ἔθεν καὶ ἀκούετε· ἀὐγί! τῷ ἐνὶ ὅτι ἐὰν πίστις οὐκ ἔχει τὸν ἡλεῖραντα αὐτὴν· μακάριος ἔστις ὑποτάγη πλῆθισι μοναχοῖς ὅτι ἀπέρριψε τὸ φορτὸν τῶν αὐτοῦ ἀμαρτημάτων· εἰ δὲ μήγε μετὰ δαιμόνων ἐμπαίζεται. Περὶ δὲ τῶν μητροπολιτῶν ὅτι ἐκινήθησαν εἰς ὀργὴν λέγοντες πρὸς αὐτοὺς ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκίτησε τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου καὶ οὐκ ἐρέθη· μόνον τὰ ἔντομα ἐρέθησαν σημειώματα εἰς τὸν κώδικα· ἀδελφοί, εἰ ἐκουριθήτε διὰ τὸν Θεόν, ἀπέλθετε εἰς μοναστήριον ἵνα σώσῃτε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· διότι ἀκούομεν τοὺς ἡγουστας ἀγιορίτας εἰς τὰ κατηλιὰ ἐυρέσκουσι, καὶ εἰς τὰ Νεῦμερα ἐκράτησαν, καὶ βλασφημεῖται ἡ ἀγγελικὴ πολιτεία ὑμῶν· προσέχετε τὰς ὑποβολὰς τοῦ δαίμονος καὶ μὴ ἀκολουθεῖτε ὀπίσω αὐτοῦ καὶ βλέπετε μουλάρικα καὶ φοράδας καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰς (743) κατηγορίαν τῶν ἁγίων γυρόντων, διότι τοὺς τοιαύτους ἀναθεματίζει ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὡς χριστιανοκατηγόρους.

31) Ταῦτα ἐπιόντες ὁ μητροπολιταὶ ἐπαύσαντο εἰ δὲ ἀγιορίται ἀνεχώρησαν κητησόμενοι· ἀνέθησαν δὲ ταῦτα οἱ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν Πρῶτον τοῦ ὄρους· ἦσαν δὲ τινες τῶν ἡγουμένων ἐκεῖ καὶ εἶπον τῷ πατριάρχῃ· Δέσποτα, αὐτοὶ οἱ καλόγηροι τὸ ἄσμα μανθάνουσι εἰς τὰ κελιά αὐτῶν καὶ καλέσαι αὐτοὺς ὁ πατριάρχης εἶπεν αὐτοῖς· φραγματικὰ ὁμολογήσατε ἀδελφοί; καὶ φραγματικὸί ἵνα γένησθε καὶ οὐγί μοναχοί; καλῶς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Κύρ Ἀλέξιος ὅτι ἐὰν μὴ ρινοκοπήσῃ τινὰς τῶν ἀγιορίτων οἱ λοιποὶ οὐ διορθοῦνται· διότι μωροτέρους ὁ κόσμος αὐτῶν οὐκ ἔχει· καὶ ὡς εἴκει συνηγόρους ζητοῦσιν ἵνα συνηγορήσωσι τοῖς θελήμασιν αὐτῶν· μᾶλλον δὲ τοὺς βόσκοντας αὐτοὺς δαίμονας, ὅτι ἀφήσαν τὸ ἅγιον ὄρος καὶ πλανῶνται εἰς τὸν κόσμον. Καὶ τὸ, φέσαι φέσαι Κύριε, ὁ

πατριάρχης εἰπὼν ἀπέλυσε πάντας. Ταῦτα ἐξηγήσατο ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Σκληρὸς καὶ ἡγουμένος τοῦ Καρακάλου·—

32) Περὶ Σαρακηνῶν.

Ἐπέμνησε τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον ὁ μοναχὸς Ἰλαρίων ὁ καὶ Πρῶτος· Δέσποτα, λέγων, ἐξήλειψαν τὸ ἅγιον ὄρος οἱ Σαρακηνοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς· ἵπαι ὑμεῖς ἠμαλλήσατι, ἀλλὰ μὴ παύσητε τὸν Θεὸν ἐξελίξασαι ψάλλοντες τὸ ὁ Θεὸς ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου· καὶ τὸ Κύριε ἐξέγερσον τὴν δυνατείαν σου καὶ ἔλθε εἰς τὸ σώσαι ἡμᾶς, ἵνα μὴ εἰπωσι τοῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς ποιήσει ἔλεος μὴ ὑμῶν· γίνωσκε δὲ, ἐγὼ γέρον, ὅτι ἕως τοῦ Δαμαλίν ἤλθοσαν τῆς . . . οἱ ἀπόγονοι μαστιζόντες πόλις καὶ χώρας δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοῦ ἀμαρτικῶν ὅστις εἶμι ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ὑμεῖς ἐξέλαιτο ἐκ τῆς ἐρεσιμῆς ἀνάγκης.

33) Διηγῆσατο ἡμῶν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορταϊνὸς ὅτι ἐτυγον εἰς τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου κύρ Νικολάου κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ· ἦν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος γράψας εἰς τὸν Χορταϊνὸν τοῦ εἰθεῖν πρὸς αὐτὸν μοναχοῦς ἐπιφερομένους τὰ δικαίωματα τοῦ μοναστηρίου καὶ τὸ τυπικόν. Καὶ δὴ τινες τῶν ἑλλογιμωτέρων ἀναλαθόμενοι ταῦτα ἀξίω καὶ ταῖς ἐρωτήσας τοῦ βασιλείως ἀναπαύρησθαι ἤλθοσαν· ὑπαμνησθεῖς οὐν ὁ παρ' ἡμῶν καὶ ἐκ Θεοῦ ὀδηγηθεὶς (744) μᾶλλον προσέθηκεν ἡμῖν εἰς ὅσα αὐτὸν ὑπεμνήσαμεν· τούτων οὕτω γενομένων ἤκουσαν ὁ βασιλεὺς τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου καὶ καλέσας ἐμὲ λέγει· Θέλεις προσεγγῆσαι μοι μισθόν; ἐγὼ δὲ ἔφη· κέλευσον δέσποτα ὅπως μαθήσω τὸν μισθόν· τίς ἐστι ὁ παρὰ σοῦ προξενούμενός μοι; καὶ ὁ βασιλεὺς ἵνα, φησὶ, κοπιώθης εἰς τὸν πατριάρχῃν ἀντ' ἐμοῦ· καὶ προσέτιπες αὐτῷ ὡς εἴκεις· εἶτα εἶπεν αὐτῷ· μὴνυε σοὶ ὁ βασιλεὺς, μὴ ἀφήσης ἐντολὴν σου ὀπισθὴν σου ἵνα μὴ βάρως γένηται τῇ ψυχῇ σου, πολλὰς γὰρ ὡς ἐμάθον πέπραγας ἐκλήσεις τοῖς ἀρχαῖσι καὶ δέρονθωσας ταῦτα καὶ ἔχεις κἄμὲ συνηγόρον· ταῦτα καὶ ἕτερα τινὰ πρὸς με εἰπὼν (εὐλόγητος ὁ Θεὸς ὅτι οὐ ψεύδομαι) προσέθηκεν εἰθεῖν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τινες ἄλλους τοῦ παλατίου.

34) Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἔφη αὐτῷ· αὐτὸς ἐστὶν ὁ μισθός ὃν μοι προξενεῖς; ἀντί

τοῦ εὐλογηθῆναι με περὶ τὸ τέλος τοῦ πατριάρχου ἵνα σχῶ κατῆραν ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐκ εὐλογίαν; τοῦτο ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἰδὼν φησι κἀγὼ ἔρχομαι μετ' ὑμῶν ἀπελθὼν οὐκ ὁ βασιλεὺς καὶ καθίσας πλησίον τοῦ πατριάρχου καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν φησὶ Πάτερ ἦγιε, πάντες οἶδαμεν ὅτι ἅγιος εἶ, καὶ οὕτω σοὶ βλέπομεν ἅπαντες ὡς τὸν μέγαν Νικόλαον, εὐχόμεθα δὲ καὶ τῆς μεριδῆς ἐκεῖνου γενεσθαι σε· τί ποτε μέλλω εἰπεῖν τῇ ἀγαθότητι σου, καὶ μὴ βαρεθῆς ἀλλὰ δέξαι με ὡς τέκνον σου· πολλὰκις ἤκουσα ὅτι πέπραχεν ἡ ἀγιωσύνη σου ἐκποιτικῶς καὶ ἐπιτιμύσεως εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τὰς μητροπόλεις· ἀξίω σι οὖν ἵνα μὴ ἀφήσῃς ἐντολὴν τινα ὀπισθὲν σου.

35) Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης ὤρισε κομισθῆναι τὸν κώδικα ὃν ὑπέγραψεν ἰδίαις χερσὶ καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς πάντας· οὐδέποτε ἀδελφοὶ ἀφῆκα ἐπιδύναται τὸν ἥλιον ἐν τῇ ὀργῇ, οὔτε ἐπιτιμίαν ἐντόλης, ἵνα μὴ ἐπαύξω κρίμα ἐπ' ἐμοί τε καὶ τῷ λαῷ ὡς μὴ φυλασσομένης ταῦτα εἰπὼν ἐπέδοκε τῷ βασιλεῖ τὸν κώδικα καὶ ἀναγνοὺς ὁ βασιλεὺς ὑπερεθαύμασε τὸ μέγα φρόνημα τοῦ πατριάρχου, τὰ πρὸς τοὺς μητροπολίτας παραγγέλματα, τὴν πίστιν τηρεῖν ἀσφαλῶς, περὶ ἐλεημοσύνης, περὶ θανάτου, καὶ ἄπλως ἀπαῖν, ὁ Θεὸς στήριξεν τὴν ἐκκλησίαν σου πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐν μίᾳ θεότητι, καὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καὶ πάντας τοὺς χριστιανούς, ἐκ πολλῶν ὄν ὄλγα ἱρηνιστῆραι καὶ μέλλοντες ἀπαλθῆναι ἦσαν ὁ βασιλεὺς εὐχῆν. Καὶ ὁ πατριάρχης ἐπέρας τὰς χεῖρας εὐλόγησε καὶ εἶπε· στήριξαι σε καὶ ἐνδυναμώσαι σε ὁ Θεὸς καὶ πολυχρόνιον ποιῆσαι σε περὶ δι τῆς ἐκκλησίας μηδραμῶς φρόντιζε· ἐγὼ γάρ (745) ὑπὲρ ταύτης ἀπολογήσομαι καὶ ὑπὲρ ὧν ἐπίμνησάς με περὶ δὴ ἐπιτιμῶν καὶ ἐντολῶν ὁ χάρτης τῆς διατυπώσεώς μου διδάξει πάντα, ὅτι οὐδέποτε ἔγω κατὰ τινος καθὼς ὁ ἅγιος Παῦλος ἐδίδασκε· μὴ ἐπιθυμῶ λέγων ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· καὶ οὐδὲν με ἔπειρε τὸ συνειδὸς μέχρι τῆς σήμερον· φρεναληθῆναι γὰρ ἴσθι τὸ ἐπιτιμῶν.

36) Ὁ δὲ βασιλεὺς πειράσας καὶ εἰδὼς τὸ ἀκέραιον τοῦ πατριάρχου ἀπῆλθεν εὐλογηθεὶς· ἀναβλέψας δὲ ὁ πατριάρχης εἶδε κἀμὲ παρακαθήμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ λέγει μοι· Ἀδελφεῖ Ἰωάννη, ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ἐποίησας ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· εὖρες ποῦ ποτὲ ἐντολὴν ἡμῶν γεγραμμένην; ἐγὼ δὲ εἶπον· οὐχὶ δέ-

σποτα· ἀκούω ὁμοῦ τινὰς λέγοντας· ἔγω ἐντόλιν ὑπογεγραμμένην τοῦ πατριάρχου. Καὶ ὁ πατριάρχης, ὅσοι προκάλυμμα ἔθηκαν πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς ἐαυτῶν βδελυρίας, οὗτοι προφασίζονται προφάσεις τῆς αὐτῶν ἀπειθείας καὶ ἑτέρων πολλῶν. Εἶπε δὲ τότε ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Πατριάρχην· Πάτερ ἦγιε εἰ μὴ ἐμπαίτευσεν ὁ Χριστιανὸς εἶχον ἱεροσποῖσαι τοὺς ἀγιόριτας. Λέγει ὁ πατριάρχης, καθὼς ἐποίησας· μᾶλλον δὲ ἀγάπησεν καὶ συμπάθειαν κατήσκει εἰς τοὺς μοναχούς ὅτι οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἔχει τὸ τέλειον· διότι ἐάν παρατηρήσῃς καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτὸν εὐρίσκετε παραβαίνοντας· μέγας ὁ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ λέγων· εἰ τις οὐ νηστεύει τὴν ἄνοιαν μ' ἢ καὶ πῶσιν τετάρτην καὶ παρασκευὴν κληρικὸς μὴ καθαιρεῖσθαι, λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεσθαι, εἰ μὴ δι' ἀσθενίαν σώματος. Καὶ ἐπισφραγίσαν ὅσα ἐλάλησε ἰσθεταίως λέγων· εἰ τις εὐαγγελίζεται ὑμᾶς παρ' ὁ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν ἀνάτιμα ἔστω· καὶ τὰ ἐξῆς· ἄρα εὐρίσκειται ἄρτι εἰς ἑρεῖς ἢ εἰς βασιλείας νηστεία; ὅλοι εἰς τὴν ἀσθενίαν κατήφουγον. — Ἐγὼ δὲ, λέγει, ὁ Χριστιανὸς Ἰωάννης ταῦτα ἰδὼν ἔγραψα εἰς πληροφορίαν πολλῶν καὶ ὠφέλειαν.

37) Περὶ τοῦ Ἰωαννικίου τοῦ Βασιλιά.

Οὗτος γέγονεν ἠγουμένος ἐν τῇ Αἰύρῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἀλλὰ καὶ Πρῶτος ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· καὶ γνώριμος τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου, ὅστις καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Νικόλαον ἐγνωρίζετο ἀπὸ τῶν μυστικῶν γραφῶν, ἃς ἔδωκεν αὐτῷ κατὰ τοῦ ὄρους περὶ τῶν κακῶν τῶν Βλαχῶν καὶ τῆς βλάβης τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ ἄλλων κακῶν ἐφουρμῶντων. ἔλεγε δὲ καὶ τινὰς μετ' αὐτοῦ εἰς βεβαίωσιν τῶν λιγομένων παρ' αὐτοῦ.

38) Καὶ οὗτος (746) γέγονεν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ῥίζα τῶν κακῶν ἐν τῷ ὄρει· οὗτος ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου ἦλθε καὶ ἐξωμολογήσατο· ἐγὼ δέσποτα ἔγραψα ὡς ἐκ προσώπου σου τὴν ἐντολὴν καὶ τὸ οἰκίαι χερὶ ὑπέγραψα ὡς νομικῶν οἰκονομῶν ποιῶν εἰς τὸν ἅγιον τόπον· καὶ ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. Καὶ ὁ πατριάρχης, εἰ μὴν ἀπαλείψῃς αὐτὸ ἀπὸ τῆς βιβλίου ἧς ἔγραψας ἀπαλείψῃ ὁ Θεὸς πάσας τὰς ἀμαρτίας σου· ὁ δὲ λίγω πᾶσι λέγω· ὅσοι τοῦτο ἔγραψαν λόγου οἰκονομίας ἀπαλείψωσιν αὐτὸ καὶ ἔξουσι συγγνώμην καὶ εὐλογίαν εἶδὲ μήγε ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ἔστωσαν τὰ ἐπιτιμῶν· καὶ ὁ Ἰωαννικίου·

δέσποτα, τὰ παιδία ἐπλεόνασαν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος καὶ οὐκ ἔχουσι φόβον Θεοῦ· ὁ πατριάρχης· εὖρες ποτὲ εἰς χριστιανικὸν νόμον κωλύοντα τὰ παιδία; οὐδὲ καὶ ἐγὼ· οὐκ ἀπήλθομεν ἀγίνεοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ; περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου καὶ Σάββα τίς ἐξεγνώσει; ἐπταετῆς γάρ ὦν ὁ ἅγιος Σάββας ἐσῆλθεν ἐν τῷ κελῆρῳ καὶ ἐξῆνεγε τὰ μύκτια τοῦ ἀδελφοῦ, οὐδεὶς οὖν ἐγκαλῆσαι τὰ παιδία ἀκούων τῆς βίας φωνῆς λεγοῦσης, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ τὰ ἐξῆς· ἡμῖς δὲ τι ἔχομεν λέγειν ἢ ἀντιλέγειν, εἰ γάρ ἡ ἀντιλογία Θεὸν ἐλύπησε εὐρέθημεν καὶ ἡμῖς ὅτι Θεὸν λυποῦμεν· καὶ γὰρ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πατέρες ἔχον παιδία καὶ ἐπαίδεον αὐτὰ κατὰ τὸν μέγαν Παχώμιον, ὅστις εἶχε τριακόσια παιδία εἰς τὸ ἴσω μοναστήριον καὶ διέκην φωστῆρος ἐξέλαμψε· οἱ δὲ ὀλιγοντες προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, οὐδεὶς λόγος· τὴν ὁδὸν αὐτῶν πορευθῆναι· ἀπελθε τῶν ἀδελφῶν καὶ πρῶτον ἀπάλειψον τὴν ψευδάνωμον ὑπογραφὴν μου, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως ποιήτωσαν, καὶ εὐχόμεθα ἵνα γραφῇ τὸ ὄνομα ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· —

39) Ἀδίας τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Χαρίτωνος (ἐξ ἐπομνήσεως ἀδελφοῦ τινος).

† Ἡ μετριότης ἡμῶν τῆς σῆς ὑπομνήσεως ἐπακούσασα καὶ δικαίαν τὴν λύσιν τῆς αἰτήσεως κρίνασα, διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος τοῦς τε ἐν κοινότητι τοῦς τε καὶ ἡσυχίαν τὰ μετὰ ἐπιτιμίαν ἐντεταλμένα τοῖς ἀγιόριταις φυλάττειν, τοῦ τῆς συγκοινωνίας τῶν παραβαρυνόντων ταῦτα ἀνακομφῆσαι βάρους καὶ ἀθωεῖ. Περιστασῶς τὸ τῆς παραβάσεως ἐγκλήμα τὸ λοιπὸν εἰς μόνους τοὺς παραβαίνοντας· — Εἰ καὶ ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος πατριάρχης Κύρ Νικόλαος ἐπ' οἷς ὑπεμνήσθη κεφαλαίως ψυχοβλαβείων (*) (747) ἀφορισμὸν ἐπιθέει προμηθέστερον τι δῆθεν οἰκονομῶν τοῖς ὑπευθύνοις καὶ ἀνευθύνους συγκατεδίωκε μόνον συγκοινωνίας ἀτιμάται· καὶ γὰρ εἰμῖν ἐν ὁ κοινὸς ἀφορισμὸς ἀμετάθετος· εἴπερ ὁ σκοπὸς τοῦ κοινῷ ἐπιτιμίου εὐόδοτος· Ἐπει δὲ ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ προσέτι καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῶν φυλακτόντων τὰ ἐπιτάγματα, πρὸς ὁ καὶ τὸ τῆς συγκοινωνίας ἐπέβλεπεν ἐπιτιμῶν, ἀδικούντο ἐν πάντως οἱ πταισμάτων ἀλλοτριῶν διάνη ὑφῆζοντες καὶ μετὰ τὸ ἐλέγξαι τὴν π-

(*) Ψυχοβλαβῆ παράστα· οἱ εὐνοχοί, οἱ ἀγνοεῖ καὶ τὰ ῥα.

λας ἐπ' ἀμαρτήμασιν· ὁ δὲ καὶ ἡ γραφὴ βούλεται· ἐλεγμῶ γὰρ φησὶν ἐλέγξαι τὴν ἀδελφόν σου καὶ οὐ κήψῃ ἐπ' αὐτῷ ἀμαρτίαν· καὶ ἑλλως γάρ· ἐπὶ τοῖς πολλοῖς προφάσεις γίνεται τῆς τοῦ ὄρους ἀνακομφῆσεως διὰ μόνον συγκοινωνίας τῶν ὑπαιτίων, τὸ ἐγκλήμα προμηθέστερον ποιούμενοι, ἐλευθέρους εἶναι διορίζομεθα τοῦ τῆς συγκοινωνίας ἐγκλήματος τοῦς ἀνακίτους καὶ ἔκτους τοῦτο μὲν ὀφείλοντας τὰ πρῶτα μὲν αὐτοῖς ὑπομνήσαι τοὺς ποιούντας τὰς παραβάσεις καὶ πρὸς φυλακῶν πατρικῶν ἐντολῶν συνιλάσαι, ἀδελφικαῖς παρανεῖσαι καὶ διορθῶσαι κερδαίνει τοὺς ἀδελφούς· εἰ δ' ὅπερ ἀπείη τοῖς αὐτοῖς ἐπιμνήσαι ἀναφέρειν τὸ ἐγκλήμα τοῦ λοιποῦ τῷ τοῦ ὄρους Πρωτεύοντι· ἔκτοτε δὲ ἐκεῖνω μελλῆσαι τῆς τοῦ πταισματος διορθώσεως· ὡς διέκην ὑπέβλεπεν τῶν ἐκεῖ γινόμενων ὀφείλοντι· εἰ δ' ὅπερ ἀπειχόμεθα, αὐτοῖς μὲν, αὐτοὶ μὲν κῆρω ἔσονται, ἐκεῖνος δὲ τῷ τῆς ἀμειλείας ἐγκλήματι ὑπιύθυνος λογισθήσεται· (ἡ ὑπογραφή) ὁ Χαρίτων Ἰλίψ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένης πατριάρχης· —

40) Ἐτερον συνοδικόν.

Δικαιοὶ δὲ καὶ ἡ ἱερὰ τῶν ἀρχιερίων σύνοδος παρ' οὐδενὸς τῶν ἀρχιερίων τοὺς ἀγιόριτας ἀρχεσθαι· γενεσθαι δὲ ἐπίσκοπον Ἰερικοῦ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπιτρέψαι διὰ τὸ μὴ τὴν τσαυτὴν μητροπόλιν Θεσσαλονίκης τῶν αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶν στερεῖσθαι διὰ καίων μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντα ὡς ἐπίσκοπον ἐν ταῖς εὐρισκομέναις νεβασμαῖς μοναῖς κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος· ἀλλ' ὅτι χρειαί τις γίνηται ἱεροτελεστίας ἢ καθιερώσεως καὶ προσκαλούμενος ἐξέρχεσθαι εἰ ἄρα καὶ τὰ καθάπαξ δόξαντα τῇ ἱερᾷ συνόδῳ φυλάττων φαίνεται ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος εἰ δὲ παραβαίνοντα αὐτὸν θεύσανται ἔξ ἱτέρου ἀρχιερίως κατὰ προτροπὴν τοῦ κατὰ τὸ ὄρος Πρώτου τῆς ἱεροτελεστίας ἐν ταῖς τοῦ ἁγίου ὄρους μοναῖς διαπράττεσθαι· ἀφορισμῶν παρακολουθησάντων εἰς ταῦτα καὶ ἀναθεματισμῶν ὥστε μηδὲν ἐκ τούτων ἀνατραπῆναι· (748) ἢ τὸ καθόλου ἀκυρωθῆναι ταῦτα παρὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον πραχθέντα καὶ τελεσθέντα καὶ τῷ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὑπογραφῇ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερίων βεβαιωθέντα καὶ ἀσφαλισθέντα· οἱ δὲ βασιλεῖς ἐκεῖνοι δὲ ἱερυθρῶν πιστωσάμενοι γραμμάτων εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα συντηρεῖσθαι παρεκλεύσαντο· ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ Λογοθέτης ὁ Ἀκραπολίτης

χρονικὴν ἱστορίαν γράφων ἀρχόμενος τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς Λατινῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλώσεως ἀψευδῶς δι' ἐγγράφων παραδέδεικε:—

41) Λόγος τοῦ ἀειμητῆρος βασιλέως Ἀλεξίου ἐπὶ ὑπομνήσει τοῦ Πρώτου κῆρ Γαβριήλ.

Ἀναγκαῖον ἐστὶν ἵνα ἡ ἐλευθερία τοῦ ὄρους φυλαχθῆ καὶ μηδὲποτε ὑπὸ ἑνορίας μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπου γίνηται, καὶ πάλιν ἀναγκαῖον ἵνα δι' ἑνὸς ἐπισκόπου αἱ χειροτονίαι τῶν ἱερέων καὶ διακόνων γίνονται· ὅσον οὖν ἐστὶν τὸν μέγιστον πλησιάζοντα τῷ ὄρει κατὰ μόνους τοὺς καιροὺς τῶν συνήξεων προσκαλούμενον παρὰ τοῦ Πρώτου ἐιςρχομένου καὶ τῆς λαοῦ κανονικῶς τοὺς τε ἱερεῖς καὶ διακόνους προσκαγομένους παρὰ τοῦ Πρώτου, μὴ μόνον δίκαιον ἑνορίας ἐν τούτῳ ἐκτελεσθῆναι ἀλλὰ καὶ ἑταίρον τι εὐλογῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους προβάλλεσθαι· μόνος τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ γινόμενης ἐν τῷ ὄρει παντὶ καὶ γινέσθω τούτο ἀπὸ τοῦ νῦν.

ἡ ὑπογραφή τοῦ βασιλέως
μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδικτιωνῶν β', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρὸς τὰ παρόντα ἵνα τοῖς πρωτοτύποις ἀντιβαλῶν καὶ ἰσχύοντα εὐρῶν ὑπέγραψα·

ὁ ταπεινὸς ἰσχυριστὸς ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ Βασίλειος
Μηνὶ ἰουνίῳ ἰνδικτιωνῶν ιδ'.

Ἐτέρα διαταγή κωνσταντικὴ περὶ τοῦ μὴ δεῖν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ζῶντος τοῦ Πρώτου καὶ μὴτε κεραιεῖσθαι δότιος μὴτε καθαιρεθῆναι.

42) Ἐπὶ τῆς βασιλικῆς Ἀσάνης κυροῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλεύσαντος κατὰ τὴν Ζαγοράν καὶ κρατήσαντος καὶ πολλὰ τῶν Ρωμαίων κέστη γέγονε ἡ ῥηθισμένη πράξις. Πατριαρχεῖον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ σπουδαῖαντος γινέσθαι καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τὴν ἐκκλησίαν καταναγκάσαντος εἰς τούτο ἐπειδὴ τὸ ἰνδῶσιμον τῆς ἐκκλησίας εἰληφεν οὗτος καὶ πατριάρχης ἐπεκηρύχθη κατὰ τὴν Ζαγοράν τοπικῶς γινέσθαι πρῶτος ἐν αὐτῇ ὁ πρότερον χρηματίας μητροπολίτης Φιλίππων Γρηγόριος (749) πατριάρχης καθίσταται, ὃς δὲ καὶ καὶ μητροπολίτην Θεσσαλονίκης παρὰ κανόνας πεποιτικῶς σπουδῶν εἴλετο πᾶσαν καὶ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καταρτῆσαι βουλόμενος τὸν δὲ πεποιτικῶς Θεσσαλονίκης Μιχαὴλ τὸν Πρατάνου λεγόμενον πάντῃ τῆς κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπισκοπῆν ἑνορίας αὐτοῦ ἀποστήσαι.

43) Τῶν ἰδίων οὖν ὁ τοιοῦτος Θεσσαλονίκης ἀντεχόμενος ἐγκαλῆσεν τὸν πατριάρχην

αὐτοῦ, πρὸς τὸν βασιλέα ἀπῆρι· οἱ γὰρ μὴν κατὰ τὸ ἄγιον ὄρος τοῦ Ἄθω ἀκούμενοι μόνον εἰς τριπύλους συλαχθέντες λογάδες ἅπαντες καὶ τῇ κατὰ Θεὸν ἀσκήσει προκόφοντες μὴτε τὸν πατριάρχην ἰδίχοντο μὴτε τὸν παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα Θεσσαλονίκης, οὔτε ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ἢ παρὰ τούτου τοῦ πατριάρχου ἢ παρὰ τοῦ Πρατάνου Μιχαὴλ ἠνελχοντο χειροτονηθῆναι.

44) Διὰ ταῦτα τοὶ καὶ οὔτοι πρὸς βασιλέα ἀπελθόντες (κατὰ τὴν Καλλιούπολιν τῆς νικαῖα εὐρισκόμενον καθ' ὃν δηλονότι καιρὸν τοὺς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἑλένης γάμος ἐτέλει μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Δουκῆ τοῦ Βατάτζη εὐρισκόμενον ἐπὶ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κύρου Μανουήλ) τὰ τῆς ὑποθέσεως εἰς ἐκκλησίαν ἐποίησαντο λόγον κατὰ τε τοῦ πατριάρχου Ζαγορᾶς καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης ἰνδικτιωνῶν ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σφοδρῶς ἀγαν ποιούμενοι· δίκαιον γὰρ τε ἄλλα προβαλλόμενοι καὶ δὴ καὶ τὸ καθάπεξ γεγονός κηροβούλιον θέσπισμα τοῦ ἐν βασιλεύσει αὐτοῦ κῆρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οἷσιν ἀρα μοναχοὶ καὶ ἐκ περιουσίας ἰδικαιώθησαν· καὶ γὰρ μὴδὲ ἐν ἔχειν δίκαιον ἱερατικὸν κατὰ τὸ ἄγιον ὄρος τὸν ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ὁ τότε Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων συνόδου κέρριε κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ διαληφθέντος βασιλικῆς προτάγματος· τὸν δὲ Ζαγορᾶς πατριάρχην ἀπεφῆναντο μηδὲν ὡς χωρεῖν κατὰ τῶν μὴ ὑποκειμένων τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ μητροπόλεων ἢ χειροτονίας ποιῆν, ἢ ἄλλο ἐκκλησιαστικῶν διαπράττεσθαι, καὶ μάλιστα ὁ τότε Φιλαδέλφειας εὐρισκόμενος μητροπολίτης Φωκῆς Ζηλώσιος εἰς καθαιρεσὶν τελείαν διεγέρθη τοῦ τῆς Ζαγορᾶς πατριάρχου. Διὰ ταῦτα καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ καθαιρεθῆναι τὸν αὐτοῦ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς Ἀσάνης, ὃ λέγεται, κωνσταντικῶς τὸν Θεσσαλονίκης καθαιρεθῆναι μᾶλλον ἐφηρῆσαντο ὡς παρὰ κανόνας καὶ παρὰ τὴν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως γινόμενῃ χειροτονηθέντα.

45) Ὁ δὲ καὶ γεγονός· ὁ μὲν Κωνσταντινουπόλεως αὐτίκα παρόντων καὶ ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων φήσῃ πάντων χειροτονεῖ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην μητροπολίτην τὸν ἀγιώτατον καὶ ὀμολογητὴν γεόμενον ὕστερον κῆρ Μανουήλ τὸν Διούπατον.

Dr A. MOEDTMANN

ΕΙΚΑΣΙΑΙ ΤΙΝΕΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚῳ ΜΟΥΣΕΙῳ ΤΟΥ ΤΣΙΝΙΑΙ-ΚΙΟΣΚ ΖΑΡΚΟΦΑΓΟΥ.

ΗΤΙΣ ΕΠΙΘΟΜΑΖΕΤΑΙ Η ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(Ἀντικειμένη ἐν σκευῆσιν τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς).

«Τῷ Πελλικῷ νεανίᾳ ἀνεπαρκῆς ἐστὶ κόσμος εἰς ἀγανακτεῖ ὁ ἄθλιος ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρίων τῆς οἰκουμένης, ὡσεὶ κεκλεισμένος ἐν τοῖς τῆς Γούρου σκοπέλοις ἢ ἐν τῷ νησιῶν Σιρίφῳ· ὅταν ἡμῶς ἐπέβη εἰς τὴν ὑπὸ πλανθουργῶν τεταρτισμένην πόλιν, ἀρκίσει αὐτῷ σαρκοφάγος.»

Οὕτως ἐσκήφθη Ἰουδενᾶλις, ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς (1).

Ποῦ εὐρίσκειται σήμερον ἡ σαρκοφάγος ἰκεῖνη; Ἐπὶ τὰς θύρας ἡμῶν, ὡς νομίζουσι τινες, κενώμενοι, ὅτι τὸ μνημεῖον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου αὐξάνει νῦν ἐν τῇ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πόλει· διατάξουσιν ἄλλοι, ἴσως ἀκούσαντες, ὅτι ὁ θησαυρὸς ἀπηνέχθη εἰς Αἴγυπτον εἰς τὸ ἐν Λουδίῳ Βρετανικῶν Μουσείων (2)· ἀλλὰ βεβαιούται νῦν ὑπὸ αἰγυπτιολόγων τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ ἐκεῖ σαρκοφάγος ἐστὶν ἀληθῶς τὸ μνημεῖον τοῦ βασιλέως Νικητασιῶν Α' (π. Χ. 378—380).

Ὅτι ἢ ἐν Σιδῶνι ἀνακαλυφθεῖσα σαρκοφάγος ἰκεῖνη ἐστὶν ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὐδὲς ἀπέδειξεν· εἰς ἐναντίας δὲ ὁμοφώνως μαρτυροῦσι συγγραφεῖς Ἕλληνας τε καὶ Ρωμαῖοι, ὅτι ἀπῆλθη ὁ νεκρὸς εἰς Αἴγυπτον· οὕτως ἐγράψαν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (3), ὁ Παυσανίας (4), ὁ Στράβων (5)· ὁ δὲ Σουητώνιος (6) καὶ ὁ Λουκᾶνος (7) λέγουσιν, ὅτι μετακομιθεῖσιν ἐκ Μίμφιδος, κατὰ Παισωνίαν, τῆς πυλίου, ἐπισκίφθησαν τὰ λείψανα τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης, ὃν ὁ τελευταῖος ἦν

ὁ ὀνόματος Ἀλέξανδρος ὁ Σεβῆρος. Ὁ Λουκᾶνος ὑπανέταται, ὅτι ἐμελλε τὰ λείψανα νὰ ἀφανισθῶσι διόλου· περιγράφων τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος λέγει·

Sacratiss solum spargenda per orbem
membra vivi posuero adytis.

Ἦτοι· ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῖς κατέθηκεν τὰ μέλη τοῦ ἀνδρός τὰ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασκορπισθησόμενα·.

Οὐδαμῶς θαυμαστὴ λοιπὸν φαίνεται οὐσα ἡ τοῦ ἀγίου Χρυσοστόμου ἐρώτησις: Ποῦ τὸ σῆμα Ἀλεξάνδρου; (1)

Εὐκόλως δὲ ἀφανίσθη ἡ πύλος, ὑακίνη οὐσα, κατὰ τὸν Στράβωνα, συληθείσης τῆς χρυσῆς, ἐν ἣ κατέθηκε τὸ σῆμα ὁ Πτολεμαῖος. Ἐνθ' οὐδὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ περὶ τῆς πρόκειται σαρκοφάγος ἦν ἀληθῶς ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, φαίνεται ἡμῶς σχετικῶς οὐσα πρὸς αὐτὸν.

Παραλείπων ἄλλα ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ἀναγλυφῶν σπουδαῖα τὰ ἐπὶ τῶν δύο παραλλήλων πλευρῶν. Ἐξ ἀριστερῶν τῷ εἰσρχομένῳ εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ ἀνακτοῦ ἀναγλυφῶν, κεφαλὴ ἰππίως Ἑλλήνος φέρουσα τὸ λεόντειον κάλυμμα ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὸν τῶν νομισμάτων αὐτοῦ τύπον. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι διετερεύει ἡ θέσις τοῦ ἰππίως ἐκείνου, καθ' ὅσον ἕτερος περιεστάνεται ἐν μέσῳ τοῦ συμπλέγματος ἰππίως, Ἑλλήν καὶ αὐτῆς, αἰρῶν τὸ ξίφος του ὡς ἐτοιμὸς ν' ἀποκόψῃ τὴν ὑψηθείσαν χεῖρα ἀόπλου καὶ κινεῖσθαι τινος Πέρσου. Οὕτως ὁ Ἕλληνας ἐστὶν; ἴσως ὁ Κλεῖτος ὁ σώσας τὸν Ἀλέξανδρον ἐν τῇ κατὰ Γρανικὸν μάχῃ, ἀναγαίτων οὕτω τὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀμνησάντα Πέρσην.

(1) Sr J. Chrys. in Ep. II ad Cor. Hom. 26.

(1) *Juvenalis*, X. 168.

(2) *Guide to the Exhibition galleries of the British Museum.*

(3) *Lib. XXVIII.*

(4) *Lib. I. cap. 8.*

(5) *Lib. XVII.*

(6) *Suetonius*, *Caligula* 18, 52.

(7) *Lib. X. 24.*

Υπαινίσταται δι' μόνον τὴν πληρῆν ὁ γλύπτρας, μὴ ἀπεικονίζων τοῦ βραχίονος ἀκρωτηριασμένον καὶ τὸ αἶμα τὸ ἐν τῆς πληγῆς ἀναβλύζον, συμφώνως μὲ τὸν κανόνα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἀπαγορεύοντα μὴ εἰκονίζεσθαι τὸ ἀποτρόπαιον. Διὰ τὴν πρωτεύει ἡ εἰκὼν τοῦ Κλεῖτου; ἴσως εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἡ θέσις αὐτῆ ἀπεδόθη καὶ τὸ μνημεῖον κατασκευάσθη. Ἀπαρηγόρητος ἦν ὁ Ἀλέξανδρος φονεύσας ἐν μάτῃ τὸν ἑαυτοῦ ὀμηλικῆν, τὸν συντροφον, τὸν συστρατιώτην, τὸν πατέρα Κλεῖτον. Ἐν τῷ γενναίῳ πνεύματι τοῦ παθόντος ἠκούετο νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἡ φωνὴ τοῦ σώσαντος αὐτόν: « Ἄυτη ἡ χεὶρ μου σὲ ἔσωσεν, ὦ Ἀλέξανδρε. Μεταμεληθεὶς πικρῶς παρὰ μικρὸν μὲν κώτοκτόνησεν, εἰ μὴ ἐκώλυτο ὑπὸ τῶν φίλων ἔμεινε δὲ ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας ἄσπετος καὶ ἄποτος ὑδουρέμενος καὶ φανεία τῶν φίλων ἑαυτὸν ἀποκαλῶν (1).

Ἐπὶ τέλους διὰ τῆς γλυπτικῆς ἔλαβον ἐκθεσιν αἱ ἰσχυρικαὶ κρῦλαι τῆς ψυχῆς, τῆς συνειδήσεως, τῆς μεταμελείας, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγνωμοσύνης αὐτοῦ. Τὸ ἀριστουργημα τοῦτο ἐπλάσθη εἰς τε μὴνην καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἠρνούμενου, οὗ ὑφούται ἡ δεξιὰ ὀλεθρία μὲν τῷ ἔχθρῳ, τῷ δὲ κυρίῳ αὐτοῦ πατέρα.

Βιάζω λοιπὸν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παριστάνει τὴν κατὰ Γρανικὸν μάχην. Ἦ θέσις ἐν τῷ συμπλέγματι ἐνθυμίζει τῷ θεατῇ τὴν ὁμοίαν παράστασιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ περιήμῳ ἐκ Πυλαγίας ἐν τῷ μουσεῖῳ Νεαπόλεως σωζομένῳ ψηφιδωτῆματι, εἰκονίζοντι πιθανῶς τὴν Ἀλεξάνδρου πρὸς Δαρείον ἐν Ἰσθμῷ μάχην (2) ἢ δὲ περὶ σπασίαι, περὶ ἧς πρόκειται, ἦν, ὡς φαίνεται, τυπικὴ. Ἀνεγνώρισα ἐγὼ αὐτὴν ἐπὶ μνημείου τινὸς τῶν Βολούμνων (Volumni), σωζομένου ἐπὶ ἐν τοῖς παρὰ Περουσίαν, πόλιν τῆς Ὑρρηνίας, ὑπαγείας. Ὁμοία ἐστὶν ἡ σχέσις, ἀμοιβαία, τῶν δύο ἀντιπέλων, τοῦ Ἑλλήνος καὶ τοῦ Μήδου. Ἐδέχθησαν ἀναμφιβόλως τὸν τύπον οἱ Ὑρρηνοὶ παρὰ τῶν γειτόνων ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι τῆς Ἰταλίας ἀποίκων.

Ἀδελφον πρότε καὶ ὑπὸ τίνος ἢ σαρκοφάγος κατασκευάσθη ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ ἐριδὲς τῶν ἐπιζώντων ὑπαστρατήγων προξένησαν τὴν ἐπὶ διετίαν ὄλην ἀναβολὴν τῆς ἐπισήμου κηδείας, ἀπιθονόν ἐστιν, ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν εἶχε προντίδα περὶ τοῦ

(1) Ἦε λιθεῖον βιογραφικόν.
(2) Ἦε λιθεῖον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας.

μνημείου. Ζώντος ἔτι τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθὼς νομίζω, παρισκευάσθη ἢ σαρκοφάγος; καὶ ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Λυσίππῳ ἐπέτρεπεν ὁ βασιλεὺς τὴν εἰκὼνα αὐτοῦ νὰ γλύψῃ, καθὼς καὶ τῷ Ἀπελλεῖ μόνῳ τὸ τὴν ζωγραφίαν, εἰν ἀποδείξῃ τις, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἰκονίζεται ἐνταῦθα, ὡς οὐδενὸς εἰ μὴ τοῦ Λυσίππου ἐπλάσθη ἡ εἰκονικὴ ὁμοιότης αὐτοῦ. Διακρίνεται ὅμως ἀνωμαλία τις ὡσεὶ ἐν ἔργῳ μαθητοῦ ἐν μίρῃ ἀτελὲς ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν ἀριστούργημα, τῆς ἀκαιτουμένης συμμετρίας τοῦ συνόλου κατὰ τι ἐλλειπούσας.

Βλέπομεν, ὡς εἶδος, τὸ ἔργον ἢ αὐτοῦ τοῦ Λυσίππου, ἢ μαθητοῦ ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Λυσίππου ἴσως ἐστὶν ἀντίτυπον μαρμαρίνον χαλκουργήματος. Ὅστις δὴποτέ ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸ ἢ σχεδιάσας τὴν παράστασιν τῆς μάχης, παρατηρεῖ τις τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Λυσίππειου τέχνης, ἅπερ περιγράφει ὁ Πλίνιος (1), τὴν κομψότητα δηλαδή, τὴν περὶ τὰ κατ' ἑκάστα ἀκρίθειαν, τὰς εἰκονικὰς ὁμοιότητας καὶ συνάρτα τὴν ἐνέργειαν καὶ δραματικὴν τινα κίνησιν, ἦν ὁ Προπέρτιος (Propercius) (2) τῷ Λυσίππῳ ἀπέδωκε, θαυμάζων τὰ ζωηρὰ αὐτοῦ ἀγάλματα (animosa signa). Ἀμειλῶν πως τὸ ἰδεῖσθαι ὁ Λυσίππος, τῆς φύσεως ἦν μνηστής. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων ἐκ χαλκοῦ (3) ἐπλάσσε, ἀγάλματα μὲν συνήθως, σπανίως δὲ συμπλέγματα ἄξιοσημείωτον δὲ ἐστὶν, ὅτι ἔχουεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμεῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο ἀνάγλυφα (τὰ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς σαρκοφάγου) ὁμοία πως τοῖς δύο περιήμῳις συμπλέγμασιν, ἅπερ ὁ Πλίνιος περιγράφει ὡς ἔργα τοῦ Λυσίππου· ἀπεικάζει δὲ ὁ Λυσίππος, κατὰ Πλίνιον, καὶ σύνταγμα ἐξ 25 ἰκπίων ἑταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου πεσόντων ἐν Γρανικῷ, ἅπαντες ἐν εἰκονικῇ ὁμοιότητι παραστήσας, καὶ ἕτερον, ἐν ᾧ συναργάσθη καὶ ὁ Λεωχάρης, εἰκονίζον τὸ τοῦ Ἰερότος κνηγίστου (4).

Διακρίως δὲ θὰ ἐρωτήσῃ τις, πῶς ἀφορᾷ εἰς τὸν Κλεῖτον ἢ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου παράστασις;

Ἡ τέχνη τοῦ ἔργου τούτου ἐστὶν ἐπίσης ἐξαιρετός· ἄλλως δὲ διαφέρει· τὸ μὲν μάχην,

(1) Plinii Sec. Lib. XXXIV.
(2) Sir Charles Newton, Essays on Art. and Archaeology, chap. 8.
(3) History ... by Dr Smith, chap. 47.
(4) Isocora τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ὑπὸ H. Kaibada, κτ. β', 4.

τὸ δὲ κνηγίστου παριστάνει ἢ πρώτη πλευρὰ παρουσιάζει Ἑλλήνων καὶ Μήδων συμπλοκὴν αἰματηρὰν, ἢ δὲ δευτέρῃ εἰρηνοκλήν αὐτῶν συμμίχουσαν, ἢ μὲν ἀνθρώπους, ἀνθρώπους ἀνθίσταμένους, ἢ δὲ λιόντας, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐγθρούς. Παραλλήλως ἀπεικονίζεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος· ἐξ ἐνὸς μέρους ὁ πρῶτος βαθμὸς τοῦ ποθητοῦ ἀγώνος τῆς Δύσεως· ἐκ τοῦ ἐτέρου ἡ τελειοποίησις τῶν σχεδίων τοῦ Φιλίππου, ἅπερ ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὀναυραμένου περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν βαρβάρων ἐθνῶν διὰ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν· περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ἠττηθέντων, τῆς προόδου τῶν ὑποταχθέντων. Πάντα ταῦτα τὰ εὐεργετήματα ὁ μὲν Φίλιππος ἐπένοήσεν, ἐξέτελεσε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος. Βλέπομεν λοιπὸν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις τὰ τῷ Κλεῖτῳ ὀφειλόμενα· μὴ σθελεῖς ὑπὸ τοῦ Κλεῖτου ἐν Γρανικῷ τί ἔμαλλε νὰ πράξῃ ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ἀλέξανδρος;

Διακρίως εἰς τιμὴν τοῦ Κλεῖτου, κατὰ τὴν εἰκασίαν μου, κατασκευάσθη καὶ ὑπὸ τῶν πρώτων τῆς ἐποχῆς τεχνῶν ἐκαλλιποίηθη ἢ σαρκοφάγος ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἤδη παραμαζουστῶν τῶν τεχνῶν ἔχνη τινὰ τῆς παρακμῆς ἐκείνης φαίνονται ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ἐπειδὴ ὁ χρωματισμὸς τῶν ἀγαλμάτων ὀργανωτός ἦν κατὰ τὴν τῆς τελείας τέχνης ἐποχὴν· συνήθως μόνον ἔγινε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ κατὰ τὴν τῆς καλλιτεχνίας παρακμῆν· π. χ. ἀμορφὸς τις Ἀφροδίτη, ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ πρώτου Παρθενῶτος σωθεῖσα, λαμπρῶς ἐρυθρὰ φέρει ὑποδήματα· αἱ δὲ Ρωμαῖοι, ὡς βεβαιούται, ἔχρουν διὰ χρωμάτων τὰ λευκὰ τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς ἀριστουργήματα· αἱ δὲ ἐν Σιδῶνι κειρομμέναι σαρκοφάγοι ἀπρόσβατοι ἦσαν τοῖς Ρωμαίοις.

Ἐὰν νομίζομεν, ὅτι ἐν τῇ σαρκοφάγῳ τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οὐδέποτε ἐνεκλίσθη, ἐλλείπουσι μνημεῖα τοῦ ἥρωος; Οὐδαμῶς· αἱ ὀμάνημοι πόλεις ἐν Ἀσίᾳ, ἐν Ἀφρικῇ, π. χ. ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Σακεδραῖον (Ἀλεξανδρέττα), ἡ Ἰσκανδέρ (Candahar) καὶ ἄλλαι πολυάριθμοι μαρτυροῦσι· μαρτυροῦσι δὲ καὶ φυλαὶ ἀνατολικαὶ τι καὶ μεσημβριναὶ (1).

(1) Caravan journeys and wanderings in Persia, Afghanistan, Turkistan, Beloochistan etc., by M. J. P. Ferrier.

Περειρηγῆς τις Ρόλλος περιγράφει φυλὴν τινα ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Περσίας κατασταθεῖσαν, πίντινες κνηγῶνται περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ὡς ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων (Τουρκων), τῶν ἐκεί ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Ἰσκανδέρ Ρουμι) καταλειφθέντων· ἀναφέρει δὲ τὸν Μάρκον Πόλον περιγράφοντα τοιαύτας φυλάς, λείψανα τῶν Μακεδόνων, ὡς ἐν τοῖς μεθορίαις τῆς κενεϊκῆς Ταρταρίας ὑπαρχούσας. Ἐλαύτως δύο Ἀγγλοὶ (2), ἀφαικόμενοι εἰς τὸ Καρμισταῖν, ἐθαύμασαν εὐρόντες ἀπογόνους στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου· μεγάλην κλίαν ἔχουσι οὗτοι πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκούς, ὧν τὴν βούλησιν ἐπιταλοῦνται κατὰ τῶν Ἀφγανῶν· Κάμοι ὀνομάζονται· τῆς δὲ πόλεως αὐτῶν τὸ ὄνομα τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν σημαίνει, Καμπούλ (Cabul), Κάμων πόλις. Λείψανα ἑλληνικῆς τέχνης εὐρίσκονται παρ' αὐτοῖς. Μέχρι τῆς σήμερον, ἀρχαίαν Ἰθακὴν Ὀρσκαίαν προσθεύοντες, λατρεύουσι τὸν Βάκχον (Bacchus). Πρὸ ὀλίγου μόνον ἱεραπόστολοι Ἀγγλοὶ ἐξ Ἰνδίας ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν ἐκεῖ, ἵνα δείξωσιν αὐτοῖς τὸ φῶς τοῦ Βουαγγελίου· εἶπε Ἑλλήνες νὰ μετασχωσὶ τοῦ ἔργου, τὸν ἀληθῆ ἐκπολιτισμὸν τοῖς συγγενεῖσιν αὐτῶν μεταδιδόντες.

Καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἐρευνητῆς Ἑλλῆν ἀνεργώρισεν ὡς ἀπογόνους Ἑλλήνων τὴν φυλὴν τῶν Σομαλῶν (Somali).

Ἐν Λονδίῳ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Παύλου, ὡς Πολυκύνδρον, περιέχει πολλὰ μνημεῖα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους· τὸ δὲ μνημεῖον αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου δὲν εὐρίσκεται. Ἐπιγραφή δὲ ἀξιοσημείωτος παρατηρεῖται ἤδη « Viator, si quaeris monumentum, circumspice » ἦτοι, « Παροδίτα, εἰν ζητῆς μνημεῖον, περιβλέπε ».

Ὅπως ἔξεστι καὶ ἡμῖν ἵνα εἰπωμεν τῷ ζητούντι τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· « Περιβλέπε ». Ζῶντα ὑπέρχουσι μνημεῖα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἦ χρυσὴ πύελος ἐσολήθη, ἐθραύσθη ἢ ὑκλίνη· σώζονται δὲ τὰ ἡθικὰ, τὰ ἀνθρώπινα μνημεῖα, τὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελέσματα, καὶ ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διατελεῖ αἰωνία.

CH. G. CURTIS (*)

(2) Stephens's Wood, a letter to the Times, 5 Feb. 1880 from Major R. Gordon F. R. A. S.
(*) Ἐφη. Σιντ. Ἐπιτρ. Ἐκδόται ὡς ἔγραφε ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἴδιου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΒΙΒΑΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣ ΥΠΟ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἄρθ. 1

Τεύχος ἐκ χάρτου βαμβακίνου σχῆμα ἔχον τὸ μίγα καλούμενον τέταρτον καὶ συνιστάμενον ἐκ 294 φύλλων· ἔγγραφο δὲ κατὰ τὴν πρῶτην δικαιοταξίαν τῆς δεκάτης καὶ τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Καρυκά, καὶ κατὰ τὴν ἐκαυτηδέκτην ἄλλος τις ἀνεπλήρωσε τὰ ἐφαρμμένα τοῦ βιβλίου μέρη καὶ τὰ προεπιπέσαντα ποτὲ φύλλα. Καὶ ἡ μὲν προμετωπίς ἑλλείπει νῦν, τὸ δὲ κείμενον διστηλὸν ὄν περιλαμβάνει τὴν αὐτόγραφον

Γεωργίου τοῦ Καρυκά «ἐπιτομὴν τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου» εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια. Διαίρεται δὲ τὸ τεύχος ὡδε· α') «Βίος τοῦ ἁγίου εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου κατὰ Σωφρόνιον», οὗ ἡ ἀρχὴ· «Ματθαῖος ὁ καὶ Λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν», φύλλ. 1. Παρίπτονται ἀκεφάλαια τοῦ κατὰ Ματθαίου εὐαγγελίου, ἧτοι ὁ πίναξ αὐτῶν, καὶ εἶτα ἡ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τούτων κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Ἄρχεται δὲ ὡδε· «Βίβλος γενέσεως. Τίτος ἔτεκεν οὐκ εἶπεν ἡρασις» κτλ. Μετὰ δὲ τὴν ἑρμηνείαν, ἧτις λήγει εἰς τὸ 95^{ον} φύλλον εὐφραίνεται ἐρυθροῖς γράμμασι τὸ «† Γεωργίος τόβρομι τὸ πικέτην Καρυκάς».

β') «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον», φ. 94-130. Προτίθεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ εὐαγγελίου, ἧτις ἡ ἀρχὴ· «Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη». Εἰς τὸ

τέλος δὲ τῆς ἑρμηνείας εὐφραίνεται τὸ «† Γεωργίω Καρυκά ἀμφοταλῶ υἱὸς υἱαθε».

γ') Ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου, ἧτις ἡ ἀρχὴ· «Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν», φ. 131. Εἶτα πίναξ τῶν κεφαλαίων τούτου καὶ ἡ ἑρμηνεία, ἧτις ἡ ἐπιγραφή· «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον». Ἐν τῷ τελευτῶν τῆς ἐπιτομῆς ὑπάρχει τὸ «† Γεωργίω Καρυκά τῷ Ἀργυρῷ, Κύριε υἱαθε», φ. 211.

δ') Ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου, ἧτις ἡ ἀρχὴ· «Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης. — Διακί κατὰ Ἰωάννην καλεῖται» κτλ. φ. 211. Μετὰ δὲ τὸν πίνακα τῶν κεφαλαίων ὑπάρχει τὸ κείμενον τῆς ἑρμηνείας, ὃ ἐπιγραφὴν ἔχει τήνδε· «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον». Ἄρχ. «Ἡ τοῦ σώματος δόξαμι ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται», φ. 212-294. Ἐν τελευτῶν τῆς ἑρμηνείας ὑπάρχει ἐρυθροῖς γράμμασι δυσανάγνωστον τοῦ συγγραφέως ὑπόμνημα, οὗ ἡ ἀρχὴ· «Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις. Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Γεωργίου τὸ πικέτην Καρυκά. — † Ἐγγραφή ἡ βίβλος αὐτῆ διὰ χειρὸς ἐμοῦ τε καὶ χωρικοῦ γραφείως Γεωργίου Καρυκά τοῦ Ἀργυροῦ» κτλ.

Ἄρθ. 2

Τεύχος μεμβράνινον τῆς IB' ἑκατοντ., σχήματος μὲν τετάρτου, ἐκ σελίδων δὲ ἡρῆμηνμένων 415. Ἀκέφαλον.

Ἐκκλ. μουσ. Ἀνθολογία ἐπιπεριέχουσα α') στιχηρὰ τροπάρια τετονισμένα ἀπὸ τῆς κβ' ἡμέρας (ἀγ. Φωκά) τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς λα' αἰγούστου, καθ' ἣν ἡ κατὰ θεοῦ ἰορτάζεται τῆς τιμῆς ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου — β') Τροπάρια τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἰορτῶν — γ') «Στιχηρὰ ἀνωστάσια τῶν ὁκτώ ἡγῶν κατὰ Ἀβραάμητον» ἐν δὲ τοῖς θεοτοκίαις. Ἰωάννου».

Ἄρθ. 3

Τεύχος τετάρτου σχήματος, ἐκ φ. χάρτου 382, γραφὴν πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τῆς IE' ἑκατ. Τὸ κείμενον ἐστὶ μονόστηλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἰκανά, ὡς φαίνεται, ἑλλείπουσι φύλλα. Ὑπάρχουσι δὲ τῶρα ἐκεῖ φύλλα 20, ἀναμειχτα γράμματα, ἐν οἷς ἀναγνωσκονται αἱ ἐπόμεναι ἐπιγραφαί:

1) «Κατὰθεσις Ἰουδαίων, οἱ (cod. οὐ) ὁμολογήσαντες τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τοῦ Θεοῦ ἴσθι υἱόν, καὶ τῆς ἁγίας δεσποτικῆς ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ μετὰ τὸ γεννηθῆαι αὐτὴν πάλιν παρθένον μένασαν». Ἄρχ. «Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἐσθλασάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἦν τις ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ Θεοδόσιος, ἀρηγῆς τῶν Ἰουδαίων» κτλ. Ἐν τῷ ἄρ. δὲ τὸ κείμενον τοῦτο σημειοῦται ὡς «λόγος σ'».

2) «Πῶς δὲ πιστεύουσιν εἰς τὴν ἀγ. Τριάδα καὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν», κατ' ἐρωταποκρίσιν. Ἄρχ. «Ἐρώτ. Τί ἐστὶ Θεός; Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς ἐστὶν οὐρανοῦ καὶ γῆς» κτλ.

3) «Διήγησις πᾶν ὀφείλωμα Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου». Ἄρχ. «Πορευόμενος ποτὲ τινὰς τῶν ἁγίων πατέρων» κτλ.

4) «Κυριακῆ τῆς τυροφάγου, λόγος δ'». Ἄρχ. «Ἰδοὺ τὸ τῆς τεσσαρακοσῆς στάδιον» κτλ.

5) «Κυριακῆ τῆς ἀποκρίω, λόγος γ'». Ἄρχ. «Φοβερά ἡ ἡμέρα ἐκείνη» κτλ.

Μετὰ δὲ φύλλα τινά, μέρος περιέχοντα ὀμιλίαν τινὸς τῇ πρώτῃ ἀναγνωσθείσης κυριακῆ τῶν ησταιῶν, ὑπάρχουσι πενήτην καὶ τίσσaris ἀνόνομοι ὀμιλίαι εἰς τὰς κυριακὰς τοῦ ἐναυτοῦ καὶ εἰς τινὰς δεσποτικὰς ἰορτάς· αὗται δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ κώδικι τοὺς ἀριθμοὺς 5—κ'. Σημειώσαντες, ὅτι ὁ μὲν λδ' λόγος ὁμοίως ἐστὶ τῷ λα', ὁ δὲ τῆς μετὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ κυριακῆς ζητητός, κατὰ τὸν ἀντιγραφέα, α τῇ κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυρήσεως, λγ. γθ'».

Κατ' ἐξαιρέσιν δὲ σημειῶ τὰ ἐφεξῆς κείμενα:

1. **Ἰω. Χρυσοστόμου** «εἰς φιλόγονιον γενόμενον ἀπὸ δικολόγου ἐπίσκοπον» καὶ ὅτι τοῦ προνοεῖν, τῶν κοινῶν συμφερόντων οὐδὲν ἴσον εἰς εὐδοκίμωσιν παρά τῷ Θεῷ» κτλ., φ. 183—187. Migne, Patrol. Gr. τ. 48, σ. 748.

2. **Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ** «λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν». Ἄρχ. «Χριστὸς γεννᾶται δοξάζατε», φ. 187. Migne τ. 36, σ. 312.

3. **Τοῦ αὐτοῦ** ἀλόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια». Ἄρχ. «Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς», φ. 192. Migne τ. 36, σ. 356.

4. **Ἰω. Χρυσοστόμου** ἀλόγος εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου» κτλ. Ἄρχ. «Ἀγαπητοί, ὁ Κύριος ἡμῶν», φ. 198^α. Migne τ. 50, σ. 808.

5. **Τοῦ αὐτοῦ** ἀλόγος εἰς τὸν εὐαγγελιστὸν τῆς Θεοτόκου». Ἄρχ. «Πάλιν γὰρ ὁ εὐαγγέλιον», φ. 201. Migne τ. 50, σ. 792.

6. **Τοῦ αὐτοῦ** ἀλόγος δεύτερος εἰς τὴν ἑγερσιν τοῦ Λαζάρου καὶ εἰς τὴν ἰορτὴν τῶν Βαίων». Ἄρχ. «Ἐδὴ τῆς δεσποτικῆς», φ. 203^α. Migne τ. 61, σ. 715.

7. **Ἰω. Δομασκηνοῦ** ἀλόγος εἰς τὰς δέκα παρθένους, τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ γ'». Ἄρχ. «Ὅτι ἦν τὸ εὐδαιμόνητον», φ. 206^α. Ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χρυσοστόμου παρά Migne τ. 59, σ. 527.

8. «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσ. κ. ἡ. Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ». Ἄρχ. «Ἐργασίαι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ», φ. 209^α. Fabricii, Bibl. Gr. τ. 10, σ. 191.

9. **Ἰω. Χρυσοστόμου** ἀλόγος εἰς τὸ πάθος τοῦ κ. ἡ. I. X. ο. Ἄρχ. «Τῆς γῆς ὑποσείσεως», φ. 213^α. Migne τ. 62, σ. 721.

10. **Ἐπιφανίου Κύπρου** ἀλόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταρῆν τοῦ Κυρίου» κτλ. Ἄρχ. «Τί τοῦτο σήμερον», φ. 215^α. Migne τ. 43, σ. 441.

11. **Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας** ἀλόγος περὶ τῆς ἁγίας εὐαγγελίας τοῦ κ. ἡ. I. X. τοῦ γεννημένου θαύματος ἐν τῇ ἐν Βηρυτῶν τῇ πόλει, καὶ ὅτι λόγῳ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐξέδοξαν». Ἄρχ. «Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς», φ. 223. Migne τ. 28, σ. 797.

12. «Ἐξήγησις θαυμαστῆ... πῶς διὰ σχήματος παιδείας γίνονται τὰ Ἑβραϊοῦ χρι-

σιανός » κτλ. 'Αρχ. α' 'Ιωάννης τις διάκκος, τὸ γένος Μελιτηνός (cod. μελετινός) » κτλ., φ. 224^b.

13. « Τοῦ αὐτοῦ (?) ὁμιλία εἰς τὴν σωτήριον ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου » κτλ. 'Αρχ. α' 'Αιματὰ τῶν ὁσίων καὶ κληρικῶν », φ. 332.

14. « Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τοὺς μακαρισμούς ». 'Αρχ. α' « Ὅτι πρὸς τὴν αὐτοῦ θέλει ἀνάληψιν », φ. 336^b. 'Ἐν τῇ ζα α' περὶ τοῦ ἁγίου Νικολαίου διήγησις ».

15. « Διήγησις ἀφελίμος γενουίτη ἐν Ἀφρικῇ, ἐν Καρταγίνῃ τῇ πόλει ». 'Αρχ. α' 'Ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρακλείου », φ. 342.

16. « Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Προύσης ὁ Πατρικίος διηγήσατο ἡμῖν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ ἐπὶ γῆς ἐκείσε κολλήσεων ». 'Αρχ. α' « Ὁ ἅγιος ἱερομόναχος ὁ Πατρικίος λέγει, ὅτι δύο τόπους ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς » κτλ., φ. 342^a.

17. « Ὁμιλία σὺν Θεῷ εἰς τὸ Ἐκουσίως ἁμαρτανόντων ἡμῶν », φ. 342^b.

18. Ἐρωταποκρίσεις θεολογικαί.—« Περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου » κατ' ἐρωταποκρίσειν.—« Περὶ ἀνθρώπου ». —« Περὶ φυγῆς » κτλ.—« Τῆς ε' συνόδου, περὶ οὐσίας καὶ φύσεως ὡς ταύτην ὑπέρχεν ὑπόστασις καὶ πρόσωπον », ἀπὸ φ. 346^b.

19. « Γεωργίου ἐπισκόπου Ναξέου, περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος ἀνθρώπου ». 'Αρχ. α' 'Ανά τις εἶπε καὶ ἐγενήθη σιν », φ. 348^a.

20. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας « πρὸς Ἀντίοχον καὶ περὶ πλείστων ἀναγκαιῶν ζητημάτων τῶν ἐν ταῖς θείαις ἀπαρουμενῶν ἱερατικῶν καὶ παρὰ πᾶσιν χριστιανοῖς », κατ' ἐρωταποκρίσειν. 'Αρχ. α' 'Ἐρωτ. Πιστεῖσιν αὐτῶν καὶ βαπτισθέντες », φ. 350-375. Migne τ. 28, σ. 507.

21. Ἐρωτήσεις θεολογικαὶ καὶ διήγησις « περὶ τοῦ ἀπολαβόντος ἑκατονταπλασίονα ὑπὸ Λεοντίου τοῦ Ἀπαμείως, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ φιλοθέου, ὃς διηγήσατο ὅτι ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ πάπα Ἀλιξανδρείας γέγονεν ἐν Κυρήνη ἐπίσκοπος Συνείσιος ὁ φιλόσοφος, ὅστις ἔβη ἐν Κυρήνῃ εὖρον ἐκεῖ φιλόσοφον Εὐάγγριον ὀνόματι » κτλ.

22. « Διάλεξις Λατίνων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ». 'Αρχ. α' « Θυμιστῶν ἡμῶν γέροντα », φ. 376.

23. Γερμανοῦ Β' Κων/πόλεως· « ὅρος ὀρθοδοξίας συνοδικῆς εἰς τὴν ἐκπύρρυνον τοῦ ἁγίου Πνεύματος » Γερμανοῦ Κωνσταντι-

νουπόλεως ». 'Αρχ. α' « Ὁ μοτογετῆς νίκης », (1) φ. 377^a-378^b. Ἐπιτεταί σημειώσεις περὶ τῆς μεταξὺ Λατίνων καὶ Ρωμαίων διαφορᾶς.

24. « Ὁμιλία σύντομος καὶ ἀνθολογία περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ». 'Αρχ. α' 'Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ », φ. 379^a.

25. « Πίναξ τῆς βίβλου » ταύτης, ἐν ᾗ ἀναγράφονται μὴ ἐπιγραφαί.

Ἀριθ. 4

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατ. καὶ συγκείμενον ἐκ φ. 260, ἐξ ὧν ἀγραφή ἐστὶ τὰ φ. 30-32 καὶ 139^b-144.

1. « Εξήγησις τοῦ ἐν ἁγ. π. ἡ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια εἰς τὸν γενέθλιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ » λόγος, φ. 1^a.

2. « Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια ὁ λόγος παραπεφρασμένος », φ. 15.

3. « Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγ. π. ἡ. Γρηγορίου Κ/πόλεως τοῦ Θεολόγου, συγγραφίς ὑπὸ Γρηγορίου πρεσβυτέρου », φ. 33. Παράφρασις.

4. Παράφρασις ἑτέρου λόγου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, φ. 68. 'Ἐν τέλει ἡ ὑπογραφή « Νείφυτος Χ' Σταυμάτη Κωνσταντινουπόλεως ».

5. « Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους », φ. 75^b.

6. Τοῦ αὐτοῦ ὁ ἀπολογητικὸς λόγος ἐν παραφράσει, φ. 86. 'Ἐν τέλει ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ γράψαντος τὸ τεύχος· « Νείφυτος Κωνσταντινουπόλεως ἐν Πάτρῳ ».

7. « Ἐκ τῶν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπιστολῶν ἐξηγήσεις » (2), φ. 145. 'Ἐν τέλει τοῦ κώδικος (φ. 260)· « Νείφυτος Εὐφημιανῶσις (sic) Χ' Σταυμάτη Κωνσταντινουπόλεως ». Τὸ ὄνομα Εὐφημιανῶσις ἐστὶ τοπικόν, μαρτυροῦν ὅτι ὁ Νείφυτος ἐγενήθη ἐν Χίῳ, ἐν τῇ χωρίῳ Εὐφημιανῆ, ταύτῃ Θυμισιανῆ.

(1) Ὅρα Βακ.θη. Ἀληθ. τ. Γ', σ. 68-74. Ἡ ἐκδόσις καὶ ἰδιαιτέρας· Α. Η. Κερραμῶς, ἀπεδοῦναι συνοδικῶς ἔροι θεοπισθῆς ὑπὸ τῆς ἐν Νιμφηκοῦ συζητηθείσης συνόδου τῆ 1223 ἐτει. 'Ἐν Κ/πόλει, 1882, ἐκ 80.

(2) Αἱ ἐν τῷ κώδικι ταύτῃ παραφράσεις εἰσι Δανὴλ Πατριῶν τοῦ Κερραμῶς, ὃς ἐν Πάτρῳ διδάσκων ἀπηγόρευεν αὐτῶν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς· διὸ καὶ πλείστα ταῦτων τε καὶ ἄλλων παραφράσεων ἀντίγραφα σώζονται, ἃν ἔτι ἴδῃ ἐν τῇ ἱερῇ καταλόγῳ τῆς Βυβλίου Σχολῆς σελ. 82, 84 καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει περὶ τῶν ἐν Η. Φωκαίᾳ χειρογράφων σ. 4.—Muralet, Catal. des mss. grecs etc. St. Petersburg, 1833, σ. 80.

Ἀριθ. 5

Τεύχος μεμβρῆνινον 8^{ου} σχήματος, συγκείμενον ἐκ φ. 214 καὶ γραφὴν πιθκνῶς κατὰ τὴν IA' ἢ τὴν IB' ἑκατονταετηρίδα.

Τετραεικάγγελοι ἀκέφαλοι διηρημένοι κατὰ τὴν ἱερέως διέταξιν·

α') Τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων· ἀπᾶσαν γένου' καὶ πᾶσαν μαλακίαν » (κεφ. ι', 1). 'Ἐν τέλει· α' τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον στίχοι ΒΔ, ε' καὶ ἐξεδόθη ἐκ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλῆμ μετὰ χρόνους γ' τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. Ἐπιτεταί ἐπιγράμμα ἱαμβικόν, οὐ ἡ ἀρχή· « Ἰὼν ἐκ τελευτῶν θαύμαστον θεητόρον ». Εἶτα ὁ πίναξ τῶν κεφαλαίων.

β') « Τὸ κατὰ Μάρκον ἅγιον εὐαγγέλιον » (φ. 64-93^a). Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὑπάρχει πλατὺ ταινιωδὲς κόσμημα, ἐν ᾗ εἰκονίζονται κύκλοι καὶ ἀστέμια κυανᾷ ἐπὶ ἐρυθροῦ ἰδάφους.

γ') « Τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον » (φ. 94-156), οὐ προτίεταται ὁ πίναξ τῶν κεφαλαίων, φ. 93^b. Ἡ ἐπιγραφή δὲ τοῦ εὐαγγελίου τούτου εὐρηται ἐντὸς κύκλου, ὃς σχηματίζει τὸ μέσον τετραγώνου παραλληλογραμμίου σχήματος πλουσίως κοσμημένου. Τὸ κείμενον τοῦ εὐαγγελίου ὑπάρχει ἀτελές· ἀπὸ τοῦ 39 ἰδαφ. τοῦ γγ' κεφ., ὁ ἀναγνώστης μεταπηδᾷ εἰς τὴν λέξιν « [ἐ]πιταλῆ » τοῦ 56 ἰδαφ. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου.

δ') Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον (φ. 157-209^a) ἀκέφαλον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων « [ὁ μονο]γενὴς νίκης, ὁ ὢν ἐν τῷ κάλπῳ τοῦ Πατρὸς » κτλ. (κεφ. α', 18).

ε'), φ. 209^b-214. « Ἀρχοτελείαι » τῶν εὐαγγελίων.

Ἀριθ. 6

Τεύχος ἐκ χάρτου 8^{ου} σχήματος καὶ γραφὴν ἐταί 1742. Ἐν δυοῖ δὲ φύλλοις γέγραπται σημειώσις, δηλοῦσα, ὅτι τὸ τεύχος ἦν πρότερον κτήμα « τις πατριάρχης τις σιλιβίτης ». Τετρακτίς δὲ ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος τῆς σφραγίδος τοῦ ἀντιγραφῆως. Δῶρον τοῦ μητροπολίτου Δέρκιον Νεοφύτου.

Νομοκίντων ἐκ κεφ. σ' 7^d = 294. Πρὸς δὲ τῷ τῆλι ἀντίγραφον ὑπάρχει μεταγενεστέρως προφητείας περὶ τῶν ἐτῶν 1627-1630, ταύτης δὲ ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡδε· « α' α' α' ». — Χρῆ (= Χριστοῦ). Μέσα εἰς τὴν ἐκκ. ἱερατικῶν τοῦ βασιλ. (St. Daniel) ὑπὸ πάτριον ὑπέβηθ' ἔτιαν

μέγαρον, καὶ ἔχει ἀπὸ τῶν τὰ κείθεν εἰς ἐκκ. ἱερατικῶν γρασίον ». Ἐπιτεταί τὸ « προσμίον τοῦ παρόντος νομίμου », κατάλογος μητροπολίτων, ὁ λθ' κανὼν τῆς 5' οἰκουμ. συνόδου, ἡ ἐρμηνεῖα αὐτοῦ ὑπὸ Ζωναρᾶ, αἱ ὑπογραφαὶ τῆς αὐτῆς συνόδου, πρῆξις « ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμ. γ' συνόδου » τῆς ἐν Ἐπίσφ. ἐκ παλαιότητας βιβλίου », καὶ τέλος ἡ σημειώσις τοῦ ἀντιγραφῆως, ἡ ἀντιγράφω ὡδε τῆν ἀρχήν· « Ὁ παρώντις τόμος βασιλικός, ἦτοται γραμμένος ἀπὸ τῆς Χριστοῦ ἀρχῆς, καὶ ἀρρηγήθει καὶ ἐγράφη εἰς τοὺς α' φηβ' = γ' κατὰ μῆναν μάρτιον, καὶ ἐτελειώθη ἰουνίου 28. καὶ ὁ γράψας τὸν παρόντα τῆμιον χριστόφορος ἱερομόναχος κυριανός, νίκης μακαρίας τῆ ἰερέως βουσιλείου ἱερέως, ἀπὸ ἐρωσίον ἁγίου Ιουαῖ, καὶ εὐχεσθαι διὰ τῆ ἀσθένειαν ἡμῶν ». κτλ.

Ἀριθ. 7

Τεύχος ἐκ χάρτου συνιστάμενον ἐκ σελίδων 93 καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὄγδοον· ἐγρήθη δὲ περὶ τὸ μέσον τῆς III' ἑκατοντ.

« Βύχαι ὁμορητικαὶ καὶ ἱρωτικαὶ αἱ καλούμεναι μονόλογοι, τοῦ μακαρίου Λύγουστίνου, ἐπισκόπου Ἰσπανίας, ἐρμητευθεῖσαι πρὸς τὴν ἐλλῆδα γλώσσῃ παρὰ τοῦ Δημητρίου Κυδωνίη » (1).

Ἡ γραφή τοῦ τεύχους ἐπιμελετημένη· τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἐκάστης εὐχῆς ὑπάρχει κεφαλαϊώδες μέγα, κεκαλλωπισμένον καὶ κεχρωματισμένον. Ἐν δὲ τῇ φε τῆς πρώτης σελίδος ἀναγινώσκονται αἱ ἐπιμίται σημειώσεις· α') Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀειδήμου ἱερομόναχος Ἐπίσφου τοῦ Βα.λ.λ. . . . α' α' α' σπι. » β'). « Ἐκ τῶν τοῦ ἀειδήμου μητροπολίτου Προύσης Κωνσταντίας τοῦ ἐξ Ἀγίου. Ὁ Δέρκιον Νεοφύτου. 1872. Ἀριθ. 7 ».

Ἀριθ. 8

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ μέσον τῆς III' ἑκατοντ. καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὄγδοον. Περιλαμβάνει δὲ δύο κείμενα μετὰ ἰδιαιτέρας σελιδώσεως.

- 1. « Τίμασι τῷ Λοκρῷ περὶ φυγῆς κόσμου καὶ φύσεως », σελ. α'—λε'. 'Αρχ. α' « Ὅρα δεδαιμούργηται πὸν εἰκόνα » κτλ.
- 2. Π.λίτωνος, Τίμασι, σελ. 1—124.

(1) Ἀντίγραφα σώζονται καλλοχού. Fabricii, B.G. τ. XI, σελ. 404. — Α. Η. Κερραμῶς, Κατάλ. χειρῶν Βλαγγ. Σχολῆς, σελ. 57.

Ἐπί τῆς α' σελίδος τοῦ τεύχους ὑπάρχει ἡ υπογραφή τοῦ Παραναξίας μητροπολίτου Νεοφύτου τοῦ Λαγοβάρη, οὗ καὶ κτήμα προῦπαρξε τὸ χειρόγραφο (1) ἀπέκοντι δ' αὐτῆς ὁ τύπος ἵστί τῆς σφραγίδος αὐτοῦ, ὡσεὶδὲς ἔχουσης σχῆμα καὶ σύμβολον παριστῶν ἐκ μιᾶς κεφαλῆς ἐν μέσῳ δύο συνδεδεμένων κλάδων δάφνης καὶ ἐνὸς στῆμματος σταυρὸν ἐπιφέροντος· τοῦτου δὲ ἐκατέρωθεν τὰ στοιχάτα ἵστί ταῦτα ΠΡ ΝΞ ΝΨ ΤΟ 1780

ἦτοι « Π(α)ρ(ο)ξ(α)ξ(ί)αις Ν(ε)φ(υ)τ(α)ς(ς) » 1780.

Ἄριθ. Θ

Τεύχος ἐκ χάρτου, συγγραμμενὸν ἐκ φ. 208, καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ἔγδοον· ἐγράφη δὲ περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατονταετηρίδος. Τὸν κώδικα τοῦτον περιέγραψεν ὁ Σ. Οἰκονόμος (2), ἀνήκει δὲ πρότερον Νεοφύτῳ τῷ μητροπολίτῃ Δίρακιν.

1. « Ἀποσημαίωσις εἰς τὸν βίον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ περιφρόνου μινίστρου τῆς ὀθωμανικῆς πόρτας » (3), φ. 1^α.
2. « Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου τοῦ Ἀθηνῶν βιβλίῳ ΙΖ' κεφαλῆς ΙΣ' » περὶ τοῦ αὐτοῦ Α. Μαυροκορδάτου, φ. 46.
3. « Ἐκ τῆς περὶ λόγιων Γραικῶν ἐπιτετηρημένης ἀπαριθμῆσεως Δημητρίου Προκοπίου Μεσοπολίτου παρὰ Φαβρικίου βιβλιοθ. Ἰλληνικῆς τόμῳ ια' σελίδι 779 ἀριθμῷ » μαρτυρία περὶ τοῦ αὐτοῦ (4).
4. « Ἐκ τοῦ πρὸς τὸν αὐθέντην Νικόλαον Ἀλεξάνδρου βοεβόδαν πάσης Οὐγκροβλαχίας ἐγκωμιαστικοῦ λόγου Ἰωάννου Γραμματικοῦ, καὶ μεγάλου πριμμικηρίου τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Θρόνου », περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 6^α—Ἐπιτετα περικοπὴ αἰκῆ τοῦ βίου Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, ὃν συνέγραψεν Ἀναστασίος ὁ Γάρδιος » (5).

(1) Ὅρα περὶ αὐτοῦ Κ. Σάββα, Μεσ. βιβλιοθ. τ. Ι', σ. 50.—Νικ. Μαυροκορδάτου, Τόμος νικητικῆς, ἐκδ. Σ. Οἰκονόμου, σ. 30, 82, 84.
 (2) Νικ. Μαυροκορδάτου, Τόμος νικητικῆς, σελ. 6—20. Περιτρηθείς δι' ἐκ τὴν περιγραφήν τοῦ Οἰκονόμου, ὅς' ἐμοῦ γνομένης ἴσα ἐν τῷ ἔβδῳμῳ τεύχεϊ τοῦ ἀλλοῦ τῆς ἑσπερωτικῆς ἑταιρίας, σ. 447—451.
 (3) Ἐξεδόθη ἐκδ. Σ. Οἰκονόμου ἐν « Πανδώρα » τ. ΗΒ, σ. 313 κδ.
 (4) Ἐκδ. Κ. Σάββα, φ. 483—484 Μεσ. βιβλ. τ. Ι'.
 (5) Ἐξεδόθη ἐκδ. Κ. Σάββα, Μεσ. βιβλιοθ. τ. Γ', σελ. 423—479. Ἡ δὲ περικοπὴ ἐν σελ. 461.

5. « Ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐθέντην Νικόλαον Ἀλεξάνδρου βοεβόδαν ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου » μαρτυρία περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἧς ἡ ἀρχή· « Οὐ τινος ἠξιώθην καὶ ἔνοισαν », φ. 76.
6. « Ἐκ τοῦ προσωφανητικοῦ λόγου τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ καὶ διδασκάλου Κριτίου ἐν τῇ λαμπροτάτῃ εὐαγγίῃ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν τῷ ἀρχοντικῷ τοῦ μεγάλου λογοθέτου, καὶ γενικοῦ ἑρμηνεῦς Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ ἀπαρτισθέντος γάμου τῆς θυγατρὸς Γρηγορίου Γκίκα βοεβόδα »· περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 8^α.
7. « Ἐκ τοῦ προσωφάνηματος τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀραβῶνας τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου Νικόλαου βοεβόδα »· περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 8^α.
8. « Ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας Παρθενίου πρεσβυτέρου, καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων » (1), περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 86.
9. « Ἀπὸ πατριαρχικοῦ ἐπικυρωτικοῦ ἐξαρχικῶν φιλοτιμίας » γράμματος, περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 9^α.
10. « Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικόλαου Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἧς ἡ ἀρχή· ἀκράτως μὲν ὡς εἶποι », φ. 96.
11. « Ἐξ ἐπίρας τοῦ αὐτοῦ τῷ χαρτοφύλακι τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Σπαντωνῆ, ἧς ἡ ἀρχή· Ψυχὴν δεινοῖς πιζομένην, παραμυθί », φ. 96.
12. « Ἐξ ἐπίρας τοῦ αὐτοῦ ἀνανύμφῳ ἧς ἡ ἀρχή· Καὶ τούτο φίλιος ἀχραιφνοῦς δέγμα. ψψά », φ. 10^α.
13. « Ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ περιγραφῆς τῆς ἐκείνης τῆς Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, σελίδι 18 » (2) μαρτυρία περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, φ. 10^α.
14. « Ἐξ ἐπιστολῆς Ἰωάννου Θεομισσηγοῦ, λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, πρὸς Ἰησοῦν Βαρνέσιον διδάσκαλον τῆς ἐν Κανταβριγίτῃ ἑλληνικῆς σχολῆς, ἧς ἡ ἀρχή· Τῷόντι ὁ σοφὸς ἀνὴρ κἀν εὐγενίᾳ κτλ. ψψκ' » (3), φ. 106.
15. « Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ρηθέντος Ἀναστασίου Γαρόλου πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐκ προσωποῦ τῶν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, ἧς ἡ ἀρχή· Παναγιώτατε καὶ θεοπροβλήτε δεσποτα », φ. 106.

(1) Ὅρα Σ. Οἰκονόμου σημ. 2 (σελ. 53-55) εἰς τὴν ἑξοικίαν τοῦ Ὑόγου νικητικῆς.
 (2) Ἐξεδόθη Ἐντίμοι 1728.
 (3) Ἐξεδόθη ἡ περικοπὴ ἐκδ. Σ. Οἰκονόμου ἐκδ. ἀνωτ. σελ. 9.

16. « Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ γενικοῦ ἑρμηνεῦς τῆς κραταιῆς τῶν Ὀθωμανῶν αὐταρχίας, ὁ πρὸς Γερμανοὺς ὑπὲρ εἰρήνης λόγος » (1), φ. 11-27. Ἠγεῖται δὲ τοῦ λόγου μαρτυρία τις περὶ αὐτοῦ « ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ διδασκάλου Ἰακώβου τοῦ Ἀργεῖου, τοῦ ἐν τῇ ἑρμῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἰουδαϊκῶν τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπωθείσῃ κατὰ τὸ ψψκ' ἔτος ». Ἐν τῷ περιθωρίῳ προσετίθη τὰ ἐξῆς· « Ἐκ τινος σημειώματος. Ἄχρη, ἰουλλίου λ', εὐγγέλιον δ' Ἀλεξάνδρος ἑρμηνεύς, καὶ ὑπάγει μὲ πολλὰ δῶρα εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ ἀγάθων »—« Ἐξ ἐτέρου ἀνωτέρου: Ἐὼ λέγειν τοῖς ὑπὲρ εἰρήνης καλλίστους λόγους καὶ ρητορικωτάτους, οὓς καὶ Δημοσθένης αὐτὸς ἰδὼν ἐν ἠδίστῃ καὶ ἑξεθείσῃ ».
17. Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντῖνον Δούκαν βοεβόδαν, ἧς ἡ ἀρχή· « Γαίς περὶ λόγους δυνάμεις » (2), φ. 28-29^α. Αἱ σελίδες 29^β-30^β ἀφίθησαν ἀγράφοι.
18. « Λόγος ἐγκωμιαστικὸς ἱστορικώτερον διαλαμβάνων τὸν περιφανῆ βίον τοῦ ἐψηλοτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νικόλαου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου βοεβόδα, συντεθείς παρὰ τῷ ἐν ἐλαχίστοις Ἰωάννῃ Γραμματικῷ καὶ μεγάλῳ πριμμικηρίῳ τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας θρόνου ». Ἀρχ. « Ἐί μοι τῶν » φ. 31-48^α. Τέλος· « καὶ περιπατοῦσε εἰς κώδικα περιόδων ἡλίου ἀμύθητα ». Ἐπιτετα ἀγράφοι σελίδες αἱ τῶν φύλλων 48^β-52^β.
19. (Νικόλαου Μαυροκορδάτου) « Φιλοθέου κάρτερρα », φ. 53-87 (3).
20. Νικόλαου Μαυροκορδάτου « Διάλογος περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. Τὰ τούτου πρόσωπα: Ἀνθρώποι φιλόσοφοι καὶ φιλόσοφοι. Θάνατος. Δικασταί. Ψυχαὶ σοφῶν ἀνδρῶν ». Ἀρχ. « Ἀνθρώποι. Μέχρι πόσον ὀ ταῖροι », φ. 88-96^α. Τέλος· « εἶπε τῇ γράμῃ φιλο- »

(1) Ἐβρητικὸς εἰς τὸ ἐν Κηφολαί ἑκδοθῆν ἐκ τοῦ πατριαρχ. τυπογραφείου Ἐπιστολόγραφον (1804) σ. 915 κλ.
 (2) Αὐτόθι, σ. 102.
 (3) Ἐξεδόθη ἐκδ. Γρ. Κωνσταντῆ ἐν Βιδυῇ 1800. Περλ. Σ. Οἰκονόμου ἐκδ. ἀνωτ. σελ. 14-12.—Α. Π. Κερραμῆος σημ. ἐν ἀρχαιολ. παρρητ. Ἐλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΖ', σελ. 4, ἑποσημ. 4.

21. Ἐπανόληψις τοῦ αὐτοῦ διαλόγου (φ. 97-104) ἐξ ἐτέρου, ὡς φαίνεται, ἀπογράφου, παρέχοντος πολλὰς διαφορὰς γραφῆς.
22. « Τοῦ αὐτοῦ φόγος νικητικῆς » (1), φ. 105^α-108^α.
23. « Τοῦ αὐτοῦ Μητροφάνει διακόνῳ, συγγραψάντῃ ἐξ ἐναντίας ἑαίνου νικητικῆς », φ. 109^α.
24. « Τοῦ αὐτοῦ, κατὰ τῆς μεμνημένης ἀξίως τῆς παραχωρήσει Θεοῦ ἑαρχουσῆς τῶν ἐν τῇ Βασιλευσίᾳ κληρίων. Διάλογος. Τὰ τούτου πρόσωπα: Φιλολογία καὶ Δυναμὸς ». Ἀρχ. « Φιλοκλίης. Δότε μοι Λεκίονη » (2), φ. 110-113. Τέλος· « ἔση μάτην γὰρ πρὸς τὰ κέντρα λακίλων ». Ἐπιτετα τὸ 114 φ. κενόν.
25. Τοῦ αὐτοῦ « Διάλογος περὶ τοῦ τραυβολικαίου. Τὰ τούτου πρόσωπα: Φοιτητῆς. Τριαβολικαίος. Δικασταί. Καθηγηταί ». Ἀρχ. « Φοιτηταί. Πῶς ἀνεγόμεθα », φ. 115-116^α. Ὁ διάλογος οὗτος ἀτελής ἵστί ἐν τῷ κώδικι, ἀφθέρων δύο σελίδων ἀγράφων.
26. Τοῦ αὐτοῦ « Ψευδοφιλόσοφος ἢ Μπέπος. Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Ψευδοφιλόσοφος. Πειραστῆς, καὶ διδάσκαλος ». Ἀρχ. « Ψευδοφ. Χαίροιτε ὁ ταῖροι », φ. 117-119. Τέλος· « ὡς ἄλλος πύθμος τῷ τῆς αἰσχρῆς καταπορτίστη βυθῷ ».
27. Τοῦ αὐτοῦ « Φιλοσοφῶμων ἢ Κυβεντικός. Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Ἐρροχάρης. Φιλοσοφῶμων καὶ Καλλεγενής ». Ἀρχ. « Ἐρροχ. Οἶοντι ἐκ συνθήματος », φ. 122.
28. « Τοῦ οὐσεβιστάτου, ἐψηλοτάτου τε καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἑγεμόνος πάσης Μολδαβίας τε καὶ Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νικόλαου Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Μαυροκορδάτου. Ἐγγυριδίον, ἐν ᾧ γινώμκει καὶ φροντισματα περὶ ἤθη καὶ πολιτείας » εἰς παραγράφους 869, φύλ. 123-192 (3). Ἀρχ. « Εὐμετάβαλον, μάταιον πολέμου ἴσον ὁ ἀνθρώπος ». Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγυριδίου τοῦ-

(1) Ἐξεδόθη ἐκδ. τῆν ἐπιγραφῆν: Νικόλαου Μαυροκορδάτου φόγος νικητικῆς καὶ ἐπιστολὴ πρὸς ἀληθροφάνη τὸν δακόνου, μετ' ἐισαγωγικῆς παραθεωτικῆς ἐπιστολῆς Σ. Κ. τοῦ ἑ Οἰκονόμου ». Ἐν Βενετίᾳ, φωτ. 5', σ. 76—84.
 (2) Ἐξεδόθη ἐκδ. Ἰωάννου Σακελλίονος ἐν τῷ ἑβδόμεμ τεύχεϊ τοῦ δελτίου τῆς ἱστορικῆς ἑταιρίας, σ. 451-458 καὶ 578.
 (3) Ὅρα περὶ αὐτοῦ τὰ σημειωθέντα ἐκδ. Σ. Οἰκονόμου ἐκδ. ἀνωτ. σ. 18-16.

του αναγιγνώσκεται ἡ ἱστορία σημειώσεως « Ἀπὸ ἰδιωτέρου ἐν τῷ Ἰουλιανῶν τῷ συγγραφέως. Νὰ ἀναγνώσω τὰ ἀποσπασθέντα τῶν παλαιῶν, καὶ τὰ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Ἐκκεσίτου καὶ Ἀντωνίου μετ' ἐπιστολῆς διὰ τὴ συνθέσει κατὰ μέγεθος τῶν νεωτέρων (κετὸν) ἤσαν Φροντισίμου ». Ἐπονται δύο χωρία ἐκ τῶν προσημειωθέντων Φιλοθέου παρέρων, ἐν οἷς υπομνησάντοται τὰ εἰρημένα φροντισίματα.

29. Ἰωσήφ μητροπολίτου Ἰερουσαλὴμ τῆς Βουλγαρίας ἀστίχῳ θρηνητικῶν ἐπὶ τὴν τελευτήν Νικολάου τοῦ μακαρίου καὶ αἰδίου αὐθιγίου καὶ ἡμετέρας πάσης Οὐγγροβλαγίας, τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὄλον 202, γραφέντες τῷ 1731, μηνὶ ἰουλίῳ, ἐν Ἀθῶνι, ἐν τῇ σκῆτῃ τῆς ἁγίας Ἄννης (1), φ. 193-200.

30. Ποιημέτια « ἐκ τῶν τοῦ Νικολάου βοεβόδα Μαυροκορδάτου τέσσαρα, ἐπιγραφόμενα « εἰς ἱερόν », « περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοός », « περὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ αἰθέρου αἰῶνος », ἀνεκρῶσιμος μονωδία εἰς τοὺς φροντισίτους (2). Παρίπτεται ἕτερον ποιημέτιον εἰς δημοτικὴν φράσιν « ἐκ τῶν τοῦ Νικολάου βοεβόδα Μαυροκορδάτου » (3).

Ἄρθ. 10

Τεύχος ἐκ χάρτου, συγκείμενον ἐκ φ. ἡριθμημένων 289 καὶ στίχη ἔχον τὸ καλούμενον ὄψον ἰσχυρῶς ἐπιγραφῆς δι' ἐπιμελοῦσας τῆς III' ἐκστ. Δῶρον τοῦ Δέρων Νεοφύτου (1872). Ἐπιγράφεται:

« Ἐπιστολαὶ διαφόρων μεταγενεστέρων Ἑλλήνων σοφῶν, ἀπὸ τῶν ἀγῶν ἀσθηρῶν ἔτους ἕως τοῦ σφίγαν » (4).

Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγιγνώσκεται « ἐπιγράμμα εἰς τὴν παρούσαν βίβλον », οὗ ἡ ἀρχὴ « Ἐπιστολῶν ἀφροῖσι ἀνδρῶν παρσῶν » κτλ. Ἐπεται ὁ « ἀνάθε τῶν περιεχομένων ἐπιστολῶν » ἐν 6 φύλλοις. Μετὰ δὲ 9 ἄγραφοι φύλλα ἀναγιγνώσκονται ἐν δυοὶ φύλλοις.

(1) Ε. Οικονόμος ἀδόθ. σ. 17-19. Ὅρα περὶ τῶν συγγραφέων τὸ περὶ Ἰωσήφ Ἰερουσαλὴμ ἀφροῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀσσυρίου. Ἐκκλε. Ἄλφ. 1893, σ. 207-215, περιόδου 6', τόμος 8'.

(2) Ἐξέδοθι ἐκ Ε. Οικονόμου αὐτ. σ. 20-30.

(3) Ἐξέδοθι ἐκ ἐφροῦ ἐν Ζ' τῶν δελτίων ἱστορικῆς καὶ ἀθρολογ. ἐπιγραφῆς.

(4) Ὅρα Πανδώρας τ. II', σ. 305. — Ἑλλ. φιλόλογ. συλλόγου τ. II', σ. 50.

λοῖς μαρτυρίαι « περὶ Ἀρσενίου τοῦ Μονεμβασίας », « περὶ Μανουῆλ τοῦ μεγάλου βήτορος » καὶ « περὶ Ἀντωνίου ἐπίργου ». Παρίπτονται τρία ἄγραφοι φύλλα, μεθ' ἃ ὑπάρχουσιν αἱ ἐπιστολαί· τούτων δὲ τὰ φύλλα ἠριθμημένα εἰσὶν.

Α'. Ἐπιστολαὶ Ἀρσενίου Μονεμβασίας.

1. Τῷ πάπῳ Παύλῳ Γ'. Ἀρχ. « Εἰ καὶ πρὶν περιπέσει » (1), φ. 1^α.

2. Παχωμίου πατριάρχου Κ/πόλεως. Ἀρχ. « Ἀφείκετο ὡς ἡμᾶς » (2), φ. 4^α.

Β'. Ἐπιστολὴ Μανουῆλ μεγάλου βήτορος.

3. Ἀπάντησις Ἀρσενίου Μονεμβασίας ὡς ἐκ μέρους τοῦ πατριάρχου. Ἀρχ. « Τῆν μακρήν σου » (3), φ. 7^ε.

Γ'. Ἐπιστολαὶ Ἀντωνίου Ἐπαρχου.

4. Παραίνετικὴ τῷ προηγουμένῳ Πανωνίας Πέτρῳ Βέμβῳ, ἐξ Ἐνετιῶν, ποσειδωνός θ' Ἰσταμίνου, 1537. Ἀρχ. « Ὡστερ αἱ μέλιται » (4), φ. 9^α.

5. « Τῷ λαμπροτάτῳ συμβούλῳ τοῦ αὐτοκράτορος κυρίου Ἀντωνίου τῷ Περσνότη », συστατικὴ, ἐξ Ἐνετιῶν, βοηδρομιῶνος τρίτη ἐπὶ δέκα φθίνοντος, 1550. Ἀρχ. « Περὶ μὲν τῶν ἐκτός λεγμένων » (5), φ. 10^α.

6. « Τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ, δεσπότῃ ἡμιτέρῳ καὶ εὐεργέτῃ Πίῳ τετάρτῳ τῷ ἀκροῦ ἀρχιερέ » κτλ. Ἀπὸ Κερκυρας, 17 αὐγούστου 1561. Ἀρχ. « Τὸ περὶ τῆς αὐθιγίου ἱερόν σου παράγγελμα » (6), φ. 11^ε.

7. « Τῷ εὐλαβεστάτῳ Φουλβίῳ τῷ Οὐρσίνῳ », ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἰερώνας ἀπὸρ ἐλλ. λαγγιμάτατος (6), φ. 15^α.

8. « Τῷ λαμπροτάτῳ καρδινάλιῳ Σιρλέτῳ », ἐξ Ἐνετιῶν, 9 ἰουλίου 1566. Ἀρχ.

(1) Ὅρα Ε. Legrand, Bibl. Hell. τ. I, 218-224 Ἐξέδοθι καὶ ἐκ δ. Παρσῶν ἐν τῇ ἐφημερίδῃ « Πρωτῆ », 1876, σ. 54-56.

(2) Ε. Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. 342-346.

(3) Ἐξέδοθι ἐν Ἑλλ. Φιλόλογ. Συλλ. τ. II', σ. 60. Πᾶσαι αἱ ἐν τῷ τῷ ἐφροῦ ἐπιστολαὶ ἐξέδοθον ἐκ ἐφροῦ, ἀνεγγραφεῖσαι ἐκ τοῦ πρῶτου κώδικος.

(4) Ε. Legrand, Bibl. Hell. II, σ. 361. — Φιλίστωρ τ. I', σ. 380.

(5) Legrand ἀδόθ. σ. 334-36—Φιλίστωρ I', σ. 431-433.

(6) Legrand αὐτ. σ. 372-73—Φιλίστωρ I', σ. 428-30.

« Ἀρτι παραγενόμενος ἐκ τῆς Ἑλλάδος » (1), φ. 16^ε.

9. « Τῷ λαμπρ. καρδινάλιῳ Φαρνεσίῳ », ἐξ Ἐνετιῶν, 10 αὐγούστου 1566. Ἀρχ. « Οἶος ἐξ ἀρχῆς ἐδέχθη » (2), φ. 17^ε.

10. « Τῷ λαμπρ. καρδινάλιῳ Ἰράνης », ἐξ Ἐνετιῶν, 30 αὐγούστου 1566. Ἀρχ. « Εὐσπέρου φέσας, καὶ μνημονικῆς » (3), φ. 19^α.

11. « Τῷ λαμπρ. καρδινάλιῳ Σιρλέτῳ », ἀπὸ Οὐνετιῶν, 14 Σεπτεμβρίου 1566. Ἀρχ. « Οἶος κέφουκεν ἀρετῆ » (4), φ. 20^ε.

12. « Τῷ λαμπρ. καρδινάλιῳ Ἀρουλίῳ », ἀπὸ Οὐνετιῶν, 6 ἰουλ. 1567. Ἀρχ. « Πλάτων ἡ δέσος », φ. 21^α.

13. « Βασιλῆϊ Παλδίνῳ τῷ σοφωτάτῳ βιβλιοφίλῳ τοῦ δαυδός », ἐξ Ἐνετιῶν, 5 ἀπριλίου 1568. Ἀρχ. « Κόσμος ὁ τῶν Μεδίκων » (5), φ. 21^ε.

14. « Ἐπιτροπικὸν γράμμα Ἀντωνίου τοῦ Ἐπαρχου πρὸς Μάρκον Ἀντώνιον τὸν Γαλδίνον, νέον φιλομαθῆ καὶ σπουδαίον », 25 νοεμβρίου 1568. Ἀρχ. « Προθυμώμενος κατὰ τοὺς νόμους », φ. 23^α.

15. « Μάρκῳ Ἀντωνίῳ τῷ Γαλδίνῳ », ἐξ Ἐνετιῶν, 25 νοεμβρίου 1568. Ἀρχ. « Τρισὶ λόγοις ἱμεντόρ πάλῳ » (6), φ. 24^α.

Δ'. Ἐπιστολαὶ Μεγαλῆ Ἐρμόδωρου καὶ Ἰωάννου Ζυγομαλά.

16. « Μεγαλῆ Ἐρμόδωρος τοῖς τῷ Ἑλλήνων μετοῦσι καὶ διδασκαλομένοις μαθήματα νέους εὐφύσει τε καὶ εὐγενείῃ ». Ἐν τῇ ὡς σημειώσεσι: « Τουρκογρ. σελίδι 435, ἐπ' ὀνόματι Θεοῦ τοῦ Ζυγομ. ἡς μνεῖαν ποιεῖται ἐν τῇ πρὸς Κρούσιον ἐπιστολῇ, σελίδι 433 παραίνετικῆς ». Ἐν ταῖς ὡαῖς ἐπίσης σημειοῦνται καὶ αἱ διάφοροι γραφαὶ ἀμφοτέρων τῶν κειμένων (7) φ. 25^α.

17. « Ἐρμόδωρος Ἰωάννῃ τῷ Ζυγομαλά »

(1) Legrand αὐτ. σ. 367-68—Φιλίστωρ Δ', σελ. 71-73.

(2) Legrand αὐτ. σ. 370-71—Φιλίστωρ Δ', σελ. 68-71.

(3) Legrand αὐτ. σ. 368—Φιλίστωρ Δ', σ. 143-46.

(4) Legrand αὐτ. σ. 368—Φιλίστωρ Δ', σ. 145-46.

(5) Legrand αὐτ. σ. 373-74—Φιλίστωρ Δ', σ. 65-68.

(6) Legrand αὐτ. σελ. 375—Φιλίστωρ Δ', σελ. 146-47.

(7) Μετετυπώθη, κατὰ τὸν κώδικα τοῦτον, ἐπὶ δ. Παρσῶν ἐν Ἑλλ. Φιλόλογ. Συλλ. τ. II', σ. 44-45.

τῷ λογιωτάτῳ βήτορι », φιλικὴ καὶ συστατικὴ (1), φ. 26^ε.

18. « Ἰωάννης ὁ μικρὸς δούλος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τῇ δὲ θεῷ αὐτοῦ προστάξει μέγας βήτωρ ὁ Ζυγομαλάς, σοφωτάτῳ ἱατρῷ κ. Ἐρμόδωρῳ » κτλ. (2), φ. 27^α.

19. « Ἐρμόδωρος Ζυγομαλάς » (3), φ. 27^ε.

20. « Ἐρμόδωρος τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μεγάλῳ βήτορι » (4), φ. 29^α.

21. « Ἐρμόδωρος Ἰωάννῃ μεγάλῳ βήτορι » (5), φ. 29^ε.

22. « Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλάς καὶ μέγας βήτωρ Ἐρμόδωρῳ » κτλ. (6), φ. 31^α.

23. « Ἐρμόδωρος Ἰωάννῃ τῷ μεγάλῳ βήτορι » (7), φ. 31^ε.

24. « Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλάς κυρίῳ Ἐρμόδωρῳ τῷ σοφωτάτῳ ἱατρῷ » (8), φ. 33^α.

Ε'. Ἐπιστολὴ Δισκωρίνου (Ἰακώβου) (9).

25. « Τῷ πατριάρχῳ ». Ἀπὸ Λευκοσίας, 17 αὐγούστου 1562, φ. 33^ε.

ΣΤ'. Ἐπιστολαὶ Ἰωάννου Κορίνου.

26. Πρὸς πατριάρχην ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Δισκωρίτῳ μου παναγιωτάτῳ » (10), φ. 34^α.

27. Πρὸς τὸν αὐτόν, ἀπὸ Χίου, 16 ὀκτωβρίου 1570. Ἀρχ. « Καὶ πάλαι μὲν κινῆ » (11), φ. 34^ε.

Ζ'. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἱερομονάχου. (12).

28. « Ἀνατὶς ἱερομονάχου ». Ἀρχ. « Ἐργαχὸς ἐπιστολῆν σου χαρισάμενος » (13), φ. 35^α.

Η'. Ἐπιστολαὶ Γεωργίου Μετωλοῦ (14).

29. « Ἰππολύτῳ Μεθόμῳ ». Ἀρχ. « Ἀτακουργῆ τὸν λόγον » (15), φ. 35^ε.

30. « Τῷ αὐτῷ Ἰππολύτῳ ὁ αὐτὸς Γεώργιος ». Ἀρχ. « Ἢ τοῖς γράμμασι σου κέτρον » (16), φ. 36^α.

Θ'. Ἐπιστολαὶ Ἀμασσηνοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ (17).

31. « Ἐπιστολὴ Ἀμασσηνοῦ μοναχοῦ καὶ ὑποδικαίου Θεσσαλοῦ πρὸς Γεώργιον Ἀτω-

(1) Ἀδόθ. σ. 38.—(2) Ἀδτ. σ. 38.—(3) Ἀδτ. σελ. 39.—(4) Ἀδτ. σ. 39.—(5) Ἀδτ. σ. 40-41.—(6) Ἀδτ. σ. 41.—(7) Ἀδτ. σ. 41-42.—(8) Ἀδτ. σ. 42.

(9) Ἀδτ. σ. 71. Legrand 20. ἀνω. II, σ. 355.

(10) Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. II', σ. 60 καὶ 61-62.

(11) Ἀδτ. σ. 61 καὶ 62.—(12) Ἀδτ. σ. 62.—(13) Ἀδτ. σ. 61.—(14) Ἀδτ. σ. 62.—(15) Ἀδτ. σ. 61-62.—(16) Ἀδτ. σ. 62.—(17) Ἀδτ. σ. 62-63.

λόν». 'Αρχ. « Χθές προ δειλής, ερησάται γάρ » κτλ. (1), φ. 37^α.

32. «Του αυτού πρὸς τὸν καθηγητὴν αὐτοῦ Θεοφάνη, καὶ ῥήτορα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας». 'Αρχ. « Εἰ καὶ γρησίου σοι παρ' ἡμῶν » (2), φ. 38^α.

33. «Του αυτού πρὸς αὐτόν». 'Αρχ. « Νουσήματος ἐναγίος » (3), φ. 38^α.

34. «Του αυτού πρὸς αὐτόν». 'Αρχ. « Πάτερ τῆς ἡμῶν ἀδελφείας » (4), φ. 38^α.

35. «Του αυτού πρὸς αὐτόν». 'Αρχ. « Παλιῶν ἔρωτων καὶ μεγάλων » (5), φ. 39^α.

36. «Του αυτού πρὸς τὸν Γεώργιον». 'Αρχ. « Βύτραχος ὦν » (6), φ. 39^α.

37. «Του αυτού Μεθοδίου συμφοιτητῆ ἑαυτοῦ». 'Αρχ. « Φίλοις ἀντεγκαταίειν » (7), φ. 39^α.

38. «Του αυτού πρὸς αὐτόν». 'Αρχ. « Ὁ μὲν ἀσφάτατος Θεόγητος » (8), φ. 39^α.

39. «Τῷ αὐτῷ». 'Αρχ. « Ἀγαθῶν ἀγαθίας ὦν » (9), φ. 40^α.

40. «Τῷ αὐτῷ». 'Αρχ. « Ἰδοὺ σοι τὸ καταλειφθέν » (10), φ. 40^α.

41. «Του αυτού Ἀρσένιῳ μητροπολίτῃ Τουρνόβου». 'Αρχ. « Ὅσως γράφας ἐνεπιλήσθημεν » (11), φ. 40^α.

42. «Μακαρίῳ ἱερομονάχῳ φοιτητῇ ἑαυτοῦ». 'Αρχ. « Τῷ μὲν ἰσχυρισθῆναι » (12), φ. 41^α.

43. «Ἰωάννῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης». 'Αρχ. « Παναγιώτατε ἀρχιεπίσκοπε » (13), φ. 41^α. Ἐπονται δύο φύλλα ἀγραφα.

Γ'. Ἐπιστολαὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀνδρέου (14).

44. Τῷ πατριάρχῃ Ἱερουσάλης Β', ἀπὸ Τυβέρου, 1574.

45. Τῷ αὐτῷ. 'Αρχ. « Ἐδεξάμηναι τῆν τιμάν » φ. 44^β.

ΙΔ'. Ἐπιστολαὶ Κρουαίου καὶ Γ. Ζυγομαλά.

46. Τῷ μεγάλῳ πατριαρχικῷ ἐν Κ/πόλει ἐρμηνευτῇ Ἰωάννῳ τῷ Ζυγομαλά κτλ. 'Αρχ. « Καὶ ὁ κήριος Κήρικαλίττιος » φ. 46^α. Χρονολογείται τῇ 18 ἰουνίου 1577.

(1) Ἀδτ. σ. 62-63. — (2) Ἀδτ. σ. 63. — (3) Ἀδτ. σ. 63. — (4) Ἀδτ. σ. 63-64. — (5) Ἀδτ. σ. 64. — (6) Ἀδτ. σ. 65. — (7) Ἀδτ. σ. 64-65. — (8) Ἀδτ. σ. 65. — (9) Ἀδτ. σ. 65. — (10) Ἀδτ. σ. 65. — (11) Ἀδτ. σ. 65-66. — (12) Ἀδτ. σ. 66. (13) Ἀδτ. σ. 66.

(14) Acta et scripta theolog. Wirtemberg. 1584, σ. 1 κλ.—Cusani, Turcoogico, σ. 423.

47. « Ἀντεπιστολικὴ Ἰωάννου τοῦ Ζυγομαλά πρὸς αὐτόν », ἀπὸ Κ/πόλεως, 24 φεβρουαρίου 1578. 'Αρχ. « Τῇ δευτέρῃ ἡμέρᾳ », φ. 47^β.

48. « Τῷ λογιωτάτῳ ἐν Κ/πόλει πατριαρχικῷ πρωτονοταρίῳ κυρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ Ζυγομαλά », ἀπὸ Τυβέρου, 18 ἰουνίου 1577. 'Αρχ. « Λυκοῦμενος πρότερον », φ. 48^β.

ΙΕ'. Ἐπιστολαὶ Μαξίμου Μαργουίνου (1).

49. « Τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κ/πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῳ κυρίῳ Ἰακώβῳ », Κρήτηθεν, βοηδρομιῶνος ἑκατῆ ἐπὶ δέκα, ἔτει 1583. 'Αρχ. « Οὐδὲν ἀγάπησ » (2), φ. 49^α.

50. « Μάρκῳ τῷ Παπαδοπούλῳ ἀνδρὶ εὐγενεστάτῳ » (3). 'Αρχ. « [Περὶ ἀρετῆς τῆς τε κατὰ διάνοιαν » (4), φ. 52^α. Ἐπιταὶ τὸ τίτλος ἐπίρας ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουίνου, γραφίσης ἐκκατὰ τὸ κρῆς Ἰακώβου τὸ σωτήριον, σμυρροφωδῶνος πέμπτῃ φθίνοντος ».

51. Δαυίδῃ τῷ Ἐσχαλίῳ, φ. 53^α (J. Lamiz, Delic. eruditorum. Florent. 1740, σελ. 24—25).

52. Τῷ αὐτῷ, φ. 53^α (αὐτόθι, σ. 26-27).

53. Τῷ αὐτῷ, φ. 53^β (αὐτόθι, σ. 28-29).

54. « Τῷ ὁσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχῳ Γαβριήλ τῷ Σεβήρῳ ». (αὐτόθι, σ. 24-25), φ. 54^α.

55. Τῷ αὐτῷ (αὐτόθι, σ. 26-27), φ. 54^β.

56. Τῷ αὐτῷ (αὐτόθι, σ. 28-29), φ. 55^α.

57. « Τῷ πανιερ. Φιλαδελφείας Μάξιμος ταπεινὸς Κυθέρων ἐπίσκοπος, μετὰ τὸ συνοδικὸν γράμμα λαβὲν τὸ εἰς ἀγάπην καὶ διαλλαγὴν ἡμῶς προτροπεύμενον ». Ἐνετίθην 1590. 'Αρχ. « Τὰ δῶρα ἀγάπῃ » (5), φ. 58^α.

58. Τῷ Κων/πόλεως πατριάρχῃ Ἱερουσάλης Β' (Κ. Σάβα, βιογραφ. δοκίμιον, σ. 107), φ. 56^β.

(1) Ἑλλ. Φιλολογ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 58-54.
(2) Ἀδτ. σ. 98-98.
(3) Ἐν τῇ ᾧ τὸ κώδικος σημειοῦται τῶν « Ὁ αὐτῶς ἐπιστολῇ πρὸς Σωφρόνιον τὸν Παπαδόπουλον: Προσκαγγέουσαν ὡς παρ' ἡμεῶν τοὺς φίλους, ἐν δὲ τοῖς μέλειτα τὸν εὐγενεστάτον Μάρκον τὸν Παπαδόπουλον ἀφ' ὧν ».
(4) Ἀναγιγνώσκου ἐν τῇ ἐκδόσει Hesohel τοῦ περὶ παθῶν συγγράμματος Ἀνδρονίκου Ροδίου (Augustin Vind. 1594) καὶ ἐνετίθην μεταξεδέθῃ ὑπὸ τοῦ E. Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. 98-99. Ὁ δὲ M. Ρεδων λέγουσιν εἶναι ἐπιστολὴν κατέχευ ὡς δὲ ἄλλοι ἀγνωστοὶ καὶ ἀνεκδοτοὶ ἐν Ἑκκλ. Ἀλφ. τ. Β', σ. 87, 96-98.
(5) Ἑλλ. Φιλολογ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 98.

59. « Τῷ πανιερ. Φιλαππούπολεως κυρίῳ Θεοφάνει ». Ἐνετίθην, 1590. 'Αρχ. « Τῷ φιλικῷ σοι τὸν τράπον » (1), φ. 57^α.

60. « Διονυσίῳ τῷ μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ». Ἐνετίθην 1590. 'Αρχ. « Τί εἶπες; ἢ εἰ λυλίπες; » (2), φ. 57^β.

61. « Ὁμιλία σύντομος γενομένη ἐπὶ τῇ διαλλαγῇ Γαβριήλ τοῦ πανιερ. Φιλαδελφείας καὶ Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθέρων τοῦ Μαργουίνου ». 'Αρχ. « Ἐσφραγισθῆσαι εἰ οὐρανοῖς » (3), φ. 58^α.

62. « Τῷ Φιλαδελφείας », φ. 59^β. (Ἐξεδόθη ὑπὸ Μ. Παρανίκα ἐν Σαββατ. Ἐπιθεωρήσει, τ. Α', σ. 394, ἐκ κώδ. Ἀρετζῶς).

63. « Πίστις εἰς τὸ χρυσοῦσθαι τοῦ Σταύρου Ἀφαρῆ », Ἐνετίθην, ὠκτωβρίου 4 φθίνοντος, 1597. 'Αρχ. « Τῆμιον ἔργον » (4), φ. 60^α.

64. « Πατριαρχική, ἣν ἐπέστειλεν ὁ αὐτὸς Μάξιμος Σωφρονίῳ τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, κατὰ μῆνα μάρτιον 1599. 'Αρχ. « Οἱ ἀκαταργῶ ἔντες » (5), φ. 60^β.

ΙΓ'. Ἐπιστολὴ Ἱερουσάλης Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

65. « Τοῖς τῶν Ἐνετῶν ἀρίστοις, καὶ ὑπερφρονῶντες οἰκονομοῦσι, τῷ τε θεοφρονῆτῳ πρίγκιπι, τοῖς μεγάλῳ φρονίμοις » (6) κτλ.

66. « Τοῖς κατὰ πάσαν τὴν λαμπροτάτην Ἐνετῶν θεοφράκτον ἀρχὴν διάγονον ἰσχυροῦς, καὶ αὐτῇ δὲ ἰσχυρῶς τῇ ἐνδοξοτάτῃ τῶν Ἐνετῶν ἀρχῇ » κτλ., ἀπὸ Κ/πόλεως, μεταγεννηῶνος 7 φθίνοντος, 7101=1593. 'Αρχ. « Πύλαριστῶν μὲν ἀφιλόδοξον », φ. 62^β.

ΙΔ'. Ἐπιστολαὶ Μελισίου Βηγγῆ (7).

67. « Γαβριήλ τῷ Φιλαδελφείας », ἐξ Αἰγύπτου, α' βοηδρομιῶνος 1592. 'Αρχ. « Δυσχερὲς οἷς γράφεις », φ. 64^α.

68. « Τῷ λαμπροτάτῳ Ἀλοῦζῳ », ἐξ Αἰγύπτου, μακαριωτηριῶνος α' ἰσταμίνου, 1592. 'Αρχ. « Ἐμμεῖς οὖν τῇ ἀγαθότητι », φ. 66^α.

(1) Ἀδτ. σ. 69.
(2) Ἀδτ. σ. 69.
(3) Ἐμμεῖς ἀντίγραφον σημειῶ Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. LXXIII.
(4) Ἑλλ. Φιλολογ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 69-70.
(5) Ἀδτ. σελ. 70-71.
(6) Ἀδτ. τ. I', σελ. 92, τ. 12', σελ. 98.
(7) Ἀδτ. τ. 12', σ. 64-67.

69. « Κωνσταντίνῳ Κορνακτῷ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, 1593. 'Αρχ. « Διὰ λόγον τινα κατὰ Θεόκλητον » (1), φ. 68^α.

70. « Θεοδώρῳ βασιλεὶ Μοσκόβου », 21 ἰακωβιῶνος, 1593. 'Αρχ. « Κοινὸν σε κατέστησεν » (2), φ. 68^α.

71. « Κωνσταντίνῳ Κορνακτῷ », 10 μουνηγιῶνος 1587. 'Αρχ. « Πατέρων ἰσαδῶν » (3), φ. 69^α.

72. « Τοῖς ἀκαταργῶ ὀρθοδόξοις » συστατικῇ καὶ ἀγρονολόγητος. 'Αρχ. « Ὑποδοχῆς καὶ φιλοτιμίας » (4), φ. 69^β.

73. « Γαβριήλ τῷ πανιερωτάτῳ Φιλαδελφείας », 1596. 'Αρχ. « Θυμῶν εἰς σου τῇ σὺ λακίγησιν », φ. 70^α.

74. « Θεοδοσίῳ ἱερομονάχῳ », ἐξ Αἰγύπτου, 1585. 'Αρχ. « Ἐδδοκίμῳ σε τῆς σπουδῆς » (5), φ. 72^β.

75. « Τοῖς ἀκαταργῶ » συστατικῇ (ἐξ Αἰγύπτου, 1 μαιου 1595) περὶ τοῦ περιγητοῦ Ἐνρίκου Οὐάρεδ (6), φ. 73^β.

76. « Ἀνδρονίῳ τῷ Καντακουζηνῷ » 12 ἰαν. 1594. 'Αρχ. « Ἐμμεῖς τὰς τιμῶν ἀπαίτας » (7), φ. 74^α.

77. « Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Καντακουζηνῷ », 2 ἀπριλίου 1596. 'Αρχ. « Καὶ τοῖς δευτέροις τοῖσδε » (8), φ. 74^α.

78. Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Ἀντωνάκῃ τῷ Βλαστῷ », 2 ἀπριλίου 1596. 'Αρχ. « Εὐγενεστάτον τίκων » (9), φ. 74^β.

79. « Τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει » κτλ., ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, 4 ἀπριλίου 1596. 'Αρχ. « Ἐμμεῖς οὖν », ἀδτ. σ. 75^α.

80. « Μιχαήλ τῷ Καβδάκῳ », 1596. 'Αρχ. « Δύστην εἰσάσας » (11), φ. 75^β.

81. « Τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Γαβριήλ », 1596. 'Αρχ. « Οἷα Ἀργεφόντες » (12), φ. 76^α.

(1) Συνεξεδόθη τῷ ἰμπερατορίῳ διαλόγῳ « ὀρθόδοξος χριστιανός » (ἐν Βουλῇ, 1596) καὶ ἐνετίθην μετακωδῆσθαι ἐν Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. 147-148.
(2) M. Παρανίκα ἐν Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 13', σ. 146.
(3) Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλογ. τ. 12', σ. 71.
(4) Παυδῶρας τ. II', σ. 305-306.
(5) Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 71.
(6) Παυδῶρας τ. II', σ. 306.
(7) Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 72.
(8) Ἀδτ. σ. 72.
(9) Ἀδτ. σ. 72, ἀπ. 30.
(10) Ἀδτ. σ. 73.
(11) Ἀδτ. σ. 73, ἀπ. 32.
(12) Ἀδτ. σ. 76, ἀπ. 32.

- 82. «Τῷ Θεσσαλονίκης μητροπολίτῃ σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόποις», 7 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Γραφίον τῆ ἡμετέρας» (1), φ. 76^β.
- 83. «Τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἀρχοντὶ κυρίῳ Δημητρίῳ τῷ Παλαιολόγῳ», 16 ἰουνίου 1597. Ἀρχ. «Ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς σῆς» (2), φ. 77^α.
- 84. «Παίσιω Γάθῳ», ἐξ Αἰγύπτου, μεταχριστιανῶνος 6 ἰσταμίνου 1599. Ἀρχ. «Οὐ μόνον ταῖς τῆς κακίας» (3), φ. 77^β.
- 85. «Διονυσίῳ τῷ λογιωτάτῳ Πρακλείας», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1599. Ἀρχ. «Τὸν δ' ἐμὸν Ἡρακλείαν» (4), φ. 79^α.
- 86. «Τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλadelphείκῃ κυρίῳ Γαβριήλ, ἐξάρχῳ τοῦ οἰκουμηνικοῦ θρόνου», ἀπὸ Κ/πόλεως, 1597. Ἀρχ. «Στενά μοι πατριάρχη» (5), φ. 79^β.
- 87. «Ἀρσενίῳ Βλασσῶνος μητροπολίτῃ», ἀπὸ Κ/πόλεως, 15 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Εὐχαριστοῦμέν σου» (6), φ. 80^β.
- 88. «Διονυσίῳ τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἡ καταγραφή σου» (7), 80^β.
- 89. «Τῷ κρατίστῳ βασιλεῖ Μουσοῦδου», ἀπὸ Κ/πόλεως, 15 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Τὸν ἴνα Θεὸν» (8), φ. 81^α.
- 90. «Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ αὐθέντῃ Μιχαήλ βοεβόδα», ἀπὸ Κ/πόλεως, 23 Μαΐου 1597. Ἀρχ. «Ἡ μετρίτης ἡμῶν εὐχεται» (9), φ. 82^α.
- 91. «Μιχαήλ βοεβόδα», 5 αὐγούστου 1597. Ἀρχ. «Ἐγγίμεις ἡμῶν» (10), φ. 82^β.
- 92. «Ἱερεῖς τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ ἡγιμῶνι Μολδοβλαχίας», ἀπὸ Κ/πόλεως, 14 ἰουνίου 1597. Ἀρχ. «Ἐκ τῶν γραμμάτων» (11), φ. 83^α.
- 93. «Πέτρῳ βοεβόδα», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐρετίχηματ τοῖς γράμμασι» (12), φ. 84^α.
- 94. «Τῷ κνίτῃ Βασίλειῳ», ἀπὸ Κ/πόλεως,

(1) Ἀδτ. σ. 74, ἀριθ. 31.
 (2) Ἀδτ. σ. 74-75, ἀριθ. 86.
 (3) Ἀδτ. σ. 75, ἀριθ. 27.—Παίσιου Ἀγαποσταλίτου ἱστορία τοῦ Σινά ἐκδ. ἀπὸ Δ. Η. Κεραιμῆ. Ἐν Πεκρούπολτι, 1891, σ. 102-103.
 (4) Ἀδτ. σ. 76, ἀριθ. 88.—(5) Ἀδτ. σ. 77, ἀριθ. 39.
 (6) Ἀδτ. σ. 77, ἀριθ. 40.—(7) Ἀδτ. σ. 78, ἀριθ. 41.
 (8) Π. Παρναβίας ἐν Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. Β', σ. 147.
 (9) Ἀδτ. τ. Β', σ. 153.—(10) Ἀδτ. σ. 164.
 (11) Ἀδτ. σ. 164.—(12) Ἀδτ. σ. 165.

- 4 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Ἡ μετρίτης ἡμῶν εὐχεται» (1), 84^β.
- 95. «Συμεῶν τῷ Ἐλαινῶ», ἀπὸ Κ/πόλεως, 10 αὐγούστου 1597. Ἀρχ. «Συμεῶν τῷ Συμεῶν» (2), φ. 86^α.
- 96. «Λεοντίῳ τῷ ἰσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχῃ τῷ Εὐστρατίῳ, σὺν τοῖς εὐγενεστάτοις ἀρχόντι τοῖς ἐν Λευκωσίᾳ, μετὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν», ἐξ Αἰγύπτου, σιρροφοριῶνος εἰκάδι, 1592. Ἀρχ. «Ἀθωμίαν ἡμῶν οὐ μικράν» (3), φ. 86^β.
- 97. «Τοῖς ἐν Κύπρῳ» κτλ. (ἔξου τέλους). Ἀρχ. «Ἀθωμίαν ἡμῶν» (4), φ. 87^α.
- 98. «Γεωργίῳ τῷ λογιωτάτῳ μεγάλῳ ῥήτορι», ἐξ Ἀλεξανδρείας 21 ἀνθεστηριῶνος 1599. Ἀρχ. «Γεθνήσαι σου» (5), φ. 88^α.
- 99. «Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ», 1596. Ἀρχ. «Γράφειν σοι τιμὴν περιττήν» (6), φ. 88^β.
- 100. «Ἐπιγράμμα ἐντάφιον εἰς τὴν αὐτοῦ ἀδελφῆν Εὐγενίαν μοναχήν, ὅπερ ἐνεκόλασαν ἐπὶ τὸν τάφον αὐτῆς» (7), φ. 89^α.
- 101. «Τοῖς κατὰ πάσαν τὴν λαμπροτάτην Κρήτην εὐρισκομένοις», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1596. Ἀρχ. «Τὰς τῶν ἀδελφῶν» (8), φ. 89^β.
- 102. «Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ», ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, 4 Μαΐου 1593. Ἀρχ. «Πολίτῃ σοι καὶ τῆ τιμῆς» (9), φ. 90^α.
- 103. «Λαυρεντίῳ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγομένῳ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου τοῦ Βροντισίου», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1596. Ἀρχ. «Ἐγγίμην σοὶ καὶ μὴ πένον» (10), φ. 90^β.
- 104. «Εὐγενίᾳ μοναχῇ», 6 αὐγούστου 1596. Ἀρχ. «Τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγομένῳ» (11) φ. 91^α.
- 105. «Νικηφόρῳ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγομένῳ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ἀρχαδίου», 1596. Ἀρχ. «Ἐγγίμιατ μοι τινος» (12), φ. 91^β.

(1) Ἀδτ. σ. 148.—(2) Ἀδτ. τ. Β', σ. 78, ἀριθ. 43.
 (3) Φ. Γεωργίου, Ἰστορ. εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησίας Κύπρου σ. 75.
 (4) Φ. Γεωργίου αὐτόθι σ. 77.
 (5) Ἑλλ. Φιλολ. Σὺλλ. τ. Β', σ. 78, ἀριθ. 43.
 (6) Μιλετίου Πηγῆ ἐπιστολαὶ πρὸς Ἱερμόλον Β' ἐκδ. Ἰ. Σακελιάνου. Ἐν Ἀθήναις, 1883, σ. 62, ἀριθ. κβ'.
 (7) Ἀδτ. σελ. 63.—(8) Ἀδτ. σ. 68, ἀριθ. κγ'.
 (9) Ἀδτ. σ. 57, ἀριθ. ιζ'.
 (10) Ἀδτ. σ. 60-61, ἀριθ. κ'.
 (11) Ἀδτ. σ. 64-65, ἀριθ. ιδ'.
 (12) Ἀδτ. σ. 61-62, ἀριθ. κδ'.

- 106. «Νικηφόρῳ καὶ Διονυσίῳ τοῖς διαφερομένοις», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Κελεῖται με μεστειῶσαι» (1), φ. 91^β.
- ΙΒ'. Ἐπιστολαὶ Κυρίλλου Λουκάρεως.
 Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους Κυρίλλου Λουκάρεως τριάντονα καὶ ὅκτω, ὧν ἡ ἀπαριθμηταὶ ἔχει τὴν ἐπιθετικὴν τάξιν.
 107. (Ἀπὸ ἰδιοχείρου). Χριστοφῆ τῷ λογιωτάτῳ Ἀμμοχούστῳ, 1606. Ἀρχ. «Ἐδράδοντες ἡ τῶν σῶν γραμμάτων».
 108. (Ἀπὸ ἰδιοχείρου). Τοῖς Κυπρίοις κοινὸν γράμμα, γραφέν ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 31 ἰανουαρίου 1606. Ἀρχ. «Ὅσα ἔξου κρήνηται».
 109. (Ἀπὸ ἰδιοχείρου βιβλίου τῶν διδασκῶν αὐτοῦ). Τῷ πατριάρχῃ Κ/πόλεως Ραφαήλ Β', ἐξ Αἰγύπτου, 7115 ἐκατομβαιῶνος (1607), Ἀρχ. «Ἀλαθεῖν ἡμῶν ἰδομένη».
 110. Τοῖς κληρικοῖς τοῦ οἰκουμηνικοῦ θρόνου ἐξ Αἰγύπτου, 7115 ἐκατομβαιῶνος (1607). Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀπολογεῖται ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος περὶ τῆς ἐπεισεύσεως αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἦν, αὐτῷ παρόντος καὶ συνοδικῶς προεδρεύοντος, ἀνεβέβασθη εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ὁ Χριστόδουλος. Ἀρχ. «Ἀπαλογία οὐ γρήγομαι πρὸς ἡμᾶς» κτλ.
 111. Μελετίῳ Βλαστῷ τῷ ἐν Κρήτῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7115, ἐκατομβαιῶνος ἐπὶ δεκά. Ἀρχ. «Ἡ τῶν σῶν βιβλίων ἄνταμι».
 112. Μιχαήλ τῷ μικρῷ λογιωτάτῃ τῆς μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πικανεφῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Τυρηνίς μὲν ἦν».
 113. Ἰερακί τῷ μεγάλῳ λογιωτάτῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πικανεφῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Καὶ σοὺ μὲν ἡ λογιστικὴ».
 114. Τῷ Ἡρακλείᾳ Διονυσίῳ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πικανεφῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Ἐπὶ μὲν αὐτὸς ἀπειθῶς».
 115. Γαβριήλ τῷ μεγάλῳ σκουφοῦλακι, ἐξ Αἰγύπτου 7116, πικανεφῶνος. Ἀρχ. «Ὅτι σοὶ σφαιλάμεν».
 116. Γεωργίῳ τῷ μεγάλῳ ῥήτορι, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πικανεφῶνος ἐ'. Ἀρχ. «Ὅσα ἀλλῶς ἀλλ' ἢ ποιήσαντες ἀνήρη».
 117. Σοφριανῷ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, ἀνθεστηριῶνος πέμπτη ἐπὶ δεκά. Ἀρχ. «Ἰησῆας ἐπέθεθεν ἀποδημιῶν».
 118. Γαβριήλ Παντογᾶλλῳ ἱεροδιακόνῳ ἐκ Σιταίας τῆς Κρήτης, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, ἐ-

(1) Ἑλλ. Φιλολ. Σὺλλ. τ. Β', σ. 79, ἀριθ. 44.

- λαφροβλιῶνος 38 ἰσταμίνου. Ἀρχ. «Διὰ τὰ παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς».
- 119. Διονυσίῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος. Ἀρχ. «Ὅλλυας μὲν ἡ παροῦσα».
- 120. Τῷ αὐτῷ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος ἐνάτη ἐπὶ εἰκάδι. Ἀρχ. «Τὸ ταῦτάτου διάστημα».
- 121. Μαξίμῳ, 7116, ἐκατομβαιῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Ἀπὸ τῆς ἡμῶν ἐν ἀσφαλεῖ κατελευθέρω».
- 122. Νεοφύτῳ τῷ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Ἡβίωσαν ἡμᾶς ὁ Κύριος καὶ τοῦτο».
- Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ ἐγγράφη ἐπ' ἐκκλήσιον τῆς ἐκ Κ/πόλεως μεταβάσεως τοῦ Μαξίμου (λογοθέτου τότε ὄντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὴν 14 ἐπιστολῆν), ἐν καὶ συνίστησιν ὁ Μιλέτιος τῷ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῳ, γράφων πρὸς αὐτὸν σὺν ἄλλοις καὶ ταῦτα: «Ὁρίσθη γὰρ ἡμῖν τὴν σὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον διὰ γραμμάτων σημαίνει καὶ μὴ τῆς εὐσεβείας ἐκκλησιαστικῆς ἀμνήμων, ἕως δι' ἑστέων μνησθεσθαι τίς ἂν ἢ ὁ πατριαρχεῖον αὐτόθι ὁ μάλλον ἦν δικαίον πρὸς σοὺ πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες εἰ καὶ ἄλλως ἀρχαίον, ἐν ὅσοις δὲ διαφέρει τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν Θεῷ εἰσὶν οἵδαμεν ἀμείψαι λόγῳ τὸν λόγον καὶ ἔρω τὸ ἴσῳ».
- 123. Μιχαήλ τῷ ἐκκλησιάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Χάριτας ἦν ἀνάστα καὶ ἀγάπης».
- 124. Τοῖς ἀπανταχοῦ ἐγκύκλιος (ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος εἰκάδι) συνιστάσα τὸν λογιωτάτον μέγαν λογιωτάτην τοῦ ἀλεξανδρινοῦ θρόνου Μαξίμον, περιοδίουτα πρὸς συλλογὴν ἑλεῶν ὑπὲρ τοῦ θρόνου τούτου. Ἀρχ. «Ἡ τῶν φιλοφροσύνης Θεοῦ».
- 125. Μαξίμῳ ἱερεῖ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, μεταχριστιανῶνος α' ἰσταμίνου. Ἀρχ. «Πικάνως παρηγορημένοι».
- 126. Τῷ Ἀββακούμ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Ἀγαθῶν σὴν ἀποιωνῶν ἡμῶν γένοιτο».
- 127. Νεοφύτῳ τῷ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, λαφροβλιῶνος ἐνάτη ἰσταμίνου. Ἀρχ. «Ἡβίωσαν ἡμᾶς ὅπερ τῶ τῶν ἡμετέρων ἱερομονάχων τινί, Μαξίμῳ καλεομένῳ, γένοιτο» κτλ. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀγγέλλει τῷ Νεοφύτῳ, ὅτι ὁ ἀποπλεύσας Μαξίμος ἐπέσει Φράγκοις πειραταῖς, παθὼν τὰ πάνδινα παρ' αὐτῶν καὶ συμπλεύ-

σας αυτούς εις τὰ τῆς Ἰταλίας μίση. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἐν ἀριθ. 16 γράμμα αὐτοῦ φυσικῶς τῷ λόγῳ συναπάλετο, γράφει ὁ Λουκάριος τῷ Νεόφυτῳ, ὅτι ἀποστέλλει ταινῶν ἀντίγραφον ἐκείνου.

128. Ἀββακούμ ἱερομονάχου, 7117, Διαφθολιῶνος ἐννάτη ἱσταμένου. Ἀρχ. «Ὁδὲ σε ἀγγεῖν».

129. Μιχαήλ τῷ μεγάλῳ ἐκκλησιάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, Διαφθολιῶνος ἐννάτη ἱσταμένου. Ἀρχ. «δικαίαν ἰσχυρῆς ἀποδείξει γραφῆν» κτλ.

130. Μαξίμου ἱερομονάχου, ἐξ Ἰγύπτου, 7117, μουμυωμένου ἐνιάτη ἐπὶ εἰκάδι. Ἀρχ. «Ὁὐκ αἰμαὶ δεῖν σε πάντως».

131. Διονυσίου μητροπολίτη Ἡρακλείας, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, ακιρροφοριῶνος δ' (1609). Ἀρχ. «Θεραπεύεις, δ' ὡς γράφεις πηγήν-τας».

132. Ἀνεπίγραφον τεμάχιον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχη, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, ακιρροφοριῶνος η'. Ἀρχ. «Κακομηγύμενοι καὶ πλείον' ἔτερον».

133. Νεοφύτῳ Ἀραλίῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐν Ρεθύμνης ἐπιστολῆ ἄνω τέλους. Ἀρχ. «Ἡδὲ σὺν, τὴν ἡμέραν γὰρ λέγειν ἐξέτω».

134. Νεοφύτῳ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μαμακατηριῶνος δ'. Ἀρχ. «Ὁσάκις ἡμέτερος ἀμφικεῖται». Διὰ τῆς ἐπι-στολῆς ταύτης συνιστᾶται πνευματικὸς ὑπερ-ρεθίσας 30 ἡμετέρας τῆ ἐκκλησίας Ἀλεξαν-δρείας καὶ ἤδη ἀπιρχόμενος εἰς Κ/πόλιν Θερα-πειᾶς χάριν, κομίζων καὶ τινὰς παραγγελίας.

135. Γράμμα στολὴν εἰς τὴν Αἴνδον, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μαμακατηριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Ἐκ τῆς ἀνευχεθείσης ἡμῶν ἀνα-φορᾶς».

136. Ἰωάννη τῷ χαρτοφύλακι τῷ ἱατρῷ, τῷ ἐν Κυδιωνίαις τῆς Κρήτης, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μαμακατηριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Τίμα ἡμῶν ἢ Γραφῆ».

137. Παρίωνι τῷ σοφωτάτῳ ἱερομονάχῳ, ἐξ Αἰγύπτου 7118, καταουβαιῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Βραχίως πάνυ καὶ οἷα τις Λάκων».

138. Ἡσαΐε τῷ Μπαλαμπάνῳ τῷ ἐν Πο-λωνίαις, ἐπισκόπῳ Λεοντοπόλεως (Λουροί), ἐξ Αἰγύπτου, 1610, ὀκτωβρίου κε'. Ἀρχ. «Ἰδοὺ σοὶ ἐγγίγγο» (1).

139. Κυρίλλου Λουκάριου πατριάρχου

(1) Ἐπιβόη ἐπὶ Α. Π. Κερμαίος ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν ἔργων τοῦ ἐν Ὀδησῶ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου, σ. 170.

Ἀλεξανδρείας γράμμα ἐπίσημον (1610 νοεμ-βρίου α') «Περὶ Ἡσαίου κατὰ Τιμαρεθίου τὴν ἐπισκοπὴν κρατοῦντος τῆς Λεοντοπόλεως ἐν Πολωνίαις». Ἀρχ. «Ἡ τῶν νόμων ἰσχύς» (1).

140. «Λαυρεντίῳ τῷ Μαρίνῳ τῷ ἐν τῇ Κρήτῃ ἱερομονάχῳ, καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βροτισίου», ἐξ Αἰ-γύπτου, 1611, θαργηλιῶνος α' ἱσταμένου. Ἀρχ. «Λύαχε ἢ ἱμπελας».

141. Μελετίῳ Βλαστῷ ἱερομονάχῳ καὶ διδασκάλῳ, 1611, θαργηλιῶνος δευτέρῳ ἱστα-μένου. Ἀρχ. «Τὸ πάνυ, ὅσον ἂν εἴποι τις». Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ γράφει τῷ Βλαστῷ ὁ Λουκάριος: «Ἀλλὰ γράφει καὶ αὐτός, καὶ πολλὰ καὶ ὀλίγα ἢ τὰ γραφθησόμενα, ἀ πύ-ψεις ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὴν βασιλεύουσάν· ἐκεί-νην γὰρ τὴν πόλιν κατὰ τὸ παρὸν σπυδιόμεν καταλαθεῖν, καὶ ἱσμεν ἤδη καὶ ἐν χρεῖ τῆς ἀποδομίας».

142. Μελετίῳ Βλαστῷ, ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1611, πυανησιῶνος δευτέρῳ ἱσταμένου. Ἀρχ. «Ὅσον ἡδύφρανας καὶ αὐθις».

143. Λουκάριε Ρωμαιοτῷ μεγάλῳ σκουο-φύλακι, 1613, βοηδρομιῶνος ἐβδόμη φι-λοντος. Ἀρχ. «Ὁὐκ ἡδύφρατος ἢ καὶ ἀλλοτε».

144. Ἐπιστολὴ πρὸς ἱερεῖα τινὰ ἀχρονο-λόγητος. Ἀρχ. «Περὶ ὁ ἡμῶν ὁ παπὰ κερ Γερσίμοις».

145-147. Ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ἐπον-ται τρεῖς ἔτεροι ἐπιστολαὶ τοῦ Λουκάριου πρὸς τὸν Κ/πόλεως Τιμόθεον Α', ὃν ἡ μὲν ἐστὶν ἀχρονολόγητος, ἡ δὲ ἔγραψεν τῇ 4 ἰουνίου, ἡ δὲ τῇ 8 ἰουνίου 1613. Χάριν δὲ τῶν φιλοσεβῶν καταχωρίζομεν ὡδε τὴν ἐν τῷ κώδικι προτε-ταχμένην τῶν ἐπιστολῶν ταύτων ὑπόθεσιν.

148. «Πατριαρχεῖοντα τὸν κύρ Ματθαίου καὶ βαρέως ἀσθενούντα Νεόφυτος ὁ φιλοῦ-μενος καὶ πιστὸς αὐτῷ ἐτυράνησας καὶ ἔλασεν ἀναίτιως καὶ ἀπροσδοκῆτως· ὁ δὲ Ματθαῖος βαίσας καὶ αὐτὸς ἔλασεν Νεόφυτον τὸν ἀδι-κήσαντα καὶ ἐξώρισεν. Ἐἶτα Ματθαίου ἀπο-θανόντος, εἰσῆλθεν ὁ Ραφαήλ, ὃν καὶ αὐθις ἔλασαι ἐπιτηδευθεὶς ὁ Νεόφυτος πλὴν ζημίας ἤνυσεν οὐδέν. Τοῦ δὲ Ραφαήλ καὶ αὐτοῦ τὸ κανὸν χρεῖς ἀποδόντος, ἐκλήθη ὁ Νεόφυτος πάλιν καὶ ἐπατριάρχους πενταετίαν, σχολά-σας μέθῃ, ἀδικίᾳ, παρανομίᾳ καὶ τῇ κατὰ βλον σπατάλῃ. Ἐνα μόνον δ' εἶχε σκοπόν, πῶς ἀρπάσαι καὶ συναξαί καὶ πλουτῆσαι ἑαυ-τὸν τε καὶ τοὺς ἀνεψιούς. Τινὲς δὲ μεγάλως

(2) Ἄνθολ., σ. 180-181.

παρ' αὐτοῦ ἀδικηθέντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ κριτήριον ἐπὶ τὸ βασιλικὸν βῆμα, τοῦ Θεοῦ ὀβ-τω συνεγγήσαντος, κακίᾳ δὲ ἀδικίας διαφόρους ἠττηθέντα καὶ κατακριθέντα ἢ βασιλικῇ καὶ ἐξουσίᾳ καὶ ἀπόφασις ἐξόριστον εἰς Ρόδον ἐ-ποίησιν, ἐκάλεσε δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλ-λον εἰς ἐπιστάσιαν τοῦ οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου. Ἐπιστατοῦντος δὲ αὐτοῦ, Τιμόθεος ὁ παλαιῶν Πατρῶν καὶ Παισιος ὁ Θεσσαλονίκης καὶ Τι-μόθεος ὁ Λαρίσης καὶ Γερμανὸς ὁ πρόων Μο-ναρβασίας, διὰ τινὰς κρυφίας αἰτίας τὴν ἐπι-σθὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ πατριαρχεῖον προσηθίντες, ἐφατρίασαν, ἐλαύσαντες καὶ ἄλ-λους μετὰ πονηρίας καὶ ἀπάτης, καὶ χρήματα πολλὰ τοῖς ἀρχουσιν ὑποσχεθέντες, ὥστε λα-θεῖν τὸ πατριαρχεῖον. Ἐπανεβασαν δὲ τὸ πε-σισιον χιλιάδας χρυσίων ὀκτώ, καὶ τὸ χα-ράτζιον τοῖς τρεῖσιν ἐν ἐπιρροίᾳ μέρους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιτρόπος καὶ ἄλλοι ἀρχόντες γιόν-τες τὴν ἐκείνων βεβήλουρίαν οὐκ ἐπέβησαν πρὸ τοῦ ἐρωτηθῆναι τὸν Ἀλεξανδρείας, εἰ καὶ αὐ-τὸς στέργει τὴν ἐπανέβασιν οὕτω γὰρ αὐτῷ καὶ οὐκ ἐτέρῳ τὸ πατριαρχεῖον ἐπίκοιτο. Εἰς δὲ τὴν τούτου σάψιν καὶ διορίαν παρέσχεν ὁ βασιλεὺς ἐπιτρόπος τῷ Ἀλεξανδρείας ἐξ ἡμέ-ρας, ἐν ἴσῃ τὸ συμφερότερον καὶ ἀποκριθῆ. Τότε οἱ συνωμῆται φέβω συσχηθέντες προσέ-τραξαν τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐδειθῆσαν, ἐν ἰκουσίαις παραίτησται ἦσαν γὰρ πλείστα χρήματα ἀνηλωκότες. Ὁ οὖν Ἀλεξανδρείας πῆ μὲν μὴ στέργων τὴν ἐπανάβασιν, πῆ δὲ τὰς συγχύσεις τὰς ψυχολογικαῖς ἀπεχθόμενος, ἑτοιμῶς παρητήθη καὶ ἐσῆλθε Τιμόθεος ὁ πα-λαιῶν Πατρῶν, ὃς τό γε νῦν πατριαρχεῖον πάλιν φοβίεται τὸν Ἀλεξανδρείας, μήπως καὶ ἐξώσῃ αὐτόν, τοῦτο τινῶν κακῶν καὶ μογθη-ρῶν ἀνθρώπων καὶ συμβούλων αὐτῷ προβαλ-λομένων. Ὅθεν ἐβρινεν ὁ Τιμόθεος δι' ἀνθρώ-πων φόνου πνεόντων διὰξαι καὶ κακοποιήσαι τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ μακρὰν τῆς Κωνσταν-τίνου ἀπόντα. Δι' οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν ἐ-γράφησαν αἱ παραῦσαι ἐπιστολαί.

127'. Ἐπιστολὴ Ματθαίου Νυρεῶν.

149. «Τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ πα-τριάρχῃ τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῇ τῆς οἰκουμένης κυρίῳ Κυρίλλῳ Ματ-θαίῳ ὁ Μυρεῶν τὴν ἐν Κυρίῳ ὑπακοήν», ἀ-χρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐγαγόντις ἀέχκασιν», φ. 130α.

(Παράρτημα τοῦ Κ'-ΚΒ' τόμου)

2'. Ἐπιστολαὶ Νεοφύτου Ροδίνου (1).

150. «Νικηφόρῳ χαρτοφύλακι καὶ ἡγου-μένῳ Πάτρων», μεταγενετέρου 6' ἐπὶ δέκα, 1607. Ἀρχ. «Ὁδὲ τῶν μικρῶν» (2), φ. 133α.

151. Γεωργίῳ Χίῳ τῷ Κορείῳ, ἐκ Γώ-ρης, ἐκταουβαιῶνος ἱσταμένου 1608. Ἀρχ. «Κρεῖττον γράμματος» (3), φ. 133β.

152. «Κωνσταντίνῳ Σοφίᾳ τῷ Συμ-βαίῳ», ἐκ Σαλαμαντικῆς πόλεως τῆς Ἰσπα-νίας, 1612. Ἀρχ. «Τὴν ἑλαφροβελίῳ» (4), φ. 134α.

153. «Φραγκίσκῳ Κόκκῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐγὼ μὲν εἶδός» (5), φ. 135α.

III'. Ἐπιστολαὶ Λαυρεντίου Καθάκου (6).

154. «Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ ὁ Καθάκος τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ καὶ ἀκίστορι Γεωρ-γίῳ Κορείῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Μέγα-τε καὶ ἀπόρογκον» (7), φ. 135β.

155. «Γῶ αὐτῷ» ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐπιβίβηκε μὲν ἀναιτιρητήτος» (8), φ. 136α.

16'. Ἐπιστολαὶ διαφόρων.

156. Φραγκίσκου Κόκκου «Διονυσίῳ Ἡρα-κλείῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐἶτα δο-καίς», φ. 136β.

157. Διονυσίου Ἡρακλείου (9) «τῷ πρόων Ρόδου Παισίῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὸ σὸν τίμιον» (10) φ. 137α.

158. Φραγκίσκου Κόκκου «τῷ ἰλλογμω-τάτῳ καὶ ἱρωτάτῳ ἀρχιερεὶ κυρίῳ Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλείῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐ-γὼ σὺν τοῖς γράμμασιν» (11), φ. 137β.

159. Ματθαίου Καρασούλλου «Γεωργίῳ τῷ Μοσχίτῳ», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Σὺ μὲν αἰεὶς μεν» (12), φ. 139β.

160. Γεωργίου Μοσχίτου «Ματθαίῳ τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ», ἀντιεπιστολατικῇ.

(1) Ἄνθ. σ. 57-58.
(2) Ἄνθ. σ. 70-80, ἀριθ. 46.
(3) Ἄνθ. σ. 80, ἀριθ. 47.
(4) Ἐξέδωξ ἐπὶ Ε. Οἰκονόμου ἐν τοῖς φιλαλογητοῖς συγγράμμασι Κ. Οἰκονόμου τ. Α', σ. 430-31.
(5) Ἐλλ. φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 80, ἀριθ. 48.
(6) Ἄνθ. σ. 58-59, 80-81 ἐν ὑποσημ.
(7) Ἄνθ. σ. 80, ἀριθ. 49.
(8) Ἄνθ. σ. 81, ἀριθ. 50.
(9) Ἄνθ. σ. 57.
(10) Ἄνθ. σ. 79, ἀριθ. 45.
(11) Θ. Κορυθαλάς, Τέσσα ἐπιστολῶν κτλ. [Ἐκτ. ἐρ-χίμ. Κυπριακοῦ τοῦ ἐκ Ἐτέρου]. Ἐπισημ., 1780, σ. 142-144.
(12) Legrand. Bibl. Hell. τ. II, σ. 213.

ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Σιγή μετὰ λόγου» (1), φ. 140^α.

161. Ἀδελφου «πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. ἀδιέτις φιλοσοφίας», φ. 140^β. Ἐπιτίται τρία φύλλα ἄγραφα.

162. «Ἐπιστολὴ Πλάτωνος μοναχοῦ πρὸς τινὰ Κουράδον μαίετορα», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐπεὶ κατὰ τὴν παροιμίαν», φ. 144^α.

163. «Ἀπάντησις ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὴν παρὰ τῆς σῆς ἱερότητας», φ. 144^β.

164. Ἀδελφου «πρὸς τὸν σοφώτατον μέγαν λογιότην τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου» (Ἱερακ), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Κατὰ αὐτὰ μέγ», φ. 145^α.

165. (Ἱερακος). «Ἀπάντησις τοῦ λογιότου», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἦν τῆς παιδείας σου ἰσθῶν», φ. 145^β.

166. Ἀδελφου «πρὸς τὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου σοφώτατον μέγαν λογιότην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἱερακῶν μὲν ἡ.λ.ων», φ. 146^α.

167. Ἀδελφου ἀπάντησις πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ λογιότου», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Λαβὼν τὸ πρὸς ἐμὲ σου», φ. 146^β.

168. Ἀδελφου «πρὸς τὸν λογιώτατον καὶ σοφώτατον τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου μέγαν λογιότην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὴ θαυμασιὰ, ἔλασά τε», φ. 146^γ.

169. Φιλοθέας μοναχῆς ἀπὸ σοφώτατον καὶ λογιώτατον κυρίῳ Ἱερακί, καὶ μεγάλῳ λογιότῃ τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς πανευγενεστάτης κυρίας μου, καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις υἱοῖς σου, καὶ πρὸς τοῖς εὐλαβητικῶς ἀγαπῶσι τὴν σὴν σεβασμιότητα χαιρετισμὸν καὶ προσκυνισμὸν» (2) κτλ.

170. «Ἐπιτίται ἢ πολιτεία πρὸς τὸν Ρίθον τοῦ νευτικοῦ στρατάρχην, ἀχρονολόγητος» (3). Ἀρχ. «Ὅχι οὐδὲ τί εἶδον», φ. 148^α.

171. Ρωμαίου Νικηφόρου (4) Ἕλληνας τῷ γένει, ὡς ὑπογράφεται, ἀπὸ γληνοτάτων καὶ κραταιοτάτων βασιλεῖ, τῶ τῶν Σουσιῶν καὶ Γότθων καὶ Οὐαλανδῶν καὶ τῶν ἐξῆς εὐδαιμο-

νάτατα βασιλεύοντι Γουστάβῳ τῷ Ἀδελφῷ, τῷ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπεραποστοτῆ καὶ κηδεμὸν μεγίστῳ». Ἀρχ. «Ἀπάλαμμέναι πρὸ ἡμῶν» (1), φ. 140^α.

Κ'. Ἐπιστολαὶ Παλαίου Λιγαρείδου (3).

172. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρώσων, Ἀλέξιον Ἰωάν, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Χαίρε, γάληνύτατε» (3), φ. 150^α.

173. «Τοῦ Λιγαρείδου πρὸς Δραγουζάνον τὸν Καντακουζηνόν», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Χρῆζει τοὺ Χίος» (4), φ. 152^α.

174. «Παλιός μητροπολίτης Γαζίων τῷ ἀλλογμωτάτῳ ἐν Ἱερομονάχοις κυρίῳ Θεοδώρῳ κτλ., 27 ὀκτωβρίου 1671. Ἀρχ. «Ἐπεσον ὡς ἀπὸ οὐρα» (5), φ. 153^α.

175. Ἀνεπίγραφος ἀπὸ ἰδιοχείρου τοῦ Καρυσφόλλου». Ἀρχ. «Ἄλλ γὰρ, θεῷ τε πάτερ», φ. 155^α.

176. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Τὴ προρεῖν, κατὰ τὴν θεοπίστον Ἱεράκων», φ. 155^β.

177. «Ἄυτοσχίδιον». Ἀρχ. «Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐν Μεγάροις», φ. 156^α.

178. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Ἐφη ποῦ τις τῶν πάλαι», φ. 158^α.

179. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Καὶ οἱ μὲν τῆς ἀρετῆς», φ. 159^α.

180. Παραμυθητικὴ. Ἀρχ. «Θνητὸν καὶ ἀπὸ θνητῶν», φ. 160^α.

181. Ὀμοίως. Ἀρχ. «Τὴν τοῦ πηματάτου», φ. 161^α.

182. Ἀπάντησις. Ἀρχ. «Ὁ μὲν μικρῶν ἀγεώτατε», φ. 162^α.

183. Παραμυθητικὴ «τοῖς γονεῶσιν». Ἀρχ. «Ἄλωρου συμμίκτης θεοπίστον», φ. 163^α.

184. Παραμυθητικὴ. Ἀρχ. «Ἐναγχος μαθῶν», φ. 164^α.

185. Ὀμοίως. Ἀρχ. «Ἀνήγγελλαι ἀμάλ», φ. 166^α.

186. «Παραμυθητικὸν ἐπίγραμμα Παίσου Γάζης τοῦ Λιγαρείδου» ἐκ 16 στίχων. Ἀρχ. «Ρῆσις Ἐπιπέτου», φ. 168^α.

187. «Παραμυθητικὸν Νεοφύτου Ροδινοῦ δεκασύχον». Ἀρχ. «Πίστις τῶς βελήφοις», φ. 168^α.

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐκδοθήσεται προσεχῶς μετ' ἄλλων τῶν ἐπιστολῶν.
(2) Ἐλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 59.
(3) Ἀπὸ τῆς σ. 82, ἀρθ. 52.
(4) Ἀπὸ τῆς σ. 83, ἀρθ. 53.
(5) Ἀπὸ τῆς σ. 83-84, ἀρθ. 54.

(1) Ἐλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 81-82, ἀρθ. 51.
(2) Ἐκδοθῆ ὑπὸ Κ. Σάου, Νεοελλ. φιλολογ. σ. 103-105 ἄ. Κομπούρογλου, Μηνεμὴ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 78-79.
(3) Ἐν τῇ σὺ τῶς κώδικος: «Ἡ καινούργιας Φόνας ἔχουσι φροῦριον κτλ. Περὶ αὐτῆς ἐχάλασθη ὁ σκόλος ἀπὸ τῶν Νεοελλῶν, ὅπως κινῶντος Ἰακώβου τοῦ Ρίθου. Μολαίου, Γνωστῶν. σελίδι 403.
(4) Γ. Σάου, Νέα Ἑλλάς, σ. 282.

ΚΑ'. Ἐπιστολαὶ Θεοφάνου,

188. Νεκταρίου πρώην Ἱεροσολύμων, Νεοφύτῳ Ἀδριανουπόλεως. Ἐξ Ἱεροσολύμων. Θεοφάνου πρίμην μεσοῦντος 1672. Ἀρχ. «Ἐλεξάμεθα καὶ τὴν ἐναγχος» (1), φ. 170^α.

189. Τοῦ αὐτοῦ, τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῳ Διονυσίῳ Γ'. Ἀρχ. «Ἀνέμῳ δουλεύει θάλασσα» (2), φ. 171^α.

190. Τοῦ αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ ἀντικεισταντικῷ. Ἀρχ. «Ἦσαν ὡς ἡμῖς εἰς αὐθις» (3), φ. 173^α.

191. «Ἐπιστολὴ Ἀθηναίων πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον Γ'», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἠμετήσαμεν κατ' ἄραν» (4), φ. 175^α.

192. Βησσαρίωνος Μακρῆ, ἀπὸ τοῦ λογιώτατον καὶ σοφώτατον καὶ ἐν διδασκαλίαις ἀρίστῳ κυρίῳ κυρίῳ Σωφρονίῳ τῷ Δαρακίῳ», 1675. Ἀρχ. «Μὴ ἡμῶν ἀμνηστία» (5), φ. 178^α.

193. Σωφρονίου Δαρακίου, ἀποκριτικὴ Βησσαρίωνος τῷ Μακρῷ, ἀπὸ Κερκύρας. Ἀρχ. «Δίκαιός εἰμι συγγνώμη» (6), φ. 180^α.

ΚΒ'. «Ἰωάννου Καρυσφόλλου τοῦ μεγάλου λογιότου καὶ τῶν ἄλλων πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαί.

194. «Τῷ εὐγενῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Γουλιανῷ» (ἀπὸ σχεδίου), Θεοφάνου 6' ἐπὶ δεκά. Ἀρχ. «Ὅχι οὐδὲ πύθεν κινήσει», φ. 186^α.

195. (Κωνσταντίνου Γουλιανῷ) (7) ἀνδρὶ λογίῳ Ἰωάννῃ τῷ Βυζαντίῳ» (ἀπὸ ἰδιοχείρου), βοηδρομιῶνος ἐγδῶς φθίνοντος. Ἀρχ. «Καὶ αὐτὸς μὲν ἐπ' οὐδενί», φ. 186^β. Ἐκκλ. Ἀλφθ. τ. Γ', σ. 424.

196. (Ἰωάν. Καρυσφόλλου) ἀνδρὶ εὐγενεστάτῳ, φίλῳ τε πιστῷ, ὀνδρῶν αἰδέσσιμων τῷ Κωνσταντίνῳ Γουλιανῷ» (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου), βοηδρομιῶνος ἐκτῆ φθίνοντος. Ἀρχ. «Ἐγὼ σε καὶ πρίτερον», φ. 186^γ. Ἐκκλ. Ἀλφθ. τ. Γ', σ. 424.

(1) Ἀπὸ τῆς σ. 59-60, 85-86, ἀρθ. 55.
(2) Ἀπὸ τῆς σ. 86-87, ἀρθ. 56.
(3) Ἀπὸ τῆς σ. 87-88, ἀρθ. 57.
(4) ἄ. Κομπούρογλου, Μηνεμὴ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 84-86.
(5) Ἐλλ. Φιλ. Σὺλλ. τ. 12', σ. 88-90.
(6) Ἀπὸ τῆς σ. 90-93.
(7) Ὅρα περὶ αὐτοῦ Κ. Σάου, Νεοελλ. Βιβλιωθ. τ. Γ', σ. 67, 6.

197. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τινὰ νεοειροτόνητον ἀρχιερέα (συγχαρητικὴ, ἀπὸ σχεδίου), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Πῶς οἶσι; πλείστης ὁμοῦ», φ. 186^δ.

198. Ἀνωμόμου (ὡς Βόγαντος Αἰτωλοῦ) τῷ αὐτῷ Καρυσφόλλῳ εἰς φράσιν ἀπλῆν (ἀπὸ ἰδιοχείρου), ἐξ Ἀρτας, 14 Μαΐου 1641. Ἀρχ. «Μὲ τὸν ἴδιον αὐτὸν», φ. 187^α. Ἐκκλ. Ἀλφθ. τ. Γ', σ. 424.

199. Τοῦ Καρυσφόλλου Εὐγενίῳ Αἰτωλῷ κατὰ τοῦ Συρίγου (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου). Ἀρχ. «Ὀλίγ με τὴν φυγῆν», φ. 187^β.

200. Εὐγενίῳ Αἰτωλοῦ, Ἰωάννῃ Καρυσφόλλῳ (ἐκ πρωτοτύπου ἰδιοχείρου), ἐκ Γούθας τῶν ἐν Ἀγρῶσι Βραβυλωνίων, 20 ὀκτωβρίου 1671. Ἀρχ. «Ἡ ἀληθὴς πρὸς Θεὸν φιλία», φ. 188^α.

201. Ἀπάντησις. Ἀρχ. «Μέγισ, λογιώτατε», φ. 189^α.

202. Εὐγενίῳ Αἰτωλοῦ ἀπάντησις εἰς αὐτὴν, ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου. Ἀρχ. «Τὴν φιλίαν ἐπιστολήν», φ. 190^α.

203. Τοῦ Καρυσφόλλου τῷ αὐτῷ Εὐγενίῳ, (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου), Θεοφάνου 6' φθίνοντος. Ἀρχ. «Τὸ ἄν ἕτερον ἐδουῶς», φ. 191^α.

204. Τοῦ αὐτοῦ Τιμοθέῳ Ἱερομονάχῳ εὐχαριστικὴ, καὶ περὶ ἀποστολῆς τοῦ διορισμοῦ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μεταλήψεως (ἀπὸ ἰδιοχείρου), 8 νοεμβρίου 1641. Ἀρχ. «Παλιὰ κινήσει αὐτὸ καλῶν», φ. 192^α.

205. Τοῦ αὐτοῦ ἀνεπίγραφος, ὡς τῷ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτῳ, 1644. Ἀρχ. «Διετῆς προθείσας», 193^α.

206. Τοῦ αὐτοῦ τῷ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτῳ, 1646. Ἀρχ. «Τὰ γράμματα τῆς ἱεράς σου», φ. 193^β.

207. Ὁ αὐτὸς τῷ αὐτῷ, 1647. Ἀρχ. «Ἄλλου τῆς φιλίας», φ. 194^α.

208. Ὀμοίως, 1648. Ἀρχ. «Πατερῶτατε καὶ λογιώτατε», φ. 194^β.

209. Ὀμοίως, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ὀλίγ ἀπόφοις καὶ διαγερῶσι», φ. 195^α.

210. Τοῦ αὐτοῦ Μελετίῳ Χορτακίῳ, μοναχίῳνος δεκάτῃ Ἰουλίου, 1664. Ἀρχ. «Ὅμη γὰρ ἂν τῆς ἱεράς σου», φ. 195^β.

211. Ἀνεπίγραφος συγχαρητικὴ ἐκ μέρους γυναικός (ἀπὸ σχεδίου). Ἀρχ. «Ὀλίγ ὡς ἀληθῶς», φ. 196^α.

212. Δοσιθέῳ πατριάρχῳ Ἱεροσολύμων ἀποκριτικὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτου (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου καὶ ἐξ ἰτε-

ρου αντίγραφου), 1681. 'Αρχ. «Τὸ δνοαπὸ-
 βλητον καὶ ἐπιπέδωται», φ. 198^α.
 213. Καρυοφύλλου τῷ Ἱεροσολύμων Δο-
 σίθῃ, 1685, Παργαλιῶνος φθίνοντας ἔκτη.
 'Αρχ. «Τὶ γρημαί πάντων τῶν ἁλίων»,
 φ. 199^α.
 214. Τοῦ αὐτοῦ τῷ λογιωτάτῳ Ζαχαρίῳ,
 ἀπαντήσας εἰς τὸ περί ψυχῆς σχεδίασμα αὐ-
 τοῦ, οὗ ἡ ἀρχὴ «Παραλλούσης μίσες ἡμέρας»
 κατ. (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου), 2 δεκεμβρίου
 1679. 'Αρχ. «Ἡμεῖς περιπατόμενοι ἐν-
 ταῖθα», φ. 199^β.
 215. Σέβαστου Κυριότητος, Ἰωάννη Κα-
 ρυοφύλλου τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ, 5 μαίου (ἐκ
 τοῦ πρωτοτύπου). 'Αρχ. «Δύσθε ἄμα καὶ
 χαρῆς», φ. 201^α.
 216. Ἰω. Καρυοφύλλου ἀπάντησις τῷ Σε-
 βαστῷ, ἀχρονολόγητος (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχεί-
 ρου). 'Αρχ. «Ἐδέξαμην τὴν ἐπιστολήν σου»,
 φ. 202^α.
 217. Σελθέστρου πρωτοσυγγέλλου τοῦ ἐξ
 Ἰωαννίνων ἐπιστολὴ πρὸς Καρυοφύλλον, ἐκ-
 τομβαιῶνος 5 Ἰσταμίνου, 1680 (ἐκ τοῦ πρω-
 τοτύπου). 'Αρχ. «Σοφώτατε, πανευγενέστα-
 τε», φ. 202^β.
 218. Καρυοφύλλου ἀπάντησις ἐκ Βουκου-
 ριστίου πρὸς τὸν αὐτὸν Σελθέστρον, 8 αὐγού-
 στου 1680 (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου). 'Αρχ.
 «Ἐστὶ μοι ἐν Βουκουρεστίῳ», φ. 206^α.
 219. Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου διδασκάλου, 13
 αὐγούστου 1680. 'Αρχ. «Παροσιάτατε ἐν ἡ-
 ρομοσιόγῳ», φ. 206^β.
 220. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Πίτρου τι-
 νὰ Ἰησοῦτην καὶ διδασκάλον, παρ' ᾧ ἐφοί-
 τουν οἱ υἱοὶ τοῦ Καρυοφύλλου πρὸς ἀκρόασιν
 τῶν ἀστρονομικῶν μαθημάτων, 30 μαίου
 1681 (ἀπὸ σχεδίου). 'Αρχ. «Ἰδοὺ σὺν Θεῷ
 ἀπὸ σήμερον», φ. 207^α.
 221. Τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρέα Λικινίου, ἀχρο-
 νολόγητος. 'Αρχ. «Σαφαλογώματα ἐκ φιλοσό-
 φου», φ. 207^β. (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου).
 'Εκκλῆσ. Ἀληθ. τ. Γ', σ. 425.
 222. Τοῦ αὐτοῦ τῷ ἀρχοντὶ μεγάλῳ λογα-
 θῆτῃ τῆς αὐθεντίας Μολδοβλαχίας Μυρώνη,
 ἀχρονολόγητος. 'Αρχ. «Ἀναγεννάσκων τὴν
 γῆν», φ. 207^γ. Ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου.
 223. Τοῦ αὐτοῦ ἀνεπίγραφος εἰς Ἀμπα-
 σαδόρον δικτυκὴ, εἰς φρέσιν ἀκλήν καὶ ἀπὸ
 σχεδίου ἰδιοχείρου, ἀχρονολόγητος. 'Αρχ. «Ἡ
 ἀγαθὴ γῆ ἀπατῆται», φ. 209^β.
 224. Τοῦ αὐτοῦ ἐτέρα ὁμοία εἰς οἰκίον
 τοῦ αὐτοῦ ἀμπασαδόρου, εἰς φρέσιν ἀκλήν

καὶ ἀπὸ ἀχρονολογήτου σχεδίου ἰδιοχείρου.
 'Αρχ. «Ἡ ἐπιστημονικότης σου φέρη»,
 φ. 210^α.
 225. Τοῦ αὐτοῦ ἀποκριτικὴ καὶ παρανε-
 τικὴ πρὸς τοὺς κληρικούς καὶ ἀρχοντας τῆς
 μητροπόλεως καὶ πολιτείας Θεσσαλονίκης, 1
 ἰουλίου 1684. 'Αρχ. «Ἐλάβον τὴν κοιτὴν ὑ-
 μῶν ἐπιστολήν», φ. 210^β. Ἀπὸ σχεδίου ἰδιο-
 χείρου.
 226. Τοῦ αὐτοῦ Γερασίμου πατριάρχῃ Ἀ-
 λεξανδρείας, ἀθησαυριῶνος 5' φθίνοντας,
 1690 (ἀπὸ ἰδιοχείρου σχεδίου). 'Αρχ. «Τὸ
 ἐγκύμιον καὶ ὑπερκόμιον», φ. 211^β.
 227. Τοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου Ἰωαννουῆ ἀ-
 ποκριτικὴ (ἐξ ἑτέρου ἀντιγράφου τοῦ Γορδίου),
 ἀχρονολόγητος. 'Αρχ. «Ἀπὸ ἰδύσμεν γράμι-
 ματος», φ. 213^α.
 228. Ζαχαρίου μαθητοῦ πρὸς τὸν διδά-
 σκαλον αὐτοῦ Καρυοφύλλον περί ψυχῆς σχε-
 διάσμα, οὗ ἡ ἀπάντησις ἐν φύλλῳ 199^β (ὅρα
 ἀρθ. 214). 'Αρχ. «Παραλλούσης μίσες ἡμέ-
 ρας», φ. 214^α.
 229. Ζαχαρίῳ ἀνταποκριτικὴ, 11 ἰανουα-
 ρίου. 'Αρχ. «Ἄδὸν ἔρω κατὰ τὸ παρόν», φ. 217^α.
 'Ἐπονται τέσσαρα φύλλα (218-221) ἄγραφα.
 ΚΓ'. Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου Αἰτωλοῦ.
 230. Τῷ ἐπισκόπῳ Δημητριάδος, ἐκ Βρα-
 νικιῶν, ὀκτωβρίου 1602. 'Αρχ. «Ἐξέστα
 πάντως καὶ οἰκειότης», φ. 222^α. 'Εκκλῆσ.
 Ἀληθ. 1885, περιόδου 6' τόμος Α', σ. 553.
 231. Διονυσίῳ μητροπολίτῃ Λαρίσσης, ἐκ
 Τρίκκης, 1663, Παργαλιῶνος δεκάτη Ἰσταμίνου.
 'Αρχ. «Πάνθημον γέννημα», φ. 223^α.
 232. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βρανικιῶν, 1663, ἐ-
 κτομβαιῶνος ἡγδῆ Ἰσταμίνου. 'Αρχ. «Οὐκ
 ἐλέγχει τὴν τῶν φίλων», φ. 223^β. 'Εκκλῆσ.
 Ἀληθ. 1885, σ. 554—555.
 233. Τῷ αὐτῷ, 24 ἀπριλίου 1664. 'Αρχ.
 «Ἐνέτυχον τοῖς πανήμοις», φ. 223^γ.
 234. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βρανικιῶν 1664, πικα-
 νεφίθως κθ'. 'Αρχ. «Ἡ γρηγορία ἀκουσίαν»,
 φ. 224^β. 'Εκκλῆσ. Ἀληθ. 1885, σ. 551—
 553. Κ. Σάβα, Νεοελλ. φιλολογ. σ. 328.
 235. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βρανικιῶν, 2 ἰουλίου
 1665. 'Αρχ. «Καὶ πῶς πρὸς τὸν φθίνοντα», φ. 225^β.
 236. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βρανικιῶν, 22 φεβρουα-
 ρίου. 'Αρχ. «Ὁ ἴδιος ἐκείνος», φ. 226^α.
 'Εκκλῆσ. Ἀληθ. 1885, σ. 549—550.
 237. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βρανικιῶν, 18 νοεμ-
 βρίου 1665. 'Αρχ. «Ἀνὴρ τις τῶν ἱερῶν»,
 φ. 227^α.

238. Διονυσίου Λαρίσσης ἀπὸ σοφωτάτῳ
 καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις ἀνακτορίοις τῶν σικρέ-
 των ὑπερλόμπῳ καὶ ἐξαίρετῳ βουλευτῇ κυ-
 ρίῳ Παναγιώτῳ, κατὰ νοέμβριον 1605.
 'Αρχ. «Ποῦδε μὲν παρ' Ἑλλήνων», φ. 227^β.
 'Εκκλῆσ. Ἀληθίας 1885, σ. 550—551.
 239. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ τῷ Λαρίσσης Διο-
 νυσίῳ, ἐκ Βρανικιῶν, κατὰ δεκέμβρ. 1665.
 'Αρχ. «Ἐδέξαμθα καὶ αὐτίς», φ. 228^β.
 240. Τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπῳ τιμῷ, ἐκ τῆς Βυ-
 ζαντιδος, 1638, δεκεμβρίου πέμπτη Ἰσταμί-
 νου. 'Αρχ. «Παλιλαίκα καὶ πολλοχόρθε»,
 φ. 229^β.
 ΚΔ'. Ἐτεροι ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ
 (μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Τοῦ σοφωτάτου δι-
 δασκάλου κυροῦ Εὐγενίου τοῦ ἐξ Αἰτωλῶν ἑρ-
 μωμένου διάφοροι ἐπιστολαὶ, αἱ ὅσαι ἐναύ-
 χθησαν παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ Νικαίου
 ἱερέως τουπικίου Βουλιαγῆ Ἰθακίου, καὶ
 ἐγράψαν ἐν τῷ παρόντι κτήματι. Ἐἶναι δὲ
 γλυκύτεραι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, καὶ μὴ ὑψη-
 λὸν νοῦν μελετημένα, καὶ θεκρεστον ἱερη-
 νείαν, καὶ ὀρθὸν σκοπὸν τῆς Ἐκκλησίας διωρ-
 θωμένα»).
 241. Ἀρχιεραί, 1663. 'Αρχ. «Ἡ ἀρετὴ,
 πανερώτατος», φ. 230^α.
 242. Γεωργίῳ φιλομαθεστάτῳ, ἀχρονολό-
 γητος. 'Αρχ. «Παλιλαίκα ἡδητέρας», φ. 230^β.
 243. Τοῖς ἀπὸ Καρπενησιῶν χριστιανοῖς
 τοῖς εἰς Κωνσταντινουπόλιν πολιτευομένοις, ἀ-
 χρονολόγητος. 'Αρχ. «Τελείωσις μὲν καὶ πέ-
 ρας», φ. 231^α.
 244. Ἰωάννη καὶ Γεωργίῳ, ἀχρονολόγη-
 τος. 'Αρχ. «Τὴν ἡγάπη καὶ φιλίαν», φ. 232^α.
 245. (Παναγιώτῳ Νικουσίῳ). Ἐκ Γούδας,
 15 μαρτίου 1670. 'Αρχ. «Ἐὶ καὶ φορτικαὶ
 πάντως», φ. 232^β.
 246. Τῷ Κεφαλληνίῳ. 'Αρχ. «Ἡ γού-
 της καὶ τὰ τῆς γούτης», φ. 233^α.
 247. Μαριλάικῃ Καρυοφύλλου ἐπιστολὴ
 τῷ διδασκάλῳ Εὐγενίῳ, 1674, ἑλαρηβολιῶνος
 ἐπὶ τρίτῃ δέκα. 'Αρχ. «Ἐξ ἀκιστηρίου μοι
 δίδε», φ. 234^α.
 248. Παναγιώτου Νικουσίῳ ἐπιστολὴ
 «ἀπὸ τοῦ ἐν Χάνδακι στρατοπέδου» τῷ δι-
 δασκάλῳ Εὐγενίῳ, 5 νοεμβρίου 1674. 'Αρχ.
 «Διατίθει μὲν τὸ αὐτὸ», φ. 234^β.
 249. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ τῷ Παναγιώτῳ
 Νικουσίῳ, 1673, αὐγούστου 1 Ἰσταμίνου.
 'Αρχ. «Αἱ μεταδὲ τῶν ἑνὸν πραγμάτων»,
 φ. 235^α.

250. Διονυσίῳ (Λαρίσσης), ἀχρονολόγη-
 τος. 'Αρχ. «Ἡ ἀκριβειότης τῶν φίλων»,
 φ. 235^β.
 251. Ἀνωμόμῳ. 'Αρχ. «Ἡ καλὴ κα-
 ταδρομή», φ. 236^β.
 252. Ἀνωμόμῳ. 'Αρχ. «Πάντα ὁ φίλος»,
 φ. 237^α.
 253. Ἐμμανουήλῳ (Καστοριῶ) ἀνὲφ κτή-
 τορι τῆς ἐν Βυζαντίῳ σχολῆς, ἀχρονολόγητος.
 'Αρχ. «Καὶ ἐνὸς καὶ θεοῦ», φ. 237^β.
 254. Παναγιώτῳ Νικουσίῳ, 1666. 'Αρχ.
 «Ἡ φήμη παλιλαίκα», φ. 238^α.
 255. (Τῷ Λαρίσσης Διονυσίῳ), ἀχρο-
 νολόγητος. 'Αρχ. «Οἱ ἀληθεῖς μὲν καὶ ἀνώ-
 μοι», φ. 239^α.
 256. Περικοπὴ ἐπιστολῆς τοῦ ἱεροδιακόνου
 Ἀγαστασίῳ Γορδίου, φ. 239^β. (Τῷ λογιω-
 τάτῳ ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινῆς).
 257. Ἀδβακίῳ ἐπιστολὴ ἀχρονολόγητος
 τῷ διδασκάλῳ Μοξίμῳ, φ. 239^γ.
 258. Οἱ σκουδαῖοι Ἰωάννη τῷ φιλομαθε-
 στάτῳ. 'Αρχ. «Φθασὸς τίς», φ. 240^β.
 259. (Εὐγενίῳ) τῷ ἐν Πάτραις λογιω-
 τάτῳ ἱεραὶ Γερμανῷ (Αἰτωλῷ). 'Αρχ. «Ἐ-
 γρηγάρισι τοῖς περὶ τὸν τῆς», φ. 241^α.
 260. Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννη. 'Αρχ. «Παρὰ
 γρηθὴν πάντως», φ. 241^β.
 261. Τοῦ αὐτοῦ Τιμάθῳ. 'Αρχ. «Πε-
 πηρωταί σοι», φ. 241^γ.
 262. Θεοφάνῳ ἱερομονάχῳ τοῦ ἐξ Ἀ-
 γριάων, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἱερέα Νικόλαον
 (Βουλιαγῆν), γραφεῖσα ἀπὸ Κ/πόλεως ἐξ
 ὀνόματος τοῦ ἱερομονάχου Ἀθωνασίου. 'Αρχ.
 «Ἐλάβον τὸ κείμενον», φ. 242^α.
 263. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ, ἀνωμόμῳ πρω-
 τοσυγγέλλῳ, φ. 243^α.
 264. Καθηγουμένῳ ἀνωμόμῳ, φ. 244^α.
 265. Νεκταρίῳ ἱερομοσάχῳ ἐπιστολὴ Νεο-
 φύτῳ, φ. 244^β.
 266. Εὐγενίου Φωτίῳ, ἀπὸ Γούδας, 25
 μαρτίου 1679, φ. 246^α.
 267. Λαυρεντίῳ. 'Αρχ. «Τῶν προση-
 μάτων», φ. 246^β.
 268. Τῷ Ἀδρ/πόλεως Νεοφύτῳ. 'Αρχ.
 «Ἐθὸς τοῖς πατριόμοι», φ. 248^α.
 269. Ράδουλα βοεβόδα, ἡγεμόν Οὐγγρο-
 βλαχίας, 1663. 'Αρχ. «Τὰ ρέματα τῆς
 κελῆς», φ. 248^β.
 270. Διονυσίῳ Λαρίσσης. 'Αρχ. «Ἡ τῆς
 γούρας ἀπαρτία», φ. 250^α.
 271. Τῷ αὐτῷ. 'Αρχ. «Ὁ μὴ διουλο-
 γῶν», φ. 250^β.

- 272. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. « Τὸ μὲν καλόν », φ. 252^α.
 - 273. Κωνσταντῖνῳ ἀρχιεπισκοπῆς τῆς ἐν Τρίκῃ ἐκκλησίας. Ἀρχ. « Παλταί πύργος », φ. 253^α. (Ἀπὸ Γούβας, 1678).
 - 274. Τῷ αὐτῷ, ἀπὸ Γούβας, 1677. Ἀρχ. « Ἡ ἀρετὴ τοῦ δένδρου », φ. 255^α.
 - 275. Κλήμεντι ἱεροδιακόνῳ, ἀπὸ Γούβας 5 αὐγούστου. Ἀρχ. « Ἀντὶ τῶν λόγων τῶν φίλων », φ. 256^α.
 - 276. Τῷ Λεζιάς καὶ Ἀγρῶν ἐπισκόπῳ Ἰακώβῳ. Ἀρχ. « Ἐργασίσαμεν διὰ τῶν γραμμάτων », φ. 257^α.
 - 277. Κλήμεντι ἱεροδιακόνῳ, ἀπὸ Γούβας 7 Σεπτεμβρίου. Ἀρχ. « Ἡξιώθημεν καὶ δευτέρων », φ. 258^α.
 - 278. Τῷ αὐτῷ αὐτόθεν. Ἀρχ. « Ἐχθὲς ἐγράψαμεν », φ. 258^β.
 - 279. Τῷ αὐτῷ ἐπιτροπεύοντι ἐν τῇ μητροπόλει Λαρίσσης, ἐκ Βρακινίων. Ἀρχ. « Ἡθεε προχθὲς ὁ πολιτοθρόλλητος », φ. 260^α.
 - 280. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. « Αἱ θεωρητικαὶ ἀρεταί », φ. 261^α.
 - 281. Τῷ ἐν Τρικκάλοις Εὐσταθίῳ Χρυσῷ, ἀπὸ Γούβας, 19 ἰανουαρίου 1678. Ἀρχ. « Ἐξείκομεν τὸ ἰδιώγειον », φ. 261^β.
 - 282. « Ὁ τριγύρων Εὐγένιος τῷ τριγύρωντι κυρίῳ Ἰωάννῃ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἱερῷ καὶ καθολοῦ χριστιανοῖς τῆς πολιτείας τοῦ Τρικκάλου » κτλ. (Ἀτελής). Ἀρχ. « ἀδελφὲν εὐχαι ἄλλο κήριον », φ. 262^β.
- ΚΕ'. Ἐπιστολαὶ Γερμανοῦ Νύσσης (1).
- 283. Τῷ λογικῷ ἐν ἱερῷ. Κυρίλλῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Πρώτη ἐπιπέφραμη ἐπιστολῆς », φ. 265^α.
 - 284. Τῷ αὐτῷ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Τὰ πρὸ τοῦ ὁκτωβρίου », φ. 267^α.
 - 285. Ἰωάννῃ τῷ ἰατροφιλοσόφῳ, 8 ὁκτωβρίου 1686. Ἀρχ. « Ἰπερήσθη σου τῆ τιμῆς », φ. 268^α.
 - 286. Εὐγένιῳ διδασκάλῳ, Μπουκουρεστήθην, μεταγειταῖνος πέμπτη ἰσταμίνου 1676 (ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Γορδίου ἀντιγραφήσας). Ἀρχ. « Τῷ χρηστομαθεῶν ἡμετέρω », φ. 269^α.
 - 287. Ἀθανασίῳ ἱερομονάχῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἡσθην ἀκούσας σου », φ. 272^α.
 - 288. Ἰάννη, αὐγ. 1686. Ἀρχ. « Ἡρεκε ἡμῶν ἐκ ἀναπιθήσων », φ. 272^α.

(1) Ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἔδουσι.

- 289. Διονυσίῳ λογίῳ ἱερομονάχῳ, ὁκτωβρ. 1686. Ἀρχ. « Ἡ γνάσις τῶν σοφῶν συμβόλλει », φ. 272^β.
 - 290. Τῷ Λακεδαιμονίας Θεοδώρῳ, ἀπὸ Πλαγίας, ὁκτωβρ. β' ἰσταμίνου, 1686. Ἀρχ. « Νόμος ἐστὶ κλίειν », φ. 273^α.
 - 291. Σεβαστῷ διδασκάλῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἀρθραμαί πάνν », φ. 274^α.
 - 292. Βαλεντίνῳ τῷ Λουτέρῳ ἀρχιδιδασκάλῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Πάντες μὲν βροτοί », φ. 274^β.
 - 293. Ἐπιστολὴ Οὐαλετίνῳ Γρηγόρῳ ἀρχιδιδασκάλῳ, Χρυσῷ ἀρχιδικόνῳ (τῷ κατόπιν πατριάρχῳ Ἱεροσολύμων), γραφάσα ἐν Βρακίῳ Στεφανοπόλει τῇ 9 δεκεμβρίου 1686. Ἀρχ. « Τὰ γράμμασι ἄλληλα », φ. 275^α.
 - 294. (Γερμανοῦ Νύσσης) τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Καντακουζηνῷ τῷ μεγάλῳ στολνίῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἐτήχημεν ἡδὴ τοῦ ποθομένου », φ. 275^β.
- ΚΣΓ'. Ἐπιστολαὶ διαφόρων (1)
- (Ἰπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: « Αἱ πρὸς τὸν σοφολογιάτατον ἐν διδασκάλῳ καὶ μέγαν χαρτοφύλακα τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας κύριον Σπαντωνῆν παρθέτων ἑλλογιῶν ἀνδρῶν γραφεῖσαι ἐπιστολαί, καὶ τινες πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίσεις τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου »).
- 295. Ἰεροθέῳ δρῦστρας, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Δικαίως αἱ πιστοὶ καὶ συντετοί », φ. 276^α.
 - 296. Σεβαστῷ Κυριότηῳ, μουνυχιῶνος ὁγδοῆ ἰσταμίνου. Ἀρχ. « Ἡδὲως ἀκούω τοῦ συνεπειάτου », φ. 276^β.
 - 297. Τοῦ αὐτοῦ, πυανιφιῶνος δ' φθίνοντος. Ἀρχ. « Φυλλίας μὲν ἀήμετρα », φ. 277^α.
 - 298. Σπαντωνῆ ἀπάντησις τῷ Σεβαστῷ, γκμηλιῶνος γ' φθίνοντος. Ἀρχ. « Θεοπεσῶν παρσίφων », φ. 277^β.
 - 299. Στεφάνῳ Μπραγκοθάου τῷ σοφολογ. διδ. καὶ μεγάλῳ ῥήτορι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας Σπαντωνῆ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Χάριτας μεγίστας », φ. 278^α.
 - 300. Ἀλεξάνδρῳ (Μαυροκορδάτου) τῷ διδ. Σπαντωνῆ, 1683, γαμηλιῶνος ε' λήγοντος. Ἀρχ. « Ἐντιμ. καὶ λογιάταις καὶ περιπόθησι διαρρηγνυῖ τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας », φ. 279^α.
 - 301. Σπαντωνῆ, Νικολάῳ Μαυροκορδάτῳ

(1) Ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἔδουσι.

- ἱρρηγνυῖ τῆς Βασιλείας καὶ μεγ. σεκουφύλακα τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, 1703, ποσιδεῶνος β' φθίνοντος, φ. 279^β. Ἀρχ. « Ἐγγῆς ἄξιον ἦν », φ. 279^β.
 - 302. Νικοδήμου Μαΐαρράκη ἱερομονάχου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σπαντωνῆν, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἐργασί μὲν οὐκ ἠεσιγόμεν », φ. 280^α.
 - 303. Σεβαστοῦ, τῷ διδασκάλῳ καὶ δικαιοφύλακι Σπαντωνῆ, πυανιφιῶνος β' ἰσταμίνου. Ἀρχ. « Οἱ τῶν παιδικῶν ἡεερῶδες », φ. 280^β.
 - 304. Σεβαστοῦ, τῷ μεγάλῳ διαρρηγνυῖ Σπαντωνῆ, ἑλαφηβολιῶνος τρίτῃ ἐπὶ δέκα. Ἀρχ. « Αἱ δὲ ὁ μὲντῶντι Συρῆσι », φ. 281^β.
 - 305. Σεβαστοῦ τῷ αὐτῷ, μουνυχιῶνος η' ἰσταμίνου. Ἀρχ. « Καταμείφρασαι τῆς τῶν », φ. 282^α.
 - 306. Σεβαστοῦ τῷ αὐτῷ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Καλὸν μὲν πως αἰεὶ », φ. 282^β.
 - 307. Σεβαστοῦ, (τῷ λογίῳ καὶ μαθητῷ αὐτοῦ) Ἰωάννῃ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἀρρή σοφίας », φ. 284^α.
 - 308. (Σπαντωνῆ) ἐπιστ. πρὸς τὸν Σελευκαίης μητροπολίτην Γρηγόριον, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Τῶν ἀρετῶν ἡνδρῶν », φ. 285^α.
 - 309. Σεβαστοῦ ἐπιστ. πρὸς Εὐγένιον Αἰτωλόν, ἀνθεοστηριῶνος εἰκάδι ἰσταμίνου (ἀπὸ ἰδιογράμου Ἀναστασοῦ τοῦ Γορδίου). Ἀρχ. « Φίλου πιστοῦ ἐν πάλλαγμα », φ. 287^α.
 - 310. Σεβαστοῦ ἐπιστολὴ τις πρὸς τὸν ἐξ ἀπορρήτων Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ὁ πρῶτον σοφώτατος », φ. 288^α.
 - 311. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.
 - 312. Ἀπάντησις.
- Ἄρθ. 11
- Ἐργος ἐκ χάρτου συνιστάμενον ἐκ φύλλων ἡριθμημένων 178 καὶ γραφὴν ἀμφὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατοῦ. Ἐπιγράφεται δὲ ὕδα:
- « Συλλογὴ πατριαρχικῶν γραμμάτων καὶ ἄλλων σχεθῶν διὰ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἐπιστάσεων, τοῦ τε Μεγάλου Χαρτοφύλακος Σπαντωνῆ, καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιάρχου Κριτίου, καὶ ἄλλων ἀξιολόγων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῆς Ἐκκλησίας. Τόμος Β΄ α. »
- Ἡ συλλογὴ δὲ αὕτη παλαιότατον περιλαμβάνει ἔγγραφα, ὧν παρατίθημι ἐνταῦθα τὴν ἀναγραφὴν μετὰ ἐπαρκεῖς ἀναλύσεις, παραλημπάνων μόνον τὰ ἀχρονολόγητα καὶ ἀκάνυμα ἔγγραφα.

1. « Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διαρρηγνυῖ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. — (Μητροπολίτου τοῦ Γ') γράμμα ἐπιχωροτικῶν τῆς ἐπὶ πατριάρχῳ Ἰωάσαφ Β' γεννημένης παραχωρήσεως τῇ Θεσσαλονίκῃ μητροπόλει τῷ Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλῳ τῶν μητροπόλεων Μελνίκου καὶ Περιθεωρίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἀπαρσαλεύτως καὶ ἀδικαιότως μένωσι αὐταὶ εἰς τὸ γῆρας αὐτοῦ ἀναποσπάτως, μέχρις οὗ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν ἰδίαν μητρόπολιν (1). Ἐτεῖ (2) = 1566 », φ. 1^α.
2. Τοῦ αὐτοῦ πατριάρχῳ ἀπόφασις ἀχρονολόγητος, δι' ἧς παραχωροῦνται ἐξαρχικῶς τῷ σακελαρίῳ Καφῶ πατῆ Ἰωάννῃ τα δέκα χωρία τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Σουγδαίας καὶ Φούλλων, φ. 2^α. Ὁρα Α. Π. Κεραμέως, Documents patriarcaux in τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ Σ' ῥωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου, ἐν Ὁδησσῷ, 1888, τ. Β', σ. 178—179.
3. Σημείωσις, ὅτι ἐν ἔτει 1584 (7002) ἰνδικ. 16', μηνὶ μαρτίῳ, ἀφίερωσεν αὐτὸς ἐν ἔργουσι εὐγενέστατος κύρ Γεώργιος ὁ Κριτίσκουλος (2) εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἰκκαμιακρίστου κανδήλων ἀργυρῶν ζυγίζουσαν 400 δράμια, φ. 2^α.
4. « Ἴσον ἀπαράλλακτον περὶ τοῦ ἐν Καλλινοπόλει ναοῦ », « ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ λογοθέτου Γεωργίου ». (Μητροπολίτου τοῦ Γ') ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, δι' οὗ ὁμολογεῖται ὅτι ὁ πατὴρ Ἀρχοντίτζης ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ψάλλειν καὶ ἱεουργεῖν ἀκωλύτως ἐφ' ὄρφζωῆς ἐν τῷ ἐν Καλλινοπέλει ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου (3). Ἐτεῖ (3) = 1567), μηνὶ νοεμβρίῳ, ἰνδικ. 1', φ. 3^α.
5. « Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διαρρηγνυῖ ». (Μητροπολίτου τοῦ Γ') γράμμα περὶ τῆς ἐν Καραμανίῃ (Κ/πόλεως) ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἧς οἱ ἱερεῖς στασιαζόντες ἀνέτρεπον ἀρχαίαν τάξιν, « ἧτις ἦν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ». Διὸ ὁ πατριάρχης θεοπέζει, εἶνα οἱ εἰρημῶντες ἱερεῖς τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου καὶ μόνον ἡνίκα προσάξαι μέλλουσι τῷ Θεῷ δεήσεις καὶ τὴν ἀνάμικτον θυσίαν ἐκτελεῖσαι, αἱ ἔχοντες ὁφείλια ὡς μὴ ἔχοντες, ὥστε προπορεύεσθαι τοῖς γέροντας ἱερεῖς καὶ προτιμᾶσθαι

(1) Ὁρα Α. Π. Κεραμέως, Συμβολὸς ἐν Ἐκκλῃσ. Ἄλθθ. τ. Δ', σ. 101.
 (2) Ὁρα Ἐκκλῃσ. Ἄλθθ. τ. Δ', σ. 385.
 (3) Ἐξέδωθ ἐπ' ἐμοῦ ἐν ἀρχαιολ. παρρη. Ἐλλην. Φιλολ. Συλλόγου, τ. 12', σ. 106—106.

των νεωτέρων, και τοι γε εχόντων όφρεια εκκλησιαστικά, και μηδερίαν έχειν προς άλλλους διενόχλησιν, ίνα καθαρώτερον τας εύχας προσάγωσιν ύπερ τού άκρωμένου εκείσε λαού. Έτι δε διορίζεται, ει γε κατά τύχην εύρεθή τις των άπ' άλλης ίνορίας Ιερών κατά την άζιαν μείζων εκείνων, και βουληθή συμφορέσαι ή συλλειτουργήσαι αύτοίς, ίνα έχη παρ' αυτών την πρέπουσαν τοις κληρικείοι τιμήν και προπορεύεται και προτιμήται πάντων τούτων εν τω βήματι και εν τοις εισόδοις και εκφανήσασιν». Έν έτει, ζ' 1568—1569, φ. 5^α.

6. «Έξ τής του Ιωάννου Καρνοφύλην μεγάλου λογοθέτου ιδιογίμου Ισημερινός εκλογί ο περι των μεταξύ των έτών 1576 και 1589 πατριαρχών τής Κ/πόλεως (1), φ. 7.

7. «Κατάλογος των εν Βυζαντίω μέχρι Κωνσταντίνου του μεγάλου (επισκοπησάντων), και «Κατάλογος των εν Κωνσταντινουπόλει από του μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τής άλώσεως (γράφει μέχρις έτους 1413) πατριαρχισάντων», φ. 9.

8. Καθαίρεσις του Λαρίσης μητροπολίτου Δανιήλ, άχρονολόγητος, γενομένη επί τή βίσει κατηγοριών διατυπωθεισών υπό Ιωάννου του Βούλκου, λογοθέτου Τρίκκης, και των μαρτύρων παπᾶ Ιωαννου οικονόμου Τρίκκης, παπᾶ Σταμάτη χαρτοφύλακος, παπᾶ Χαρίτωνος και Αποστόλου παπᾶ Αθανασίου διδασκάλου Τρίκκης. Κατηγορίαι: α) ότι άρχιερατεύοντας του Δανιήλ έγινετο μίγιστα καταστροφή εν τή μητροπόλει Λαρίσης β) «οτι μισοτείς και βίς του Καντακουζηνού έγχαρτῆς έγινετο τής Λαρισίων μητροπόλεως γ) α) ότι τοις χειροτονηθέντας υπ' αυτου επισκόπους επί χρήμασιν χειροτόνησε, και μάλλον τον Ζητουνίου Ιακώβον επίτασον αυθαδώς και αναίδως δ) ότι τον γελωτοποιόν και μίσην Ιωάννην τον από Δίθης (επαρχίας Ωλένης) Ιερέα χειροτόνησιν, φ. 12^α-14^α. (Κατά το έν φ. 14^α γράμμα, άρθ. 9, ή καθαίρεσις αύτη γίνεται επί Μητροπολίτου Γ').

9. Ιερμίου του Β' επιστολή προς τους υπό την μητρόπολιν Λαρίσης ορθοδόξους, άγγελλουσα την εν νιου αποκατάστασιν του προκαταρθεθέντος Δανιήλ, ως παθόντος δια σκευωριών του πρώην Ιωαννίνων Ιωάσαφ,

(1) Έκδόθησαν υπό Μ. Παριζιά εν Έλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΑ', σ. 26.

φ. 14^α. Αποκηρύττεται έτι ό ήδη κατέχων τον θρόνον Λαρίσης Ιωάσαφ(1).

10. Ιερμίου του Β' επιστολή προς τους κληρικούς και τους άρχοντας Χίου εντέλλουσα, ίνα άκυρα ώσι και ανεύργητα τά αποσταλέντα παρᾶ του επιβατικώς τον πατριαρχικών θρόνον άρπάσαντος Μητροφάνους Γ', αάτε ύποπτα όντα ου μόνον δι' ήν προσέπορευεν (έν άρχή) ύπόληψιν του γέροντος εκείνου (Μητροφάνους Γ'), αλλά και του γράψαντος αύτά Θεοδόσιου (Ζουγομκλᾶ), ου τινος ήμεις τε και υμεις κατέγνωμεν εν πολλοίς ουχ άπαξ, αλλά και πολλάκις, ως φαίνεται δια των γραμμάτων αυτου κατά καιρους άλλήλοις εναντιούμενων και περιπτώτων των γράφοντα, ως ου του δικαίου ένεκα, αλλά μόνον δια τό κερδήσαι πάντα ποιούντα και γράφοντα», φ. 15^α. Αχρονολόγητος.

11. Μητροφάνους του Γ' συνοδική απόφασις, απολυθείσα κατά τον Ιούνιον του 1571 έτους και θρίζουσα, όπως τό έν τή επαρχία Ιωαννίνων ασταυροπήγιον. τής υπεραγίας ήμων δεσποίνης Θεοτόκου και άειπαρθένου Μαρίας του Αρχιμανδρίτου ή υπό την επιμέλειαν και φροντίδα του μητροπολίτου Ιωαννίνων Δανιήλ (2), φ. 16—17.

12. Ιερμίου του Β' συνοδική επικυρωτική πράξις περί τής ενώσεως τής επισκοπής Δικυλίας και Ταλαντίου, μηνι Ιουνίω 1572, φ. 19—21. Κατεχώρισα δε ταύτην εν τοις Μνημείοις τής ιστορίας των Αθηναίων, τοις υπό Δ. Καμπούρογλου εκδομένοις, τ. Β', σ. 226—229.

13. Μητροφάνους του Γ' συνοδικόν έγγραφον περί τής εις τον πατριαρχικόν καθ' τής Παμμακαριστου αφιερώσεως των οσκειτίων, ετών ποσᾶ του Ράλησ, παρᾶ του ήγεμόνος τής Μπογδαρίας Ιωάννου Πέτρου βοιβόδα, μηνι Ιανουαρίω, Ινδικτιώνος η' (1580), φ. 22^α. Αντεγγραφή δ' έν του κώδ. τής Μεγ. Εκκλησίας (3).

14. (Από του παλαιου κώδικος τής Με-

(1) Σχετικόν προς την υπόθεσιν τούτων γραμμα, μεταγενέστερον (1581) δεκ παρᾶ τῶ Σάβα, Δοκίμιον περί Ιερμίου Β', σ. 140—148, άρθ. 4.

(2) Όρα εν δελτίου τής ιστορικῆς και θνολογικῆς εταιρίας, τ. Γ', σ. 466—469.

(3) Τῆ έγγραφον τούτο εκδόθη πάνν καλώς υπό Μ. Καρμουδοπούλου εν Έκκλησ. Άληθ. τ. Β', σ. 731. Ανεκδοτον δε νομίμασ αυτᾶ μετατίπισεν ό Μ. Γεδεών ε' αντιγράφου εσφαλμένου εν Χρον. του πατριαρχ. άκου, σ. 144—145,

γάλης Εκκλησίας). Μαρτυρική τις απόδειξις γενομένη επί Ιερμίου του Β', μηνι Οκτωβρίω του έτους 1578 (7087), Ινδικτ. ζ', περί των 1000 φλουρίων των άφιρωθέντων υπό του πατριαρχου Ιωάσαφ Β' (1), φ. 23^α.

15. Υπόμνησις δηλουσα, ότι αν ταίς ήμέραις του παναγιωτάτου πατριαρχου κυρ Ιερμίου (του Β'), Κριτοπούλινα ή έν του Χρυσοκίραμου, επομένη τοις άλλοις φιλοθείοις χριστιανοίς, οι θεώ ζήλω κνηθίντες αφιέρωσαν πρό χρόνων τή καθολική μεγάλη Εκκλησία διάφορα σκεύη και κτήματα εις μνημόσυνον αυτών τε και των γονέων αυτών, οικουθεν όρμησασα προσηλωμένα είναι όμολόγησε τά εκουτῆς άπαντα τή του Θεου μεγάλη Εκκλησία του πατριαρχείου, ήτοι τό έν τῶ Χρυσοκίραμῶ οσκειτίον, όπερ εύρίσκειται πλησίον άγίου του Κασάπη, και Αλεξούς, και Ζωής του Στρατηγίου, έν δε του έτέρου μέρους Νικολέζου του Δημητρίου όμοίως και τό μποστάνιον μετά του άμπελίου του Στασινου, και άμπάριον, όπερ ήγοράσε παρᾶ του Σταματίου Καμίτζη, μετά του πλαγίου του γέσου του Κατζαρου και τῶ του Γεωργίου του Παναγιώτου και τῆ δημοσιᾶ δόδῶ (2), φ. 23^β.

16. Έτέρα σημείωσις: «Πατριαρχούντος του αυτου παναγιωτάτου ήμών αυθίντου και δεσπότη του οικουμηνικου πατριαρχου κυρ Ιερμίου, κατά τό ζ' η' (7098=1590) έτος, μηνι μαῶ κε', ήμέρη β', Ινδικτιώνος γ', ελθών προς αυτον Καρᾶ Ιωάννης, υίος Γεωργίου και Ψένης, έν χωρίω Στενιτζῆς επαρχίας Χριστιανουπόλεως, οικεία βουλή και προαιρέσει αφιέρωσε τό όπερ έχει άμπέλιον, τό κείμενον έν χωρίω λεγομένῳ Τζιζάρη τής επαρχίας Νικομηδείας, τῆ καθ' ήμεις μεγάλη του Θεου Εκκλησία, ψυχικῆς αυτου σωτηρίας ένεκα και των γονέων αυτου, ύποσχομένοις δώσιν τό χοτζιτιον επί ταύτω εις βεβαίωσιν, ίνα μηδεις των έν πλαγίου συγγενών αυτου ή και των άλλων και των έξω, μετά θάνατον αυτου, τολμήσῃ αφαρπάσαι τό αφιερωθέν τῶ Θεῶ, άλλ' εἴη και εύρίσκηται αφιερωμένον και άναπόσπαστον εις τον εζῆς άπαντα αιώνα. Όθην

(1) Και ταῦτα εν έγγραφον εκδόθη εν πρώτον υπό Καρμουδοπούλου (Έκκλησ. Άληθ. τ. Β', σ. 730) ενόσωσαν ως ανεκδοτον ό Μ. Γεδεών ε' θ. άνωτ. σ. 141—142.

(2) Ό Μ. Γεδεών δέν σημειῶ (Χρον. πατρ. άκου, σ. 57, 143) πόθεν αντιγράφη τό σημείωμα τούτο και του βοιβόδμου εχρονολόγησιν αυτᾶ τῶ 1578.

(Παράφραση του Κ'—ΚΒ' τόμου)

εις δήλων ενσημειώθη υίος εν τῶ Ιερῶ κώδικι (1), φ. 24^α.

17. Έτέρα σημείωσις: «Πατριαρχούντος του παναγιωτάτου ήμών αυθέντου και δεσπότη του οικουμηνικου πατριαρχου κυρου Ιερμίου, ε εύσεβίστατος αυθέντης Ιωάννης Πέτρος βοιβόδας πάσης Μολδοβλαχίας προτραπέις παρ' αυτου λόγους και έργους ύπερήσασι και βοηθήσασι τῆ μεγάλη του Θεου εκκλησία, αφιέρωσιν αυτῆ ταῦτα δη τά χρεωδίστατα κτήματα: Καζάνιον έν μέγα οκάδων . . ., τεντζερίδες δύο μεγάλους, εκάτερος αυτών οκάδων . . ., σινιον μέγα οκάδων . . ., σινιον μικρόν, κουζι-τεφι δύο οκάδων, κουκούρια δύο μεγάλα, χουλιάρια τέσσαρας, σαχάνια πρώτα έκαστον και έτερα γραχνι-τεφι πεντηκοντα, έχοντα πάντα τό όνομα και την βούλλαν τής αυθεντίας αυτου, βοιβς κεραλήν κατά τό σύνηθες έχουσαν εκτετυπωμένην. Ταῦτα αφιέρωσιν εις μνημόσυνον αυτου αιώνιον. Έν έτει ζ' η' (7098), μηνι μαῶ, Ινδικτ. δ' (=1576) (2), φ. 24^β.

18. (Έκ του αυτου κώδικος). [Ιερμίου του Β'] επιστολή προς τον γοσταλδον και τους γουβερναδόρους του εν Βενετία ναυ του άγιου Γεωργίου, περί των διαδοθέντων λόγων κατά του επισκόπου Κυθήρων Μαξίμου του Μαργωνίου, φ. 25^α. Αχρονολόγητος. Εύρίσκειται δε παρᾶ τῶ Σάβα, Δοκίμ. περί Ιερμίου Β', σ. 192.

19. (Από αντιγράφου του μεγάλου διρμηνέως Θεολίπτου του Β' γράμμα τι άχρονολόγητον προς τους άπανταχοῦ χριστιανούς άποτεινούμενον και προτρέπον, όπως ελεήσωσιν τον λογοθέτην τής μεγάλης Εκκλησίας Γεώργιον (Ποτηράν), ε τά άναγκαία αυτου άπολέσαντα και βαρυνθέντα δυστυχήσαντα έν ταίς μεταβολαίς του καιρου, και πολλά παθόντα και εκδεδωκότα πόνους την ζωήν αυτου» (3), φ. 27^β.

20. Θεολίπτου του Β' συνοδικόν γράμμα περί τής έξαργίας τής νήσου Σάμου, 1585, έν φ. 28—29. (Έκ του κώδικος του Ιερσολύμων) (4).

(1) Κ. Σάβα, Δίεσ. Πεδλιωθ. τ. Γ', σ. 519. Ό Γεδεών ε' θ. άνωτ. σ. 151 κατά λάθος γράφει μαῶ ε'.

(2) Έκδόθη εν πρώτον υπό Καρμουδοπούλου εν Έκκλησ. Άληθ. τ. Α', σ. 43.

(3) Α. Π. Κεραιμάς, Συμβολαι εν Έκκλησ. Άληθ. τ. Α', σ. 385.

(4) Έκδόθη εν πρώτον υπό Κ. Σάβα (Δοκίμ. περί Ιερσο-

21. [Διονυσίου Β' ἢ Ἰωάσαφ Β'] ἐπιστολή πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανούς προτροπομένους ὡς βοηθήσωσι χρηματικῶς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἐπίτροποι δὲ τῆς συλλογῆς τῶν ἐρέων ἑνομάζονται ἐν τῷ γράμματι ὁ ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Παχώμιος καὶ ὁ ρήτωρ Ἰωάννης, φ. 30^α. Ἀχρονολόγητον καὶ ἀνώνομον.

22. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεροσολύμων (1). Νεοφύτου τοῦ Β' ἐπικυρωτικῶν εὐσεβητικῶν τινος γράμματος τοῦ πατριάρχου Μασθαίου, δοθέντος τῷ πρωτοκοννοβάρῳ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Μεγαήλ. Λέγει δ' ἐν αὐτῷ ὁ πατριάρχης, ὅπως ὁ ρήθεις Μεγαήλ ἔχη ἀναφανέρτως καὶ ἀναποσπάτως ἐφ' ὅρω ζωῆς τὰς λήσους Κάλυκρον, Σέρφον καὶ Ἀμοργόν, καὶ λαμβάνων ἐκείθεν ὡς γνήσιος καθολικός ἕξαρχος πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν εἰσοδήματα. Μηνὶ φεβρ. 1602 (7110, ἰνδ. ιε'), φ. 31^α.

23. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεροσολύμων) (2). Ραφαήλ τοῦ Β' καθαιρετικῶν ἔγγραφοι τοῦ Πάριος μητροπολίτου Θεολήπου, μηνὶ ἰανουαρίῳ, 1605 (7113, ἰνδ. γ'), φ. 32^α.

24. (Ἐκ τοῦ παλαιῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Νεοφύτου τοῦ Β' τὸ β' πατριαρχόντιος συνοδικῶν σιγίλλων, δοθῆν τῷ Ἀγκύρας μητροπολίτῃ Παρθενίῳ καὶ ἔχον ὡς ἐν συντόμῳ ὡδε: «Ὅτι μὲν καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν εὐρισκομένη ἀγιωτάτη μητρόπολις Ἀγκύρας μὲν καὶ αὐτὴ ὑπῆρχε τὸ πάλαι τῶν ἐπισήμων καὶ περιφανῶν μητροπόλεων, καὶ ἦνθι καὶ ἡμακεν, ἔχουσα ὑφ' ἑαυτὴν ἐπισκοπὰς ἱερανοὺς καὶ χωρία ἀρκούντα, φανερόν ἐστι καὶ πᾶσι τοῖς φιλομαθεῖσι καὶ ἐμπείροις κατάδηλον ὅτι δὲ μετὰ ταῦτα οἱ χρηματισάντες ἀγριώτατοι πατριάρχαι ἰδόντες αὐτὴν ἐν ἰνδείᾳ καὶ ἀπορίᾳ καταστήσαντες ὑπὸ τῶν τοῦ καιροῦ ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν ἀλλοπαλλήλων συμφορῶν, καὶ μὴ δυναμένην ὀλιγὸς τρέφειν γνήσιον ἀρχιερίαν, προσέθεντο καὶ προσεκόλλησαν αὐτῇ τὴν χώραν Οἰνούπολιν σὺν ἄλλοις δυαὶ χωριδίσι, Τιλίωσι τε καὶ τὴν Τόσιαν, καὶ ἔχον αὐτὰ καὶ ἐνέμοντο οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται Ἀγκύρας γνησίως καὶ ἐνορικῶς, καὶ τοῦτο ἀγνοεῖ τῶν ἀπάντων οὐδεὶς. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης ἰκένως Ραφαήλ, ὡς πρότερον

ρίου Β', σ. 303] καὶ κατόπι ὑπὸ Μ. Παπανίκα ἐν Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλ. τ. Γ', σ. 49—51.

(1) Κ. Σάβα, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 550.

(2) Ἀνέκθ. σ. 553.

μὲν διὰ γράμματος αὐτοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐπομένως ἐβεβαίωσα τὰ τρία χωρία ταῦτα ἐπὶ τὴν μητρόπολιν Ἀγκύρας, ὕστερον δὲ ἔλαρχ κινήσεις οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπέσπασεν αὐτὰ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως καὶ ἀπέξένωσεν καὶ ἔμεινεν ὁ προστάτης αὐτῆς, ὁ ἱεράνατος μητροπολίτης Ἀγκύρας κύρ Παρθένιος, ἐν ἰσχάτῃ πεινᾷ καὶ ἀρχε πτωχείᾳ ὡς τις τοῦτο μὴ ἀνεγόμενος παρέστη συνοδικῶς μετὰ δακρύων καὶ ἐδέηθη δικαιωθῆναι αὐτὸν καὶ λαβεῖν καὶ πάλιν τὰ χωρία αὐτά». Γνώμη λοιπὸν συνοδικῆ ἀπεδόθησαν αὐτῷ τὰ εἰρημνία χωρία, κατεχόμενα παρὰ τοῦ Γαγγρῶν μητροπολίτου Παρθενίου. Μηνὶ σεπτεμβρίῳ, 1610 (7119, ἰνδ. θ'), φ. 33—34^α. Συνοπογράφονται ὁ Νικομηδείας Γαβριήλ, ὁ Νικαίας Μακάριος, ὁ Μονεμβασιάς Γερμανός, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δημητριάδος Ἀθανάσιος, ὁ Διήμου Κλήμης, ὁ Χριστιανουπόλεως Συμεὼν, Ἰεραξ ὁ μέγας λογοθέτης ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καισαρείας καὶ τοῦ Προύσης, ὁ μέγας οἰκονόμος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἐλασσώνος καὶ Δομνίου, ὁ μέγας ρήτωρ ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Λαρίσης, τοῦ Θηβῶν καὶ τοῦ Ἰμβροῦ, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ τε Τουρνόβου, τοῦ Π. Πατρῶν, τοῦ Ἰωαννίνων, τοῦ Σερρῶν καὶ τοῦ Μεσημβρίας, ὁ ρήτωρ Δημήτριος (1).

25. (Ἐκ τῶν Συμμάκτων τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου). Μητροκλήτους τοῦ Γ' συνοδικῆς τῆς ἀπόφασις, ἐπιτρέπουσα τὸ συνάπτειν νομίμῳ γάμῳ ἄνδρα μετὰ γυναῖκα ὑφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναδόχου βαπτισθέντα, φ. 36^α. Ἀπελύθη μηνὶ ἰανουαρίῳ 1580 (7088, ἰνδ. η'). Ἀρχ. «Προκαθημέτης τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐν τῷ πατριαρχικῷ αὐτῆς κρηθίῳ». Ὅρα ὀλόκληρον τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐν τῷ παραρτήματι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, ὅπερ ἐπιγράφεται Κανονικαὶ Διατάξεις, τόμ. Β', σ. 380.

26. Νεοφύτου τοῦ Β' συνοδικῶς τόμος περὶ γαμικῶν τινῶν ὑποθέσεων, ἀπολυθεὶς μηνὶ μαίῳ 1611 (7119, ἰνδ. θ'), φ. 39^α—41^α. Συνοπογράφονται ὁ Ἱεροσολύμων πατριάρχης Θεοφάνης, ὁ Θεσσαλονίκης Παΐσιος, ὁ Σερρῶν Θεοφάνης, ὁ Π. Πατρῶν Τιμόθεος, ὁ Νικομηδείας Γαβριήλ, ὁ Καλακηδόνος Τιμό-

(1) Τοῦ ἔγγραφου τοῦτου ἀνετήραρον ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου. Σάβα, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 557.

θεος, ὁ Κορίνθου Ἀνθίμος, ὁ Λαρίσης Γυμόθεος, ὁ Προύσης Ἰωάσαφ, ὁ Μεσημβρίας Κυπριανός, ὁ Φιλίππων Κλήμης, ὁ Ζιχνῶν Ἰακώβος, ὁ Δράμης Νεόφυτος, ὁ Νεβροκόπου Δανιήλ, ὁ Βιδύνης Σωφρόνιος, ὁ Αἴνου Μελέτιος, ὁ Διδυμοταίχου Ἰωάσαφ, ὁ Ξάνθης Γαβριήλ, ὁ Κασσανδρείας Σισίης, ὁ Φαναρίου Σαραφείμ ἢ Σέργιος, ὁ Μήλου Παρθένιος, ὁ Ἀρδαμερίου Ζωσιμῆς, ὁ πρώην Ἀμυκλῶν Κύριλλος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀνήγαθῃ ἐν τῷ Συντάγματι τῶν ἱερῶν Κανόνων, τ. Β', σ. 156—159. —Ἐπονται δύο σημειώματα εἰς τὸ τέλος τῶν Διδασχῶν, ὧν τὸ δεύτερον ἔχει ὡδε: «Καὶ μάλλα συγκαταβάσεως δεῖται τὸ δυστυχὲς ἡμέτερον γένος, ἐν εἴῃ αὐτῷ ἐκ τούτου παραμυθία».

27. [Καλλιπάρχου τοῦ Β'] ἀπόφασις συνοδικῆ διαγνώσει γενομένη ἔτει 1693 περὶ συνοικισίου τινὸς ζ' βαθμοῦ ἐξ αἵματος, μέλλοντος γενέσθαι ἐν Κερκύρα, κατὰ τὰ σταλέντα γράμματα τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων, φ. 42—43. Ἀρχ. «Τοῦ θεῖου Πνεύματος ἀπὸ τὰ πάντα». Ὅρα Κανονικῶν Διατάξεων τ. Β', σ. 391—394.

28. [Καλλιπάρχου τοῦ Β'] ἐπιστολή πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πάγωνιανῆς (ἔτει 1696, μηνὶ ἰουλίῳ), δι' ἧς συγχωρεῖται οἰκονομικῶς προβάειν τὴν συνοικίσιον ἐξ ἀρχιεπίσκοπος, ἀνδρὸς τινος δύο λαβόντος διαιθελάδας, φ. 44^α. Κανον. Διατάξεων τ. Β', σ. 394—395.

28^β. (Ἐκ τῶν τοῦ Σπαντιανῆ). Γαβριήλ τοῦ Γ' ἔγγραφοι, δι' οὗ ἐπιτρέπεται συνοικίσιον τὴν ἐβδόμου μὲν βαθμοῦ ἐξ αἵματος, πέμπτου δὲ ἀπὸ τοῦ αἵματος βαπτισθέντα, κατὰ τοὺς βαθμολογοῦντας τὰ συνοικίσιον, 1704, φύλ. 44^β—45. Κανον. Διατάξεων, τ. Α', σ. 109. Ἀρχ. «Ὁ τῆς οἰκονομίας τρόπος» κτλ.

29. Ἐγγραφοι περὶ τῆς ἐν Γαλατῇ ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κασσανδρινῆς (30 ἀπριλίῳ 1698), καταχωρηθῆν ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς, 1883, σ. 239—240.

30. (Ἐκ τῶν Συμμάκτων Χρυσάνθου). Ραφαήλ τοῦ Γ' ἐπιστολή πρὸς τὸν Πισιδίας μητροπολίτην περὶ συνοικισίου τινὸς ἐξ ἀρχιεπιστάς, ἐπιτραπέντος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ φιλανθρωπίας καὶ διὰ λόγους συγκαταβάσεως καὶ οἰκονομίας. Κατὰ ὀκτώβριον ἰνδ. α', ἔτους 1707, φύλ. 48—49^α. «Πολυτρόπως οὐδὲν ἢ ἐκκλησιαστικῆς πρόνοια» κτλ. Μακρινῆλ ὁ Ρεδιῶν παρίτεται νὰ σημειώσῃ τὴν τοῦ ἐγ-

γράφου χρονολογίαν κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κανον. Διατάξεων τ. Β', σ. 410.—412.

31. Καλλιπάρχου τοῦ Γ' ἀπόφασις περὶ τοῦ ἐξῆς συνοικισίου (μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδ. α', ἔτ. 1757), φ. 49^β—51^α. «Ὁ ἐκλαμπρότατος Ἀλέξανδρος, ὁ καὶ φιλάτος υἱὸς τοῦ εὐαγεστατοῦ καὶ ὑψηλοτάτου αἰθίντου καὶ ἡγιμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Σκαρλάτου Γρηγορίου Γάβρα βοσβόδα, τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου τῆς ἡμῶν μετριότητος, βούλεται συναρμολογήσῃ καὶ εἰς κοινωνίαν γάμου ἰθὺς μετὰ τῆς εὐγενεστάτης Μαριώρας τῆς καὶ φιλάτης θυγατρὸς τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἄρχοντος καπικεχαγῆ κυρίτση Ἰακώβου Ρίξου (1), τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἧς τινος εὐγενεστάτης Μαριώρας πρωτεξάδελφῃ ἰστίῃ ἢ ἐκλαμπρότατῃ κυρία Δόμνα Ρωξάνδρα τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, ἢ κατὰ πνεῦμα θυγατρὸς ἀγαπητῆς ἡμῶν, ὡστε ἐπισθαι ἐκ τούτου πατέρη καὶ υἱὸν λαμβάνειν δύο πρωτεξάδελφας ὅπερ συνοικίσιον, καίτοι βαθμολογοῦμενον εὐρίσκειται πέμπτου βαθμοῦ ἐξ ἀρχιεπιστάς, καὶ διὰ τοῦτο ἀπειρημένον καὶ κωλυμένον ἐστὶ παρὰ τοῖς ἱεροῖς νομοθεταῖς, ἔμπας ἐπειδὴ μίλλει γενέσθαι μεταξύ τούτων ὁμολογημένων ὑπερανιστηκότων τῇ ἀνωτάτῃ ἀξίᾳ προσώπων, παρ' ὧν ἡ πρόσνευθεῖσα ἡμῖν τε καὶ τῇ καθ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐν υἱεῖ φιλοστοργίᾳ καὶ θερμότητι διαθέσει πνευματικῆ ἀξίωσιν τε καὶ ἐκτελέσει εἰς τὸ συντελεσθῆναι ἀνωλύτως τε καὶ νομίμως τὸν γάμον δι' ὅς προῦβεβλήκασι αἰτίαι ἀναγκαῖαις ἐκβαλομένης καὶ ἀπαραιτήτως ἀπαιτούσας τὸν ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ, τούτοις γοῦν ὅμοι διωσιπθῆντες οὐκ ἔγνωμεν δεῖν εἶναι καὶ πρέπον παρίδειν ἀνοικονομήτων καὶ ἀθεράπευτον τὴν τοιαύτην ἀξιολαγοτάτην ἀξίωσιν, καὶ τῇ συνήθει ἐλεί τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλανθρωπίας καὶ χάριτος χρησάμενοι ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ἐκνεύσαι πατρικῶς τε καὶ φιλοστοργίως τῇ ἀπειτουμένη ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ τε καὶ συγκαταβάσει ταύτῃ, ἀνακοινώσαντες τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς ἐγκρίτοις καὶ γέροσι τῶν ἐνδημούμενῶν καὶ συνεδριάζόντων ἡμῖν ἐνταῦθα ἱερωτάτων συναδελφῶν ἡμῶν ἀρχιερίων, ὧν τῇ τε

(1) Παιερὸς τοῦ Γρηγορίου Γάβρα καλεῖται ὁ Ρίξος καὶ παρ' Ἱψηλοῦ, ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἔκδοσιν χρονικοῖς σελ. 380 καὶ 442.

38. Πρακτικὸν ψήφον πρὸς ἐκλογὴν μητροπολίτου «Προλλέου καὶ Ἰσακίλου» (ἂν ἡ μητρόπολις πρὸ χρόνων ἀμνημονιῦται ἱερομωθίσα ἰναπέμενε δὲ γὰρ γνησίον καὶ καθολικὸν ἀρχιερέως), συνταχθέν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας, (μηνὶ μαΐου 1639, ἰνδικτ. 7'). Ψηφισθέντες α') Μελέτιος ἱερομόναχος, β') Γρηγόριος ἱερομόναχος, γ') Θεοφάνης ἱερομόναχος. — Ὑπογραφαί: Ἐπίσκοπος Ἀθήνας, Κυζίκου Ἀθήνας, Νικαίας Πορφύριος, Τορνόβου Ἀθήνας, Π. Πατρῶν Παρθένιος, Ναυπάκτου Κ[ασιάρης], Ἰωαννίνων Θεοφάνης, Αἰνίου Παρθένιος, Νέων Πατρῶν Ἰωάσαφ. Φύλλ. 68^β.

39. Κυρίλλου Β' τοῦ ἐκ Βερροίας συνοδικὴ τις ἀπόφασις (1639, φύλ. 69^α) περὶ τοῦ ἀμὴ ἐξείναι τινὶ τῶν ἀρχιερέων ἐπιδικεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἕνε προσκλήσεως τοῦ κατὰ καιροῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ὑπογραφαί: Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Χαλκηδόνος Διονύσιος, Ἀθηνῶν Δανιήλ, Π. Πατρῶν Παρθένιος, Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Καισάρης, Μελενίκου Νεόφυτος, Ἰκονίου Παρθένιος, Δρύστρας Ἀντώνιος, Κατον. Διατάξ. τ. Α', σ. 43.

40. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). Παρθένιῳ τοῦ Β' ἔγγραφοι περὶ τῆς καθιερωθείσης τοῦ ποτι Ἐδρίτου Ἰωάσαφ. ὅτις ἐπιδικεῖται, πατριάρχου τοῦ καθιερωθέντος πατριάρχου γέροντος Παρθένιου τοῦ Α', ἔρπασε τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίκων, προξέσας διὰ παρανόμου καθαιρέσεως τὸν γνήσιον μητροπολίτην Καλλινίκον. Ἀπολέλυται μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1644, ἰνδικτ. 13. Ὑπογραφαί: Ἐπίσκοπος Παίσιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Τορνόβου Μακάριος, Λαρίσης Γρηγόριος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Χαλκηδόνος Παχώμιος, Βερροίας Ἰωαννίκιος, Νικομηδείας Κύριλλος, Φιλίππουπόλεως Γρηγόριος, Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, Διδυμοτείχου Κλήμης, πρῶτον Δρύστρας Ἀντώνιος, μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ σακελλίου Γεώργιος, ὁ μέγας ἐκκλησιαρχὴς Μιχαήλ, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ πρωτοκακονάρχης Δημήτριος (1), Φύλλ. 71^α—72.

41. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). Ἐπιστολὴ συνοδική γραφεῖσα ἐπὶ

τοῦ πατριάρχου Παρθένιου τοῦ Β' καὶ ἀποσταλείσα πρὸς τὸν Μελοδοβλαχίαν ἡγεμόνα Ἰωάννη Βασιλείου βοεβόδαν (1). 17 ἰανουαρίου 1646, ἰνδικτ. 13, φύλλ. 73^α—74. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς δὲ ταύτης ἡ σύνοδος ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ γέροντος πατριάρχου Κ/πόλεως Παρθένιου τοῦ Α' ἔδεια τοῖς Συναίταις τοῦ ἀνα ἱεροουργοῦ εἰς τὸ μετόχιον ὅπου ἔχουν εἰς τὴν Δίγυκτον π ἐγένετο παρὰ κανόνας, καὶ ὅτι κατ' ἀπολυθῆσαν δικαίον ἔχει μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἔδειαν ταύτην ὁ λογιώτατος Ἀλεξάνδρειος πατριάρχης Νικηφόρος. Ὑπογραφαί: Ἐπίσκοπος Παίσιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Κυζίκου Ἀθήνας, Νικομηδείας Κύριλλος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Νικαίας Πορφύριος, Χαλκηδόνος Παχώμιος, Τορνόβου Μακάριος, Ἀθηνῶν Δανιήλ, Φιλίππουπόλεως Ἰωάννης, Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, Μεσημβρίας Δαμασκηνός, Κορίνθου Γρηγόριος, Λακεδαιμονίας Γαβριήλ, ὁ μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σκευοφύλαξ Κουνοῦπης, ὁ μέγας σακελλάρχης Θεολόγος ἱερεὺς, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Εὐστάθιος ἱερεὺς, ὁ μέγας ρήτωρ Δημήτριος, ὁ σακελλίου Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ μέγας ἀρχιεραρχὴς Φιλόθεος, ὁ πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος, ὁ μέγας ἐκκλησιαρχὴς Μιχαήλ, ὁ νοτάριος Μανώλης.

42. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). Συνοδικὸν καὶ κοινὸν ὑποσηρικὸν ἔγγραφοι, γινόμενον τῇ 7 Μαρτίου 1646, ἰνδικτ. 18, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν φημιῶν περὶ τοῦ εἶναι τινὰς ἐπιβούλους τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Παρθένιου τοῦ Β' καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς ἔβθεν μελετώντας ἐνέδρας καὶ σκευαρίας καὶ ἐπινοοῦντας τὴν ἐξωσθῆναι ἐκείνου ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου (2), φ. 75^α—75^β. Συνοπογράφονται ὁ Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, ὁ Χαλκηδόνος Παχώμιος, ὁ Σερρών Δανιήλ, ὁ Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, ὁ Σάμου Παρθένιος, ὁ Βάρνης Μελέτιος, ὁ πρῶτον Π. Πατρῶν Παρθένιος, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σακελλάρχης Μιχαήλ, ὁ σακελλίου Γεώργιος, ὁ πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος, ὁ Δρύστρας Ἀντώνιος, ὁ μέγας ἀρ-

(1) Ἀπόθ. σ. 578.

(2) Ἐκκλησ. Ἄλφθ. τ. 1', σ. 36.—Σύβα 64, ἀποσ. σελ. 570.

χειανδρίτης Φιλόθεος, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ ὑπομνηματογράφος Κωνσταντίνος, ὁ πρωτεύδικος Θωμάς, ὁ βερενδάρης Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ Κουνοῦπης, ὁ μέγας ρήτωρ Δημήτριος, ὁ ἱερονήμων Βασιλείος ἱερεὺς, ὁ πρωτοσημαρίτης Ἰωάννης, ὁ κατωκαχίτης Στάμος, ὁ ἐν σπουδαίους Ἰωάννης—καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ προγόντων καὶ οἰκουραίων, ὡς Σγουρομάκης, Θεόδωρος Ράλης, Ἰωάννης Μουσιελμης, Σοφιανός, Νικόλαος Ραμαντάνης, Κωνσταντίνος Εὐπρωγιώτης, Ἰάκωβος Σιβαστός, Κωνσταντίνος Ράλης, Δημητράκης πρῶτον βεσιάρχης, Νικαίας λογοθέτης, Ἰωάννης Δόνου ποστέλλοις, Παναγιώτης Πολέμης, καὶ ἄλλοι πολλοί.

43. Χρυσόσκουλου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς μεγ. Ἐκκλησίας ἔγγραφοι ὑπόσηρις καὶ συμφωνία ἐπὶ καταργήσεως τοῦ ὄφρακιου αὐτοῦ, καὶ ὅτι, ἐν ὅσῳ ὁ Δημητράκης Γουλιανός ἐπιμένει διὰ τὸ ἀνέρον αὐτοῦ συνοικίον (εἰς ὁ πρότερον ὁ Χρυσόσκουλος συνείργει παρὰ γνήσιον τοῦ πατριάρχου Παρθένιου τοῦ Β'), οὐδεμίαν μετοχὴν θέλει ἔχει μετ' αὐτοῦ, οὐτε συναναστροφῆν, οὐτε πλησιασμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐτε συνεργήσῃ αὐτῷ κατὰ τὴν ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐν τοῖς βουλευμασι καὶ θελήμασιν αὐτοῦ, εἰς ὅσα ἀφορῶσιν ἐπὶ ζημίῃ καὶ βλάβῃ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καταφρονήσῃ τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἀτιμῇ καὶ ἐπιβουλή τοῦ παναγιωτάτου μου δεσπότη. Ἐγγράφεται μηνὶ ἰουνίῳ 7 ἔτ. 1646, ἰνδικτ. 18. Μάρτυρες: ὁ Χαλκηδόνος Παχώμιος, ὁ Σερρών Δανιήλ, ὁ Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, ὁ Ἐάνθης Σαμουήλ, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σακελλάρχης Θεολόγος, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Εὐστάθιος ἱερεὺς, ὁ σακελλίου Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ ὑπομνηματογράφος Κωνσταντίνος, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ Σοφιανός, πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος. Φύλλ. 76^α—76^β.

44. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Συνοδικὸς τόμος γραφεῖς μηνὶ ἰανουαρίῳ τοῦ 1650 ἔτους, ἰνδικτ. γ', καὶ περιλαμβανὸν μέτρα ἐπιτελεῖται κατὰ τοῦ Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτου Νεοφύτου, ἂν μὴ ἔλθῃ εἰς Κ/πολιν καὶ δὲ ἔγγραφοι παραίτησι τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, ἢ ἂν οὐδέποτε ἐκτίσαστο κυρίως, οὐτε ἐπίσχευ αὐτὴν δεσποτικῶς· οὗτος γὰρ ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχίας τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μετατε-

θέντος εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Παρθένιου τοῦ Β' ἤξιώθη μὴ γενέσθαι διάδοχος ἐκείνου ἐν τῇ μητρόπολει Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως ἵνα πείθεται αὐτῷ κατὰ πάντα καὶ ἀρκῆται εἰς τὰ κατὰ τὴν βυζαντινὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χρεώδη δαπάνην τῆς μητροπόλεως, καὶ ἵνα μὴ θεωρῆ ἐαυτὸν κύριον δισπότην καὶ ἱεραρχίαν τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ ἀναγινώσκων κατ' ἐπιτροπὴν τὴν πρόσδοτον τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐγγυρῆται πρὸς τὸν παναγιωτάτον (Παρθένιον Β') ἀπασαν σῶαν καὶ ὀλοκληροῦν. Τοῦ δὲ πατριάρχου εἰς ἱεραρχίαν ἔδειον παρακεμωθέντος, ὁ Νεόφυτος ἀχαρίστως κατέστη ἐαυτὸν ἀπόλυτον κύριον τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ. Ἐκανελθόντος δὲ πάλιν ἐκείνου εἰς τὸν θρόνον, ἡ τότε σύνοδος κατιδόσα «τὸ περὶ τὸν Νεόφυτον ἀχαρίστον ἐ ἀπεφάνητο, ἵνα ἡ μητρόπολις αὐτῆ Ἀδριανουπόλεως διαμένῃ ἀναποσπάστως καὶ ἀναφαιρέτως, ὡς καὶ πρότερον, ὑπ' ἐξουσίαν καὶ δεσποτείαν καὶ δεφένδουσαν τῆς παναγιότητος αὐτοῦ, ἀπελαθέντος τοῦ Νεοφύτου ὡς παρεσώχτου. Καὶ ταύτην ἐπεβεβαίωσαστο διὰ πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμῶν, ἃ δὴ καὶ σώζονται μέχρι τοῦ νῦν ἐν ταῖς παναγίαις αὐτοῦ χειρῶν. Ἐς δὲ τὸ μετέπειτα διὰ κοινῆς προσκλήσεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς προσκλήθητι ἀπὸ τῆς Μπογδανίας, πρὸ τοῦ ἀναδεχθῆναι τὴν οἰκουμενικὴν ἐπισκοπίαν ἐνεχειρίσαστο τὰ βεβαιωτικὰ συνοδικὰ γράμματα, ἐπὶ τῷ εἶναι τὴν μητρόπολιν ὑπ' ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀναπόσπαστον καὶ ἀναφαιρέτον, ὡς ἔδειον αὐτοῦ κτῆμα καὶ πράγμα, μηδεμίαν ἔχοντος τοῦ Νεοφύτου ἐπιδικὰ ἀποκαταστάσεως, οὐδ' ὅπως προσδοχίαν τινὰ μήτε γρῦ, ξένου ἄντος καὶ ἀλλοτρίου· εἰ δὲ ποτε τὸν Νεόφυτον τοῦτον τολμήσῃ εἰπεῖν τι καὶ στόμα δικαιολογίας ἀνοίξῃ γογγυσμοῦ γαῖν καὶ ψευθυρισμοῦ, ἀπεφάνη τότε εἶναι ὑπὸ τελείαν καθαιρέσιν καὶ ποινάκιαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τιμωρίαν ἀρχοντικὴν, καὶ ἀναδέχεσθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ παρεμπιπσοῦσαν ζημίαν πᾶσαν τὴν σύνοδον· ἢ τινὰ ὡς εὐλογον οὖσαν καὶ δικαίαν ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς συγκροτηθείσης πανδημῆς συνέλευσεως ἀρχιερέων, κληρικῶν, αἰρεθόντων καὶ ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ἐπὶ ἀνακτύξει καὶ ἀνακρίσει πολλῶν ἐπιφερόντων τότε ζητημάτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἐπευρώσαν τε καὶ ἐπεβεβαίωσαστο, παρακελευσάμενοι αὐτὸν τὸν Νεόφυτον τελείον ἀπέγειν αὐτῆς καὶ μακρῆς ἀφαστάται, προσπρόσδοτα δὲ τῷ πᾶσι εὐπορήσαντι αὐτὸν καὶ ἐυερ-

(1) Ἐμρον ἀντήγαγον ἐν τῇ νομικῇ Συνοδικῇ. Σύβα, Μεσ, Βελ. τ. Γ', σ. 577.

γέτησαν, εὐρεῖν τὴν παρ' αὐτοῦ θεῶν ἀδη-
γηθεῖσαν ἀντίληψιν». Καὶ ὁμοίως ὁ Νεόφυτος
ἐξηκολούθει ἀνθιστάμενος, «συνεδρευόντων τοῖς
ἐκθροῖς τῆς Ἐκκλησίας»· διὸ ἡ σύνοδος προέβη
εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ παρόντος ἄρου, καὶ τὸν
Νεόφυτον διατάσσει ἵνα δῶ παραίτησιν «εὐ-
θύς». Ὑπογραφαί: Ἡρακλείας Μεθόδιος,
Κυζίκου Ἀνθίμος, Νικομηδείας Κύριλλος, Νι-
καίας Παρφόριος, Χαλκηδόνος Γαβριήλ, Λα-
ρίσσης Πέσιος, Προύσης Κλήμης, Ρόδου
Γρηγόριος, Νεοκαισαρείας καὶ Γαγγῶν Σα-
μουήλ, Διδυμοτείχου Κλήμης, Μικραωνίας
Παγμάτιος, Προικονήσου Ἱερεμίας, πρώην
Γάνου καὶ Χώρας Ἰάκωβος, μέγας λογοθέτης,
μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος Ἰερεύς, μέγας
συνελλήριος Θεολόγος Ἰερεύς, πρωτοσύγκελλος
Λαυρέντιος, μέγας ἀρχιμανδρίτης Φιλθέος,
πρωτεύδικος, δικαιοσύλαξ Μιχαήλ, πρωτονο-
τάριος Φίλιππος, λογοθέτης Νικόλαος, ὑπο-
μηματογράφος Κωνσταντῖνος (1). Φύλλ.
78^a—79^b.

45. Ὑποσηκτικὸν ἔγγραφο τῶν κληρικῶν
τῆς μεγ. Ἐκκλησίας (5 φεβρ. 1653, ἰνδικτ.
γ'), εἶνα ὀφέποτε εὐρεθῆ γραμματὴ γραφῆν ἐπὶ
τῆς πατριαρχίας τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐ-
θέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἴκου. πατριάρχου
κ.κ. Παΐσιου, ἐπὶ καθαιρέσει καὶ τοῦ ἔμφι-
πίου στεφάνου τοῦ πατρὸς Γεωργίου σκελεπρίου
Παρναξίας καὶ προδιδασκαμῆ εἰς τὸ ὄφρακιον
αὐτοῦ τοῦ πατρὸς Δανιήλ, ὁ γράψας τὸ γράμμα
ἐλαίνο, ὅπως ἐν καὶ ἐκ τοῦ κλήρου, εἴη
ὑπὸ καθάρσει, φ. 77^a. Συνοπογράφονται
ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Γεώργιος, ὁ μέγας ῥήτωρ
Ἰωάννης, ὁ πρωτεύδικος, ὁ πρωτονοτάριος
Φίλιππος, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ ὑπομη-
ματογράφος Κωνσταντῖνος (2).

46. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλη-
σίας). Ἰσακίου τοῦ Β' ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ
πρὸς συλλογὴν ἱερέων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου
Γάβρου, ἀπολυθεῖσα πρὸς τοὺς ἐν Κ/πόλει ὁρ-
θοδόξους χριστιανούς κατὰ δεκάμηνον τοῦ
1653 ἔτους, ἰνδικτ. ζ'. Συνοπογράφονται ὁ
Ἱεροσολύμων πατριάρχης Παΐσιος, ὁ Καισα-
ρείας Καππαδοκίας Ἀνθίμος, ὁ Κυζίκου Ἀν-
θίμος, ὁ Νικομηδείας Κύριλλος, ὁ Χαλκηδόνος
Γαβριήλ, ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, ὁ Φι-
λιππουπόλεως Γαβριήλ, ὁ Προύσης Κλήμης,
ὁ Διδυμοτείχου Ἰάκωβος, ὁ Ἀρχαίου Ἰωακ-

κείμ, ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Γαγγῶν Σαμουήλ,
ὁ Λατίτζης Θεοδόσιος, ὁ Ταλαντίου Μητροφά-
νης, ὁ μέγας λογοθέτης Δημήτριος, ὁ μέγας
χαρτοφύλαξ Γεώργιος, ὁ μέγας ῥήτωρ Ἰωάν-
νης, ὁ πρωτεύδικος, ὁ μέγας διαρμηνευτής (τῆς
μεγ. Ἐκκλησίας) Θεοδώρακος, ὁ λογοθέτης,
ὁ ὑπομηματογράφος, ὁ ῥήτωρ Δημήτριος.
Φύλλ. 80^a—83^a.

47. (Ἀπὸ ἀντιγράφου). Ἐγγραφο τοῦ
μηνὸς ἀπριλίου 1660, ἀφορῶν εἰς τὴν ἀνιέρ-
σιν τριῶν πυρκαϊῶν καταστραφείσων ἐν Γαλατῶν
ἐκκλησιῶν, φύλλ. 84^a. Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν
τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς 1883, σ.
235—236.

48. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας,
ἐξ οὗ μετεγράφη καὶ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἱερο-
σολύμων τὸν κατὰ τὸν Συναῖτων, καὶ εἰς τὴν
συλλογὴν τοῦ διδασκαλοῦ Σπαρτωρῆ, 376).
Μεθοδίου τοῦ Γ' συνοδικῆ τῆς ἐπιστολῆ πρὸς
τοὺς Συναῖτας, δι' ἧς κατακρίνονται αἱ παρ-
νομίαι τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν Ἀνανίου,
μηνὶ ἰουλίῳ 1668, ἰνδικτιῶνος 5' (1), φύλλ.
88—90.

49. (Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διαρ-
μηνεύου). Ἀνώμωμον καὶ ἀχρονολόγητον πα-
τριαρχικὸν ἀγγέλιον, δοθέν τῇ μονῇ τῆς Πα-
ναγίας ἐπὶ τῆς ἐπωνομαζομένης Ἐψηλοτίρας, τῆς
ἐν τῷ ὀνόματι οὗσης Βετρινιτζικῶν, ἀκαὶ χάος
κύκλον ἐχούσης φράσης γέμον καὶ φόβου,
φύλλ. 91^a—92^a.

50. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ διδ. Κριτίου).
Ἀνώμωμον καὶ ἀχρονολόγητος συνοδικῆ τις
ἀπόφασις κατὰ μοναχῶν τινῶν τοῦ ἀγίου Ὁ-
ρου, ὡς φαίνεται, μὴ ἀφρομένων κοινοδικαῶς
ζῆν, φ. 92^b—93^a.

51. Ἰακώβου τοῦ Α' πατριαρχικὸν καὶ
συνοδικὸν ἐνωτικὸν τι καὶ ἐπισυνρωτικὸν γράμ-
μα, ἵνα ἡ μητρόπολις τῆς Μηδείας ἢ ἠνωμένη
τῇ μητροπόλει τῆς Βιζύνης, (ἔτει 1682), φύλλ.
94^a—95^a. Τὸ οὐσιώδες μέρος τοῦ γράμμα-
τος τοῦτου ἔχει ὡδε: «Ἐνθεν τοι καὶ τὴν
Μηδείαν μητρόπολιν κατατρωθεῖσαν τέως καὶ
σκαρυνθείσαν, μὴ δυναμένην τε τρέφειν καὶ
κτανῶς περιθάλπειν ἀρχιερέα, διὰ τὸ ὀλιγάν-
θρωπον αὐτῆς, συνήλωσαμεν προλαθόντως τῇ
μητροπόλει Βιζύνης, ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ
τοῦ Γερασίου, καὶ μέξαντες αὐτὴν ἐκείνη,
τὰς δύο ἑμῶ εἰς μίαν καὶ μόνην ἐπαρχίαν κα-

τεστήσαμεν, καὶ ἀπεφηνάμεθα τοὺς ἐν τῇ Μη-
δαίᾳ χριστιανούς ὑποκεισθαι τῷ μητροπολίτῃ
Βιζύνης, καὶ ποιμαίνεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπι-
σκέπτεσθαι, καὶ αὐτὸν γινώσκων γνήσιον ἀρ-
χιερέα καὶ ποιμένα αὐτῶν, καὶ τὴν πολιτείαν
αὐτῶν ἰσορρακίην τῆς μητροπόλεως Βιζύνης
ἀδιασπῆτως ἐπίστασθαι, ὅπως μὴ διατελώ-
σιν ἐπὶ πολὺ ἑσπερημένοι τῆς ἀρχιερατικῆς ἀν-
τιλήψεως. Ἐπειδὴ μὲν οὖν, τοῦ Γερασίου
τελευτήσαντος πρὸ ὀλίγου, ὁ κύρ Ζαχαρίας
εἰς τὴν αὐτὴν ἐχειροτονήθη μητρόπολιν Βιζύνης
καὶ Μηδείας, προβληθεὶς τῇ ἐπικλήσει, καὶ
χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύμα-
τος ἐπιθεσίουττες καὶ αὐθὺς αὐτὴν ἐκείνη τὴν
προσυντελεσθεῖσαν τῆς Μηδείας ἑνωσιν, γρά-
φοντες αὐτὸ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν
περὶ ἡμᾶς ἱερωτέρων ἀρχιερέων καὶ ὑπερί-
μων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν
ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἢ τῆς ἐνω-
σεως ἐκείνης ἀπόφασις ἀμετάλητος ὑπάρχη καὶ
ἀμετάτρεπτος, ἔχῃ τε τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν
ἢ ἑνωσὶς εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα καὶ καθὼς
ἐμίχθησαν αἱ δύο ἐπαρχίαι καὶ εἰς μίαν ἐγέ-
νοντο, οὕτω καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὑπάρχωσι
συννωμαίται καὶ συμμειγμέναι ἀδιασπῆτως
καὶ ἀδιακρέτως, μίᾳ μόνῃ Βιζύνης καὶ Μηδείας
γινωσκόμενῃ μητροπόλει, καὶ ὑπ' ἑνα καὶ τὸν
αὐτὸν τελοῦσα μητροπολίτην, ἔ τε νῦν τὴν
προστασίαν ταύτης ἐπιλημμένους τὴν αὐτὴν
ἔχῃ κλησιν, ὁ ἱερώτατός φημι μητροπολίτης
Βιζύνης καὶ Μηδείας καὶ ὑπερίτιμος, κύρ Ζα-
χαρίας, ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός ἡμῶν
ἀδελφός καὶ συλλειτουργός, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν
ἠσαστάς ἀρχιερατεύσαντες Βιζύνης καὶ Μηδείας,
μητροπολίται λεγόμενοι, καὶ ἔχῃ ταύτην τὴν
παροικίαν, ὡς καὶ τὴν ἀπασαν ἐπαρχίαν Βι-
ζύνης, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ προστασίαν αὐτοῦ,
ποιμαίνων ἀρχιερατικῶς καὶ ἐπισκοπικόμενος
πατριαρχῶς τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς, καὶ ὑλο-
γῶν, καὶ ἁγιάζων, καὶ περιέπων ἀπαντας, καὶ
ἐπιτελῶν τὰ ἀρχιερατικὰ πάντα, κατὰ τὴν πα-
τριάρχην τῆς πράξεως αὐτοῦ, μετὰ τῆς τοῦ ἱε-
ροῦ συνθρόνου ἐγκληθροσύνης, ἀναντιρρήτως
καὶ ἀναμφιβόλως καρπούμενός τε καὶ ημεόμε-
νος τὰ ἐξ αὐτῆς ἐκκλησιαστικὰ ἐισοδήματα,
κανονικά φημι συνοικέσια, πανηγύρεις, ζήτησις,
καὶ εἴτε ἄλλο σὺνήθης τῷ τόπῳ ὀφείλει δὲ
πληροῦν κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ
μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν Μηδαίαν ταύτην
οὐδὲν ἄλλο, ἄπερ ὑπάρχωσι περιλοτιμημένα ἐξ αρχικῶς
πρὸς τὸν ἐνετιμώτατον πρωτοψάλτην κύρ Χρυ-

σάφην, καὶ πρὸς αὐτὸν προντικῶν τοῦ ἀπο-
στέλλειν αὐτά, μηδενὸς τῶν ἐν τῇ Μηδαίᾳ
τελούντων ἱερομένων ἢ λαϊκῶν ἐναντιουμέ-
νων κτλ.

52. Γαβριήλ τοῦ Γ' πατριαρχικὸν καὶ συ-
νοδικὸν γράμμα, ἵνα ἢ ἐπισκοπὴ τῆς Ραιδε-
στοῦ ἢ ἠνωμένη τῇ μητροπόλει τῆς Ἡρα-
κλείας (1) (μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1702), φύλλ.
96^a—97^a.

53. Καλλιμάκου τοῦ Β' γράμμα, δι' οὗ
προβιβάζεται ἢ ἐπισκοπὴ τῆς Ραιδεστοῦ εἰς
ἀρχιεπισκοπὴν (2) (μηνὶ ἰουλίῳ 1694), φύλλ.
98^a—101^a.

54. (Σκευοφύλακος Μπαλασίου). {Καλλι-
μάκου τοῦ Β'} συνοδικὸν γράμμα τοῦ μηνὸς
μαρτίου 1692 πρὸς τοὺς κληρικούς καὶ ἀρ-
χιερέας τῆς Μιτυλήνης ἀνοικουήτας δι' αὐ-
τοὺς ἐξ ἀποφάσεως, ὅτι τὸ ἐκεῖ εὐρισκόμενον
ἀξενοδογεῖον πρὸς θεραπείαν καὶ βοήθειαν τῶν
ξένων νοσούντων τινῶν, καὶ τῶν ἄλλως ἐνδεῶν
ἐχόντων τῆς τοιαύτης περιθάλψεως, ὡς καὶ
τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα καὶ ἀμει-
ρώματα, διατελώσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ
προστασίαν καὶ καθήκον τοῦ Μιτυλήνης μη-
τροπολίτου Δανιήλ, αὐτοῦ μόνου ἔχοντος ἀδικαν
διακυβεῖσθαι αὐτὰ καὶ καθίστασθαι ἐν αὐτοῖς ἐπι-
τρόπους κτλ., φύλλ. 102^a—103^a. Συνοπο-
γράφονται ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης, ὁ Ἡρακλείας
Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Κύριλλος, ὁ Νικομη-
δείας Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνος Γαβριήλ, ὁ
Τορνέβου Ἰωσήφ, ὁ Ρόδου Κωνσταντῖνος, ὁ
Χίου Γρηγόριος, ὁ Ἀέρων Νικόδημος.

55. (Σκευοφύλακος Μπαλασίου. 205).
Καλλιμάκου τοῦ Β' συνοδικὸν γράμμα πρὸς
τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μιτυλήνης, κατὰ τῆς περὶ
βυζυκολαίων δισπιδαιμονίας, μηνὶ ἰουλίῳ 1693,
φύλλ. 104^a—105^a. Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔγ-
γραφο ἔχει ὡδε: «Μιτυλήνης. Ἐπειδὴ
προλαθόντως, ὡς ἐμάθεμεν, ἐγένετο αὐτόθι
πράγμα δεινὸν καὶ ἀτακτον, καὶ σχεδὸν ἐπιτε-
λεῖον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐποικισίαισι—
τινὲς γὰρ τῶν χριστιανῶν πεπλατημένοι καὶ
ἀσύνετοι διεφθίμωσαν μάταια καὶ ψευδῆ, ὅτι
βυζυκολαίους περιέφρονται, καὶ νεφεὶ ἀπὸ τῶν
τέφων ἐξερχόμενοι κατατρέχουσι τῶν ζώντων,
καὶ βλάθων καὶ ζημιῶν προξενούσιν αὐτοῖς,
καὶ φλυαρίαις τοιαύτας δίσπειραν, καθ' ἣν
ἐχῶσι πλάνην, ἐνηγουμένην ὑπὸ τοῦ διαβό-

(1) Ἐτερον ἀντίγραφο ἐν τῇ κομιτῇ Σουαγιάθ. Σέδη,
Μεσ. Βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 584.
(2) Ἐτερον ἀντίγραφο αὐτόθι, σ. 588.

(1) Τὸ κοινοτικὸν δικαίον τοῦ πατριαρχικοῦ ὁρθοῦ οὖν
Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινῆ. Ἐν ἡ/πόλει
1868, σ. 80—80.

(1) Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν ἀρχιεπισκοπῇ. Καρπ. Γ'λλ.
Φιλ. Συλλ. τ. 12', σ. 86—87.
(2) αὐτόθι σ. 84—86.

λου πρὸς ἀπάτην τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἀμαρτάν, καὶ ψυχικὸν κίνδυνον ἀνορθότουντες γὰρ τοὺς τάφους οἱ μάταιοι, καὶ νεκρὰ σώματα μετὰ τὴν σαφὴν ἰκρίπτουσι ἔξω καὶ κατακερματίζουσι καὶ πυρὶ κατακαίουσιν, ἄπερ οὐδεμία φυλὴ ἄλλη καὶ γένος ἕτερον ἀνθρώπων ἐξεργάσασθαι διενόηθη, δι' ὧν τὴν ψυχὴν αὐτῶν καλῶσιν καὶ τὸ ὀρθόδοξον γένος καταφρονέουσι, καὶ ποιῶσιν ὄνειδος καὶ πάλιν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸν διὰ βόλου χερσποιοῦσι, παύοντες τὸ δόγμα αὐτοῦ, καὶ ὑποτασσόμενοι τῇ πλῆθι τοῦ ἀνθρωποκτόνου, ζῆνα καὶ ἀλλότρια τῆς χριστιανικῆς τάξεως κατατολμῶντες· ἴδει γὰρ, ἴδει τοὺς ὑπὸ φαντασίαν γεγονότας σατανικῶν τοιοῦτων ἐπιτηδευμάτων καὶ νυκτερινῶν φασμάτων ἀνατρέχον παραχρῆμα εἰς τὰ ἄγια τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια, λιτανίας, ἀγιασμούς, εὐχὰς φημι καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς πνοῆς ἀποκρούειν τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου καὶ τὰ πεπρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ ἀποσβέννυειν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ διασκεδάζειν, καὶ θλον αὐτῶν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος συντρέβειν, οὐ μὴν ὑποστρωμάσει αὐτοὺς τῇ πλῆθι τοῦ πονηροῦ καὶ πιστεύειν τοῖς πλάσμασι καὶ φαντάσμασι αὐτοῦ, καὶ ἀναμοχλευεῖν τοὺς τάφους, καὶ ἀντὶ τῶν ὑποχθόντων δαιμόνων χριστιανῶν ἀνθρώπων νεκρὰ σώματα ἐξορύττειν καὶ βουλκοδόκους ἐπονομάζειν αὐτὰ, καὶ κατακερματίζειν καὶ κατακαίειν ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως· δι' ἧς ψευδοπειλάτου φήμης ἐξήμυραν ταραχὴν καὶ ὀχλαγωγίαν, καὶ συνίδραμον κλήθη ἐξωτεριῶν τε καὶ χριστιανῶν, καὶ μετὰ μεγάλης καὶ ἀκατασχέτου ὀργῆς κατεκάρτησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς αὐτῆς μητροπόλεως, καὶ ἀνῆρξαν τάφους ἰσθῶν τοῦ ναοῦ κειμένους, σχεδὸν καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἱερῷ βήματι, καὶ νεκρὰ ἐξέβαλον σώματα καὶ πολλὰ τῶν ἀτέπων καὶ ἀπηγορευμένων ἐξωρῆσαντο, παράθεον τινα καὶ μακρὸν κινήσαντες τρόπον. Καὶ ὁντως, κατὰ τὸ γραφικὸν λόγιον ὑκαίρας κατ' αὐτῶν ἔποι τις ἐν, ὡς ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐξέλασεν αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐξεμνησίρην αὐτοὺς δικαίως.—Τούτου χάριν ἀποσβῆσαι τὴν ἀταξίαν ταύτην καὶ τὸ ὄνειδος καὶ τὴν καταπάτησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν τοιοῦτων αἰτίων εὐλογον καὶ νόμιμον διαγνόντες, ἀπαγορεύομεν ὅπως τὸ θάπτεσθαι λείψανα ἰσῶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἴτι, ὅπως μὴ διὰ τῆς ἀφορηῆς ταύτης συμβαίη κατὰ καιροῦς

τὰ τοιαῦτα παράνομα τῶν ἔργων, οὐχ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς θείοις νόμοις κεκαλυμένων καὶ ἀπηγορευμένων ὄντων. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφανόμεθα συνοδικῶς κτλ., ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξῃς μηκέτι θάπτονται λείψανα ἔνδον τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως ταύτης ὀλοτελῶς κατ' οὐδένα τρόπον, ἐπὶ τῇ φυλάττεισθαι αὐτὸν ἀκαταπάτητον καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ μὴ ὑποπίπτειν τοιαύταις παρανόμοις προσβολαῖς καὶ ἱπνοιδίστοις δραματουρήμασι. Ὅποιοι δ' ἐν τολμήσῃσι κτλ.

56. Καλλιόκου τοῦ Β' συνοδικῶν καὶ συγγραφεὶν γράμμα περὶ τοῦ κοιμημένου βοεβόδα Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνου Σεβάνβοδα (μηνὶ αὐγούστῳ 1698, ἰδιαιτ. 5'), φύλλ. 106^α—108^β.

57. (Ἐκ τοῦ κώδ. τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Καλλιόκου τοῦ Β' γράμμα, δι' οὗ τὸ ὄφφικιον πριμικηρίου προὔδιδάσθη εἰς τὴν δευτέραν πεντάδα, ἦτοι μετὰ τὸ τοῦ δικαιοφύλακος, μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1694, ἰδιαιτ. γ', φύλλ. 110^α—111^α. Κατὰ τὸ γράμμα τοῦτο αὐτὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου ὄφφικιον πάλαι μὲν ἦν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὄφφικίων πεντάδι τεταγμένον, ἕως τοῦ ἐν αὐτῇ ποτε διαπρέφαντος μεγάλου πριμικηρίου κυροῦ Μαυροῦδῃ, καθάπερ οἱ τρόφιμοι τῆς Ἐκκλησίας ἐφακότες καὶ γίνοντες ἀναγγέλλοντο ἤδη ἡμῖν κτλ.

58. (Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου ἐρμηνεύως Διαμαντῆ). Ἀθηνῶν τοῦ Ε' συνοδικὸς τόμος, συνταχθεὶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα τὰ τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἐκκλησιαστικὰ ὄφφικια τῆς πρώτης καὶ δευτέρας πεντάδος μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης μένωσι φυλάττοιτα τὴν ἑαυτῶν τάξιν καὶ σειράν τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἀμεταποίητον καὶ ἀμετάθετον, τρηθῶντα τὰς ἑαυτῶν ἀκολουθίας ἀπαρασαλεύτους», μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1710, ἰδιαιτ. γ', φύλλ. 112^α—113^β. Συνοπογράφονται οἱ Ἡρακλείας καὶ Παιδεστοῦ Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Κύριλλος, ὁ Νικόδημος Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνης Κωνσταντίνος, ὁ Προύσης Κύριλλος, ὁ Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος, ὁ Δρύστρας Ἀθανάσιος, ὁ Βυρέπου Καλλίνικος, ὁ Χίου Γεννάδιος, ὁ Δέρκων, ὁ Νικομηδείας, ὁ Προκωννήσου Θεόκλητος.—Τοῦ ἰγγράφου τούτου καταχωρίζομεν ὧδε τὸ πρῶτον μέρος· α' Ὅτι μὲν τὰ τοῦ ἀγιοτάτου πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμηνικοῦ τουτοῦ θρόνου Ἐκκλησιαστικὰ ὄφφικια ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν διὰ τῆς δεσποτικῆς τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν κατὰ καιροὺς ἐκτεθέντων συνοδικῶς ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων Πατέρων, ὁμοῦ καὶ

τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων τὴν ἑαυτῶν σύμπεσιν καὶ ἰδραίωσιν πεπλουτήκασιν ἀμετακίνητον καὶ ἀπαρασάλευτον μέχρι τῆς σήμερον, οὐδὲς ἀντερεὶ λόγος, ὡς παρὰ πάντων ὁμολογούμενον· οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων χρόνων τετόλμηκε τίς ποτε ἐν τι τοῦτων διαστῆσαι ἢ καταβιβῆσαι ἀπὸ τοῦ οὐραίου ὀφφικίου βαθμοῦ, ἢ νεωτερισμὸν τινα ἐν τοῦτοις ἐπινοῆσαι, αἰδοῦμενος τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων ἀγανάκτησιν, εἰ μὴ ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καιροῖς τινὲς τῶν κατὰ καιροὺς αἰδύμων πατριαρχῶν, διὰ τὸ ἀμοιρεῖν τότε τὴν κατ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ κλήρου αὐτῆς ἀνδρῶν ἰλλογιμῶν καὶ ἐντελῶς ἐχόντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ τῇ λοιπῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ πράξει, καὶ θεῖω σκοπῷ καὶ ζήλῳ ἰφιέμενοι ἐνίοις τῶν δοκίμων ὡς ἀναγκαίους συγκαταλίξαι τῷ κλήρῳ, κἄπειτα μηδενὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὄφφικίου εὐρεθέντος τότε ἀνευ προσώπου καὶ ἀπολειμμένου, ἐξ ἀνάγκης διὰ τὴν λυσitelῆ χρεῖαν τῶν ἰλλογιμῶν προσώπων ἐρανισθέντες ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ὄφφικίων προεβίβασαν αὐτὰ καὶ συνετάξαντο τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ πεντάδι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄφφικίων, δι' ὧν καὶ τοὺς ἰλλογιμῶν ἐκείνους ἀνδρας ἀρροδίως καὶ πρῆπόντως ἐν ταῖς οὐραῖαις τιμαῖς ἀποκατίστησαν. Καὶ γὰρ ὁ ἐν πατριαρχίᾳ αἰδύμων κύριος Ἰερωνίμος ἐκείνος κατὰ τὸ ἰπτακισχιλιεστόν ἐνενηκαστὸν ἔνατον ἔτος (1591) βουλῆθεις Γεωργίου τινος, ἀνδρα ἐπὶ σοφίᾳ καὶ παιδείᾳ περιβόητον, συγκαταλίξαι, ὡς μάλα λυσitelῆ κλήσοντα ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κλήρῳ διὰ τὴν ἰδιαν προκοπὴν καὶ σοφίαν, ἔχοντα μὲν ὄφφικιον τὸ τοῦ μεγάλου Ρήτορος, ἀλλὰ βασιλικόν, καὶ ἐν ἐσχάτῃ ὑπεδρία τοῦτο τιμήσας καὶ ἀναβιβάσας, κατέταξεν ὑπὸ τὸ ὄφφικιον ἀμέσως τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος διὰ τόμου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ, ὡς εὐρήθη καταστρωμένον ἐν παλαιῶσι κώδιξι τῆς κατ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἔμεινε σῶζον τὴν τάξιν τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀμετακίνητον ἕως ἄρτι. Ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιαρχοῦ ὄφφικιον μὴ ὅπως ἐν τὸ πρότερον, κἀκεῖνο ἰδίως καιροῖς τῆ πατριαρχικῆς δεσποτικῆς ἀνεβιβάσθη καὶ τάξιν ἠξιώθη τοῦ εἶναι ὑπὸ τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου Ρήτορος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ δικαιοφύλακος ὄφφικιον βασιλικόν ἐν εὐρέθῃ ἀνέκαθην συνταχθῆν ὑπὸ τὸ ὄφφικιον τοῦ Πρωτονοταρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ πεντάδι περὶ ὧν οὐ χρὴ περαιτέρω τι λέγειν περὶ τῶν τοιοῦτων, ἐπεὶ καὶ ἐν

τοῖς κατ' ἡμῶν χρόνοις ὁ αἰδύμων ἐν πατριαρχίᾳ κύριος Καλλίνικος τὸ τοῦ μεγάλου Πριμικηρίου ὄφφικιον, βασιλικόν ἐν καὶ ἐν ὄφφισι, δι' αἰτίαν τινα εὐλογοφανῆ τιμήσας ὑπὸ τὸ τοῦ δικαιοφύλακος διὰ τόμου πατριαρχικοῦ διωρίσαστο, καθὼς καὶ τὸ τοῦ μεγάλου Διερμηνευτοῦ ὄφφικιον, εἰ καὶ βασιλικόν προὔπηργεν, ἀλλ' οὐν κἀκεῖνο συντεταγμένον εὐρέθῃ ἀνέκαθεν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὄφφικίοις, ἔχον τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ὡς ἐγνώσθη, ἐπόμενον μὲν τῷ ὄφφικίῳ τοῦ Λογοθέτου, προηγούμενον δὲ ἀναντιρρήτως τοῦ Περφενδαρίου καὶ τῶν λοιπῶν κατ' ἔξῃς ὄφφικίων. Καὶ τοῦτο ὅτι οὕτως ἔχει, τουτέστι ἡ τάξις τῶν ὄφφικίων αὐτῶν, οὐ χρῆται ἄλλῃ μαρτυρίᾳ ὅσπερ ἄλλῃ ἀποδείξει· καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν ἰσῆτι καὶ ὡν περιόντων τιμῶν γερόντων κληρικῶν ὄστας ὁμολογῆται καὶ μαμαρτύρεται, ὅτι ἐκ νεώτερος αὐτῶν ἐν τοῖς κώδεσιν εἰς τὰ ἔνω προβιβάσμοις τῶν ὄφφικίων, ὁ μὲν Περφενδαρίου μέγας Διερμηνευτῆς ἐσφαγγίετο, ὁ δὲ μέγας Διερμηνευτῆς Λογοθέτης· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τὴν αὐτὴν ἠκολούθησαν τάξιν τῶν ὄφφικίων καὶ ἐτήρησαν, καὶ τηροῦσι μέχρι τῆς σήμερον κ.

59. [Ἀθηνῶν τοῦ Ε'] ἀπόδειξις, δοθεῖσα τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῇ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (ἔτι 1710, φεβρουαρίῳ 3), εἶνα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήκην τῆς κατ' ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ μέγας διερμηνευτῆς προηγῆται μὲν τοῦ Περφενδαρίου, ἴπῃται δὲ τῷ Λογοθέτῳ, ἀρθείσης ἐκ μέσου πάσης παραλόγου φιλονεικίας καὶ ἐριδος, μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτῷ ἢ ἀντιλήγοντος», φ. 113^β.

60. Παῖσιον τοῦ Β' γράμμα περὶ τοῦ προβιβάσμου τοῦ ὄφφικίου Λογοθέτου εἰς τὴν α' πεντάδα, ἀχρονολόγητον, φύλλ. 114^α—115^α. Ὁ προβιβάσμος οὗτος ἐγένετο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κριτίου, περὶ οὗ τὸ ἰγγραφον λέγει τάδε· α' Τανῶν δὲ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν θεῖω ἰσῆτι τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον ἀναλαβούσα, καὶ τὴν προστασίαν καὶ διοίκησιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας πιστωμένη, διὰ φροντίδος ἔσχεν ὁ τι πλείστης λογίων καὶ τιμῶν παιδείας τε καὶ σοφίης κοσμημένων ἀνδρῶν περὶ αὐτὴν καθορῶν σύστημα ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καταλόγου, καὶ τοὺς ἀξίους εἰς διακονίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων κατέλληλον ἔχειν τὴν τιμὴν καὶ τὴν στάσιν καὶ τάξιν αὐτοῖς ἐφαρμόζουσαν δυοῖν ἔνεκα, ὅπως τε ἡ Ἐκκλησία

ἀπολαμβάνη τὴν ἐκ τῆς κοσμιότητος, συγκρο-
 τουμένη καὶ διακονομένη ὑπὸ τοιούτων πε-
 παιδευμένων ἀνδρῶν, καὶ μὴ καὶ ὅπως πα-
 ράκλησις εἴη καὶ προτροπὴ εἰς ἀρετὴν τοῖς
 φιλοτίμοις ἕθεσι, τῶν ἀρίστων προσημασμένων.
 Βάροῦσα οὖν τὸν τιμώτατον καὶ σοφολογιώ-
 τατον Λογοθέτην τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ
 μεγάλης Ἐκκλησίας κύρ Κριτίαν, τὸν καὶ
 διδάσκαλον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πα-
 τριαρχικοῦ φρονιστηρίου τῶν Ἑλληνικῶν μα-
 θημάτων, προσφορώτατον μὲν εἰς διακονίαν
 τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, ὑστερημῶν δὲ
 τῆς ἀναπόσεως αὐτῷ τάξιως, διὰ τὸ ὑπο-
 βιβωκῶς τοῦ κατ' αὐτὸν ὄφκειου, δεῖν ἔγω
 κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην προβιβᾶσαι τὸ ὄφκειον
 τῆς αὐτοῦ σοφολογιότητος εἰς τὴν τάξιν τῶν
 ὀφκειῶν τῆς πρώτης πεντάδος, καὶ ἔγω τὴν
 τάξιν αὐτοῦ μετὰ τὸν μὲγαν Ἐκκλησιάρχην,
 προσημασμένον δηλ. τοῦ Πρωτοεπίσκου».

61. Ἀδήλου πατριάρχου ἀπόφασις τις ἀ-
 χρονολόγητος «περὶ τοῦ φυλάττεσθαι τὸν νε-
 νεμισμένον προβιβασμένον τῶν ἐκκλησιαστικῶν
 ὄφκειων καὶ τοῖς ἀξίως διδοσθαι ταῦτα, καὶ
 μὴ ἀρπάζεσθαι ἀτάκτως ὑπὸ τῶν ἔξω, καὶ
 ἰδίως περὶ τοῦ διδασκάλου Κριτίου, καὶ περὶ
 τοῦ δεῖν φιλοτιμεῖσθαι τὰς ἐπαρχίας τοῖς δου-
 λεύουσι καὶ κοπιῶσι τῶν κληρικῶν», φ. 116^a—118^b. Ἀρχ. «Ὅλον τι σῶμα ἤμψυ-
 γον». Κανονικῶν Διατάξεων τ. Α', σελ. 170—175.

62. Πατριάρχου τινὸς ἀχρονολόγητος συγ-
 χωρητικὸν γράμμα «εἰς τοὺς κληρικούς τοὺς
 καταγενομένους εἰς τὰ πατριαρχικά γράμματα
 καὶ ἀμελήσαντας ἐπὶ σφετερισμῷ τοῦ εἰσοδή-
 ματος τοῦ κοινοῦ αὐτῶν». Ἀρχ. «Καὶ
 πᾶσι μὲν ἀπὸ τῶν τοῖς εἰσοδήματι», φύλλ. 120—121.

63. Ἀχρονολόγητος συμφωνία κληρικῶν
 τινῶν ὀφκειούχων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας
 περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμπεριφορᾶς καὶ
 περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων, ἀναφερομένων
 εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτῶν, φ. 122^a—122^b.
 Ἀρχ. «Τῷ Χριστοῦ χάριτι καὶ συνεργείῳ».

64. Κριτίου παραιτήσις ἐξ ὄφκειου, ἔ-
 χουσα ὄδε, φ. 123^a. «Διὰ τοῦ παρόντος μου
 ἐνυπογράφου γράμματος δηλοποιῶ, ὅτι φθά-
 σαι εἰς ἑξατον γῆρας, καὶ αἰσθόμενος τῆς
 ἀφροσύνης ἀδυναμίας μου, καὶ μὴ δυναμένου τοῦ
 λοιποῦ τὰ τῆς πατριαρχικῆς αὐτῆς ὑπουργή-
 ματα ἐκτελεῖν, καὶ εὐρῶν ὑποκείμενον κατ'
 ἐμὴν ἀρεσκείαν, ἰκονῶν μαθημάτων καὶ παι-
 δείας τρόφιμον καὶ παντοίας χρηστοφειίας κα-

κοσημῆμενον, τὸν τιμώτατον καὶ λογιώτατον
 κύρ Νικόλαον Λαμπρινόν, δὲ καὶ ἀπὸ τῆς
 ἐκ τούτου πατρίδος ἐγὼ μόνος ἀνάλαβον καὶ ἐκα-
 μιόμην καὶ ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοσού-
 τοις χρόνοις εἶχον, οἰκισθηλῶς καὶ ἀβίβωτος
 αὐτοπροαιρέτῳ βουλή καὶ γνώμῃ παραιτούμαι
 τοῦ ὡπερ μετὰ πολλῶν ἰδρώτων καὶ πόνων
 καὶ ἰδουλεύσεων προσεκησάμην ὄφκειου
 μου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας,
 τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, εἰς τὴν αὐτοῦ λα-
 γιότητα ἀνθ' ὅτου δέομαι θερμῶς καὶ ἐξ ὅλης
 ψυχῆς ἐκτελεῖν καὶ τὸν παναγιώτατον καὶ σε-
 βασμιώτατόν μοι ἀδελφόν καὶ δεσπότην, τὸν
 οἰκουμένικόν πατριάρχην κύριον κύριον Σα-
 μουήλ, ἐπικυρῶσαι τὴν ἰδιοθελή μου ταύτην
 παραιτήσιν, καὶ τῆς πατριαρχικῆς σφραγίδος
 κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν διάταξιν τὸν ρη-
 θέντα Νικόλαον ἀξιώσαι. Οὕτω δέομαι θερ-
 μῶς κατὰ τὴν ἐμὴν ταύτην ἀπόφασιν εὐλογον
 φανείσάν μοι γενέσθαι. Καὶ εἰς τὴν περὶ τού-
 του ἐνδείξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρόν μου ἰδιοθε-
 λῶς τῆς παραιτήσεως γράμμα, ἐπικυρωθὲν
 καὶ σφραγισθὲν τῇ ἰδιοχειρῷ μου ὑπογραφῇ
 καὶ σφραγίδι, καὶ ἐδόθη τῷ βιβέντι κύρ Νι-
 κολάῳ ἐφ' ἧς ἰανουαρίου ε'.

† Ὁ πρῶτον μέγας ἐκκλησιάρχης Κριτίας».
 65. (Ἐκ τῶν πρώτοτύπων καὶ ἐκ τινος βι-
 βλίου τοῦ ἀγίου Τάφου περιέχοντος γράμματα
 πατριαρχικά). Γαβριὴλ τοῦ Γ' συνοδικῶν
 γράμμα περὶ τῆς ἐορτῆς τῆς ἁγίας Εὐφημίας,
 μηνὶ ἰουλίῳ 1704, φύλλ. 128^a—130^b. Συ-
 νυπογράφονται ὁ Ἐπίσκοπος Θεοφάνης, ὁ Πρα-
 κλείας καὶ Ραιδεστού Νεόφυτος, ὁ Κυζικίου
 Κύριλλος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος, ὁ Χαλ-
 κηδόνας Κωνσταντίας, ὁ Τραπεζοῦντος Νε-
 κτάριος, ὁ Κρήτης Ἰωάσαφ, ὁ Προϊλάβου
 Γρηγόριος (1).

66. (Ἐκ τῶν Συμμετέτων Χρυσάνθου). Κυ-
 ρίλλου τοῦ Δ' συνοδικῆς τῆς ἀπόφασις ἀνακοι-
 νωθεῖσα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Λιτίτζης, περὶ τοῦ
 κληρονόμου Ἀθανασίου τινός, οὗ ἡ γυνὴ Πο-
 λύχρω ἔλαβεν ἕτερον ἄνδρα. Μηνὶ μαίῳ ἰνδι-
 κτιῶνος ε' (=1712). Συνυπογράφονται ὁ Κυ-
 ζικίου Αὐξέντιος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος,
 ὁ Νικαίας Γεννάδιος, ὁ Φιλίππουπόλεως Καλ-
 λίνικος, ὁ Μιτυλήνης Νικόδημος, ὁ Χίου Γεν-
 νάδιος, ὁ Μεσημβρίας Μακάριος. Φύλλ. 132^a.

67. (Ἐπιτροπικὸν γράμμα τῶν ἀρχιερέων

(1) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Γεδιῶν ἑλπίσκουσι αἱ ὑπο-
 γραφαί. Χρονικὰ τοῦ πατριαρχ. ἔτους, σελ. 178—183.—
 Ἐκκλ. ἁλφθ. τόμ. α', σελ. 572.

καὶ τῶν ρουφετίων, ἀντιγραφῆν ἐκ τοῦ πρωτο-
 τύπου· αἱ δὲ ἐν τῷ περιθωρίῳ προσθήκαι προσ-
 ετέθησαν ὑστερον, παρικβληθῆσαι ἐκ τοῦ κώ-
 δικος τοῦ διδ. Κριτίου, ἐξ ἑτέρου προικδοθέν-
 τος ἐπιτροπικοῦ ἐπὶ Κυρίλλου κελ.), 30 νοεμ-
 βρίου 1757, φύλλ. 134^a. Ἀρχ. «Διὰ τοῦ πα-
 τριάρχου ἡμῶν ἐπιτροπικοῦ» κτλ.

68. (Κριτ.) Σερραφίμ τοῦ Β' πατριαρχικόν
 καὶ συνοδικόν γράμμα, δοθὲν τοῖς ἐπιτρόποις
 τοῦ Κοινοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Συνετέ-
 χθη καὶ συνυπογράφη τῇ 30 νοεμβρίου 1757,
 ἰνδικτιῶνος ε', φ. 135^a—139. Ἡ σύνταξις
 τοῦ ἰγγράφου τούτου ἔχει ἀφορμὴν τὴν τότε
 κορυφωσιν τοῦ χρέους τῆς μεγάλης Ἐκκλη-
 σίας· διὸ ἐδέδοται κοινή γνώμη συνελθεῖν εἰς
 ἐν τὸ τε ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ πολιτικὸν σύ-
 στημα, συναρπασμένους τε ὁμοῦ πάντας κοινῇ
 τὴν ὀφθαίαν συνιστάξαι καὶ τὴν σωτηρίαν
 συνεξεργάσασθαι, καὶ δι' ὀφραμῶν κεφαλαίων
 τὰ τῆς Ἐκκλησίας διακυβερνήσαι καὶ εἰς εὐ-
 κατάστατον ὅσον ἐνεσσι ἀγαγεῖν κατάστασιν».
 Ἐὰ ἀποφασισθέντα συγκυρῶνται ἐν 16
 ἀρθροῖς· α') ὑπόσπονται οἱ ἀρχιερεῖς δευκνῶν
 πρὸς τὸν πατριάρχην ὑποταγήν, εὐλάβειαν, εὐ-
 λκρινείαν τε καὶ καθαρότητα εἰς τὰ συντεί-
 νοντα πρὸς σύστασιν καὶ διαμονὴν αὐτοῦ, τι-
 μὴν τε καὶ ἐπιτηρείαν κατάστασιν ἀπάσης τῆς
 ἀδελφότητος τῶν ἀρχιερέων, ὡς περ καὶ ὁ πα-
 τριάρχης ἐν ᾧ περ δέδοται ὑποσχετικῷ γράμ-
 ματι ὑπέσχετο φυλάξαι καθαρὰν ἀγάπην πρὸς
 ἕνα ἕκαστον τῶν ἀρχιερέων· β') οἱ ἐπίτροποι
 τοῦ Κοινοῦ εἰ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιτρο-
 πεύσαντες δούναί· καθαρὸν λογαριασμὸν πρὸς
 τοὺς ἄδελφους διορισθέντας ἐπιτρόπους· γ') ἀνάγκη
 πᾶσα ἐστὶ δοθῆναι λογαριασμὸν πάντος
 τοῦ χρέους τοῦ Κοινοῦ καὶ γενέσθαι παρὰ τῶν
 ἐπιτρόπων ἔρευναν οὐ μικρὰν καὶ ἐξίτασιν ἐκ-
 στοῦ τῶν χρεῶν, καὶ εἰ γε ἀποδειχθῆ τι χρεὸς
 ὀφειλόμενον παραλόγως ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ ἀναι-
 ρεῖσθαι καὶ μὴ ἀέχεσθαι καὶ ἀποποιεῖσθαι·
 δ') ἐπεὶ προλαβόντως συνοδικῶς διορίσθη πλη-
 ρῶσαι πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς λόγῳ δανειῶν
 βοήθειαν πρὸς τὴν μεγ. Ἐκκλησίαν, ἀπεφα-
 σισθῆ ἕνα ληφθῆ ἢ δέδωσα πρόνοια, πρὸς εἰς-
 πράξιν τῶν παρ' αὐτῶν ὀφειλομένων· ε') ἐπει-
 δὴν ποτε χρεὶς γίνηται ἐπινοηθῆναι τρόπους
 ἐλεημοσύνης καὶ ἐχαρτικῆς βοηθείας, προβιβ-
 λασθαι τοὺς τρόπους ἐκείνους καὶ τοὺς διαρι-
 σμούς ἐμπροσθεν τριῶν ἐπιτροπικῶν λαϊκῶν, ἔχόν-
 των καὶ τὴν γνώμην τῶν λοιπῶν» κελ. ε')
 ἀχρησεύσης τινὸς ἐπαρχίας, ἢ μὲν ἐλλογῇ
 τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατικῶς προστησομένου δεόν

γίνεσθαι ἀκωλύτως παρὰ τῆς κερῆς Συνόδου,
 καθὰ καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ γράμματι τῆς αὐτοῦ πα-
 ναγιότητος ἐμπεριέχεται, ὁ δὲ διορισμὸς τῆς
 ποσότητος τῆς δοθησομένης παρὰ τοῦ νεογε-
 ροτονητοῦ φιλοτιμίας γίνεσθαι τῇ εἰδήσει καὶ
 λήψει τῶν ρηθέντων ἐπιτρόπων· ζ') «θεωρη-
 θῆναι ἀκριβῶς τε καὶ λεπτομερῶς καὶ μετὰ
 πάσης καθαρότητος ἀνοικτῶς ἅπας λογαρια-
 σμῶς, γινουμένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως μετὰ ρό-
 δου Θεοῦ· η') περὶ τοῦ πληρῶσαι τοὺς ἀρ-
 χιερεῖς «ῶσα καὶ ἀνελλιπῆ τὰ ζητομῆρια τῆς
 ὀφθῆς καὶ ἐντέτης ἰνδικτιῶνος· θ') «ἐν ταῖς
 χριστιανικαῖς ὁμολογίαις τῶν χειροτονουμένων
 τούντέθεν ἀρχιερέων ὑπογράφεσθαι καὶ τοὺς
 ἐπιτρόπους μάρτυρας, καταγραφόμενου τοῦ
 χρέους ἐκείνης ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ ἑν ἐν ἰδίῳ
 τινὶ κώδικι, ἐν ᾧ δεόν καταγραφῆναι καὶ τὰ
 ἐκείνης ἐπαρχίας εὐρισκόμενον ἤδη χρεὸς·
 ι') αὐτὰ δοθέντα δανεικῶς τῇ αὐτοῦ παναγιό-
 τητι ἐν τῇ πατριαρχίᾳ παρὰ τῶν συναδελφῶν
 ἀρχιερέων, κατὰ τὸ ἴδιον περὶ αὐτῶν κατὰ-
 στήγον, ἔγωσι πληρωθῆναι παρὰ τῶν ἐπιτρό-
 πων μετὰ παρελευσιν μηνῶν ἑνέκα· ια') πα-
 ρακωλύεται ἢ ἐπιβλαβῆς ταῖς ἐπαρχίαις συνή-
 θεια τοῦ δανείζειν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς ἀρ-
 χιερεῖς ἐδὲ ὁμολογῶν τοῦ Κοινοῦ· ιβ') αὐτὰ
 συνήθη καὶ συνηρᾶ εἰσοδήματα τοῦ Κοινοῦ
 ἔγωσι λαμβάνειν οἱ ἄδελφοὶ διορισθέντες ἐπίτροποι
 λαϊκοί, οἵτινες καὶ ὀφειλωσιν ἐξοδεῖν ἐξ αὐ-
 τῶν εἰς τὰς ἀναγκαῖας χρεῖας τοῦ Κοινοῦ·
 ιγ') «θεωρουμένου κατ' ἔτος λογαριασμοῦ,
 ἔγωσι λαμβάνειν οἱ ἐπίτροποι γράμμα κοινὸν
 ἐξοφλητικόν, καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν ἐπι-
 τρούπους ἢ τοὺς ἰδίους αὐτοὺς ἢ ἄλλους· ιδ')
 παρέχεται ἄδεια τοῖς κατὰ καιρὸν ἐπιτρόποις
 ἀκατατρέχειν ὅσον ἐνεσσι δι' ἑξῶν τοῦ Κοι-
 νοῦ τὸν φωραθέντα ποτὲ ἐπιφέροντα βίαν τινὰ
 καὶ ἐνόγησιν ἢ εἰς τὸ Κοινὸν ἢ εἰς μητρόπο-
 λιν τινὰ ἐπὶ βλάβῃ καὶ ζημίᾳ τοῦ κατὰ τόπον
 ἀρχιερέως· ιε') ἐν ταῖς χρεωστικαῖς ὁμολο-
 γίαις τοῦ Κοινοῦ ὑπογράφεσθαι ἰγνητῶς τοὺς
 συναδέλφους ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνή-
 θειαν· ις') αὐτὰ δέδομανα πατριαρχικά ἀρξία
 δι' ἡττινασοῦν ὑπόθεσιν ἐκκλησιαστικῆν ἢ πολι-
 τικῆν, διδοσθαι τῇ εἰδήσει καὶ συναίνεσει τῶν
 ἐπιτρόπων». Ἐπίτροποι δὲ τοῦ Κοινοῦ διὰ
 τοῦ ἰγγράφου τούτου ἀνομοσθεύσαν τότε ὁ
 Δέριων Σαμουήλ, ὁ Σερραῖν Ἰωαννῆσιος, ὁ Μι-
 τυλήνης Ἀνθίμος, ὁ χατζῆ Δημήτρης ἀτλασ-
 τῆς, ὁ χατζῆ Ἀσλάνης, ὁ κυρίτζη Σκαρλα-
 τῆς γούναρις, ὁ χατζῆ Μιχαήλας λογάρις,
 ὁ μισέρ Δημήτρης Σκαναβῆς, ὁ μισέρ Δημή-

της Καβχίας, ὁ κυρίτζη Γεωργάκης Ῥαλο-
γλου, ὁ χατζῆ Γιωβάννης κερεσοτεζής, ὁ χα-
τζῆ Ἀθανάσιος Μουσελλίμης καὶ ὁ χατζῆ Βα-
σίλειος κερεσοτεζής. Τὸ ταῦτα δὲ πάντα διο-
ρίζον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τοῦτο ἔγγρα-
φον συνυπέγραψαν ἕκαστος οἱ συμπαρόντες,
ἦτοι ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ Νικομηδείας
Γαβριήλ, ὁ Νικαίας Ἱερεμίας, ὁ Θεσσαλονί-
κης, ὁ Δέρκων Σαμουήλ, ὁ Ἀδριανουπόλεως,
ὁ Προύσης Μελέτιος, ὁ Πατρῶν Γεράσιμος, ὁ
Φιλίππουπόλεως Λυζίντιος, ὁ Σερῶν Ἰωαν-
νίκιος, ὁ Μιτυλήνης Ἀνθίμος, ὁ Βιζύνης Ἀγά-
πιος, ὁ Σωζοπόλεως Ματθαῖος, ὁ Γάνου καὶ
Χώρας Νεόφυτος, ὁ Χίου Διονύσιος, ὁ Πρι-
κονήσου Νικηφόρος, ὁ Κίου Μελέτιος, ὁ μέ-
γας λογοθέτης Γεώργιος Καρατζῆς, ὁ μέγας
δραγουμάνος Ἰωάννης Καλλιμάχης, Δράκος
Σουτζός, Κωνσταντίνος Καρατζῆς, Ἰωάννης
Βλαστός, Ἐμμανουήλ Μάνος, Νικόλαος Σου-
τζός, Νικόλαος Μάνος, Γεώργιος Χάτζης,
Νικόλαος Ρωσσοτός, Γεώργιος Σπαθάρης, Ἀ-
λέξανδρος Σουτζός, Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης,
Νικόλαος Βεντούρας, Κωνσταντίνος Πουτλι-
νίκιος, Γεώργιος Μάνος, Ἰακωβάκης Ρίζος,
Ἀντίοχος Μουρούζης, Λουκᾶς Γιακουλάτος,
Στέφανος Μισίου, Γρηγόριος Γκιέας, Μανό-
λης Καμινάρης, Γεώργιος Μουρούζης, Θεόφι-
λος Καμινάρης.

69. Τετρακτίδιον ἰδιαιτέρον τῆς 17' ἑκατ.,
ἀπὸ τοῦ φ. 140 καὶ ἐξῆς.—Νεκρὸν ἔγγρα-
φον περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου
Παρθένου τοῦ Μογιλάου μετὰ τραγίης καὶ
ἐμπαιθεῖς ὕφους γεγραμμένον (7 νοεμβρίου
1671, ἡδιστιανός ι'). Συνοπογράφονται τίσ-
σαρες πατριάρχαι, ἦτοι οἱ πρόην Κωνσταν-
τινουπόλεως Παΐσιος, Διονύσιος καὶ Μεθόδιος,
καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ἑκοσι καὶ πέντε ἀρχιε-
ρεῖς, ὧν τινων τὰ ὀνόματα δυσξέλυτα εἰσι.
Κατὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὁ Παρθένος Μογιλά-
λος πατριαρχεύσας τὸ πρῶτον ἐξώσθη γνώμη
κοινῇ, καὶ φιλοφρόνως ἐδόθη αὐτῷ προεδρι-
κῶς ἢ τῆς Προύσης ἐπαρχία, ἣν εἶχε πρότερον.
Ἀναδεξαμένου δὲ συνοδικῆ προσκλήσει τοῦ
Διωνυσίου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὁ Παρ-
θένος μετὰ βραχὺ ἤρπασεν ἐπιβατικῶς τὸν
θρόνον, « διὰ νυκτὸς ἐξαίφνης ἀναπηδήσας »
εἰς αὐτόν, ὅπῃ πάλιν ἐξωστραχίσθη « καθ' ἑ-
ὄν καιρὸν, ἀποδοκιμασθέντος τοῦ εἰς πατριαρ-
χεῖαν ἀναξίως ἀντιβέβηκτος κακοκλήμεντος,
εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀντιβέβηκτος θρόνον ὁ κύρ
Μεθόδιος, συνοδικῆ προσκλήσει καὶ συγκατά-
σει », ὅστις καὶ περιπετήθη τὸν Παρθένου

φιλαδέλφως, ἀπολυτρωσάμενός τε τῆς ἐξο-
ρίας « ἧς ὑπέστη παρὰ τοῦ Κλήμεντος » καὶ
δωρησάμενος αὐτῷ πρὸς ζωάρχειαν τὴν μη-
τρόπολιν τῆς Προιάβου. Τοῦ σκοποῦ ὁμοίως
αὐτοῦ οὐκ ἀρίστατο. Διὸ μετέβη εἰς Κρήτην,
ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανουπόλιν, ἀλλ' ἐνταῦθα συ-
νοδικῶς καθαιρεῖται. Δι' ἰσχυρῶν δὲ μέσων
καὶ πάλιν λαμβάνει τὸ πατριαρχεῖον, ἀπο-
διώξας τὸν Μεθόδιον, ὅτε, κατὰ τὸ ἔγγρα-
φον, ἐχειροτόνησε παρ' ἑνορίαν τὸν Καλλιου-
πόλεως, Δσιονὸν ἐποίησεν τὸν θρόνον τῆς Ἀλε-
ξανδρείας, κατέβη τὸν Εὐρύπου μητροπο-
λίτην Γρηγόριον. Διὰ τε ταῦτα καὶ ἄλλα,
ἅτινα ἀπαριθμεῖ τὸ ἔγγραφον, ἐξωστραχίζεται
καὶ νῦν τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον καὶ ἀναθέ-
ματι καθυποβάλλεται.

70. Παιτίδιον τοῦ Β' συνοδικῶν ἔγγραφον
περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ προπατριάρχου
τοῦ Ἱερεμίου Γ', ἀπολυθὲν μηνὸς δεκεμβρίου
1726, ἡδιστιανός ε', φύλλ. 158^a—165^b. Συνο-
πογράφονται ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ Κυ-
ζικίου Λυζίντιος, ὁ Νικομηδείας Σαραφείμ, ὁ
Χαλκηδόνος Νικόδημος, ὁ Σηλυβρίας Μακά-
ριος, ὁ Φιλίππουπόλεως Θεόκλητος, ὁ Πισιδίας
Κοσμάς, ὁ Ἀγγιλίου Καλλίνικος, ὁ Δρύστρας
Κωνσταντίνος, ὁ Βάρνης Ἀθανάσιος, ὁ Χίου
Δανιήλ, ὁ Φερσαίων Ἰάκωβος.—Περὶ τοῦ
μικροῦ τοῦτο ἔγγραφοῦ ὁ Δ. Κομνηνός
Ὑψηλάντης γράφει τὰ ἐπόμενα λόγια ἐν τοῖς
μετὰ τὴν ἐλθῶσιν χρονικοῖς, σελ. 325: « Τῆ
ὑστεραίᾳ ἐξωρίσθη ὁ Ἱερεμίας εἰς τὸ Σινᾶ,
καὶ ἐγράφη ἡ καθαιρέσις του, παθητικῶς λίαν
ἀλλ' οὐκ ἄληθῶς παρὰ τοῦ μεγάλου ἐκκλη-
σιάρχου Κριτίου, ἀνδρὸς λίαν ἐπιεικούς εἰς
τὸ κκαλογοεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀξία ση-
μειώσεως ἢ τοιαύτη του σύνθεσις: πρὸς χάριν
διαγίνεσθαι κακολογῶν ἀλλ' οὐ διὰ τὴν φιλίαν
ἀλήθειαν ». Μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ ἔγγραφοῦ
ἔστιν ἐπίσημον, καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῷ σὺν ἄλ-
λοις κακοῖς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀντισαχίου
θρόνου, διότι ὑπεσχεῖσθαι χρημάτων διαφθα-
ρεῖς ὁ Ἱερεμίας μεθέρμαι ἐν καιρῷ τῷ προσή-
κοντι συνεισένεγκε βεβήλαις τοῖς δεινοῖς ἐκεί-
νου πράγμασιν, ἀλλὰ τούναντίον αὐτὸν θρόνον
ἐκείνον ἐξ ὀλοκλήρου διέφθειρε καὶ συνέχει καὶ
ταραχῆς παντοίας ἐπέτλησεν, ὡς κινδυνεύει
τὸ ἐκεῖσε χριστιανικὸν πλῆρωμα τέλει ἐκ-
τραπῆναι τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ταῖς λατινι-
καῖς καινοτομίαις καὶ κακοδοξίαις συναπαχθῆ-
ναι ».

71. (Κριτίου). Σημητὴν Α' καθαιρέσις στα-
λιτευτικῆ τοῦ Ἀρχαδίας ἐπισκόπου Ἀθανά-
σιου, ὡς συνωμότης καὶ χεῖρα φονικῆν βαλόν-
τας κατὰ τοῦ πατριάρχου διὰ Βουλγάρου
πενός, ἐμπήξαντος αὐτῷ μάχαιρον ἐν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, δημοτελοῦς πανηγύρεως τελουμένης ἐν
ἐπισήμῳ ἑσπρῇ. Μηνὸς ἰανουαρίου 1734, ἡδιστιανός
εβ', φύλλ. 166^a—168^b. Συνοπογράφονται
ὁ Καισαρείας Νεόφυτος, ὁ Κυζικίου Ἀνανίας
ὁ Νικομηδείας Θεόκλητος, ὁ Νικαίας Καλλι-
νίκος, ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, ὁ Θεσσαλο-
νίκης Ἰωακείμ, ὁ Ἰκονίου Ἰωακείμ, ὁ Σηλυ-
βρίας Μακάριος, ὁ Κρήτης Γεράσιμος, ὁ Ἀθη-
ναίων Ζαχαρίας, ὁ Μιτυλήνης Κωνσταντίνος, ὁ
Εὐρύπου Νεκτάριος, ὁ Παροναξίας Δανιήλ,
ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος, ὁ Δέρκων Σαμουήλ,
ὁ Δαμυλλῶν καὶ Πεδιάδος Σωφρόνης, ὁ κρῶν
Πισιδίας Κοσμάς, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερά-
σιμος, ὁ Πέτρως Μελέτιος.—Κατὰ τὸ ἔγγρα-
φον, εἰς τὸ ἀπονενοημένον τοῦτο κίνημα
προέβη ὁ Ἀρχαδίας Ἀθανάσιος διὰ τὴν ἀπο-
τυχίαν αὐτοῦ τοῦ ἀρπάσαι δυναστικῶς τὴν
μητρόπολιν Κρήτης (1). Σαφεῖς τῆς κατηγο-
ρίας ἀποδείξεις δὲν ἀπαριθμοῦνται.

72. (Κριτίου). Παιτίδιον τοῦ Β' σγιλλίου
τοῦ ἔτους 1730 περὶ δύο μοναστηρίων τῆς
ἐπαρχίας Χαλκηδόνος (φύλλ. 171^a—172^b),
δι' ἃ τὸ ἔγγραφον λέγει « Ἐπειδὴ ταγμαρῶν
καὶ κανῶν προσκομισθέντων καὶ ἐπιφανίσθησαν
ἡμῖν ἀρχαῖα πατριαρχικὰ συνοδικὰ σγιλλιάδια
ἐν μεμβράναις γράμματα τῶν παλαιῶν ἀοιδίμων
πατριαρχῶν, τοῦ τε κύρ Κυρίλλου καὶ τοῦ
κύρ Ἀνθίμου, διαλαμβάνοντα, ὅτι τὰ κατὰ
τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος εὐρισκόμενα δύο
ἱερά μοναστήρια, τοῦ τε ἁγίου ἐνδόξου Ἀν-
δρέου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου, τοῦ και-
μένου ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρὺ τοῦ Νικητάτου,
καὶ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου
τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῳ, ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν πα-
τριαρχικὰ σταυροπηγία ἕντα καὶ τῆ καθ' ἡμέρας
τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησίᾳ ὑποκείμενα,
ἀπεισπείσθησαν οὐκ οἶδαμεν ὅπως ἀπὸ τῆς
ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς αὐτῆς, καὶ κατεδου-
λώθησαν πρὸς καιρὸν κακῶς καὶ παραλόγως
ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Χαλ-
κηδόνος, ἡλευθέρωθησαν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ
εἰς τὴν προτέραν ἐλευθερίαν μετήλθον ἐπὶ
τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κύρ Τιμοθέου διὰ
γράμματος αὐτοῦ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ
ἢ τινος σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ ἐλευθερίας
βεβαιωθείσα τὸ πρῶτον, ὡς εἶρηται, ὑπὸ τοῦ

διακληθέντος κύρ Τιμοθέου ἐπιβεβαιώσαν ἐπο-
μίνως καὶ ἐπεκρῶσαν οἱ εἰρημίνοι ἀοιδίμοι
πατριάρχαι, ὅτι κύρ Κύριλλος καὶ ὁ κύρ
Ἀνθίμος, καθὼς παρίσταται ἀπὸ τῶν σωζο-
μένων αὐτῶν παλαιῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ
μετὰ ταῦτα τοῖς τοῦ καιροῦ ἀνωμαλίαις καὶ
περιστάσει καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου γένους δυ-
στονχίᾳ ὑπολειφθέντων τῶν ἱερῶν τούτων μον-
αστηρίων χωρὶς τῆς προσήκουσας προνοίας
καὶ ἐπιμελείας, καὶ σχεδὸν ἐρημωθέντων, διὰ
τὸ μὴ σώζεσθαι τοὺς ἀξίως αὐτῶν προστα-
τούοντας, ἐφθασαν αὐτῆς εἰς δουλείαν κατενε-
χθῆναι καὶ κατακυριευθῆναι βιακῶς ὑπὸ τῶν
ἐπιγενομένων κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν
Χαλκηδόνος: ἐξ ὧν δύο μοναστηρίων τοῦ ἐνοῦ,
ἦτοι τοῦ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεο-
τόκου, τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῳ, κανῶν εἶσαι καὶ
χάριτι τοῦ φιλαγῆθου Θεοῦ, διὰ τῆς καλῆς
προστασίας, ἐπιστάσεως τε καὶ ἐπιμελείας τῶν
εὐσεβῶν χριστιανῶν τοῦ εὐλογημένου βουφειτίου
τῶν Ἰουναράδων ἀνακαινοθέντος καὶ ἀνακα-
δομηθέντος ἐκ βόθρων καὶ θεμελιῶν διὰ πολ-
λῶν πόνων καὶ κόπων καὶ θάνατον αὐτῶν οὐκ
ἐλίγων, κοσμηθέντος τε κατὰ τὸ δυνατόν καὶ
πλουτισθέντος ἀμειψόμενοι καὶ πράγμασι καὶ
κτῆμασιν ἀπὸ τῆς τῶν χριστιανῶν ἐλεημο-
σύνης, οἱ συνακαυόμενοι ἤδη ἐν αὐτῷ ὁσώ-
ταται πατέρες, ὁμοῦ μετὰ τῶν χρησίων ἐπι-
τρόπων τοῦ ρηθέντος εὐλογημένου βουφειτίου
τῶν Ἰουναράδων προσελθόντες τῇ ἡμῶν με-
τριότητι καὶ τῇ περὶ αὐτὴν ἱερῶ τῶν ἀρχιε-
ρέων συνόδῳ, καὶ δειξάντες τὰ ρηθέντα πα-
λαιὰ πατριαρχικὰ συνοδικὰ σγιλλιάδια γράμ-
ματα ἠξίωσαν καὶ ἐδεήθησαν ἐπιβεβαιωθῆναι
καὶ ἀνακαθῆναι αὐτὰ παρ' ἡμῶν, καὶ τὴν
ἀρχαῖαν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν προσκυρω-
θῆναι αὐτῷ τε τῷ ἀνακαινοθέντι ἱερῷ μονα-
στηρίῳ τοῦ Ἀκρίτου καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ ἁγίου
Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, συνωδᾶ καὶ συμ-
φώνως τοῖς προρρηθείσι πατριαρχικοῖς παλαι-
γενεῖς γράμμασι, καὶ ἐλευθέρωσαι αὐτὰ ἀμ-
φότερα τῆς παραλόγως ἐπιεγεθείσης αὐτοῖς
δουλείας, δι' ἱερμίας, ὡς εἶρηται, τῶν καλῶς
καὶ ἀξίως προστατούων ». Ἐπὶ τούτοις
ἄπαν ἀνακηρύσσονται καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ
μοναστήρια, διὰ τοῦ παρόντος σγιλλίου, πα-
τριαρχικὰ σταυροπηγία, ὁφείλοντα δίδονται
τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δύο καὶ ἑξήκοντα
κατ' ἔτος, ὁ δὲ τότε Χαλκηδόνος μητροπο-
λίτης Νικόδημος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν παρακα-
λοῦνται κατεπεμβαίνειν τοῦ λοιποῦ τῶν μονα-
στηρίων τούτων.

(1) Πρὸς τὰ λεγόμενα ἐπὶ Ὑψηλάντου (σ. 336).

73. (Κριτίου). *Νεοφύτου τοῦ ΣΤ'* συνοδικὰ ἀπόφασαι, ἀθωοῦσαι τὸν κατ' ἐρήμην προκ-
 θαυθέντα Ἀρχιδιάκον Ἰπσηζοπον Ἀθανάσιον,
 ἀποδικάζοντα ἤδη ἑαυτὸν λόγους τε καὶ ἔργοις
 καὶ ἔργῳ πάντῃ ἀμέτογον τῆς κατὰ τοῦ πα-
 τριάρχου Σεραφείμ φρονεῖς ἐπιθέσεως. Μηνὶ
 φεβρουαρίῳ 1735, ἰνδιεκ. ε', φύλλ. 189^α—
 170^β. Συνοπογράφονται ὁ Καισαρείας Παρθέ-
 νιος, ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ Νικομηδείας
 Θεόκλητος, ὁ Νικαίας Καλλίνικος, ὁ Χαλκη-
 δόνος Καλλίνικος, ὁ Βερροίας Ἰωσάκιμ, ὁ Πι-
 σιδίας Κοσμάς, ὁ Ῥόδου Ἰεραμίας, ὁ Μιτυ-
 λήτης Κωνσταντῖος, ὁ Διδυμοταίου Σαρμονήλ,
 ὁ Μηθύμης Ἀνθίμος, ὁ Παροναξίας Δακνήλ,
 ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος, ὁ Σοφίας Ἀναστά-
 σιος, ὁ Ἐλασσώνος Ἀνθίμος.

74. *Σεραφεῖμ τοῦ Β'* ἔγγραφο συνοδικὸν
 περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ προπατριάρχου
 καὶ ἱεροσολίτου Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ πρώην
 Προσλάθου, διὰ τὴν ἄτακτον αὐτοῦ πολιτείαν
 καὶ τὴν παράβασιν τῶν ἐνόρκως καὶ ἐν γράμ-
 ματι ὑποσχθέντων περ' αὐτοῦ. Ἀπὸλυθὲν
 μηνὶ αὐγούστου 1757 ἰνδιεκτιῶνος ε', καὶ ἀνα-
 γινώσθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναφ' ὑπὸ τοῦ πρώην
 Γένου Κυρίλλου τοῦ Μερμερινοῦ, αὐγούστου
 3, ἡμέρα κυριακῆ. Συνοπογράφονται ὁ Και-
 σαρείας Παίσιος, ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ
 Νικομηδείας Γαβριήλ, ὁ Χαλκηδόνος, ὁ Νι-
 καίας Ἰεραμίας, ὁ Θεσσαλονίκης Γαβριήλ, ὁ
 Ἀδριανουπόλεως, ὁ Δέρκων Σαρμονήλ, ὁ Νεο-
 καισαρείας Γεράσιμος, ὁ Πατρῶν Γεράσιμος,
 ὁ Φιλιππουπόλεως Ἀνθόντιος, ὁ Σεραφῶν Ἰωαν-
 νίκιος, ὁ Μιτυλήνης Ἀνθίμος, ὁ Γένου καὶ
 Χώρας Νεόφυτος, ὁ Προικονήσου Νικηφό-
 ρος. Φύλλ. 174^α—177^β.

Ἄρθ. 12

Τεύχος ἐκ χάρτου γραφὲν μὲν τελευταίως
 τῆς III' ἢ ἀρχομένης τῆς IV' ἑκατ., ἐπιγρα-
 φόμενον δὲ κατὰ τὸν πίνακα «Ἐπιστολῆμοισ». Περὶ
 λαμβάνει σ' ἡ γυμνάσματα ἐπιστολικῶν
 τύπων καὶ τεμάχια ἐπιστολῶν λογίων τινῶν
 ἀνδρῶν τῆς IV' καὶ III' ἑκατ. Ἐν ἀρχῇ δὲ
 ἡ ἐπιμένα γέγραπται σημείωσις: «Ἐστὶν τα
 ἐπιστολῆμοισ εἶναι τοῦ ἱερομονάχου Νικοδή-
 μου Σιγρίου καὶ ἰσαυθῆ εἰς τὸ γαλιθ' ἀπὸ
 ἰουλίου α', ἐν ᾧ ἡμετέροις εἰς τὴν ἐπαρχίαν
 τοῦ Ἐπίσκου εἰς τὴν πολιτείαν Κυρκουάτην
 ἐγγρημάτην θμωσ ἐπὶ πολὺν». (Ἐκ τῶν τοῦ
 Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 13

Τεύχος ἐκ χάρτου γραφὲν μὲν τῷ 1650 ἔτει,
 συγκείμενον δ' ἐκ φύλλων ἡριθμημένων 392.
 Μαλειῶν Συρίγου ἡμετέροις περὶ τῶν Γε' Κυ-
 ριακῶν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, περὶ τῆς πρὸ
 τῆς Χριστοῦ γεννήσεως Κυριακῆς, περὶ τῆς
 μεθιπομένης Κυριακῆς, περὶ τῆς πρὸ τῶν Φώ-
 των καὶ περὶ τῆς μετὰ τὰ Φώτα Κυριακῆς (1).
 Ἐν τέλει δὲ τοῦ τεύχους ὑπάρχει τὸ ὑπόμνη-
 μα τόδα: «Ἐκτελειώθη ἡ παροῦσα βιβλίος ἐν
 Κίῳ τῆς Βιθυνίας, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου
 Γεωργίου τοῦ ἐν τῷ Κουταρισῷ, κατὰ τὸ ἀρ-
 ῆτος τῆς σωτηρίας, ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ, ὑπὸ
 τοῦ σωματοτάτου καὶ λογιωτάτου ἡδασκίλου τῆς
 μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Μαλειῶν τοῦ Συ-
 ρίγου, ἐν τῇ ἡπὸ Περθεσίου τοῦ τέου τρίτη
 αὐτοῦ ἐξορίᾳ». Καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ τεύχους πί-
 ναξ ἐν δυοσίν εὑρηται σελίδι, μεθ' ὧν αἱ ἐπιμέ-
 ναι ὑπάρχουσι σημειώσεις:

α') «Καὶ ταῦτε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἀζαρίου
 ἱεροδικαίου».

β') «σὺν δὲ Ἰωαννικίου ἱερομονάχου Σι-
 γριῶν».

γ') «ἐξ ἀγορίας ἐν Κίῳ 1658. Ὁ Χίου
 Νεόφυτος».

Μεταξὺ δὲ τῶν σημειώσεων τούτων τύπος
 σφραγίδος ὑπάρχει ἐν, ἣ ὁ προφήτης εἰκονίζε-
 ται Ἰλάς, τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν ἐμπεριέχων,
 «† Σφραγίς τῆς ἱερῆς καὶ πατριαρχικῆς μο-
 νῆς τοῦ προφήτου Ἠλίου ἐν τῇ τῆσὺ Σαντο-
 ρήνῃ, αψκθ'». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεο-
 φύτου).

Ἄρθ. 14

Τεύχος ἐκ χάρτου συγκείμενον ἐκ σελίδων
 ἡριθμημένων 54 καὶ ἐκ φύλλων πολλῶν μὴ
 ἡριθμημένων. Αὐτόγραφο τοῦ συγγραφέως.

«Κατάλογος χρονολογικῆς ἀκριβῆς μέλει
 καὶ συναπτικῆς περιέχων τοὺς βασιλεῖς Ῥω-
 μαίων καὶ Ὀθωμανῶν καὶ πατριαρχίας Κων-
 στατινουπόλεως ἀπὸ τοῦ αψνζ' ἔτους, συν-
 τεθεις κατὰ Παγκρατίου ἱεροδικαίου Δημιά-
 ρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων» (2).

Πρὸς γινώσκον δὲ τῆς τοῦ συγγράμματος τού-
 του σημασίας τὴν ἐφεξῆς ποιούμεαι ἀνάλυσιν.

(1) Περὶ τῶν ἡμετέρων τοῦ Συρίγου ἔρα ἡμετέροις ση-
 μείωσιν ἐν τῷ 2' τεύχει τοῦ βιβλίου τῆς ἱστορ. καὶ θινολ.
 ἐταιρίας.
 (2) Ὅρα περὶ αὐτοῦ τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ Ἀθηναίς (τ. Δ',
 σ. 383-387) ὡς ἡμεῶν γράφοντα.

α') Προτέτακται ὁ τοῦ συγγραφέως πρό-
 λογος.

β) Ἀπὸ τῆς 9 μέχρι τῆς 29 σελίδος χρο-
 νολογικῆς ὑπάρχει πίναξ τῶν ἐπισκόπων καὶ
 τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 ἀπὸ τοῦ Στάχυος μέχρι Ἀθανασίου τοῦ Β',
 καὶ πάλιν ἀπὸ Γεναδίου τοῦ Σχολαρίου
 (1454), μέχρι Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανου-
 πόλεως (1813): εἶτα δὲ παρ' ἄλλης χειρὸς
 πίναξ προσετίθη τῶν ἀπὸ τοῦ 1818 ἔτους
 πατριαρχῶν μέχρι τοῦ 1827 ἔτους.—Καὶ
 ὁ κατάλογος μὲν οὗτος ἐν ἑκάστη σελίδι τίς-
 σαραι ἔχει στήλας, ἐν αἷς ὁ αὐτῶν σημεῖοιται
 ἀκριβῆς τῶν πατριαρχῶν, τὰ τε ἀπὸ Χριστοῦ
 καὶ τὰ τῆς ἐκείνων πατριαρχίας ἔτη καὶ οἱ
 μῆνες. Ἀναφέρει δ' ὁ συγγραφεὺς τὰς ἐπο-
 μένας πηγὰς, Ἀρμενόπουλον, Μεταφράστην,
 Σανθόπουλον, Θεοφάνη, Φελλόν, Φίλιππον,
 Ζωνάρην, Φραντζήν, Γρηγορῆν, τὰς ἀνηο-
 ταισιον τῶν ἐκδοτῶν τῶν βυζαντινῶν χρονο-
 γράφων, τὸν τόμον καταλλαγῆς τοῦ Δοσιθέου,
 τὴν τοῦτου Δωδεκαβιβλίον, Θεοδοσίον τὸν Ζυ-
 γομαλῆν, τὸν Μαλαζόν καὶ τὴν Τουρκο-
 γρατίαν. Ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ τῶν πρὸ ἀλώ-
 σεως πατριαρχῶν γρήχει ὁ συγγραφεὺς ταῖς
 ἐφεξῆς φράσεις: «κατὰ τὴν τῶν πλειόνων
 ἱστορίαν, γράμην, χροναλογίαν, ἢ κατὰ τοὺς
 πλείονας τῶν χρονολογῶν» κτλ. Μεταγενε-
 στέρα δὲ χεῖρ καὶ εἰς τὰ Μηναία παραπέμπει,
 ὧν τὰς ἡμέρας σημειῶσθε: Ἰανουαρίῳ 2,
 8, 25, 27. Ἀπριλίῳ 3, 6, 17, 19, 21,
 25. Ἰουνίῳ 2, 4. Ἰουλίῳ 25. Αὐγούστου
 25, 30. Σεπτεμβρίου 11, 14. Ὀκτωβρίου
 11, 13, 23, 27. Νομβρίου 13, 15, 17, 20.

γ) Ἐπιτεταί πρόσθετός τις χρονολογικῆς τῶν
 Ἰουδαίων πίναξ, τῶν τε Ἀσσυρίων καὶ τῶν
 Ἑλλήνων βασιλείων.

δ) «Κατάλογος τῶν βασιλείων τῶν Ῥω-
 μαίων ἀκριβῆς, ἀρχόμενος ἀπὸ Αὐγούστου
 Καίσαρος, ἐφ' οὗ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐγενήθη ἐκ τῆς ἁγίας Θεο-
 τόκου καὶ λέγων ἐπὶ τοῦ Βουλτῶν Ὀσμάνη
 τοῦ τρίτου τοῦ ἤδη βασιλεύοντος κατα-
 στραθεῖς παρὰ τοῦ ἐν ἱεροδικαίῳ Παγκρα-
 τίου Δημήτριου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, χάριν τῶν
 τῆς χρονολογίας ποδοῦντων (σολ. ποθήτων)
 εἰδέναί, πόσοι δηλ. βασιλ. ἐγγρημάτωσαν, πό-
 σοι ἐτη ἕκαστος αὐτῶν ἐβασίλευσε καὶ ἀπὸ Χρι-
 στοῦ πόσα ἦν. Κατεστρώθη δὲ τῷ αψνζ' ἔτει
 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ.—
 Ὁ πίναξ οὗτος συνεχίζεται μέχρι τοῦ 1808
 ἔτους, ἰουλίου θ'.

(Παράρτημα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

ε') «Κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Βυζαντίου
 καὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ
 στοιχείον».

ς') «Κατάλογος βασιλείων κατὰ στοιχείον»,
 ἔχων ἐν τέλει στίχους τινὰς ἐμμέτρους.

ζ') Κανόνια πρὸς εὐχερτέρας εὑρεσιν τῶν
 ἁγίων συνόδων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς βασιλείων,
 παπῶν κτλ.

η) Γενεαλογικαὶ πίνακες ἐπεὶ φαναριωτι-
 κῶν οἰκογενειῶν, ἴτοι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυ-
 ροκορδάτου τοῦ καὶ Σαρλάτου, Ἰωάννου τοῦ
 Καλλιμάχου, Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου,
 Κωνσταντίνου τοῦ Μουρούζη, Κωνσταντίνου
 τοῦ Ἀράκου τοῦ καὶ Σούτζου, Νικολάου τοῦ
 Μαυρογένους καὶ Γεωργίου τοῦ Χατζιερῆ, ἀνευ
 οὐδεμιᾶς σημειώσεως ἄλλ' ὡς φαίνεται ἐκεί-
 ναι ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰς βιογραφίας τούτων
 καὶ προσθήκη, διότι πολλὰ φύλλα ἀγγραφα
 ἀρῆκε.

θ) Πίναξ τῶν ἀπὸ Γεναδίου τοῦ Σχολα-
 ρίου μέχρι τοῦ 1821 ἔτους πατριαρχῶν Κ/πό-
 λεως, μικρὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ πίνακος διαφέρειν.
 Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τούτῳ πίνακι μαρτυραὶ
 σημεῖοιται περὶ τῶν πατριαρχῶν τούτων καὶ
 αἱ κυριώτεροι τῶν αὐτῶν πράξεις ληφθεῖσαι
 ἐκ τῆς Δωδεκαβιβλίου τοῦ Δοσιθέου, ἐκ χειρο-
 γράφων σημειώσεων, ἐκ κώδικος ἐπιγραφόμε-
 νου σουλλογῆ πατριαρχικῶν γραμμάτων καὶ
 εἰς τόμους ἀεθρημένῳ δύο (1), καὶ ἐκ σημειω-
 μάτων τοῦ Καρυοφύλλη καὶ τοῦ Νικολάου τοῦ
 Καρατζᾶ.

Καὶ οὗτω μὲν διήρηται ὁ ἀξιόλογος οὗτος
 χρονολογικῆς τοῦ Παγκρατίου Δημήτριου κατὰ-
 λογος, οὗ τὴν δίκαιον τῷ ἀειδίμῳ ἐφεύρομένῳ
 Νεοφύτῳ τῷ μητροπολίτῃ Δέρκων. Σημειω-
 τέον δὲ, ὅτι μέγα μέρος τῶν ἀπὸ τοῦ 1756
 ἔτους ἱστοριῶν ὁφείλεται αὐτῷ τούτῳ τῷ Δη-
 μήτρῳ, ὃς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ γραφῆκα-
 ρεδίδου ὅσα τῷ σκοπῷ συνέφερον τοῦ κατὰ
 τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἀρχαμένου παρ' αὐτοῦ
 καταλόγου. Τούτο δὲ εἰσάξω ἐκ τῆς συμπα-
 ραβολῆς τῆς γρηγῆς αὐτοῦ, μικρὸν κατὰ μι-
 κρὸν ἀλλοιουμένης (μέχρι τοῦ 1813 ἔτους).
 Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ, τόμ. Δ', εὑ-
 ρηται συνεπτυγμένως ὁ κατάλογος τῶν ἀπὸ

(1) Ὁ μὲν δεύτερος τόμος τῆς συλλογῆς ταύτης ἐστὶν
 ὁ ὅτι ἀρθ. 11 κώδιξ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὁ δὲ πρώ-
 τος τόμος ἀρῆται παρὰ τῷ ποταγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ
 πατριάρχει Ἀλιφανήριος κ. Σαρραντιῶν. Τῶν κώδικων δὲ
 ταύτων ἡτοίμασε πρὸς ἑλθεσιν ὁ πολυμαθὴς ἡμῶν φίλος κ.
 Γ. Μακρῆνης.

του 1454 έτους και εξής πατριαρχών. Χάριν δι τών περι τήν μεταγενεστέραν Ιστορίαν τής ήμετέρας ασχολουμένων Έκκλησιών, παρτι-θημι νύν συνοπτικώς και τό υπόλοιπον του πατριαρχικού πίνακος του Δημήτρη μέχρι του 1780 έτους· εκ πάντων γάρ τών μέχρι σήμερον γνωσθέντων πατριαρχικών καταλόγων αυτός εστιν ο σημαντικώτερος υπό κριτικήν έποψιν, έχων πραγματικώς πληροφορίας, τινάς μόν σπανιωτάτας, άλλας δέ τίως άγνώστους. Έν τή συνόψει ταύτη προσέθηκα και τά του συγγραφείως παρασημειώματα, ικανώς δηλούοντα κρέξις διαφόρων πατριαρχών, αλ σώζονται εν τώ πολλάκις αναφερομένω Α' τόμω τής ανεκδότου έτι συλλογής πατριαρχικών πινων έγγραφών. Αι δέ εις τόν Β' τόμον παραπομπαι παρελείφθησαν, διότι του τόμου τούτου τό περιεχόμενον έπαρκώς προεξετέθη (όρα άριθ. 11). Έτι δέ παρελείφθη ή μακρά του Δημήτρη διήγησις περί του κακοδόξου Λυξεντίου του από Κατινί, και κατ' ανάγκην πολλαί περί πολλών πατριαρχών του ΙΙ' αιώ-νος λεπτομέρειαι, και άπασαι άνεξαρτέτως αι περί τών ισχύοντων πατριαρχών ειδήσεις, ήτοι αλ εν τώ πίνακι σημειούμεναι μεταξύ τών έτών 1780 και 1827. Καί ταύτα μόν ούτως· ο δε κατάλογος συνοψιζόμενος έχει ώδε· τήν ακολουθίαν σώζων τών εν τή Εκκλησιαστική Α-ληθεία παρ' Ιμοϋ γεγραμμένων, ώς προσήκται.

Ειδήσεις του Δημήτρη περί πατριαρχών της Κωνσταντινουπόλεως.

Νεόφυτος Β' ο από Αθηνών έτος εν, 1601.
Ματθαίος Β' τό γ' ήμέρας έπτά και δέκα, 1602. Σημείωσις· α Είτα Ματθαίου άποθα-νόντος, εισήλθεν ο Ραφαήλ, ον και αύθις έ-ξώσαι επαναδουθεις ο Νεόφυτος, πλήν ζημίας ήνωσαν ούδέν. Α' τόμω επωτολών φ. 114».
Ρηφαήλ Β' ο από Μελιμνής, πατριαρχήσας έτη δύο (1602).
Νεόφυτος Β' τό β' έτη δύο, 1604.
Ραφαήλ Β' τό β' έτος εν, 1606.
Τιμόθεος Β' ο από Παλαιών Πατρών έτος εν, 1607. (Έν τώ πρὸς τώ τίλει πίνακι πα-ραλείπεται).
Νεόφυτος Β' τό γ' έτη τρία, 1608. Ση-μειώσις· α Του δε Ραφαήλ και αύτου τό κοινόν δόντος χρέος, εκλήθη ο Νεόφυτος πάλιν και επατριάρχησε πενταετίαν, σχολάσας μέθη, άδικία, παρανομία και τή κατά βίον σπατάλη· ένκ μόνον δι είχε σκοπόν πώς άρπάσαι και συνάζαι και πλουτίσαι έαυτόν τε και τούς ά-

ναφίους. Τινές δι μεγάλας παρ' αύτου άδι-κηθέντες ήγαγον αύτόν εις τό κριτήριον επί τό βασιλικόν βήμα, του Θεού ούτω συνερή-σαντος· αλλά δι άδικίας διαφόροις ήττη-θέντι και κατακριθέντι ή βασιλική έξουσία και άπόφασις έξόριστον έποίησεν· εκάλει τον Αλεξανδρείας Κύριλλον εις έπιστασίαν του οικουμηνικού Ορόνου. Έπιστατούντος δι αύτου Τιμόθεος ο Παλαιών Πατρών, Παίσιος ο Θεο-σαλονίκης, Τιμόθεος ο Λαρίσης και Γερμανός ο πρώην Μονεμβασίας επατριασαν εκκώσαντες και άλλους, επανέθησαν τό πεσέσιον χιλιά-δας χρυσίων ούτώ, και τό χαράτζιον τοις τρισίν εν έπρόσθεσαν μέρος, και ούτω τον Πα-λαιών Πατρών Τιμόθεον πατριάρχην έποίη-σαν. Α' τόμω επιστολ. φύλλ. 114, 1611, μάλω, Νεοφύτου γράμμα περί του ότι έξεσι δύο αδελφούς δύο εξαδέλφας και τον σαρκικόν του αναδόχου υιόν τήν επ' αδελφῶ άνιψίαν του αναδεχθέντος λαθείν. Χειρόγραφον».

Κήρυλλος Α' ο Λούκαρις επιτροπικώς έτος εν και μήνας πέντε, 1611. Σημείωσις· α Εί-πινταετίαν μετά Ραφαήλον πατριάρχησεν ο Νεόφυτος, άρα τῷ 1613 ο Λούκαρις έγινετο τοποτηρητής, και τῷ αυτῷ πατριάρχησεν ο Τιμόθεος Παλαιών Πατρών».

Τιμόθεος Β' τό β' έτη ούτώ, 1613.

Κήρυλλος Α' έτος εν και μήνας έξ, 1621.

Γρηγόριος Δ' ο από Αρκασίας τρεις μή-νας, 1622.

Αρθμιος Β' ο από Αδριανουπόλεως μή-νας δύο, 1623.

Κήρυλλος Α' τό β' έτη ούτώ, 1623.

Αθανάσιος Γ' ο Πατελαριος ήμέρας τρι-σαράκοντα, 1631.

Κήρυλλος Α' τό γ' έτος εν, 1632.

Κήρυλλος Β' ο από Βερροίας έτη δύο, 1632.

Κήρυλλος Α' τό δ' έτος εν και μήνας δύο, 1634.

Νεόφυτος Γ' ο από Ηρακλείας έτος εν, 1636.

Κήρυλλος Α' τό ε' και τελευταίον έτος εν, 1637.

Κήρυλλος Β' τό β' έτος εν και μήνας τέσ-σαρας, 1638.

Παρθένιος Α' ο από Αδριανουπόλεως έτη πέντε και μήνας δύο, 1639.

Παρθένιος Β' ο Κισιότης ή Γολιάθ (ο νέος) έτη δύο και μήνας δύο, 1644. Σημειώσις· α 1644 κατά μήνα σепτεμβριον του Παρθε-νίου Αδριανουπόλεως πατριάρχου γενομένου, Αδριανουπόλεως έψηφισθη. Συλλ. πατριαρχ.

γραμμάτων τόμω Α', φύλλ. 28.—1644, εν μηνί σепτεμβριω, ψήφοι πατριάρχου Παρθε-νίου του νέου, του πρώην άπελαθέντος και διωχθέντος. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 123.—1646, ναμβριω 16, ψήφοι πατριάρχου Ιωαννικίου Ηρακλείας, του Παρ-θενίου καθαιρεθέντος. Συλλ. γραμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 123».

Ιωαννίκιος Β' από Ηρακλείας έτος εν και μήνας ένδεκα, 1646.

Παρθένιος Β' τό β' έτη δύο και μήνας έξ, 1648.

Ιωαννίκιος Β' τό β' έτος εν, 1650.

Κήρυλλος Γ' από Κορίνθου κατά Δουθεον, κατά δι τον εν τή βυζαντιω ιστορία κατά-λογον, Τυρνόθου· κατ' αύτούς ήμέρας ούτώ και δέκα επατριάρχησεν, 1651.

Αθανάσιος Γ' τό β' ήμέρας δεκαπέντε, 1651.

Παΐσιος Α' από Λαρίσης μήνας έννέα, 1651. Σημείωσις· α 1652, Ιουλιου. Του πα-τριάρχου Αθανασίου παραιτηθέντος, Παΐσιος Λαρίσης ψηφίζεται πατριάρχης. Συλ. γραμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 124».

Ιωαννίκιος Β' τό γ' έτος εν και μήνας ένδεκα, 1652. Σημείωσις· α 1654, μαρτίου 17 παραιτήθη ο πατριάρχης Ιωαννίκιος εις τον πατριάρχην Παΐσιον. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 120».

Κήρυλλος Γ' τό β' έτος εν και ήμέρας τέσ-σαρας και δέκα, 1654. Σημείωσις· α Του Ιωαννικίου πατριαρχούντος, Κύριλλος ο Σπανός επόθιατικώς ήρπασε τήν πατριαρχείαν· τοιςτον διώξαντες οι άρχιερείς Παΐσιον τον πατριαρχείσαντα άπεκατέστησαν πατριάρ-χην. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 274 τόμω Α'».

Ιωαννίκιος Β' τό δ' έτος εν, 1655.

Παρθένιος Γ' από Χίου, 1656. Σημείωσις· α 1656 Ιουλιου 26, του Ιωαννικίου καθαι-ρεθέντος Παρθένιος ο Χίου πατριάρχης ψηφι-ζεται. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 129». Ός πρὸς τον άδικον θάνατον του Παρθενίου τούτου, ο Δημήτρης παρα-πέμπει εις έγγραφον του Μητροφάνους Κυζίκου του από Θησών τής Βοιωτίας, όπερ εδρίσκειται εν σελ. 7 του Α' τόμου τής αυτης συλλογής.

Γαβριήλ Β' από Γάνου μήνας δύο, 1657. Σημειώσις· α 1657 άπριλιου, του Παρθενίου καταδικασθέντος άδικως, Γαβριήλ Γάνου ψη-φίζεται πατριάρχης. Συλλ. γραμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 124.—1657 μαιου α', τών

του Γάνου ψήφον άκυρωθέντων Παρθένιος Πρόσης πατριάρχης ψηφίζεται. Συλλ. γραμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 129».

Παρθένιος Δ' από Προύσης, ο Μοιγιάλος ο και Μουχλούμης λεγόμενος, έτη τρία, 1657 (εν τῷ άλλῳ πίνακι 1658). Σημείωσις· α 1662 εν μηνί Ιουλιω, του πατριάρχου Παρθενίου παραιτηθέντος και αναχωρήσαντος, ψηφίζεται παρὰ τής συνόδου Διοσύπος ο Λαρίσης πα-τριάρχης. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμω Α', φύλλ. 121».

Διοσύπος Γ' από Λαρίσης έτη πέντε, 1660. Σημείωσις· α 1662 αύγουστου 26· επί Διονυσίου πατριάρχου ο Αχριδών παραι-τησάμενος τήν άρχιεπισκοπήν, τήν ένομασίαν μακαριώτατος, του υπογράψεν διά πρασίαν και του φορείν μετραν, έγινετο πρόεδρος τής επαρχίας Χίου. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμω Α', σελίδι 38.—1662, επί Διονυσίου παραιτησις Καισαρείας. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 25.—1663, επί του αυτου παραιτησις προέδρου Ιουίου. Αύτόθι.—1664, επί Διονυσίου ιδιωρίσθησαν ζητείαι εις τας επαρχίας διά τήν ελάφρωσιν του πα-τριαρχικού χρέους. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 275, τόμ. Α'».

Παρθένιος Δ' τό β' έτος εν και μήνας ούτώ, 1665.

Κλήμης Α' από Ιουίου μήνας τέσσαρας, 1667.

Μεθόδιος Γ' από Ηρακλείας έτη τέσσαρα, 1668. Σημείωσις· α 1668 Ιανουαριου ε' ψη-φίζεται πατριάρχης ο Ηρακλείας Μεθόδιος μετά τήν έξωσιν του Παρθενίου πατριάρχου και τήν καθαιρεσιν του από Ιουίου Κλή-μιντος. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμω Α', σελ. 126».

Παρθένιος Δ' τό γ' μήνας έξ, 1671.

Διοσύπος Δ' ο Μουσελίμης μήνας έπτά, 1671. Σημείωσις· α 1673 αύγουστου ιδ', του Διονυσίου καθαιρεθέντος, Γεράσιμος Τυρνόθου ψηφίζεται πατριάρχης. Συλλ. γραμμ. πα-τριαρχ. τόμ. Α', φύλλ. 127».

Παρθένιος Δ' τό δ' έτη πέντε, 1675.

Διοσύπος Δ' τό ε' έτη δύο και μήνας δέκα, 1680 (εν τῷ άλλῳ πίνακι 1676). Παρεπί-θεται σημείωμα Καρυοφύλλι.

Αθανάσιος Δ' από Ραιδεστού ήμέρας δώ-δεκα, 1683 (εν τῷ άλλῳ πίνακι 1679). Ση-μειώσις άχρονολόγητος· α Έψηφοι μετά τήν έξω-στράμισιν του κακοΑθανασίου. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', σελίδι 127».

Γεώργιος Α' από Λαρίσης, Χίος, έτη τρία, 1683 (έν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1679). Σημειώσεις: «1679 αὐγούστου 10 ἐξελέγη ὁ Γεώργιος Λαρίσης διά νά μετατεθῆ πατριάρχης, καί τῇ 15 αὐγούστου μετατέθη εἰς τόν πατριαρχικόν θρόνον. Καρυσφύλλη».

Διονύσιος Δ' τῷ γ' μηνῶς ἐπτά, 1686 (έν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1682).

Παρθένιος Δ' τῷ ε' ἔτος ἐν καί μηνῶς τρεῖς, 1686 (έν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1684).

Γεώργιος Α' τῷ 6' ἔτος ἐν, 1688 (έν τῷ ἄλλῳ 1685).

Διονύσιος Δ' τῷ δ' μηνῶς ἐξ, 1689 (έν τῷ ἄλλῳ 1686).

Γεώργιος Α' τῷ γ' μηνῶς τέσσαρας, 1689 (έν τῷ ἄλλῳ 1687).

Καλλίνικος Β' από Προύσης μηνῶς ὀκτώ, 1689 (έν τῷ ἄλλῳ 1688). (Διά τούς ἀπό Διονυσίου Γ' μέχρι Καλλίνικου Β' πατριάρχας ὁ Δημήτρης μεταγράφει τὰ λεγόμενα τοῦ Δουβίου καί τὰς σημειώσεις Καρυσφύλλῃ).

Νεόφυτος Δ' από Ἀδριανουπόλεως μηνῶς τρεῖς, 1690 (έν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1688). Σημειώσεις Καρυσφύλλῃ καί ἡ ἐπομένη: «1688, μαρτίου 3, ἐγχειρίσθη ἡ πατριεργία παρὰ τοῦ Ἡρακλείου Βαρθολομαίου ἐν τῇ μεταθίσει τοῦ ἀπό Προύσης πατριαρχεύσαντος Καλλίνικου. Συλλογ. πατριαρχ. γραμμ. σελ. 157».

Καλλίνικος Β' τῷ 6' ἔτη δύο, 1691.

Διονύσιος Δ' τῷ ε' ἔτος ἐν, 1693.

Καλλίνικος Β' τῷ γ' ἔτη ὀκτώ, 1694.

Γαβριήλ Γ' από Χαλκηδόνος ἔτη πέντε, 1702. Σημειώσεις: «1693 ἀπριλίῳ, πατριαρχεύοντος Καλλίνικου ἐγνομδοτήθη, ἵνα μικρά ἐκκλησία ἀνασκευασθῆ καί μεζῶν οἰκοδομηθῆ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 297» (1).

Κωνσταντῆς Ε' από Καισαρείας ἔτη δύο καί μηνῶς ἐξ, 1707. (Έν τῷ ἄλλῳ πίνακι πρό τοῦ Κωνσταντοῦ καί μετὰ τόν Γαβριήλ Γ' τότε τεταί. *Νεόφυτος Ε'* από Ἡρακλείας, 1707).

Λθανάσιος Β' από Ἀδριανουπόλεως, Κρής, ἔτος ἐν καί μηνῶς τέσσαρας, 1709.

Κύριλλος Δ' από Κυζίκου, Λίθιος, ἔτος ἐν καί μηνῶς ἐξ, 1711.

Κωνσταντῆς Α' τῷ 6' μηνῶς τέσσαρας (1712) καί μή ὑποσχεθεῖς τόν ἐτήσιον φόρον ἐξώσθη.

Κοσμάς Γ' από Συναίου ἔτη δύο, ὑποσχεθεῖς πρῶτος τήν φορολογίαν, 1713. «Περὶ

Κοσμά πατριάρχου μετὰ τήν ἐξωσιν συμφωνητικῶν ἀρχιερέων. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 306».

Γεργίου Γ' από Καισαρείας ἔτη ἔνδεκα, μηνῶς ἑννέα, 1715. Σημειώσεις: «1716 μαρτίου 25, εἰδήσεις ἐπιστολή Γεργίου πατριάρχου πρὸς τόν Νικαίας, ἐν ἧ λέγει: «Διά τοῦ παρόντος διδομεν εἰδῆσαι τῇ ἀρχιερωσύνη σου, ὅτι ἐπανακληθέντες ἀπό τήν ἐπαρχίαν μας Καισαρείαν παρ' ἑλπίδα, ἐπιτογῆ τοῦ ὑπεριτάτου ἐπιτρόπου τῆς κραταιᾶς βασιλείας, ἠληθήμεν τήν πατριαρχικὴν ἀξίαν καί προστασίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, καί δια κωνονικῶν ψήφων τελοσθειῶν κατὰ τήν τάξιν τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως πάντων τῶν ἐνδημούντων ἐν ταῖθα συναδελφῶν ἀρχιερέων, συναίνεσι καί παντός τοῦ εὐαγοῦς ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου καί τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας καί τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, προειβήσθημεν ἐπὶ τόν αὐτόν ἀγιώτατον πατριαρχικόν ἀποστολικόν θρόνον, ἅτε ἀπεβληθέντος ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὡς διαβεβλημένου καί ἀπροσφόρου κατὰ τήν κατ' αὐτοῦ κινήσειαν ἐπὶ τοῦ βασιλικῶ βήματος ἀγωγῆν, τοῦ ὅπως δῆποτε χρηματίσαντος πατριάρχου Κοσμά, οὕτω τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος καί ἐπιευεργόντος μοι παρὰ προσδοκίαν, ὡς οἶδασι πάντες, τήν πατριαρχικὴν ἀξίαν καί ποιμαντορίαν. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', σελίδι 57».

Παΐσιος Β' από Νικομηδείας ἔτη ἐξ, 1726. Σημειώσεις: «1726 αὐγούστου 2, εἰδῆθη πατριαρχικὴ ἀδεια τῷ μακαριωτάτῳ καί καθολικῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἁγίας Ἰερουσολήμων, ὡς ἡ ἐκκλησία ἐκτελεσθῆναι ἐν αὐτῇ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 36».

Γεργίου Γ' τῷ β' μηνῶς ἐπτά, 1732.

Σεραφείμ Α' από Νικομηδείας μηνῶς δέκα, 1733. Σημειώσεις: «1733 ἀπριλίῳ 9, προσφώνημα Γερασίμου Ἡρακλείας πρὸς τόν πατριάρχην Σεραφείμ, ἐπὶ τῇ ἐγχειρίσει τῆς πατριεργίας. Συλλογῆ πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', σελίδι 20, καί μήνυμα μέγα εἰς φύλλ. 134 τῆς αὐτῆς καί εἰς φύλλ. 161».

Νεόφυτος Ε' από Καισαρείας (έν τῷ ἄλλῳ πίνακι, 5') ἔτη πέντε, μηνῶς ἐπτά, 1734.

Παΐσιος Β' τῷ β' ἔτος ἐν καί μηνῶς ὀκτώ, 1740.

Νεόφυτος Ε' (5') τῷ β' μηνῶς ἑνδεκα, 1743.

Παΐσιος Β' τῷ γ' ἔτη τρία καί μηνῶς ἐξ, 1744.

Κύριλλος Ε' από Νικομηδείας ἔτη δύο, μηνῶς ὀκτώ, 1748. «Οὗτος ὁ Κύριλλος εἰσπηδήσας ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ εὗρεν αὐτὸν ὑπὸ χρείας ταλάντων πεντακοσίων, ἣδη δὲ ἐπεφόρτισεν αὐτόν διά τὰς ἐξῆς συνεχῆς καί παρανόμους ἐπιδρομὰς τοῦ θρόνου ἄλλα πεντακόσια, καί ἐκορυφώθη τὸ χρεὶς εἰς τάλαντα 1000.—1748 σεπτεμβρίου 29, προσφώνημα Γερασίμου Ἡρακλείας, ἐπὶ ἐγχειρίσει πατριεργίας ἐν τῇ πατριαρχείᾳ τοῦ ἀπό Νικομηδείας Κυρίλλου. Συλλογῆ γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α' σελίδι 23, καί μέγα μήνυμα ἐν τῇ αὐτῇ, φύλλ. 135 καί φύλλ. 164».

Παΐσιος Β' τῷ δ' μηνῶς προεκλήσεως τῶν ἀρχιερέων ἔλαβε τόν θρόνον (1751) καί ἐπατριάρχευσε θεοφιλῶς ἔτος ἐν καί μηνῶς τρεῖς.—Σημειώσεις: «ἐπὶ τοῦτου τοῦ σεβασμίῳ πατριάρχῳ ἀνεφύη ἐν τοῖς περιχώροις Νικομηδείας εἰς ψευδομόναχος ὀνόματι Αὐξέντιος καί κηρύττων τὸν ἀναβαπτισμὸν». «Ὁ Δημήτρης ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὸν Αὐξέντιον τοῦτον ἐν λεπτομερείᾳ καί ἐπειδὴ ταῦτα διὰ τὸ μένος δὲν δύνανται νὰ καταχωρηθῶσιν ὡδε, ἐπιφυλακτικῶς ἵνα χρησιμοποιοῦσιν τὰ παρὰ τοῦ Δημήτρη λεγόμενα ἐν ἰδιαιτέρᾳ διατριβῇ, συμπληρούση καί διαλυκανούση τὰ μέχρι σήμερον γνωσθέντα ἡμῖν κείμενα περὶ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας τοῦ Αὐξέντιου. Περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὡς καί περὶ τῶν βλασφημιῶν Κυρίλλου καί Χριστοφόρου, ἡμιλεῖ τινα ὁ Δημήτρης καί κατωτέρω, ἅτινα ἐπίσης γενήσονται ἄλλοτε λόγῳ ἰδίῳ ἀντικείμενον.

Κύριλλος Ε' τῷ β' «ἔτη τέσσαρας, μηνῶς ἐξ καί ἡμέρας δέκα καί ἐξ, 1752. Σεπτεμβρίου 7 ἐπατριάρχευσε καί ἐξώσθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἰανουαρίου 15». Ἀλλαγὸς προστίθηται ὁ Δημήτρης δύο σημειώματα Νικολάου Καρατζῆ, ὡς κατ' ἀνάγκην μόνον τὸ δεύτερον μεταφέρεται ὡδε: «1756 δεκεμβρίου 13 ἐξεδήμησεν ἐν Κυρίῳ ὁ πρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ κύρ Παΐσιος ὁ ἀπό Νικομηδείας, ὄντας εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης, καί ἐνταφιάσθη ἐκεῖ».

Καλλίνικος Γ' πρόνῳ Προελάθου, ἐξώσας τόν Κύριλλον τῇ 15 ἰανουαρίου 1757 κατέσχε τόν θρόνον, οὐ ἤρξε μηνῶς ἐξ καί ἡμέρας ὀκτώ. Σημειώσεις: «1757 κατὰ μήνα ἰανουαρίου Καλλίνικος ὁ ἀπό Προελάθου πατριάρχης

ἐν αὐτῇ τῇ ἐκέρξει τῆς θείῃ ἐλεῖ εὐδοκῆθῆσιν πατριαρχεῖας αὐτοῦ συνέτετο καί κατεσκεύασεν ἐκκλησιαστικὸν κώδικα συνιστάμενον ἐν φύλλοις ἑκατὸν τριάκοντα, ἐκίστου τῶν φύλλων ἔχοντος καί τήν σφραγίδα τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καί τόν ἀριθμὸν κατὰ σειράν ἀκολουθοῦντα, ὅπως καταγράφονται ἐν αὐτῷ τὰ συμπύκνῳ κατὰ καιροὺς πατριαρχικά καί συνοδικὰ γράμματα, ἔχοντα ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἀναγκαιᾶς καί χρεῖσθεις καί ἀξιωματικῶν. Συλλογῆ πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α' σελίδι 3.—1757 ἰανουαρίου 18, ἡμέρα κυριακῆ, μήνυμα πατριαρχίας Προελάθου Καλλίνικου. Συλλ. πατριαρχικῶν γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 132 καί 136.—1757 ἰανουαρίου 18, προσφώνημα εἰς δόξαν πατριεργίας Χαλκηδόνος Ἰωαννικίου Καρατζῆ τῷ πατριάρχῳ Καλλίνικῳ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 162 τόμ. Α'».

Σεραφείμ Β' από Φιλίππουπόλεως διαδέχεται τόν Καλλίνικον τῷ 1757 σφίφῳ καί γνώμῃ ἀπάντων τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων, πλὴν τριῶν, καί θελήσει παντός τοῦ χριστιανικοῦ συστήματος, ἀρχόντων τε καί ἰδιωτῶν μετατεθῆ δὲ εἰς τόν πατριαρχικόν θρόνον τῇ εἰκοστῇ ἐβδόμῃ ἰαυλίου. Διὰ τὴν τραχύτητα αὐτοῦ καθάρθη τῇ 20 μαρτίου 1761 καί διαδέχεται αὐτόν.

Ἰωαννίκιος Γ' ὁ ἀπό Ἰεσίου Χαλκηδόνος ἀτῆ εἰκοστῇ πέμπτῃ τοῦ αὐτοῦ μαρτίου (1761) τοῦτον δὲ πάλιν μεταποιούντα τὰ κοινῇ τοῖς ἀρχιερέων ἀρέσκοντα, μετὰ δεύτερον ἔτος τῆς πατριαρχίας καταθεβάζουσιν (αὐτόν) κατὰ μήνα μῆτιον· δέησεν δὲ οὗτος ὁ ῥηθεις Ἰωαννίκιος χρόνους 2 μηνῶς 2». Σημειώσεις: «1757 ἰουλίου 26, ἡμέρα σαββάτων, προσφώνημα ἐπὶ ἐγχειρίσει πατριεργίας τῷ ἀπό Φιλίππουπόλεως Σεραφείμ πατριάρχῳ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. σελίδι 21, καί μέγα μήνυμα ἐν τῇ αὐτῇ, φύλλ. 136.—1759 νοεμβρίου, πατριαρχεύοντος Σεραφείμ χᾶττι βασιλικὸν ἀνεγνώσθη περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 330».

Σαμουήλ Α' Καντζερῆς ἀπὸ Δέρκων, ἐξώσας τόν Ἰωαννίκιον τῇ εἰκοστῇ α' τοῦ μαιῶ (1763) ἀνήλθεν ἐπὶ τόν τῆς πατριαρχίας θρόνον, θελήσει καί γνώμῃ πάντων τῶν ἐν τῇ Κ/πόλει διατελούντων ἀρχιερέων, πρόσθεις δὲ καί ἀρχόντων καί ἰδιωτῶν. Οὗτος μόνος μετὰ τόν Παΐσιον πατριαρχεύσαντων διενήνοχε φρονήσα τέ καί συνίσει καί ἐπὶ τῇ ἄλλῃ θεοσεβείᾳ τὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ νέας πατριαρχίας

(1) Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐβδόμῃ ὑπὸ Μ. Γεδών ἐκίανον, διατ. σ. 87—93.

έξοδα ἐξ ἰδίων αὐτὸς κατεβάλλετο, μηδενὸς τῶν ἀρχιερέων ἀπαιτηθέντος πολὺ ἢ ὀλίγον, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀπήτουν, ἀλλ' οὐδὲ τινὰ χιρ- ρίς κρίσεως καὶ συνόδου κατέκρινε. Σημειῶσαι προσέτι, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐπερθεῖν ἢ πατριαρχικῆ σφραγὶς εἰς 4 τεμήματα, ὅπως μὴ ποιῆ ὁ πατριάρχης μονομερῆ ἀρχὴ ἐπὶ τῇ καταδραμῇ τινῶν, καὶ διειρηθῆ ἢ μία εἰς τέσ- σαρα. Καὶ ταῦται τὰ μὲν ἐν αὐτῷ ἐκλαρώθη, τὰ δὲ τρία τοῖς προστάσι τῶν ἐνδηρούντων ἀρχιερέων διὰ συνοδικοῦ γράμματος ἐδύθησαν. Οὗτος δὲ οὐ μόνον τῇ πολιτικῇ συνίσει τῶν ἄλ- λων διέφερον, ἀριστα καὶ δίκαια διοικῶν, ἀλλὰ καὶ παιδείᾳ πύση κεκόσμητο, τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ καθ' ἡμέρας θεολογίᾳ, καὶ ἱστορίᾳ κων- στούξ, ὡς οἱ πωλιθέντες αὐτῷ πίνακες δηλοῦσι. Οὕτως καὶ αὐθις ἐ βρήκει Σαμουὴλ μὴ ποιῶν τὰ κοινῇ τοῖς ἀρχιερέων ἀρίσκοντα καὶ τισιν ἄλλοις, καθήρεθῆ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῇ δ' νοεμβρίου τοῦ εἰρηξ' ο. Σημειῶσεις' α' 1763 ἐν μηνὶ αὐγούστῳ, ὁ ἀπὸ Δέρων Σαμουὴλ γενόμενος πατριάρχης, Δέρων ἐψηφίσθη Διο- νύσιος ὁ πρότερον μὲν Χίου, ἔπειτα δ' Ἐφέ- σου καὶ ἤδη Δέρων. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', σελίδι 102.—1763 μαιου 24, ἡμέ- ρα σαββάτω, μήνυμα εἰς Σαμουὴλ πατριάρ- χην. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', φύλλ. 138».

Μερίτω ἀπὸ Ἀριστεῖς μῆνας πέντε καὶ ἡμέρας τίσσαρας, 1768.

Θεοδότης ἀπὸ Θεσσαλονίκης, γενόμενος πα- τριάρχης 9 ἀπριλίου 1769· «ἔχειρον ὡς οὐ- δεὶς ἄλλος ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῆς ἀργυρολο- γίας».

Σαμουὴλ Α' τὸ ε' 1773, ἐκβλήθει μετὰ μῆνας 13 καὶ ἡμέρας 4.

Σωφρόνιος Α' ἀπὸ Ἱεροσολύμων, 1774. Σημειῶσις' α' 1775 μαιου 10, ἡμέρα κυριακῇ, εἰς τὰς δεκαπέντε ἄρας, ἐξεδύθησαν ἐν Κυρίῳ ὁ πρῶτος Κ/πόλεως πατριάρχης κὺρ Σαμουὴλ Βυζάντιος, ὄντας ἐξόριστος εἰς τὸ νησί τῆς Κάλκης, ὅπου καὶ ἐκλήθει τῇ ἐφεξῆς, ἐντα- φιασθεὶς μετὰ παρρησίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς χώρας. Ἀπὸ ἰδιοχείρου σημειώματος Νικολάου Καρατζᾶ».

Γαβριὴλ Δ' ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν, φορέ- σαις τὸ καθῆκδι τῇ 13 δεκεμβρίου 1780. Ση- μείωσις' α' 1780 δεκεμβρίου 12, μήνα μήνυμα εἰς Γαβριὴλ πατριάρχην. Συλλ. γραμμ. πα- τριαρχ. τόμ. Α' φύλλ. 140».

Ἄριθ. 15

Τεύχος ἐκ χάρτου, συνιστάμενον μὲν ἐκ φύλ- λων 44, γραφὲν δὲ ὑπερμεσοῦσης τῆς ΙΗ' ἑκατ. Περιεχόμενα·

1. Ἀθήλου αβτος καὶ ἀγῶνας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Μάρκου ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου, τοῦ Ευγενικοῦ. Ἀρχ. α' Ἐκείτω βουκ ἡτερ- θάττον κάθε φύση» κτλ., φύλλ. 1—37. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τούτου παραπέμπει εἰς τὰ βιβλία τοῦ Δοσθείου Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων.

2. «Περὶ τῆς γονοβολίας (νις), ἣτις βρυ- μίαν λογικῆς ψυχῆς τίττουσα, καὶ ἦν ἀπο- βάλλειν εἴθε τοὺς τῆς πνευματικῆς διδασκα- λίας λόγους». Ἀρχ. α' Πῶς ὁ Θεὸς διὰ τῆν πνιχίην του ἀγαθότηται, φ. 38—44.

Τὸ τεύχος τοῦτο κτῆμα πρότερον ἦν τοῦ Παρονκξίας Νιοφύτου τοῦ Λαχοβάρα, εἶτα δὲ τοῦ Δέρων Νιοφύτου.

Ἄριθ. 16

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὲν περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος.

«Θουκυδίδου συγγραφῆς πρώτης (πρόσθε- τή—η'). Ἀποσημειώσεις τινὲς ἐκ παραδό- σαις κὺρ Διωροβίου διδασκάλου Κωνσταντι- νουπόλεως».

Καὶ τοῦτο κτῆμα ἦν πρότερον «Παρονα- ξίας Νιοφύτου Βυζαντίου τοῦ Λαχοβάρα», εἶ- τα δὲ τοῦ Δέρων Νιοφύτου.

Ἄριθ. 17

Τεύχος ἐκ χάρτου τῆς ΙΗ' ἑκατ.

1. Παρθένιος Ἱεροσολύμων. «Λόγοι ἡδύ- ταιτοι, καὶ πάντι ὠφίλιοι, καὶ σωτηρώδεις τῶν τροπαρίων τοῦ μεγάλου κανόνος (Ἀνδρέου Κρήτης), ἐρμηνευθέντες παρὰ τοῦ μακαριω- τάτου, σωφωτάτου, καὶ ἀγιωτάτου πατρός ἡ- μῶν καὶ πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Παρ- θενίου» (1), φύλλ. 1—108. Τὸ τέλος δὲν ἔγραφα, ἀφαιθέντων ἀγράφων τῶν δύο τελέυ- ταιων φύλλων.

2. Ἀθήλου ἐδιάλογος, ἐν ᾧ εἰσάγεται ὁ ἀμαρτωλὸς τῇ Θεοτόκῳ διαλεγόμενος, κατὰ ἀλφάβητον», φύλ. 109—111. Ἀρχ. α' Ὁ

(1) Ὁ Παρθένιος συνέγραψεν ἰδιωτικῶν ἱστορίων, ἔκ τεμῶντων τῶξαι ὁ ἐπ' ἀριθ. 11 κῶδιξ ἐν φύλλ. 8, καὶ ἱστο- ρίαν τῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ Ἀρμενίων διαφοράς περὶ τοῦ Π. Τάφου. Ὅρα λ. Π. Καραμῆς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. στα- χυολογίας, τ. Α', σ. 308—336.

ἀμαρτωλός. Ἀνύμψευτε, θεόντρυφε, οὐρανοῦ γῆς κυρία σώσον με τὸν ταλαιπώρον» κτλ. Τὸ γράψιμον τοῦ διαλόγου τούτου διαφέρει τῆς τοῦ ἡγουμένου κειμένου γραφῆς· ἰσως δ' ἐστὶν ἔργον τοῦ Δαπόντε. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρ- κων Νιοφύτου).

Ἄριθ. 18

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὲν ἔτει 1720 ὑπὸ Ἀμβροσίου πνός μοναχοῦ. Διακρίεται δὲ εἰς δύο μέρη, ἑκατέρου ἔχοντος ἰδίαν ἀρχὴν.

Ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπάρχει ἡ ἐπιγράμματα πρὸς τὸν συγγραφεὴ τῆςδε τῆς πναιτίδος ὅπου καὶ Θεοφόρον πατέρα Συμεῶν τὸν νέον Θεο- λόγον», ἣτοι α') Βασιλείου πρωτοσημῆτου (Migne, Patrol. τόμ. 120, σελ. 308) β') Ἱεροθίου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τῆς Ὁ- ραίας Πηγῆς (αὐτόθι σελ. 307) γ) Νικήτα δικκῶνου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (αὐτόθι σ. 307). Ἐπιτετα ἐν 8 φύλλοις ἡ πίναξ τῆς πα- ρούσης βιβλίου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου γνῆξ τοῦ ἁγίου Ἀλέμαντος τῆς Σηροκέρκου». Παρίπονται

1. «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγ. π. ἡ. Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου». Ἀρχ. α' Χρῆμα θεγμόν, ἀρετή» (1), φ. 1—88.

2. Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, λόγοι πν- τήκοντα, φύλ. 89—359⁶. Ὁ πρῶτος δια- λαμβάνει ἀπερὶ ἀγάπης καὶ πολιτείας τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὅδοι καὶ πράξις, καὶ μακαρισμὸς πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον». Ἀρχ. α' Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, θέλω πρὸς ἡμᾶς λαλεῖν» κτλ. Ὁ τελευταῖος λόγος πραγματεύεται ἀπερὶ τοῦ μὴ δέιν λέ- γειν ὅτι ἀδύνατον νῦν εἰς ἄκρον εἰθεῖν ἀρετῆς τὸν βουλόμενον καὶ τοὺς πάλαι ἀμυλλῆθῆναι ἁγίοις» καὶ ὅτι πᾶς ὁ τὰ ἐναντία διδάσκων τῶν θείων Γραφῶν νέον αἰρεσιν τοῖς πειθόμενοις αὐτῷ δογματίζει» καὶ περὶ θαυρῶν, ὅτι ἐκ φύσεως ἡμῖν τὰ δάκρυα πρόσσετον». Περὶ τοῦ λόγου τούτου ὁ ἀντιγραφεὺς σημειοῖ ἐν ἀρχῇ ταῦτα· «Ὅτις ὁ λόγος ἐβρίσκειται ἐξηγητός καὶ εἰς τὸν τόπον βαλμένος εἰς τὰ ὀνομαζό- μενον βιβλίον Μαργαρίτην. ἵμως διὰ τὰ μὴ κολοθῶσαι τοῦ ἁγίου τὰ συγγράμματα τὸν ἔ- γραψα» ἐν τίλει· α' Ὅτις ἡ κεντήκοντα λέ- γου με τῶν βίον τοῦ ἁγίου ἡπίργου εἰς ἐν βι- βλίον Διοριστικῶν καὶ τῶν ἀντιγράφα» ἦτοι

(1) Fabricii, Bibl. Graec. X, σ. 324. Ὁ βίος οὗτος ἔγνωται ἐν παραρτάσει.

καὶ ἄλλοι ἐκτὰ λόγου ὅμως ἦσαν συγγεμη- μένη καὶ ἀνικατομένη μινσταὶς τοὺς πενήτη λόγους καὶ τοὺς ἦρηαι».

3. Τοῦ αὐτοῦ ἀλόγος παρανετικὸς καὶ ὠφίλιμος», φύλ. 359⁶—361⁶. Ἐν τῇ ὠξ' α' Ὅτις ὁ λόγος ἐγράφη ἐμπροσθεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου, καὶ ἐνταῦθα κεν- τήκός ο.

4. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τινῶν ζητημάτων, κατ' ἐρωταπόκρισιν. Ἀρχ. α' Ἀδελφός τις καὶ ἡσυχία» φ. 362⁶—365⁶.

5. Τοῦ αὐτοῦ στίχοι ὠφίλιοι καὶ ἔτερα κεφάλαια φ. 365⁶—393⁶. Διακρίονται εἰς λόγους 9, ἀντιγραφέντας, κατὰ τὴν ἐν τέλει σημείωσιν α' ἀπὸ τοῦ Παντοκρατορῆτον βιβλίον τοῦ ἁγίου Συμεῶν».

6. Τοῦ αὐτοῦ κατὰ ἀλφάβητον στίχοι, φ. 393⁶.

7. Τοῦ αὐτοῦ λόγοι θεολογικῆ καὶ ἔτεροι διάφοροι, φ. 394—498. Ἐν τέλει σημείωσις· α' οἱ τοὶ ἡ γεγραμμένοι λόγοι ἀπὸ τοὺς θεολο- γικοῖς καὶ εἰθεῖς ἦτοι εἰς ἐνα κεντρικῶν Μη- βερίτικων καὶ τῶν ἀντιγράφα καθὸς τοὺς ἡῖρα ὅς ὠδε» (1).

Μετὰ τρεῖς ἀγράφους σελίδας ἄρχεται τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ κώδικος, ὃ πρότερον αἰ α' ἐπιγραφῆ τῶν ὑποθέσεων τῆς βιβλίου Πέ- τρου τοῦ Δαμασκηνοῦ», εἶτα δὲ ἡ πίναξ ἀ- κριβῆς τοῦ ἐν κεφαλαίος κδ' κατὰ ἀλφάβητον βιβλίου τοῦ αὐτοῦ ὁσίου πατρός Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ (2). Ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἀ^{ον} κεφα- λαίου (λέγει ὁ ἀντιγραφεὺς) οὐκ εἶδ' ὅπως μὴ εἰρηθίντος ἀρχεται ἐκ τοῦ δευτέρου τανῶν δὲ (προστίθησιν) εἰρηθῆ καὶ ὁ πρῶτος λόγος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μεγίστης Λαύρας καὶ ἐτίθη ἐν τῇ σιρῆ αὐτοῦ».

Αἱ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι συγγραφαὶ τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰσι δύο. Ἢ μὲν πρώτη (φύλλ. 1—93⁶), περιλαμβάνει ἡ- θικὰ τε καὶ ἀσκητικὰ κεφάλαια, ἔχοντα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὑποθέσεως τᾶδε. α' Ἀρχῇ σὺν Θεῷ

(1) Ἀπαρῆρησιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὁσίου Συ- μεῶν τοῦ νέου Θεολόγου ἔρα παρὰ Φαβριόυ, Bibl. Graec. τ. XI, σ. 302—319. Ἐν τῇ παρολογῇ τοῦ Migne τῆρ. 120, ἐπέρχονται διάφοροι αὐτοῦ λόγοι λατινεσί, κε- φάλαια διάφορα Ἀλγησι καὶ δύο λόγοι ἐν παραρτάσει. Τῷ 1790 ἐξεῖθησαν ἅπαντα τὰ τέτα εἰρηθίκα συγγράμ- ματα ἐν ὀνομαζοι βιβλίῳ (Ἐντίθησι), κατὰ παράρτησιν Διο- νυσίου Ζαγοραίου πνευματικοῦ. Ἢ παρῆρησιν αὕτη με- τετυπώθη ἐν Σμῆρον τῷ 1830.

(2) Ὅρα Fabricii, Bibl. Gr. τ. VIII, σ. 603 (ἀρχ. ἐκδόσεως).

της ύποθέσεως του παρόντος βιβλίου, της έχουσης μὲν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἰδίας φυγῆς, ὑπὸ δὲ εὐχῶν πατέρων συνεγράφη, Παύλου τέ φημι καὶ Μάρκου, σὺν Θωμᾷ καὶ Ἰωάννῃ, ἄμφω Ἰαζώβω, Λουκᾷ τε καὶ Μακκαρίῳ, πρὸς ὃν ἐστάλη αὐτῇ παρὰ μοναχοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ Πέτρου, συνεργεῖ δὲ τριῶν ἀρχιερέων, ὧν αἱ εὐχαὶ συνήρτησαν τῷ λόγῳ, τῇ δὲ συμβουλῇ ἀφίλησαν βικάλως». — Τὸ δὲ δεύτερον σύγγραμμα (φ. 95^α—154^β) ἐπιγράφεται ὡδὲ: «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ λόγος συνοπτικὸς καὶ κατὰ ἀλλάθτητον, πλήρης ὄντας πνευματικῆς γνώσεως». Ἐκείνου λόγου προτάσσονται ἐν μέρει προλόγου ἱερβικαὶ στίχοι(1).

Παρέπονται (ἐν φ. 143—154^β) «Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου πρεσβυτέρου, καὶ καθηγουμένου μονῆς τῆς Ὑπερουγίας Θεοτόκου τῆς Βάτου, κεφάλαια καὶ κατὰ ἀλλάθτητον, σύντομα καὶ ἁπλῶς ψυχοφελῆ, ἅπερ ἐγράφη πρὸς Θεοδώρουλον». Τὸ α' κεφάλαιον, πραγματευόμενον περὶ νήψεως καὶ καρδιακῆς ἡσυχίας καὶ ἀδιολείπτου ἐπιλήσεως κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀρχεται ὡδὲ: «Ὁ ἀληθὴς ὄντως μοναχὸς οὕτως κτλ. Πρὸς δὲ τὸ τέλος τοῦ κειμένου πεντάστιχον ὑπάρχει ἱερβικὸν περὶ τοῦ συγγραμματος τοῦ ἀββᾶ Ἰωαννίου, καὶ σημείωμα τοῦ ἀντιγραφέως ἔχον ὡδὲ: «Ἐξέλιψε τέλος ἐν ἐστὶ ἀψφῶ κατὰ μῆνα μάρτιον, ἐν τῷ ἀγιοτύμῳ Ὄρος τοῦ Ἀθῶνος ἐν τῇ σπητῇ τῆς Θεῆς προφήτορος ἁγίας Ἀννης παρεμβὰ τοῦ σπαλαῦς Ἀρβρασίου».

Ἄρθ. 19

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατονταετηρίδος. Περιεχόμενα.

α') «Ἀνάπτυξις εἰς τὰς τοῦ σοφωτάτου Συναίου ἐπιστολάς, ἐρμηνευθεῖσα παρὰ τοῦ σοφολογ. καὶ ἡμετέρου διδασκάλου κυρίου κυρίου Δανιὴλ τοῦ Πατριῶν». Α. Π. Κεραμείως, Μαυρογ. βιβλ. τ. Α', σ. 169.

β') «Ἐξήγησις εἰς τὸν περὶ βυβαλαίας λόγον» τοῦ Συναίου, παρὰ τοῦ αὐτοῦ Δανιὴλ.

γ') Συναίου φαλάκρας ἐγκώμιον, μετὰ πολλῶν ψυχοφελῶν σχολίων.

(1) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀνδρῶν μονῆς ἁγίας σάβεται ἐκ χάρτου κώδιξ τῆς περιέχοντος τοῦ αὐτοῦ Πέτρου Δαμασκηνοῦ ἐκθέτησιν πρὸς τὴν ἐκείνου φυγῆν. Ἀγνωστοὶ δὲ εἰ ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ εἴρηται καὶ ἐν τῷ κώδικι αὐτῇ. Α. Νηλεοράκη, Ἰστορ. περιγραφικῆ περὶ τῶν Κεκλησίων νήμων. Ἐν Ἀθήν. 1890, σελ. 167, ἀρθ. 23.

δ') Δανιὴλ τοῦ Πατριῶν παράφρασις τοῦ ἐγκωμίου φαλάκρας.

Τὸ τεύχος τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ Κοσμῶ τοῦ Παναγιωτάδου, μαθητοῦ πάντως τοῦ διδασκάλου Δανιὴλ. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 20

Τεύχος ἐκ χάρτου, συγκείμενον ἐκ τετραδίων 39 καὶ γραφὴν πιθανῶς ὑπερμεσοῦσης τῆς ΙΖ' ἑκατ.

«Παράφρασις τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου εἰς σφῆσαι ἑλληνικήν», περὶ ἧς σημεῖοι ὁ Φαβρίκιος, Bibl. Gr. τ. XII, σελ. 293 (ἀρχ. ἐκδ.).

Σημείωσις. «Ἐκ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου Μύτσου, ἀψφῶ ἀγούστου α'». Εἶτα δ' ἐγίνετο κτῆμα τοῦ Δέρκων Νεοφύτου.

Ἄρθ. 21

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ ἀρχὴ δὲ καὶ τὸ τέλος ἐλλείπουσιν. Ἀπὸ δὲ τῆς κελίδος 7—438 περιλαμβάνει τὴν μετάφρασιν γενικῆς τινος ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 22

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Ἀδύλου ἀμελέται τῆς καλλιῆς Γραφῆς πρὸς γρήσιν τῶν σχολίων», δηρημέναι εἰς μαθήματα καὶ πεπλουτισμένα μετὰ πολλῶν παραπομπῶν καὶ σημειώσεων ἐκτενῶν. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 23

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΖ' ἑκατ.

Μαλαξοῦ νομοκάνων μετὰ πίνακος τῶν κεφαλαίων τοῦτο δὲ τὰ πρῶτα φύλλα καὶ τὸ τέλος τοῦ κώδικος ἐλλείπει. Κατὰ δὲ σημείωσιν τοῦ μηνὸς αὐγούστου 1643 τὸ τεύχος τοῦτο ἀφιερωμένον ἦν τῇ μονῇ τοῦ Σενᾶ, καὶ ὅτι γνώμη τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Συναίου ὄρουσ Ἰωάσαφ ἰδὸν ἐπὶ ἐπιστροφῇ Συναίτην τῷ πνευματικῷ πατρὶ. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 24

Τεύχος ἐκ χάρτου, συνιστάμενον ἐκ φύλλων 305 καὶ γραφὴν πιθανῶς περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΓ' ἑκατ.

1. Πίναξ τῶν περιεχομένων, φ. 1^α.

2. Ὀμιλίαι εἰς τὰς κυριακάς τοῦ Ματθαίου 6', γ', δ', ε', ε', ζ', γεγραμμέναι κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν. Φύλλ. 2—86.

3. Γρηγορίου Κεραμείως ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίας ἀμιλλά περὶ τοῦ ἀρχιεπίσκου Ζαχαρίου παραπεφρασμένη(1), φ. 36^α—41^β.

4. «Εὐαγγέλια ἐξηγημένα σὺν Θεῷ ἁγίῳ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εἰς κοινὴν γλώτταν διασημισθέντα εἰς 6' ὀμιλίαις (φ. 43^α—150^β), ὧν τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἀναγινώσκεται ἐν τῷ 3 τεύχει, φύλλ. 113^α—154^α.

5. Λόγοι εἰς διαφόρους κυριακάς, φύλλ. 151^α—205^α. Πρβλ. ἀρθ. 3 φύλλ. 167^α—183^α.

6. «Ἐπιτολίγιον τοῦ ἱουαννοῦ» κτλ., φύλλ. 206^α—242. Γρηγορίου τοῦ Κεραμείως λόγος πέντε.

7. Ἰω. Χρυσοστόμου λόγος τῇ γ' νοεμβρίου. Ἀρχ. «Ἐλπετὶ ὁ Κύριος τοῖς ἐκτενῶν κτλ.», φ. 242^β—258^α.

8. Γερμανοῦ Α' Κ'πάλεως ἀγγλωμὸν εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ὅτε προσηγήθη ἐν τῷ ναῷ τριετίξουσα». Ἀρχ. «Ἰδοὺ καὶ κάλιν ἐτέρα πατήρηρος», φ. 259^α—265^α.

9. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἀναγιωσκόμενος τῇ 30 νοεμβρίου. Ἀρχ. «Ἐμοὶ τῆς παρουσίας ἀρετῆς», φ. 265^β—270^β.

10. Ἀδύλου λόγος εἰς τὸν ἁγ. Νικολαον, εἰς τὴν Ὑπαπαντήν, εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν καὶ εἰς τὴν ἀποτομήν τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, φ. 270^α—286^β.

11. Ἰω. Χρυσοστόμου ἀλόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. Ἀρχ. «Πάλιν γάρ τις εὐαγγέλιον», φ. 297^α—305^α.

Σημείωσις ἐν φύλλ. 205^β. «Ἐφ' ἵσταροθῆ το παρὸν. πὸ χειροσ ἡμαρτανλοῦ Ἰουάννου ἀναγνωστοσ σκατ. εἰς γ' ῥορίον Μάσαρη, διεδοθον και πλερσημῆς τοῦ Κυριακοῦ τοῦ παπᾶ κθρ Ἰωάννου, επιτράτου του ταξιαργου Μηγαῆ. ἐκλ' ἐπουσ ηλ'εδ' μαια κ' α δι 27 πασθίου». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 25

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ΙΗ' ἑκατ. Περιεχόμενα.

1. «Inscriptiones antiquae ex Sponio», φ. 1—78.

2. «Inscriptiones antiquae excerptae ex Roma Reinesii Syntagmate Inscr. Ant.», φ. 79—100.

(1) Ἐλληνιστὶ ἐν τῇ ἐκδόσει Migne τ. 132, σ. 344, καὶ ἐν τῇ ἐκδ. Ἱεροσολύμων (1890) σ. 5.

(Περὶ τῆς ἐκδ. τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

3. «Inscriptiones antiquae ex Marmoriculis Oconicenisibus erutae», φ. 102—157.

4. «Ἐκ τοῦ ὁδοποικοῦ τῆς Ἰταλίας Βερνάρδου τοῦ Μόντι Φωκῶνα ἐπιγραφαὶ διάφοροι(1), φ. 158—175.

Ἐν τῷ τῷ 3 φύλλου προσκεκόλληται τεμάχιον χάρτου, ἐν ᾧ γέγραπται ἡδὲ: «Ἰωάσαφ τοῦ πρώην Τορνόδου, τοῦ ἐν τῇ λαύρῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶν μοναστατος, ἐπέγραμματα εἰς τὸ ψαλιθῆρον», ἴσαι τὸν γραφία φαλτηρίου τινός, Μελέτιον τὸν Πηγάν(2). Ὅπισθεν δὲ τῷ ἐπιγράμματι τοῦτο ἀναγινώσκεται ἡ ἐπομῆτη σημείωσις: «Σώζεται καὶ ἕτερον ψαλιθῆρον διὰ λεπτογραφίας ἐν μεμβρῆνῃ ἰδιόγραφον τῆς ἁγίας Βικαλαίας τῆς μελωδοῦ, ἐν τῇ περιθήρῃ μαρτῆ τοῦ θεοθεϊστοῦ ἁγίου Σινᾶ, τῇ ἐκ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ σωτήρος Χριστοῦ τιμωμένῃ».

Ἄρθ. 26

Τεύχος μεμβρῆνον 8^{ου} σχήματος (0,20 x 0,15), συνιστάμενον ἐκ φ. 260 καὶ γραφὴν κατὰ τὴν ΙΑ' ἑκατ. Τὸ κείμενον διατηρῶν.

Τετραευαγγέλιον μετὰ σχολίων ἀνανόμων.

1) Τὸ κατὰ Ματθαίου εὐαγγέλιον μέχρι κεφ. Η', 18.

2) Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον μετὰ πίνακος τῶν κεφαλαίων.

3) Τὸ κατὰ Μάρκον μέχρι τήλους κεφ. ΚΔ', 49.

4) Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον.

5) Μηνολόγιον τοῦ τετραευαγγέλιου.

Σημείωσις: Τὰ σχόλια γεγραμμένα ἐστὶ λεπτοῖς γράμμασι καὶ πλήρη τεχνουργικῶν σημείων. Κατεφθαρμένον δὲ ὑπὸ μυῶν καὶ πυρὸς ἐστὶ τὸ κατὰ Ματθαίου εὐαγγέλιον καὶ μέρος τοῦ κατὰ Λουκᾶν. Ὑπὸ δὲ ὕδατος πολλὰ σχόλια ἐφθάρη, ὧν τὸ κείμενον ὑπάρχει νῦν ἢ δυσανάγνωστον ἢ ὅλως ἀφανές.

Ἄρθ. 27

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν ὑπερμεσοῦσης τῆς ΙΗ' ἑκατ.

1. «Πίναξ τῆς παρουσίας βιβλίου» ἐν τρισὶ φύλλοις, ἔχων πρὸς τὸ τέλος: «Ἐν ἐστὶ ἀψφῶ, ἐν μηνὶ αὐγούστῳ, κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ τριάντου, ἡμέρα πέμπτη, παραμονὴ τοῦ σω-

(1) Ἀκουστικὸν ἐν τῷ τεύχει τοῦτο δαιτυραὶ εἰσι μικροῖς χαρακτῆρα γεγραμμένα.

(2) Ἐξέδοθη ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐν Ὑόγγῳ νικαπολῆς, σ. 18 ἐν ἑκτοστῃ.

τῆρος Χριστοῦ ἀρχήσαν οἱ πόλεμοι, βάζωντας καὶ τὸν Διόξην εἰς τὸ καλὸ τῶν ἐπὶ τὰ κουλὰδων μετ' αὐτὴν, χωρὶς καμμίαν καταφρόνησιν».

Μετὰ δὲ τὸν πίνακα ὑπάρχει 179 φύλλα, ἔχοντα ἀριθμούς (ἀπὸ 41—219), ὁποῦθεν δῆλον ἐστὶν ὅτι ἐλλείπει νῦν μ' φύλλα. Ἄπερ, κατὰ τὸν πίνακα, τὰ ἐπέμεινα περιέχει ἄμεινα: Ἀκολουθίαν νομοτικῆν καὶ ἐπιβαλάμιον.—Προσφώνημα εἰς ἕνα παπαγάλλον.—Προσφώνημα εἰς ἕνα σκυλάκιον.—Ἐπαινον εἰς τὸ κρεῖσι διὰ στίχων.—Προσφώνημα, ἥτοι τραγοῦδι, εἰς μίαν γραίαν.—Στίχους εἰς τὸν τροχὸν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.—Περὶ κομμωτῶν.—Περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν.—Περὶ ἀστραπῆς, περὶ σεισμῶν.—Περὶ τῶν δ' στοιχείων.—Εὐχὴν διὰ στίχων εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον.—Ὀπτασίαν Δαναῆλ—καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν θαυμάτων τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου.

2. Συνέχεια θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ἁγίου (τοῦτου) ἐξηγητῶν (φ. 41—61), μεθ' ὃ ὑπάρχει 2ν αἰνίγμα.

3. Ἰω. Χρυσοστόμου «λόγος περὶ τῆς ἀγίας Κυριακῆς» εἰς ἀπλῆν φράσιν, φ. 62—67α.

4. «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν «Μαρίας τῆς μετονομασθείσης Μαρτίως», οὗ ἡ ἀρχὴ «Ἦσαν εἰς μίαν γῆρας ἑνὸς ἐσθῆθς», φ. 67α—73.

5. «Διήγησις καὶ ὄπτασία ὠφέλιμος ὁρθοδόξου τινὸς Δημητρίου, συγγραφεύς παρὰ Μητροπολίτου ἱερομοναχοῦ, προτροπῆ καὶ κελύσει τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ διδασκάλου κυρ Δαναῆλ καὶ ῥήτορας, μετατεθείσα δὲ εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ τοῦ πανοσιωτῆτου ἐν ἱερομονάχῳ κυρ Δαυρεντίου, τοῦ ἐν τῷ ἁγιωνύμφῳ ὄρει τοῦ Ἀθῶνος ἀσκήσαντος», φ. 74—89.

6. Θεοδοσίου Πατάρων «προφητεία περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι ἐν τέλει τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, διὰ αἰτήσεως τοῦ βασιλέως κυρ Λέοντος τοῦ σοφοῦ», Ἀρχ. «Ἐν ταῖς ἐπιγίταις ἡμέραις τοῦ ἑβδόμου», φ. 89β—93α.

7. Νεκροφόρου Ξανθοπούλου «διὰ ποίων αἰτίων μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἄνθρωπον κάμνουν λειτουργίας εἰς τὰς τρεῖς ἡμέρας, εἰς τὰς ἑννακίας (σιο) καὶ εἰς τὰς παράντα», φ. 93β—106. Εἰς ἀπλῆν φράσιν.

8. Κανὼν κατασκευαῖος εἰς τὸν δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Πόημα κυροῦ Λέοντος τοῦ δεσπότην, φ. 107—109β.

9. «Εὐχὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ στίχων κατὰ ἀλφάβητον» εἰτα αἰσθαί» καὶ «στιχηρὰ κοντάκια» καὶ εὐχαὶ δύο εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, φ. 110—118β.

10. «Εὐχὴ ἱεῖνος εἰς τὸν κ. ἡ. Ἰησοῦν Χριστόν, λεγομένη καθ' ἐσπέρα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἀποδείκτου», φ. 118β—120β.

11. «Ἐγκώμιον εἰς τὸ ἅγ. Πάσχα, συνθεθὲν παρὰ Καισαρίου Δαπόντε», φ. 120β—125α.

12. «Ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὴν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησιν», ποίημα Χριστιανόπουλου Χαλικοπούλου τοῦ Κεραυραίου, φ. 125β—128α.

13. «Λόγος τινὸς Ἐθνερίου, διδασκάλου εἰς τὰ Ταταῦλα χρηματισάντος» περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου· διήρηται δὲ εἰς ε' κεφάλαια, φ. 128α—135β.

14. «Εὐχὴ ἡ ὁποία ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ βιβλίον καλούμενον Ἰωσήφ τοῦ Βουεντίου, ἀπὸ τὸν λόγον περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου», φ. 136—140α.

15. «Λόγος πατέρων, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ θεοδιδασκασία—πῶς ἡ ἀσκήσις εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν διδαγμένη—εἰ ἐσχατον τῶν κακῶν ἢ ἀπόργωσις—εἰ οὐκ ἐλαττον ἀναμαρτησίας μετάνοια» κτλ., φ. 140α—147β.

16. «Μερικαὶ τύχαι τοῦ Τηλεμάχου, υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἐξήγησις ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν εἰς τὴ ῥωμαϊκόν, ἀπὸ τὸ πρῶτον βιβλίον», φ. 148—154β.

17. «Γερωντικά καὶ παραινέσεις ἁγίων Πατέρων εἰς προκοπὴν τελειότητος. Ἐσηκώθησαν ἀπὸ βιβλίον Νέος Παράδεισος ὀνομαζόμενον, χειρήσιον παλαιόν», φ. 155—175α.

18. «Τοῦ Χρυσοστόμου, περὶ φίλων», φ. 175β—176.

19. «Ὀμιλίαι τιναὶ (σιο) καὶ παραδειγμάτα ἐκ διαφόρων βιβλίων», φ. 179—186β. Παρέπονται τροπάρια δύο Πέτρου Δαμασκηνοῦ.

20. Ἰῆμαι τρεῖς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ι. Χριστοῦ, εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰ Θεοφάνεια, φ. 187—191.

21. «Ἐγκώμιον τῆς Θεοτόκου εἰς ἕχον τραγοῦδιον πολιτικῶν καὶ φράγγικον», οὗ ἡ ἀρχὴ «Δὲν εἶναι πρόταξ», φ. 192—193.

22. Θεματα ἀπλῆ τῶν α', τοῦ γ' καὶ τοῦ δ' εἶδους, φ. 194—219β.

Σημείωσις. Ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος τοῦ τεύχους ὑπάρχει σημείωσις τις, δι' ἧς δηλοῦται, ὅτι ὁ Καισαρίος Δαπόντε ἀπέβη τῇ 4 δεκεμ-

βρίου 1784, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σηροποτάμου(1). Καὶ πάλιν ἐτέρα σημείωσις. «Τὸ παρὸν ἱγγραφή διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἱερομ. Καλλιμάση τοῦ ὁποίου καὶ εἶναι τὸ ὁποῖον περιέχει τινὰς λόγους καὶ τινὰς ὁμιλίαις, καὶ ἄλλα». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 28

Τεύχος ἐκ χάρτου τῆς 12' ἑκατ.

Μεταξὺ τοῦ νομοκάνων, διηρημένος εἰς 270 κεφάλαια· πρὸς δὲ τῷ τέλει ὑπάρχουσιν «εὐχαὶ συγχωρητικαί». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 29

Τεύχος ἐκ χάρτου γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς 11' ἑκατ.

Ἐκκλ. μουσική. α Χιροδικὰ κυρ Πέτρου λαμπαδαρίου. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 30

Τεύχος ἐκ χάρτου γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς 11' ἑκατ.

1. «Περὶ ῥητορικῆς τέχνης σύντομος παράδοσις παρὰ Γερασίμου Βιλέγρου ἐκδοθεῖσα», φ. 1—79. Κατὰ τὸν ἐν ἀρχῇ πίνακα διαίρεται εἰς γ' βιβλία, ὧν τὸ α' συνίσταται ἐκ μετ' κεφαλαίων, τὸ β' ἐκ κεφ. ἐπ', καὶ τὸ γ' ἐκ κεφ. κα'. Ἀλλὰ τὰ κεφ. ἐπ'—κα' τοῦ γ' βιβλίου ἐλλείπει τὴν σήμερον. Ἀρχεται δὲ ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τοῦ κεφ. τοῦ «περὶ ἐτυμολογίας, εὐρέσεως, ὀρισμοῦ, ἐργασίας καὶ τέλους τῆς ῥητορικῆς». Πρὸλ. Α. Π. Κεραμῆς, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τ. Α', σ. 412.

2. «Διδασκαλία περὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς τρόπου τοῦ διδάσκειν τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐκδοθεῖσα παρὰ Γερασίμου Βιλέγρου τοῦ Κρητῆς, ταπεινοῦ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ καθηγουμένου τοῦ τῆς Παλαιοπόλεως σεβασμιῶν μοναστηρίου» (2), φ. 85—98α. Διαίρεται εἰς ε' κεφάλαια.

3. Ἀναγραφή 29 ἀρχαίων ἑλληνικῶν ποι-

(1) Ὅρα ἀρχαιολ. παρὰ: Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου τ. 12', σ. 41, σελὴ β', ὑπόσημ. 2.

(2) Ἐπιρὰ τινε ἀντίγραφο ὄρα παρὰ Α. Δημητράκοπούλου, Προσθ. καὶ διαρθ. σ. 68.—Ἐσολησ. Ἀληθ. τ. Α', σ. 2.—Α. Π. Κεραμῆς, Ἐπιστολὴ περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλ. Π. Φωκικῆς ἑλλ. χειρογράφων. Σφόδρη. 1876, σ. 8.

ρωμίων, μετὰ σημειώσεων περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, φ. 98β.

4. Παροιμίαι ἑλληνικαί, κατ' ἀλφάβητον τεταγμέναι, φ. 99—107α.

5. Ἀτὰ λεγόμενα ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων.—α Ζῶων φωναί—καὶ ἄλλαι τινὲς παροιμίαι, φ. 107α—108β.

6. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ῥητόν τι μετ' ἐξηγήσεως, φ. 109. Ἐν τέλει δὲ καίται πίναξ, ἐν ᾧ αὐτῶν οἰκουμενικαὶ ἀναγράφονται σύνοδοι.

7. α Πρωτοῦ πατριάρχου κατὰ τῶν τῆς παλαιῆς Ῥώμης, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, φ. 110—111.

8. Μεταξὺ Ἑλλοῦ αἰεὶ τὸ θεωρεῖται ἢ τὸ φυτόν ὡς ἡ ἐμὴ θεωρεῖται. Ἀρχ. «Ἐσώρων ἡμῶν καὶ πάσαι περὶ τοῦτο ἰληνευμένους τὸ ἔλκημα», φ. 111β—114α.

9. Θεοδωρήτου Κόδρου «ἐκ τῶν ἀπόρων, περὶ τοῦ τί ἐστὶν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν», φ. 114—115.

10. Μεταξὺ Γλυκῆ εἰσι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, οὐ μὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται, καὶ ὅτι οὐ ταυτὸν ἀποστολὴ καὶ ἐκπόρευσις(1), φ. 115α—119α. Ἀταλίς. Ἀρχ. «Τί δὲ αὖ καὶ περὶ τῆς ἁρητοῦ» κτλ.

Ἦν δὲ τὸ τεύχος τοῦτο κτῆμα τοῦ ἀκαναγιατάτου καὶ προσηλυτητοῦ τοῦ ἡμετέρου δεσπότη κυροῦ Μιλετίου τοῦ Τενεδίου, καὶ εἰτα τοῦ «Προύσης Κωνσταντίνου». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 31

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, οὐχὶ δ' ἔχει μέγα.

1. Εὐγενίου Βουλγάρως ἀπὸ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις κτλ., μετὰ πολλῶν σχημάτων καὶ σημειώσεων(2), φ. 1—168.

2. Εὐγενίου Βουλγάρως «στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς» μετὰ πινάκων καὶ σημειώσεων, φ. 169—229.

Σημείωσις. Ἐνδον τοῦ περικαλύμματος προσεκόλλησεν ὁ βιβλιοδέτης τίμαχος ἐπιστολῆς τινος τοῦ ἐκ Μακρινιτίτης Ἰωάννου τοῦ

(1) Ἄλλκ τινε ἀντίγραφο ὄρα παρὰ τῆ Α. Δημητράκοπούλου, Ὁρθοδ. Ἑλλ. σ. 16.

(2) Ἰζεσθὴ τῆ 1895. Α. Πρωτοῦ, Βουλ. Φιλολ. σ. 185, ἀριθ. 880.

Κατζή Χρηστοδούλου (26 ὀκτωβρίου 1814), διαπεμφθείσης πρὸς τοὺς ἐπιστάτους τῆς μονῆς Ξηροποτάμου. Ὅπισθεν δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἠμερώσεις τις κίται, ἔχουσα ὄδι' α' 1815. Ἀδὴ ἡ φραση ἰσταγόμεν ἰπ' ἐμοῦ ἰωσήφ ἱερομονάχου Ξηροποταμίτου, ἀπὸ τῆς ἀπὸ Ζυγοῦν ἐλάμει αὐτῆς ἰδίως ἀντιλήμειον ὄμοι καὶ μεθ' ἱέρων βιβλίον». (Ἐν δὲ πρότερον κτῆμα τοῦ Προύσης Κωνσταντίου. (Ἐκ τῶν τοῦ Δίρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 32

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν μὲν ὑπερμεσοῦσης τῆς III' ἱκατ., σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον τέταρτον.

Ἐθέατροι πολιτικῶν, ἐκ τῶν ὅποιον περιέχεται ἀκριβὴς συμβολὴ τί πρέπει νὰ κέρη, καὶ ἀπὸ τί νὰ ἀπέχη ὁ ἡγεμόν. Ἐν τῆσι δὲ τοῦ τεύχους γέγραπται τὰδε: «Τοῦτο τὸ φιλοσόφημα τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἀξιολογότερον ἀπὸ ὅσα ἀπ. τῶ βιβλίον ἔχομεν, διότι εἶναι μία σφέδη συμβαλλομένη εἰς κάθε ἀνθρώπου, ἡκαίριος δὲ εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. Ὁ συγγραφεὺς ὅμως εἶναι παπίστης ἐκ τοῦ αἰγματος τῶν Ἰουδαίων, ἐπιστήμιος, γρησσώθης ἀνθρώπος, ἰστορικός ἐκ τῶ ἀπρον καὶ θεολόγος ὅσον φιά τοὺς Λατίνους ἄριστος. Ὁυτος συνέγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν, καὶ ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν» μεταφράσθη ὅμως ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν ἀπ. τῆς ἐλλ. τῆς, προτροπῆ καὶ διακίτη τοῦ ἐπιθεωτάτου, ἐκλαμπροῦται καὶ γαλλοῦσάτου αὐθέντου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου». Καὶ κατωτέρω ἱέρα χεῖρ ἔγραψεν: «Ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν λατινικὴν, ἐκ ἧς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπ. τῆς ἐλλ. τῆς μεταφράσθη παρὰ τοῦ σοφιστῆ Νικολάου βοσθάνου Μαυροκορδάτου, πατρὸς τοῦ ἀνωτέρω Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, ὡς ἐβεβήθη ἐκ τῆς τύπου (2). Ἐκ τῶν τοῦ Δίρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 33

Τεύχος ἐκ χάρτου τῆς III' ἱκατ., σχῆμα μὲν ἔχον τὸ καλούμενον ὄγδον, περιλαμβάον δὲ ἀνωτέρω τινὸς συγγραφῆς ἀτρόπον τοῦ συνδίκου διδασκᾶς εἰς τὸν δὲ τερρημένον κεφάλαιον, ὃν τὸ τελευταῖον ἀτελὲς ἴσται. Ὁ συγγραφεὺς παρᾶγει θέματα τινὰ ρητορικὰ καὶ ἐκ τῶν διδασκᾶν τοῦ Μηνώτου. Καὶ ἐν μὲν τῷ

(1) Ἁ. Βρετῶν, Νεολλ. Φιλολ. σ. 50, ἀριθ. 126.

ἀρχῇ κίται «πίναξ τῶν περιχομένων εἰς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ταύτης τῆς βιβλίου τρόπους ὑπερτῶν ἱεροκηρύκων», μετὰ δὲ τοῦτον ἡ ἱομένη εὑρηται σημείωσις: «Ἐκ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου πατᾶ Μηνώτ. ὅφ' οὐ καὶ ἰδιαίτερως γέγραπται. Βερροιαίου». Παρίπεται δ' ἕτερος τις πίναξ κατ' ἀφοσθητον τεταγμένος, καὶ μακρὸν τι σημείωμα περὶ τῆς τοῦ βιβλίου χρησιμότητος, ὃ συνέγραψε Διακωντῆς ὁ Θεοδωρᾶκης ὁ ἐκ Μυριοφάτου. (Ἐκ τῶν τοῦ Δίρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 34

Τεύχος ἐκ χάρτου γραφὴν μὲν μεσοῦσης τῆς IZ' ἱκατονταετηρίδας, σχῆμα δ' ἔχον τὸ κοινῶς λεγόμενον μικρὸν φύλλον.

Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ συγγραφαὶ (ἔρα Migne, Patrol. τ. 154, σ. 372-584-692) παραφρασθεῖσαι ὑπὸ Μελετίου τοῦ Συρίγου. Ἐπιγραφή, «Τὸ παρὸν βιβλίον ἐσύνθεσται εἰς τὴν ἐλλ. τῆς γλῶσσαν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς ἡμῶν κύριος Ἰωάννης Καντακουζηνός, ὅπου ὕστερον ὠνομασθηκε διὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σημήματος Ἰωάννης μοναχός, εἰς τοὺς αἰτ' ἡρότους ἀπὸ τῆς ἐπαιροῦ ἀπονομίας» μεταφράσθη δὲ εἰς κυρίην γλῶσσάν ἀπὸ Μελετίου τοῦ Συρίγου, ἀγ. ἡ, δεκεμβρίου ἡ, εἰς Βηλοδοκίαν, μετὰ παρᾶ τῆς τοῦ ἐκλαμπροῦται καὶ θεοσεβαστάτου αὐθέντος πάσης Μαυροκορδάτου κυρίου κυρίου Ἰωάννου βοσθάνου». Τὸ τέλος ἑλλείπει. Ἦν δὲ πρότερον κτῆμα Ἀλεξάνδρου τοῦ Τραπεζινοῦ καὶ αἶτα Ἐρμανουὴλ τοῦ Ἰωαννίδου, ὃς καὶ δῶρον ἐκείνου τῷ συλλόγῳ ἔδωκεν.

Ἄρθ. 35

Τεύχος ἐκ χάρτου συνιστάμενον μὲν ἐκ σελίδων ἡριθμημένων 3-566, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον μικρὸν τέταρτον. Ἐγράφη δὲ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς III' ἱκατ. ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Κατζῆ Μάτου.

Θεοφίλου Κορυθαλλέως ἱερμηνεία τῆς λογικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀκίφαλος.

Δῶρον Ἐρμανουὴλ τοῦ Ἰωαννίδου.

Ἄρθ. 36

Τεύχος ἐκ χάρτου τῆς IZ' ἱκατ. συγκείμενον μὲν ἐκ φύλλων 120, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον δωδέκατον. ταῦτων δὲ τὰ τελευταία 18 φύλλα ἀγραφαῖ ἴσται.

«Κόδιξ (sic) ὁποῦ περιέχει τὰ ἀγιογράμματα τῶν ἐδωσθῶν καὶ ἀρθοδόξων χριστιανῶν ὁποῦ ἀφίρσονται εἰς τὴν παγίσθασον καὶ βασιλικὴν μονὴν τοῦ τιμίου ἐπιδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῆς ἐν τῷ ὄρει Ζαβουλαῶν οδοῦν, ἐν ὄρει Τραπεζουίντου» (1).

Ἐπὶ τοῦ 1 φύλλου. «Κόδιξ ἱεράς (sic) ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν ὄρει Βαλαθελαῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζουίντου» ὁπισθεν τοῦ αὐτοῦ φύλλου «Γραφὴν παρὰ Γερβαίου τοῦ προηγουμένου ἀγεφῶ διδασκάλου Σεβαστοῦ Τραπεζουίντου τοῦ Κυμηνίου».

Περιλαμβάνει δὲ περὶ τὰ 118 κτηματολογικὰ ἔγγραφα, ὃν τὸ μὲν ἀρχαιότερον ἴσται τοῦ ἔτους 1257, τὸ δὲ νεώτερον τοῦ 1818 ἔτους. Κατὰ δὲ τὰ ἐν φ. 100^β γραφόμενα, ὁ ἐν τῇ μονῇ Βαλαθελαῶν ναὸς ἀνεκαινώθη ἐκ βάρων τῷ 1809 ἔτει.

Ἐδωρήθη δὲ τὸ τεύχος τοῦτο τῷ συλλόγῳ παρὰ τοῦ ἱλλογίμου διδασκάλου Σάββα τοῦ Ἰωαννίδου.

Ἄρθ. 37

Τεύχος μεμβράνιον ὄγδον σχήματος, συνιστάμενον ἐκ φύλλων 220 καὶ γραφὴν πιθανῶς κατὰ τὴν IB' ἱκατ. ὑπὸ δὲ ὕδατος καὶ πυρᾶς βλαθὴν πολλὰχού σφοδρότατα. Ἐκ δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἑλλείπει νῦν πολυάριθμα φύλλα.

Ἐκλήσ. μονικῆ. Ἀνθολογία ἐκκύβιος.

Ἄρθ. 38

Τεύχος ἐκ χάρτου, συνιστάμενον ἐκ φ. 177 καὶ γραφὴν ἔτει 1747 ὑπὸ τινος Κοσμά. Ἐν δὲ τῷ ἀρχῇ εὑρηται τίμαχος προλόγου μετὰ τῆς χρονολογίας ἀσκιροφοριῶνος δι' ὀθινόντος, σωτηρίῳ ἔτει α' φ' 75'. Ἐν Ἀλεξάνδρου. Ἐἶτα δὲ ἀναγιώσκεται τὸδε: «+ βιβλίον διδάσκον περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς—+ τῆς ἱεράς μονῆς τοῦ ἀγίου Βησσαρίωνος».

Νικολάου Καβάσσελα ἀπερὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ὅτι ἐν τῷ παρόντι βίβ διὰ τῶν τριῶν ἡμῶν ἐντίθεται μυστηρίων, τοῦ βαπτίσματος, τοῦ μύρου, καὶ τῆς ἱεράς μυστογωγίας». Ἐν τῆσι αἰθ' ἀσκιροφοριῶνος τοῦ ζῆδου ἔτους (1598), ὁπὸ Μαξίμου, ἀρχιδιακόνου Ἀλεξανδρείας. Ἐἶτα: «καὶ ἀντεγράθη πάλιν διὰ χειρὸς Κοσμά ἐν Ἰωαννίνοις ἔτος τὸ σωτηρίῳ α' φ' 75'».

(1) Ἐλ. Α. Π. Κορυμῆς, Μαυροκορδ. βιβλ. Ἐλλ. ἀπ. σ. 78.

Ἐνδον τοῦ περικαλύμματος ἀναγιώσκονται αἱ ἱομένης σημειώσεις: «Καὶ τὸδε τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου πρὸς τοὺς ἑλλ. τοὺς λέλει ἀναγνώσται, ρημὶ τοῦ Βησσαρίωνος, μαρτυρεῖ ὁ ἀντιγράφος ταῦτα.—Καὶ τὸδε ἐν τοῖς ἑλλ. τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου: κίγῳ ὁ γράψας μαρτυρῶ Ἀθανάσιος.—Καὶ τὸδε μετὰ τῶν ἑλλ. τῆς μονῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἦτις κίται ἐν τῇ ὄρει τῶν Ἰωαννιτών, Μουζουκίε παρὰ τῶν ἐπιδόξων προσηγορευμένων αὐτῆς δὲ ἡ μονὴ καλεῖται τοῦ Βησσαρίωνος, ἡσται εἰς ἀπρον παιδείας τε καὶ σοφίας ἐκκλησιαστικῆς, διδασκαλός ἐν τῇ τῶν Ἰωαννιτῶν σχολῇ ἑρημίτισση».

Δῶρον Χρήστου τοῦ Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 39

Τεύχος ἐκ χάρτου συγκείμενον μὲν ἐκ σελίδων 797, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον δωδέκατον. Ἐγράφη δὲ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς III' ἱκατ. ὑπὸ Ἰωακίμ τοῦ Παρίου.

Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἱερμηνεία εἰς τὴν περὶ γενέσεως καὶ φθαρᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους πραγματείαν.

Δῶρον Μάρκου τοῦ Μαρσάν.

Ἄρθ. 40

Τὸ πρωτότυπον ἐπιδοκίμου τινος γράμματος τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ δ' (μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1841), ἀποσταλὴν πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς μητροπόλεως Νικομηδείας σκοπὸς δὲ τοῦ γράμματος ἴσται, ὅπως παύσωσιν αἱ κατὰ τοὺς γάμους γενόμεναι πολυτελεῖς καὶ ὑπερβολικαὶ προικοδοτήσεις. Ἐπιγραφαί: Ἡρακλείας Διονύσιος, Κυζίκου Ἀνθίμος, Νικομηδείας Διονύσιος, Προικονήσου Βησσαρίων, Χαλκηδόνος Ἰερόθεος, Δίρκων Ἰερμανός, Ἰωαννίνων Ἰωακίμ, Δημητριάδος Ματθαῖος, Σκενίου Λεόντιος.

Δῶρον Χρήστου τοῦ Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 41

Βεράτιον σουλτανικόν, δι' ὃ διευθυντῆς βακουφίων τῶν ἐπαρχιῶν Μόκκας καὶ Μεδίνας ὤρισθη ὁ Ἀπτ-ουλ-λάχ, ἔτει 12414 τῆς Ἐγίρας.

Δῶρον τοῦ αὐτοῦ Χρ. Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 42

Ἐτέρον σουλτανικόν βεράτιον, δι' ὃ Ἀπόστολος Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκύρας ἱεροπος ἀγο-

ρεύεται προνομιστικός διὰ τὰ ἐκ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν προϊόντα, ἐν ἔτει 1267⁹ τῆς Ἐγείρας.

Δῶρον τοῦ αὐτοῦ Χρ. Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 43

Ἐκατὸν ἑκκοί καὶ τρία τετράδια ἐκ χάρτου, ὧν τὰ πλείω σύγγεινται ἐξ 24 φύλλων μεγάλου σχήματος· περιέχουσι δὲ τὴν ὕλην τοῦ πρωτοτύπου τῆς «Κιβωτοῦ τῆς ἑλληρικῆς γλώσσης». Καὶ ἡ μὲν ἐπικεφαλὴ ἑλλείπει· φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν ἐκείνῃ τὸ ὄνομα «Βαλεντίνος Περικλεΐδης». Τὰ δὲ τετράδια περιλαμβάνουσι μὲν τὴν ὕλην λέξεων ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰ τετράδια ἑλλείπουσι νῦν, ἀνάγκη ἐστὶ νὰ σημειώσωμεν τὰ παζόμενα ἢ ἢ μέρη τοῦ ἀτυχοῦς τούτου λεξικοῦ. Καὶ δὴ ἀπὸ μὲν τοῦ Α στοιχείου μέχρι τῆς λέξεως Δ(υσαρῆς) ὑπάρχει νῦν ἅπασα ἡ πρωτότυπος ὕλη· ἐτι δὲ τὸ μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ὕλην τὴν ἀπὸ τῆς λέξεως Ε(ὐλοτεία) μέχρι τῆς λέξεως Θ(εομαγία). Καὶ πάλιν σῶζεται τὸ μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ὕλην τὴν μεταξὺ τῶν λέξεων Κ(ίτων) μέχρι τοῦ Ὄ(τ)· πάλιν ἀπὸ τοῦ Ὄ(τ) μέχρι τοῦ Σ(φραγίσμα), μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται τὸ «Ζητήσιον τὸ ἀκάλουθον ἐν τοῖς τοῦ Πιττάρη» καὶ δι' ἄλλης πάλιν χειρὸς γίγνεται τὸ «μέχρις ἐδῶ ἀντιγραφῆσαι»·

μεθ' ὃ συναρτῆται τὸ περὶ σφραγίσματος ἄρθρον ὑπ' ἄλλης χειρὸς (πιθανῶς δὲ τῆς τοῦ Πιττάρη) μέχρι τῆς λέξεως Τ(άξιος). Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς λ. Φ(έρει)—Ψ(ίλιππος). Ἐἴτα δὲ ὑφ' ἑτέρας χειρὸς ἔγγραψαν ἐπὶ χάρτου κυανοῦ αἱ λέξεις αἱ μεταξὺ τοῦ Χ(αλιθάς) καὶ Ἠ(έτιος). Σημειώσαι δὲ ὅτι τετράδιον τι τοῦ Ψ στοιχείου σφόδρα βεβλαμμένον ἐστίν, ἀποκοπέντων ἐκείθεν πολλῶν φύλλων. Καὶ οὕτως μὲν ἔχει ἡ τάξις τῶν στοιχείων τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθέντων τετραδίων τῆς Κιβωτοῦ. Ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπάρχουσι καὶ διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις καὶ παρατηρήσεις ὑπὸ μίαις καὶ τῆς αὐτῆς γεγραμμέναι χειρὸς, ἴσως δὲ τῆς τοῦ Ν. Λογάδου· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἑνδεκά τετράδια καθαρώς μὲν γεγραμμένα ὑπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀτόμων, περιέχοντα δὲ τὴν πρὸς τύπωσιν ἠτομασμένην ὕλην τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ Σ(ακέρου) ἄρθρου μέχρι τῆς λέξεως Σ(κορπίς), καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Σ(φραγίσμα) ἄχρι τοῦ Τ(ελεάν), καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Υ' στοιχείου ἄχρι τοῦ ῥήματος Ψ(ερωμαθίω). Τὸ δὲ τελευταῖον ὑπάρχει καὶ τετράδιον ἐκ κυανοῦ χάρτου, περιλαμβάνον τὰς λέξεις τὰς ἀπὸ τοῦ Ὄ(κιάς) ἄχρι τοῦ Ὄ(ύρριος).

Δῶρον Ἐμμανουὴλ τοῦ Τρανοῦ.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΣ

ἀναφερόμενος εἰς τὸ μέχρι τῆς 75 σελίδος κείμενον· διὰ τὸ μετ' αὐτὴν, ἴσται διὰ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Καταλόγου τῶν χειρογράφων», γενήσεται ἰδιαίτερος ἐν τέλει τοῦ κατόπιν ἐκδοθησομένου ἑτέρου μέρους.

Ἄθωρος, οἰ· λαὸς 54 κί.	Ἀυτοκόπαις (;), ὁ· 16.
Ἀθρήμιος, ὁ· ἀββας 61.	Ἀυρηλία, ἡ· 18.
Ἀγαθάγγελος (;), ὁ· 16.	Βάχρος, ὁ· 16.
Ἄδεια, ἡ· 16.	Βαλμῆς Ἰωαννίκιος, ὁ· 70.
Ἀθρηγόρας, ὁ· 16.	Βασιλῆος, τό· χωρ. Κ/Π. 56.
Ἀθηναῖος, ὁ· 16.	Βασιλῆος οἰκοδομή, 44.
Ἀθηνώδωρος, ὁ· 16.	Βασιλῆος Δούκας αὐτ. Κ/Π. 72.
Ἄθως, ὁ· τὸ ἅγιον Ὅρος 81 κί.	» Θεόδωρος » » 62.
Ἀισυλάος, ὁ· 16.	Βάτης, ὁ· 16.
Ἀικαίου ἀγ. ναὸς Κ/Π 41.	Βατίς, ἡ· 16.
Ἀκροπόλις, ὁ· 71.	Βατοπέδιου μονὴ ἀγ. Ὅρους, 63.
Ἀλέξανδρος, ὁ· 18—ὁ ἀββας, 73-75.	» ἡγοῦμ. Ἰωαννίκιος 63.
Ἀλέξιος Κομνηνός, αὐτ. Κ/Π 19, 21, 22, 61.	Βλάκειος, ἡ· 20, 24, 25.
Ἀλυπιαῖος, ἡ· 18.	Βλαχευτῶν πύργος Κ/Π. 59.
Ἀρμενίος, ἡ· 16.	Βλάσιος, οἰ· λαὸς 62 κί.
Ἄρδα, ἡ· 16.	Βορβόσης, ὁ· πτω. Κ/Π 62.
Ἀρόρας, ὁ· 16.	Βούλγαροι, οἰ· λαὸς 25.
Ἀρόρας, ὁ· 16.	Βοῦς, ὁ· τόπ. Κ/Π. 55.
Ἀρόροσθένης, ὁ· 16.	Βοζιτῶν γέμισμα, 18.
Ἀρόβιμου ναὸς Κ/Π 39.	Βῶνος, ὁ· 56 κί.
Ἄρτης Κομνηνῆς τάφος, 19, 21.	Γαλλιάς, ὁ· 29.
Ἀρτίγονος, ὁ· 16.	Γαβριήλ, ὁ· Πρῶτος ἀγ. Ὅρους, 62, 72.
Ἀπολλῆας, ὁ· 16.	Γαυκαλιές, ὁ· τόπ. Κ/Π. 37.
Ἀπολλόδαρος, ὁ· 16.	Γέρον, ὁ· 16.
Ἀπολλοδότῆς, ὁ· 16.	Γιάβαινα, ἡ· 25.
Ἀπτερα, ἡ· πολ. Κρήτης 3 κί.	Γιαβῆς, ὁ· 16 κί.
Ἀρισταργος, ὁ· 15.	Γλαῦκος, ὁ· 16.
Ἀριστοθέμιος, ὁ· 15.	Δαμῆτις, τό· τόπ. Κ/Π. 35.
Ἀριστοκράτης, ὁ· 16.	Δεύτερον, τό· » » 15, 16.
Ἀριστόνικος, ὁ· 15.	Διοκλῆς, ὁ· 16.
Ἀρσάν, ὁ· 16.	Διονύσιος, ὁ· 16.
Ἀρτεμίδωρος, ὁ· 14, 16.	Διονυσόδωρος, ὁ· 16.
Ἀρτεμιδώρα, ἡ· 16.	Δισόπατος Μανουήλ, ὁ· 72.
Ἀρτεμις, ἡ· 15, 16.	Δίμιλος, ὁ· 16.
Ἀρτεμιώ, ἡ· 15, 16.	Δομιτιανός, ὁ· 18.
Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ναὸς Κ/Π, 41.	Δούκας Μιχαήλ, 16 κί.
Ἀσωνίος, ὁ· 16.	Δράπανος, τό· χωρ. Κρήτης 6.
Ἀσουλῶνος, ὁ· 16.	Ἐβδόμος, τό· τόπ. Κ/Π. 33 κί. 56.
Ἀσκληπιόθης, ὁ· 15, 16.	Ἐγνώσις, τό· » » 60.
Ἀσκληπιόδωρος, ὁ· 15.	Εἰκάδιος, ὁ· 15.
Ἀττινός, ὁ· 16.	Ἐκαταία, ἡ· 16.

Ἐπιπέτης, ὁ 16.
 Ἐρμιόνη, ἡ 16.
 Ἐρμιάης Ἀθαρ, ὁ 59.
 Ἐρμιόνας, ὁ 16.
 Ἐθαύρος, ὁ 16.
 Ἐθθαύρος, ὁ 16.
 Ἐθθαύρα, ἡ 16.
 Ἐθθαύρη, ἡ 15.
 Ἐυφρατίας ἀγ. λαύφ. 31—ναός Κ/Π. 38.
 Ζαγορά, ἡ πόλ. Θράκης 72.
 Ζάκωντος, τὸ τόπ. Κ/Π. 37.
 Ζήνης, ὁ 16.
 Ζανόδοτος, ὁ 16.
 Ζώλιος, ὁ 16.
 Ἡγησίας, ὁ 16.
 Ἡράς, ἡ 15, 16.
 Ἡρακλίδης, ὁ 15.
 Ἡρακλίδης, ὁ αὐτ. Κ/Π. 55 κί.
 Ἡραΐδης, ὁ 16.
 Ἡσίοις, ὁ ἀββας 61.
 Θεῶν Λόγου ναός Κ/Π 27, 40.
 Θεογένεια, ἡ 16.
 Θεοτόκου ναός Ἱερουσαλήμ, 41.
 Θεότιμος, ὁ 15.
 Θεοφανίας ἡ
 Θεοφανίδος ἀγ. λαύφ. 31.
 Θεόφιλος, ὁ 16.
 Θεσσαλονίκης, μητροπ.—ἀνώνομος 71—Μα-
 νουήλ, 72.
 Θεών, ὁ 16.
 Ἱερουσό, ἐπισκ.—ἀνώνομος 71, 72.—Μα-
 χαὶ Πρατάνος 72—Βασιλείος 72.
 Ἰάκωβος, ὁ 16.
 Ἰλαρίων, ὁ Πρώτος ἀγ. Ὀρους 67.
 Ἰππίδας, ὁ 16.
 Ἰσαὰκ Σύρος, ἐπισκ. Ννευί 61.
 Ἰσίδωρος, ὁ 16.
 Ἰωάννης Ἀσόν, βασιλεὺς Βουλγάρων 62, 72.
 » ἸΒ' πατρ. Κ/Π 26, 29.
 Ἰωάννου Προδρόμου, ναός—Ἐβδόμου, 34,
 36—Σαζονπόλεως 28.
 » Ἐυαγγελιστοῦ ναός Κ/Π 34.
 Καλλιπίκου, ἀγ. γέφυρα καὶ ναός Κ/Π, 59.
 Καλλιπύρατος, ὁ 16.
 Κάμπος, ὁ τόπ. Κ/Π 34, 35.
 Κάμος, Κάμων πόλις (Cahoul) 75.
 Καρακάλλου μονή, ἀγ. λαύφ.—ἀγ. ὄρους 63, 69.
 Καραΐ, αἱ τόπ. ἀγ. ὄρους 63, 65, 68.
 Κασμιανιάς, ὁ τόπ. Κ/Π 59, 60.
 Κασταμονίτης, ὁ μοναχὸς 63.
 Κάτερνη λιμάν, τὸ τόπ. Κ/Π 55.
 Κέντρον τῆς γῆς ἡ ὄμφαλός ναοῦ, 40.

Κεκάσιον, τὸ τόπ. Κ/Π, 62.
 Κεκασιονί, Κ/Π.—50, 52, 53 κ.ι.
 Κερέας, ἡ 16.
 Κίσιμος, ὁ πόλ. Κρήτης 3 κί.
 Κίω, ὁ ἐφ' οὗ ἐφραγγελώθη ὁ Σωτήρ 31.
 Κλέαργος, ὁ 16.
 Κλεΐκος, ὁ 73—75.
 Κλεοκάρτα, ἡ 16.
 Κλέων, ὁ 16.
 Κλωσσός, ἡ πόλ. Κρήτης 3.
 Κόνωνος ἀγίου ναός Κ/Π, 59, 60.
 Κορίσιος, ὁ 16.
 Κοσμή καὶ Δαμιανοῦ ναός Κ/Π. 39, 60.
 Κρητίδες, αἱ τόπ. Κ/Π, 59.
 Κρεῖσσος, ὁ 14.
 Κρωονία, ἡ πόλ. Κρήτης 4 κί.
 Κυκλόβιον, τὸ τόπ. Κ/Π, 36, 37.
 Κώκος, ὁ 16.
 Λαίς, ἡ 13.
 Λαμπρός, ἡ 16.
 Λάμπρος, ὁ 16.
 Λαύρα ἀγ. Ἀθανασίου ἀγ. ὄρους 65, 70.
 Λεόντιος ἐπίσκοπος . . . 62.
 Λέων, ὁ 16.
 Λέων, ἡ 16.
 Λυσίμαχος, ὁ 16.
 Λύσιππος, ὁ γλύπτης 74.
 Μαγναύρα, ἡ καλκίτιον Κ/Π 36.
 Μαιστρηρία, ἡ 16.
 Μακάριος, ὁ ζωγράφος 61.
 Μακκαβαίων ναός (Γαλατᾶ) Κ/Π 57.
 Μακρίμοι, τὸ τόπ. Κ/Π 37, 56.
 Μάματις ἀγ. ναός Κ/Π 59.
 Μάνακος, ἡ 16.
 Μαξιμιάνος, ὁ αὐτ. Ρωμ. 18.
 Μάξιμος, ὁ » » 18.
 Μάρθα μοναχὴ, 28.
 Μάρθας μονή Κ/Π, 26.
 Μάρων, ὁ 15.
 Μαυρικίος, αὐτ. Κ/Π 54 κί.
 Μεγάρα, ἡ 16.
 Μεγαστράτη, ἡ 16.
 Μελέτιος, ὁ 16.
 Μελετιός, ἡ χωρ. Θράκης 57.
 Μελέγγρος, ὁ 16.
 Μελίττα, ἡ 16.
 Μελοσηνός, ὁ 67.
 Μενανδρός, ὁ 16.
 Μεταστάτης, ὁ 15, 16.
 Μετέμαχος, ὁ 16.
 Μετεστράτη, ἡ 16.
 Μερίστρατος, ὁ 16.

Μέντικος, ὁ 16.
 Μενόσιος, ὁ 16.
 Μένων, ὁ 16.
 Μεσοκλήσιον, τὸ τόπ. Κ/Π 40.
 Μήρακος, ἡ 16.
 Μηρόδοτος, ὁ 16.
 Μηρόδοτος, ὁ 16.
 Μηροφάνης, ὁ 16.
 Μηρόφαντος, ὁ 16.
 Μηροφίλα, ἡ 16.
 Μηρόφιλος, ὁ 15, 16.
 Μηροφίτη, ἡ 16.
 Μηροφάρι, ἡ 16.
 Μηροφίτη, ἡ 16.
 Μιδάμα, ἡ 16.
 Μιδραδάτης, ὁ 18.
 Μίληκος, ὁ 16.
 Μίκιττα, ἡ 16.
 Μισσηνοπόλεως, ὁ 67.
 Μισσίλος, ὁ 16.
 Μισσαλίνη, ἡ 16.
 Μισσίς, ἡ 16.
 Ναυαλιμάντι, τὸ τόπ. Κ/Π: 17.
 Νίκαια, ἡ 16.
 Νικομάχος, ἡ 15.
 Νικολάου ἀγ. ναός Κ/Π. 40, 59, 60—
 πύργος, 59.
 Νικομάχος, ὁ 16.
 Νικητὴ ἐπίσκοπος Ἰουάν, 61.
 Νόκμερα, τὰ φυλακὰ Κ/Π. 69.
 Νομήτιος, ὁ 16.
 Νόσθης μητρ. Διονύσιος 61.
 Νεών Γλαβὴ Κ/Π. 26.
 Ὀλυμπιάς, ἡ 16.
 Ὀρησίμη, ἡ 14.
 Ὀρμανοροφίου σάλλα Κ/Π. 58.
 Ὀυαλίος—λα, ὁ, ἡ 14.
 Παλάτι, τὰ τόπ. Μακκαρᾶ 14.
 Παλάτιον Ἐβδόμου Κ/Π. 34.
 » Μαγναύρας » 36.
 Παλαιόκαστρον, τὸ τόπ. Κρήτης 4 κί.
 Παλαιόδοξο—Ἀνδρόνικος, Μεγαλὴ, αὐτοκρ.
 Κ/Π. 23.
 Παμμάκιστον μονή Κ/Π. 19 κί.
 Παμύλιος, ὁ 16.
 Παπαγίας ναός Κ/Π. 59, 60.
 Παρηγίς, ὁ 15.
 Παρηγιόσιος, ὁ 16.
 Πατριάρχαι Κ/Π. Νικόλαος 61—64, 66,
 67, 70, 71.—Μανουήλ, 72.—Χαρίτων
 61, 71.

Πατριάρχης Ζαγοράς, ἀνώνομος 72.
 Παρσίκιος, ὁ ἀββας 61.
 Πέμπτος, τὸ τόπ. Κ/Π. 35, 37.
 Περιπατήριον, τὸ τόπ. Κ/Π. 59.
 Περιπέτου μονή Κ/Π. 30, 39.
 Πέτρον καὶ Παύλου ναός Κ/Π. 40.
 Πηγῆς ναός Κ/Π. 39, 59.
 Πελοπόνη, ἡ πόλ. Κρήτης 3 κί.
 Ποσειδίππος, ὁ 16.
 Ποσειδώνιος, ὁ 16.
 Ποτάμιον, ὁ 15, 16.
 Πραξιμάχης, ὁ 16.
 Πραξιμένης, ὁ 16.
 Πραξιππος Μεγαλὴ, μητρ. Θεσσαλ. 72.
 Πρίσκου ναός Κ/Π. 39.
 Πρωτόμαχος, ὁ 16.
 Πρωτομαχίς, ὁ 16.
 Πρώτος ἀγίου ὄρους, ὁ 65—68, 72.
 Πυρόν, τὸ τόπ. Κ/Π. 59, 60.
 Πυθόδησιος, ὁ 16.
 Πύλαι τειχῶν Κ/Π. 57, 59.
 Ραίη, ὁ Ἀράβων στρατηγὸς 55.
 Ραφαήλ, ὁ Περσῶν » 56.
 Ρεγγίου καὶ Βάχου ναός Κ/Π. 40, 46.
 Ρεῖθης, ὁ 16.
 Ριμάδος, ὁ 16.
 Ρίμος, ὁ 15.
 Ριμοῖρα, ἡ 16.
 Ρικαμάριος, ὁ 16.
 Ρικαμάροβιχη, ἡ 16.
 Ρικλῆς Βισοῖλιος, ὁ μοναχ. 69.
 Ροζομινίδος ἀγ. λαύφ. Κ/Π. 31.
 Σάτων, ὁ 16.
 Σαμαλί, αἱ ναὸς Ἀφρικής 75.
 Σαφίας λιμὴν Κ/Π. 55.
 » ἀγ. ναός » 43.
 Σαγγελί—Πηγά, αἱ τόπ. Κ/Π. 59.
 Σαρογγέλιον, τὸ κάστρον Κ/Π. 37.
 Σαουθίου ναός Κ/Π. 60.
 Σουκά, αἱ τόπ. Κ/Π. 57.
 Σαζονπόλις, ἡ πόλ. Θράκης 28.
 Τατίς, ἡ 16.
 Ταρνανειώτης, ὁ 19, 23.
 Τείχη Κ/Π. 56, 57, 59, 60.
 Τεκοδόξου μονή, τὸ τόπ. Κ/Π., 17, 32, 37.
 Τεσσαρόκοντα μητρώ. ναός Κ/Π. 39.
 Τζαβός, ὁ μοναχὸς 63.
 Τήμορος, ὁ 16.
 Τήμων, ὁ 16.
 Τραχυταϊώτης, ὁ μοναχὸς 62.
 Τριβωνάδιον, τὸ τόπ. Κ/Π 34.
 Τρίτων, τὸ » » 35.

Γουτιλέα, ἡ=Μιλαννία.
 Τσουκούρ-μισσάν, τό τόπ. Κ/Π 50.
 Τυγίδης, ὁ 14.
 Τάβρανθος, (ἡ—ἀφθης), ὁ 16.
 Φαλιχρός, ὁ μοναχός 63.
 Φάσημος, ὁ 10.
 Φεγγιτ-ελαμιῆ, Κ/Π 10.
 Φιδίτης, ὁ 16.
 Φίδα, ἡ 16.
 Φιλαγρος, ὁ 13, 16.
 Φιλαδελφίας ἐπίσκ. Φωκῆς 72.
 Φιλανθρωπικὸς Ἀλέξιος, ὁ 23.
 Φιλανθρώπου Χριστοῦ μονή Κ/Π 21, 22,
 31, 32.
 Φιλίππου ἐπίσκ. Γρηγόριος 72.
 Φιλίας, ὁ 16.
 Φιλίτη, ἡ 16.

Φιλοκλής, ὁ 15.
 Φιλίκερος ὁ 16.
 Φιλότιμον, ἡ 16.
 Φιλομένη, ἡ 16.
 Φίλων, ὁ 15.
 Φρίκον λιμνῆ, ὁ Κ/Π 58.
 Φωκῆς, ὁ ἀντ. Κ/Π 54 κέ.
 Χαλαί ἢ Χηλαί, αἱ τόπ. Κ/Π 58, 59.
 Χαλικιῶν, ἡ πόλ. Βιθυνίας 54, 55, 56.
 Χατέμιοι, τό χωρ. Θράκης 56.
 Χορτατῆς Ἰωάννης, ὁ μοναχ. 66, 67, 69.
 Χοσρόης, ὁ Περσῶν ἡγεμῶν, 54 κέ.
 Χριστοῦ ναός 27.
 Χρυσή πέδη, τευχῶν Κ/Π 16, 33, 37.
 Χρυσόπολις, ἡ πόλ. Βιθυνίας, 56, 58.
 Χρυσῶν κέρα, τό κώπος Κ/Π, 58, 59.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	37	Στήλ.	β'	Στίχ.	24	ἀντί ὅπερ	γράφε ὅστις
»	54	»	»	»	8-9 κ.	»	πρώτης
»	55	»	»	»	22	»	τῆ φόρμ
»	57	»	α'	»	27	»	χορτολογίωσι
»	»	»	»	»	30	»	Βυζαντιανοί
»	»	»	β'	»	31	»	Ἄβαρος

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α. Ε. ΚΟΡΑΣΗ, Αἱ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀπτερας, τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Κισάμου καὶ τῆς Πολυρρήνης ἀμφιβολίαι	Σελ.	3
ΔΙΑΦΟΡΩΝ, Ἐπιγραφικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνακοινώσεις:		
Α'. <i>Frane Calvert</i> , Ἐπιγραφαὶ Δαρδανελίων	»	13
Β'. <i>D' A. Mordtmann</i> , Ἐπιγραφαὶ Προικονήσου	»	14
Γ'. <i>P' A. Long</i> , Ἐπιγραφαὶ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου	»	14
Δ'. Ε. Α. Σιδερέθου, I Μονόγραμμα Βυζαντινόν	»	17
II Ἐπιγραφαὶ Χρυσῆς Πύλης	»	17
III Νόμισμα Βυζαντινόν	»	18
Ε. Α. ΣΙΑΒΡΙΑΟΥ, Περί τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῶν κτιρίων αὐτῆς	»	19
P' ALEX. VAN MILINSEN, Ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ Ἐδδόμου	»	33
II. Δ. ΚΟΥΡΗΣ, Περί οἰκοδομῆς Βυζαντινῶν ναῶν	»	38
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Περί Βυζαντινῶν δεξαμενῶν	»	47
D' A. MORDTMANN, Οἱ Ἄβαρες καὶ οἱ Πέρσαι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως	»	54
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ἱστορικὰ ἐγγραφα περὶ τοῦ Ἄθω	»	61
CH. G. CURTIS, Βίβλιαί τινες περὶ τῆς ἐν τῷ Ἄθῳ Μουσίου τοῦ Τσινιλι-κίσακ σαρκοφάγου, ἥτις ἱππονομάζεται ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	»	73
A. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων. Μέρος πρῶτον	»	76
Πίναξ ὀνομαστικός	»	127